

**DÜNYADA EN ÇOK İTHALATI
YAPILAN 1000 ÜRÜN İÇİNDE
TÜRKİYE’NİN REKABET
ÜSTÜNLÜĞÜNE SAHİP OLDUĞU
ÜRÜNLER VE BU ÜRÜNLER İÇİN
HEDEF PAZARLAR ANALİZİ**

Hazırlayan

Ekonomik Araştırmalar Şubesi

TİM

İçindekiler

Tablolar.....	4
Şekiller	8
Simge ve Kısaltmalar	9
1. Küresel Üretim ve Ticarete Genel Bakış	10
1.1. Küresel Ticarete Mesafelerin Ortadan Kalkması.....	20
1.2. Küresel Ticarete Yoğunlaşma	22
2. Türkiye İhracatına Genel Bakış	25
2.1. Yıllara Göre İhracat.....	25
2.1.1. Fasıllara Göre İhracat.....	26
2.1.2. AB’de Faaliyete Göre Ürün Sınıflamasına (CPA, Classification of Products by Activity) Göre İhracat.....	29
2.1.3. Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (BEC, Broad Economic Categories) Göre İhracat	30
2.1.4. Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) Göre İhracat.....	30
2.1.5. Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC, Rev. 3) Göre İhracat.....	31
2.1.6. Sektörlere Göre İhracat	32
2.1.7. Ülke ve Ülke Gruplarına Göre İhracat.....	33
2.1.8. İllere Göre İhracat.....	35
2.1.9. Bölgelere Göre İhracat.....	36
2.1.9.1. Düzey-1 (Nuts 1) Bölgelerine Göre İhracat.....	37
2.1.9.2. Düzey 2 (Nuts 2) Bölgelerine Göre İhracat	38
2.1.9.3. Coğrafi Bölgelere Göre İhracat	39
2.1.10. Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat.....	41
2.1.11. Ulaşım Türlerine Göre İhracat	43
2.1.12. Döviz Türlerine ve Ödeme Şekillerine Göre İhracat	45
2.1.13. İhracatçı Birliklerin Oluşturduğu Genel Sekreterliklere Göre İhracat.....	47
2.1.14. İhracat Birim Fiyatları	56
2.2. İhracatta Yoğunlaşma	56
2.2.1. İhracatın Ükelere Göre Yoğunlaşması	58
2.2.2. İhracatın Ürünlere Göre Yoğunlaşması	63
2.2.3. İhracatın İllere Göre Yoğunlaşması.....	66
2.2.4. İhracatın Firmalara Göre Yoğunlaşması.....	68
3. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) Modeli Metodolojisi	72

4. RCA Modeline Göre Türkiye'nin İhraç Ürünlerinin Küresel Ticarete Öne Çıkan Ürünler Boyutuyla Analizi	91
4.1. Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünler	91
4.1.1. Seçili 285 Ürünün Toplam İthalatı ve Türkiye'nin İhracatındaki Yeri (2017)	91
4.1.2. Seçili 285 Ürünün Dünya Genelinde En Çok İthal Edilen İlk 1.000 Ürün ve Bu ürünlerin Türkiye'nin İhracatı İçindeki Payı.....	92
4.1.3. Yıllara Göre Türkiye'nin En Yüksek Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerin RCA Değerleri	93
4.1.4. Türkiye'nin RCA Değeri En Yüksek İlk 5 Ürünü İhraç Ettiği Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)	99
4.1.5. Seçili 285 Üründe İhracatçı Firma Sayısı ve Bu Ürünlerin TİM - Sektör Sınıflaması.....	101
4.2. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Seçili 285 Ürün ve Potansiyel Pazar Analizi.....	107
4.3. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Seçili 285 Ürünün Yıllar İçindeki Gelişimi.....	126
4.3.1. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Artan ve Artma Eğiliminde Olan Ürünler	131
4.3.2. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Azalan ve Azalma Eğiliminde Olan Ürünler	134
4.3.3. Seçili 285 Üründe Yoğunlaşma	135
4.3.4. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ancak Geçmiş Dönemlerde Var Olmayan Ürünler.....	138
4.4. İhracatta Yakınsama	140
4.4.1. Seçili 285 Ürünün İhracatında Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsama	141
4.4.2. İhracat Yapılan Fasıllarda (6'lı GTİP Numaralı Ürünlerde) Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsaması	142
4.4.3. İhracat Yapan İllerin Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsama	144
4.4.4. İhracat Yapılan Ülkelerin Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsaması.....	145
5. Seçili 285 Ürünün İhracatını Gerçekleştiren İllerin Analizi	146
6. Seçili 285 Ürün İçin Uluslararası Piyasalardaki Rakip Ülkelerin Analizi	148
7. Türkiye'nin Ülkelere ve Ürünlere Göre Dış Ticaret Dengesi	150
8. Hedef Pazar Ülkelerle Yapılan STA Analizi	151
9. Hedef Pazarlarda Türk İhraç Mallarına Uygulanan Vergiler	155
10. İhracatın İşsizliği Azaltmadaki Etkisi	156
Kaynakça.....	159

Tablolar

Tablo 1. Küresel Üretim ve Dış Ticaretin Bölgesel Dağılımı.....	12
Tablo 2. Küresel İthalatın Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelere ve Yıllara Göre Seyri (milyar \$)	13
Tablo 3. Küresel Üretim ve Ticaretin Yıllara Göre Seyri.....	15
Tablo 4. Küresel Üretim ve Ticarete Yıllara Göre Değişim	16
Tablo 5. Küresel Ticarete En Çok İthalatı Yapılan Ürünler (milyar \$)	17
Tablo 6. Küresel Ticarete En Çok İthalat Yapan Ülkeler (milyar \$).....	18
Tablo 7. Türkiye'nin 1. ve 2. Kuşak Komşu Ülkelerinin Verileri	19
Tablo 8. Küresel Ticarete İhracat Yapılan Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklıkları.....	21
Tablo 9. Küresel İthalatta Ülke Yoğunlaşması (Birikimli Pay)	22
Tablo 10. Küresel İthalatta Ürün Yoğunlaşması (Birikimli Pay)	23
Tablo 11. Küresel Ticarete İhracat Yapılan Ülkelerde Yoğunlaşma.....	24
Tablo 12. Fasıllara (2'li GTİP Kodlarına) Göre İhracat (2017-2018, milyon \$)	27
Tablo 13. Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC, Rev. 3) Göre İhracat.....	32
Tablo 14. Sektörlere Göre İhracat (1.000 \$).....	33
Tablo 15. Ülkelere Göre İhracat (milyon \$)	33
Tablo 16. Yıllara Göre ihracatta İlk 10 Sıralamasına Giren Ülkeler.....	34
Tablo 17. Ülke Gruplarına Göre İhracat (milyon \$)	35
Tablo 18. İllere Göre İhracat (milyon \$)	36
Tablo 19. Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre İhracat (milyar \$, 2007-2018)	38
Tablo 20. Düzey 2 Bölgelerinde Yıllara Göre İhracat (milyar \$, 2007-2018)	39
Tablo 21. Coğrafi Bölgelere Göre İhracatçı Firma Sayısı.....	40
Tablo 22. Coğrafi Bölgelere Göre İhracat (milyar \$).....	40
Tablo 23. Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürünleri İhracatı (2013-2018, milyon dolar).....	41
Tablo 24. Dünyada Belli Başlı Ülke ve Ülke Gruplarında İmalat Sanayi İhracatı İçinde Yüksek Teknolojili Ürünlerin Payı(2017)	42
Tablo 25. Dünyada Belli Başlı Ülke ve Ülke Gruplarında Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) Ürünleri İhracatı.....	43
Tablo 26. Nakliye Türüne ve Yıllara Göre İhracat (1.000 \$).....	44
Tablo 27. Döviz Türlerine Göre İhracat	46
Tablo 28. Ödeme Şekline Göre İhracat.....	47
Tablo 29. TİM Bünyesindeki Genel Sekreterlikler ve Sahip Oldukları İhracatçı Birlikler	48
Tablo 30. TİM Bünyesindeki Sektörler.....	50
Tablo 31. TİM Bünyesindeki İhracatçı Birliklere Göre İhracat	51
Tablo 32. Sektörlere ve İhracatçı Birliklere Göre İhracat (milyon \$, 2017)	52
Tablo 33. İhracatçı Birliklerin Gerçekleştirdiği İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (% , 2017).....	54
Tablo 34. Sektörlerin Gerçekleştirdiği İhracatın İhracatçı Birliklere Göre Dağılımı (% , 2017).....	55
Tablo 35. Seçili Ürünler İçinde RCA Değeri Yüksek 4 Ürünün Türkiye İle Dünya Ortalaması İhracat Birim Fiyat Karşılaştırması	56
Tablo 36. Türkiye'nin Küresel İhracattaki Yeri ve Hedef Pazar Ülke Yoğunlaşması Karşılaştırması (2017)	59
Tablo 37. Yıllara Göre Türkiye ve Bazı Ülkelerin İhracat Yaptığı Ülke Sayısı (2007-2017)	61
Tablo 38. İhracatın Ülkelere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)	62
Tablo 39. Yıllara Göre Türkiye'nin İhracat Yaptığı Ülke Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)	63
Tablo 40. Türkiye ve Ülke Gruplarının Yıllara Göre Yoğunlaşma Endeksi Karşılaştırması (2007-2017). 64	

Tablo 41. İhracatın 6'lı GTİP Numaralı Ürünlere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar).....	65
Tablo 42. Yıllara Göre Türkiye'nin Ürün Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI).....	66
Tablo 43. İhracatçı Firmaların İllere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar).....	67
Tablo 44. İhracatın İllere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar).....	67
Tablo 45. Yıllara Göre Türkiye'de İllerin Sahip olduğu İhracatçı Firma Sayısında ve İllerin yaptığı İhracatta Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)	68
Tablo 46. İhracatın Firmalara Göre Yoğunlaşması (2007-2018, birikimli % paylar)	69
Tablo 47. İlk 1.000 İhracatçı Firma İçindeki İhracatın Yoğunlaşması(Birikimli % Paylar).....	71
Tablo 48. Yıllara Göre Türkiye'de İlk 1.000 İhracatçı Firmanın İhracatındaki Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)	71
Tablo 49. Dünya Bankası'na Göre Türkiye'nin Açıklanmış Göreceli Üstünlüğe (RCA) Sahip Olduğu Sektörlerin Yıllara Göre RCA Endeks Değerleri (2000-2017)	74
Tablo 50. Öne Çıkmış 285 Ürün İçinde Örnek Ürünlere Ait RCA Endeks Değerleri (2007-2017)	77
Tablo 51. 252329, 721420, 732111 ve 850213 GTİP Numaralı Ürünlerin Yıllara Göre Dünyadaki İthalatı ve Dünya İthalatından Aldığı Pay (%).....	79
Tablo 52. 252329 GTİP Numaralı Örnek Ürünü İthal Eden Ülkelerin İthalatında 2015-2016 ve 2016-2017 Dönemlerindeki Değişimler	80
Tablo 53. 252329 GTİP Numaralı Örnek Üründe Türkiye'nin RCA Değerinin Bu Üründe RCA Değeri En Yüksek Olan Ülkelere Oranı	81
Tablo 54. Örnek Ürünlerin İthalatının %75'ini Gerçekleştiren Ülkeler İçinde Türkiye'den Hiç İthalat Yapmayanlar	83
Tablo 55. Örnek Ürünlerden 252329 GTİP numaralı Ürünün Dünyadaki ithalatının %75'ini Gerçekleştiren Ülkelerin Türkiye'den Yaptığı İthalatın Paylara Göre Dağılımı.....	85
Tablo 56. Dünyada 252329 GTİP Numaralı Ürünün %75 İthalatını Gerçekleştiren Ülkeler ve Türkiye'den Yaptıkları İthalat	87
Tablo 57. Örnek Ürünlerin İhracatını Gerçekleştiren İlk On İl	88
Tablo 58. Örnek 252329 GTİP Numaralı Üründe Türkiye'den Yaptıkları İthalatın Payına Göre Hedef Ülkelerden Temsili Seçilen Bir Ülkedeki Rakip Ülkeler Analizi ve Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Sıralaması	89
Tablo 59. Örnek 252329 GTİP Numaralı Üründe Türkiye'den Yaptıkları İthalatın Payı %0-1 Aralığında Olan Hedef Ülkelerden Umman ile %25 ve Üzeri Olan Gana'nın İthalat Yaptıkları Ülkelere Uyguladıkları Vergi Oranları	90
Tablo 60. Seçili 285 Ürünün Toplam İthalatı ve Türkiye'nin İhracatındaki Yeri (2017, milyar \$)	92
Tablo 61. Seçili 285 Ürünün Dünya Genelinde En Çok İthal Edilen İlk 1.000 Ürün ve Bu ürünlerin Türkiye'nin İhracatı İçindeki Payı (2017)	93
Tablo 62. Türkiye'nin En Yüksek Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerin Yıllara Göre RCA Değerleri	94
Tablo 63. Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerden 2013-2017 Döneminde Dünyada İthalatı En Hızlı Büyüyenler	95
Tablo 64. Türkiye'nin RCA Değeri 1'in Altında Olup Yükselme Eğiliminde ve Küresel Potansiyeli Olan Ürünler	96
Tablo 65. Seçili 285 ürünün dünya genelinde en çok ithal edilen 1.000 ürün sıralamasının içindeki yeri (2017)	97
Tablo 66. Seçili 285 Ürün İçinde İlk 10 Sırada Yer Alan Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçindeki Yeri (2017).....	98
Tablo 67. Seçili 285 Ürün İçinde Ürün Sayısına Göre Türkiye'nin Birikimli İhracatı (%)	99

Tablo 68. Türkiye'nin RCA Değeri En Yüksek İlk Beş Üründe İhracat Yaptığı Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)	100
Tablo 69. Türkiye'nin En Çok ve En Uzak Mesafede İhracat Yaptığı Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)	101
Tablo 70. Seçili 285 Üründeki İhracatçı Firma Sayıları (2017&2018)	102
Tablo 71. Seçili 285 Ürünün TİM - Sektörel Sınıflaması (2017)	104
Tablo 72. Seçili 285 Ürünün HS2 Sınıflamasına Göre Dağılımı (2017).....	106
Tablo 73. İlk Raporda Öne Çıkan 47 Ürünün Bu Raporda Öne Çıkan 285 Ürün İçindeki Sırası	107
Tablo 74. Karşılaştırmalı Üstünlük Modeline Göre Türkiye'nin Dünya Ticaretinde En İddialı Olduğu 285 İhraç Üründe, O Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatını Yapan Ülkelerin İthalatında Türkiye'nin Payına Göre Türk İhraç Ürünlerinin Konumu	110
Tablo 75. Karşılaştırmalı Üstünlük Modeline Göre Türkiye'nin Dünya Ticaretinde En İddialı Olduğu 285 İhraç Üründe, O Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatını Yapan Ülkelerin İthalatında Türkiye'nin Hiç Payının Olmadığı 167 Ürün ve Bu Ürünleri İthal Eden Ülke Sayıları.....	113
Tablo 76. 17 Ürünün İthalatında dünya ithalatının %75'lik diliminde Yer Aldığı Halde Türkiye'den Hiç İthalat Yapmayan 16 Ülke.....	114
Tablo 77. Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'den hiç ithalat yapmayan ülkeler içinde sadece 1'er ülkenin Türkiye'den aldığı 42 ürün	115
Tablo 78. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %0'dan Büyük %1'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler	116
Tablo 79. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %1'den Büyük %5'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler	118
Tablo 80. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %5'den Büyük %10'dan Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler	120
Tablo 81. Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %5'den büyük %10'dan küçük olan ülkeler içinde sadece 1'er ülkenin Türkiye'den aldığı 70 ürün	121
Tablo 82. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %10'dan Büyük %25'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler	122
Tablo 83. Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %10'dan Büyük %25'den Küçük Olan Ülkeler İçinde Sadece 1'er Ülkenin Türkiye'den Aldığı 67 Ürün.....	123
Tablo 84. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %25'den Büyük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler	124
Tablo 85. Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %25 ve Üzeri Olan Ülkeler İçinde Sadece 1'er Ülkenin Türkiye'den Aldığı 42 Ürün	125
Tablo 86. Seçili 285 Ürün İçinde ABD'nin İthalatın %75'ini Gerçekleştiren Ülkeler İçinde Yer Almadığı 19 Ürün.....	125
Tablo 87. Öne Çıkan 285 Ürün İçinde Bazı Yıllarda Dünyada İthalatının ve Türkiye'de İhracatının Yapılmadığı Ürünler.....	129
Tablo 88. Yıllara Göre Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde Türkiye İçin $RCA \geq 1$ Olan Ürün Sayısının (2007-2017)	130
Tablo 89. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu 285 Ürünün Yıllara Göre RCA Değerinin 1 ve 1'den Büyük Olma Sayısı	131
Tablo 90. Öne Çıkmış 285 Üründen Yıllara Göre, RCA Değerinin En Yüksek Seviyeye Ulaştığı Ürün Sayısı (2007-2017 dönemi).....	132
Tablo 91. Seçili 285 Ürün İçerisinde RCA Değerinde Artış Gerçekleşen Ürünlerin Dağılımı (2007-2017 Dönemi).....	133
Tablo 92. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Artan ve Artma Eğiliminde Olan Ürünler (2007-2017 Dönemi)	134

Tablo 93. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Azalan ve Azalma Eğiliminde Olan Ürünler (2007-2017 Dönemi)	135
Tablo 94. Öne Çıkmış 285 Ürünün Dünyada %75 İthalatını Gerçekleştiren Ülke Sayısı (2017).....	137
Tablo 95. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ancak Geçmiş Dönemlerde Var Olmayan Ürünlerin Eski GTİP Kodları ve Bu Ürünlerin RCA'larının Durumu	139
Tablo 96. Öne Çıkmış 285 Ürünün RCA Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı	142
Tablo 97. Fasillara (6'lı GTİP Kodlarına) Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı	143
Tablo 98. İhracatı Gerçekleştiren İllere Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı	144
Tablo 99. İhracat Yapılan Ünelere Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı	146
Tablo 100. Seçili 285 Ürünün İhracatını Gerçekleştiren İller (2017)	147
Tablo 101. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünler ve ülkelerin bu ürünleri en çok ithal ettikleri rakip ülkeler.....	149
Tablo 102. Türkiye'nin Ünelere Göre Dış Ticaret Dengesi (2017).....	150
Tablo 103. Dış Ticarete Türkiye'nin En Çok Açık ve Fazla Verdiği İlk On Ürün	151
Tablo 104. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünler ve ülkelerin bu ürünleri en çok ithal ettikleri rakip ülkeler ile yapılan Serbest Ticaret Anlaşmaları	152
Tablo 105. STA Yapılan Ünelere İhracat (milyon \$)	153
Tablo 106. Güney Kore ve Türkiye Dış Ticareti (2017)	154
Tablo 107. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünlere bu ülkelerin uyguladığı gümrük vergi oranları	156
Tablo 108. Yıllara Göre İhracat, Kapasite Kullanım Oranı ve İşsizlik.....	158

Şekiller

Şekil 1. Yıllara Göre İhracat (1996-2018).....	25
Şekil 2. Yıllara Göre İhracatta Değişim Oranı (1997-2018).....	26
Şekil 3. Ürün Sınıflamasına (CPA, Classification of Products by Activity) Göre İhracat	29
Şekil 4. Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (BEC, Broad Economic Categories) Göre İhracat	30
Şekil 5. Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) Göre İhracat.....	31
Şekil 6. İmalat Sanayi Ürünleri İhracatının Teknoloji Yoğunluğuna Göre Dağılımı (2013-2018)	42
Şekil 7. Nakliye Türüne ve Yıllara Göre İhracatın Dağılımı.....	45
Şekil 8. Türkiye'nin Yıllara Göre İhracat Yaptığı Ülke Yoğunlaşma Endeksi Değerleri (1989-2017)	60
Şekil 9. Yıllara Göre Türkiye'de İhracatçı Firmaların İllerin Yaptığı İhracatta Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)	70
Şekil 10. Seçili 285 Ürünün Yıllar İçerisinde Rekabet Gücündeki Değişim (2007-2017).....	127
Şekil 11. Türkiye'nin Ükelere Göre Dış Ticaret Dengesi (2017)	150
Şekil 12. Güney Kore ile Dış Ticarete Serbest Ticaret Anlaşmasının Etkisi (2009 Ocak-2018 Aralık) .	155

Simge ve Kısaltmalar

€: Avro (Euro)

Ş: ABD doları

AKİB: AKDENİZ İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

BAİB: BATI AKDENİZ İHRACATÇILAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

DAİB: DOĞU ANADOLU İHRACATÇILAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

DENİB: DENİZLİ İHRACATÇILAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

DKİB: DOĞU KARADENİZ İHRACATÇILAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

EİB: EGE İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

GAİB: GÜNEYDOĞU ANADOLU İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

İİB: İSTANBUL İHRACATÇILAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

İMMİB: İSTANBUL MADEN VE METALLER İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

İTKİB: İSTANBUL TEKSTİL VE KONFEKSİYON İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

KİB: KARADENİZ İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

OAİB: ORTA ANADOLU İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

UİB: ULUDAĞ İHRACATÇI BİRLİKLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ

AET Avrupa Ekonomik Topluluğu

BEC: Broad Economic Categories (Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması)

CPA: Classification of Products by Activity (Faaliyete Göre Ürün Sınıflamasına)

GSYH: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)

ISIC Rev. 3: International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, Revision 3 (Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması, 3. Revize)

NUTS: Nomenclature of Territorial Units for Statistics (İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması, İBBS)

ITC: International Trade Centre (Uluslararası Ticaret Merkezi)

KBDMG: Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Km: kilometre

NACE: Nomenclature generale des Activites economiques dans les Communautés europeennes (Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması)

OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

SITC Rev. 3: Standard International Trade Classification, Revision 3 (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması, Revize 3)

TL: Türk Lirası

TİM: Türkiye İhracatçılar Meclisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)

WTO: World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)

1. Küresel Üretim ve Ticarete Genel Bakış

Bir ülkede yerleşik kişi ve kurumların diğer ülkelere mal satması ihracat olarak tanımlanırken uluslararası ticaret ise geniş anlamıyla uluslararası mal ve hizmet alışverişini ifade etmektedir. Dış ticaret terimi ile genellikle mal ihracatı ve ithalatı ifade edilmektedir (TÜİK, 2019).

Ülkelerin dışarıdan ham madde ithalatı yapmasının özendirilmesi ve bu hammaddelerin ülkede işlenerek dışarıya bitmiş ürün olarak ihraç edilmesini ve uluslararası ticarete bir taraf kazanırken diğer tarafın kaybetmesini savunan Merkantilist düşünce Adam Smith'in 1776'da yayımlanan ünlü "*An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations (Ulusların Servetinin Nitelik ve Nedenleri Hakkında Bir İnceleme/ Ulusların Zenginliği)*" adlı eserinde ortaya sürdüğü; uluslararası ticareten her iki tarafın da kazançlı çıkacağı görüşü ile ortadan kalkmıştır. Smith'in "*Mutlak Üstünlükler Teorisi*"ne dayanan uluslararası ticaret görüşü, uluslararası ticarete dünya genelinde uzmanlaşma ve işbölümünün önünü açarak kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamıştır. Böylece dünyada üretim artarak, ülkelerin refah düzeyi yükselirken sabit olmayan toplam dünya serveti artmaya başlamıştır. Diğer taraftan oluşan serbest piyasa dinamikleri içerisinde arz, talep ve rekabet gibi kavramlar da uluslararası ticarete gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye, 2001 yılında 192 farklı ülkeye ihracat yaparken 10 milyon dolar tutarın üzerinde ihracat yapılan ülke sayısının ise 99 olduğu görülmektedir. Yıllar içinde uluslararası piyasalarda rekabet gücünü arttırarak hem ihracat tutarını yukarılara taşıyan, hem de yeni pazarlara ulaşarak pazarlar çeşitliliğini önemli ölçüde genişleten ülkemiz; 2017 yılında 157 milyar, 2018 yılında da 168 milyar dolarlık ihracat hacmine ulaşmıştır. 2017 yılında ihracat yapılan ülke sayısı 210'a 2018 yılında ise 214'e yükselirken, 10 milyon ABD doları tutarın üzerinde ihracat yapılan ülke sayısı ise 2017 yılında 155'e 2018 yılında da 158'e yükselmiştir. Yıllar içerisinde yaşanan ihracat artışı ile birlikte, Türkiye'nin küresel pazarlardaki payının da önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Türkiye, ihracatıyla 2001 yılında küresel mal talebinin yüzde 0,51'lik payını karşılarken, 2017'de bu oranı yüzde 0,89'a çıkarmayı başarmıştır.

Elde edilen bu başarıda, Türkiye'nin gerçekleştirdiği reformlar, ihracatçılara verilen destekler ile özellikle 2008 küresel finans krizinden sonra hızla toparlanan ülkemiz ekonomisinin performansı öne çıkmaktadır. Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birliklerimizin bu amaca hizmet eden, firmaları ihracata özendiren, ihracatçı firmalarımızın uluslararası piyasalarda daha rekabetçi olmalarını ve yeni hedef pazarlara ulaşmalarını sağlamaya yönelik çalışmaları da bu anlamda kritik önemde katkılar sağlamıştır.

Uluslararası Para Fonu (IMF), 194 ülkeyi, gelişmiş (39 ülke) ve gelişmekte olan ülkeler (155 ülke) olarak iki ana gruba ayırmaktadır. IMF, yükselen ve gelişmekte olan ülkeleri de coğrafi yakınlıkları ve ekonomi yapılarının benzerliğine bağlı olarak 6 alt gruba ayırmaktadır. Bunlar, uluslararası sisteme entegre olmaya çalışan geçiş ekonomileri konumundaki Bağımsız Devletler Topluluğu (12 ülke), Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya (Afganistan ve Pakistan bu gruba dahil edilirse 32 ülke), Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa (12 ülke), Latin Amerika ve Karayipler (33 ülke), Orta Doğu ve Kuzey Afrika (21 ülke) ve Sahra Altı Afrika (45 ülke) ülkeleridir. Türkiye, IMF tanımına göre “Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa ülkeleri” arasında yer almaktadır.

IMF 2018 yılı Ekim ayında yayınladığı Küresel Ekonomik Görünüm Raporundaki küresel ekonomik göstergelerle ilgili beklentilerini 2019 yılı Ocak ayında revize etmiştir. **Tablo 1**'de 2017-2019 yıllarına ait revize edilmiş küresel üretim ve dış ticaretinde gerçekleşme ve beklentilerinin coğrafi dağılımı görülmektedir. Dünya nüfusunun 2019 yılında 1,06 milyarı gelişmiş ülkelerde 6,66 milyarı da yükselen ve gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere toplam 7,72 milyar olması beklenmektedir. Bu nüfusun 3,9 milyarının yükselen ve gelişmekte olan Asya kıtasında yaşaması 1,1 milyarının da Sahra Altı Afrika'da yaşaması öngörülmektedir.

Tablo 1'de dünya ekonomisinin 2019 yılında %3,5 büyümesi beklenirken 2017 yılında 17,9 trilyon dolar olarak gerçekleşen ithalatın da 19,4 trilyon dolara yükseleceği öngörülmektedir. Bu ithalatın yaklaşık 12 trilyon dolarlık kısmının gelişmiş ülkeler tarafından yapılması beklenirken 7,4 trilyon dolarlık ithalatı da yükselen ve gelişmekte olan ülkelerin gerçekleştireceği tahmin edilmektedir. Bu ithalatın 3,7 trilyon dolarlık kısmı yükselen ve gelişmekte olan Asya, yaklaşık 1,1 milyar dolarlık kısmının Latin Amerika ve Karayipler ve 953 milyon dolarlık kısmının da Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Tablo 1. Küresel Üretim ve Dış Ticaretin Bölgesel Dağılımı

Gösterge	Yıllar	Dünya	Gelişmiş Ülkeler	Yükselen Ekonomiler ve Gelişmekte Olan Ülkeler (a+b+c+d+e+f)	a)Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)	b)Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya	c)Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa	d)Latin Amerika ve Karayipler	e)Ortadoğu, Kuzey Afrika	f)Sahra Altı Afrika
Büyüme Oranı (%)	2017	3,74	2,34	4,72	2,1	6,5	6,0	1,3	1,8	2,7
	2018*	3,73	2,36	4,68	2,4	6,5	3,8	1,2	2,0	3,1
	2019*	3,65	2,13	4,68	2,4	6,3	2,0	2,2	2,5	3,8
GSYH (milyar \$)	2017	80.051,0	48.643,2	31.407,8	2.081,9	17.476,5	1.935,1	5.514,6	2.855,4	1.544,3
	2018*	83.012,8	49.762,0	32.841,2	2.131,8	18.612,4	2.008,6	5.575,3	2.924,0	1.589,1
	2019*	85.918,3	50.757,2	34.312,1	2.178,7	19.785,0	2.022,7	5.686,8	2.994,2	1.644,7
İhracat (milyar \$)	2017	17.688,6	10.638,5	7.050,1	519,0	3.582,9	640,0	990,8	1.015,6	301,9
	2018*	18.396,2	10.978,9	7.430,8	547,0	3.776,4	674,6	1.044,3	1.070,4	318,2
	2019*	19.132,0	11.363,2	7.787,5	573,2	3.957,7	706,9	1.094,4	1.121,8	333,5
İthalat (milyar \$)	2017	17.894,6	11.201,9	6.692,7	384,2	3.385,1	748,8	981,2	862,5	331,0
	2018*	18.610,4	11.560,3	7.054,1	405,0	3.567,9	789,2	1.034,2	909,0	348,8
	2019*	19.354,8	11.964,9	7.392,7	424,4	3.739,2	827,1	1.083,8	952,7	365,6
Nüfus (milyon)	2017	7.530,4	1.030,6	6.499,7	287,0	3.854,2	177,5	628,8	490,2	1.062,1
	2018*	7.632,8	1.052,9	6.580,0	288,6	3.888,3	178,4	635,3	498,8	1.090,5
	2019*	7.714,6	1.055,9	6.658,6	289,3	3.921,6	179,1	641,5	507,5	1.119,5
Ülke Sayısı		194	39	155	12	32	12	33	21	45

Kaynak: (Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF), 2019) ve (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2019)

*Şubat 2019'da revize edilmiş tahminlere göre hesaplanmıştır.

Tablo 2'de küresel ithalatın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ve yıllara göre seyri görülmektedir. Gelişmiş ülkeler 2007 yılında 8,95 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirirken dünya ithalatından aldıkları pay %55'e gerilemiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise 2017 yılında yaklaşık 5 milyar dolarlık ithalat yaparak dünya ithalatından %35,9 pay almışlardır. Gelişmiş ülkelerin ithalatı 2017 yılında 9,75 milyar dolara yükselirken dünya ithalatının %64,1'ini gerçekleştirmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ise 2017 yılında yaklaşık 8 milyar dolarlık ithalat yaparak dünya ithalatından aldıkları payı da %45'e yükseltmişlerdir. Sanayileşme yolunda ilerleyen gelişmekte olan ülkelerin gerek hammadde gerekse sermaye malı ve teknoloji ithalatı ile dünya ithalatından aldıkları payı arttırarak ithalatta gelişmiş ülkelere yakınsadıkları görülmektedir.

Gelişmiş ülkelerin ithalatı 2007 ile 2017 yılları arasında %9 gelişmekte olan ülkelerin ithalatı ise %59,2 artarken dünya ithalatı ise toplamda %27 artış göstermiştir. Gelişmiş ülkelerin ithalatı 2017 yılında 2016 yılına göre %9,2 gelişmekte olan ülkelerin ithalatı ise %13,4 artarken dünya ithalatı ise toplamda %11 artış göstermiştir.

2008 yılı küresel finansal kriz ile dünya ticaretinde ortaya çıkan gerilemenin etkilerinin gelişmekte olan ülkelere ithalata olan ihtiyaçtan dolayı kısa sürede atlatıldığı gelişmiş

ülkelerde ise hala atlatılmadığı ve kriz öncesi değerlere ulaşamadığı da tespit edilmiştir. Krizin yaşandığı 2008 ile 2017 yılları arasında gelişmiş ülkelerin ithalatı %2,7 gerilerken gelişmekte olan ülkelerin ithalatı ise %28,9 dünya ithalatı ise toplamda %9,4 artış göstermiştir.

Tablo 2. Küresel İthalatın Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelere ve Yıllara Göre Seyri (milyar \$)

Yıllar	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmiş Ülkelerin Payı (%)	Gelişmekte Olan Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkelerin Payı (%)	Dünya
2007	8.951,9	64,1%	5.017,8	35,9%	13.969,8
2008	10.021,5	61,8%	6.197,6	38,2%	16.219,1
2009	7.535,8	60,8%	4.850,3	39,2%	12.386,1
2010	8.791,1	58,4%	6.267,5	41,6%	15.058,6
2011	10.283,8	57,2%	7.710,2	42,8%	17.994,0
2012	10.101,7	55,0%	8.250,3	45,0%	18.352,0
2013	10.147,4	54,2%	8.560,5	45,8%	18.707,9
2014	10.241,0	54,7%	8.492,3	45,3%	18.733,2
2015	9.038,2	54,9%	7.422,5	45,1%	16.460,8
2016	8.931,1	55,9%	7.047,4	44,1%	15.978,5
2017	9.753,2	55,0%	7.988,5	45,0%	17.741,7
2018	10.161,8	54,5%	8.488,1	45,5%	18.649,9
2019	10.601,7	54,4%	8.891,4	45,6%	19.493,1
2020	10.979,6	53,9%	9.400,7	46,1%	20.380,3
2021	11.348,9	53,4%	9.914,8	46,6%	21.263,7
2022	11.703,3	52,8%	10.448,0	47,2%	22.151,3
2023	12.020,8	52,2%	10.990,2	47,8%	23.011,1
Değişim (2008-2017)	-2,7%		28,9%		9,4%
Değişim (2007-2017)	9,0%		59,2%		27,0%
Değişim (2016-2017)	9,2%		13,4%		11,0%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) ve (Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF), 2019)

Tablo 3'de küresel üretimin ve dış ticaretin ülke gruplarına ve yıllara göre seyri görülmektedir. 2007 yılında dünya üretimi yaklaşık 58,1 trilyon dolar iken 2016 yılında 75,8 trilyon dolara 2017 yılında da 80,5 trilyon dolara yükselmiştir. Üretimin bölgelere göre kırılımı incelendiğinde Asya kıtası ülkeleri 2007 yılında 15,2 trilyon dolar üretim gerçekleştirirken üretim 2017 yılında 29,5 trilyon dolara yükselmiştir. Amerika kıtası ülkeleri 2007 yılında 19,7 trilyon dolar üretim gerçekleştirirken üretim 2017 yılında 26,9 trilyon dolara yükselmiştir. Bu iki kıtayı Avrupa ülkeleri takip etmektedir. Avrupa ülkeleri 2007 yılında 20,32 trilyon dolar üretim gerçekleştirirken üretim biraz düşüşle 2017 yılında 20,8 trilyon dolara gerilemiştir.

Dünya ihracatı 2007 yılında 14 trilyon dolar iken 2016 yılında 16,1 trilyon dolara 2017 yılında da 17,7 trilyon dolara yükselmiştir. İhracatın bölgelere göre kırılımı incelendiğinde Asya kıtası ülkeleri 2007 yılında 4,9 trilyon dolar ihracat gerçekleştirirken 2017 yılında 7,3 trilyon dolar ihracat yapmıştır. Avrupa kıtası ülkeleri 2007 yılında 6,1 trilyon dolar ihracat gerçekleştirirken

ihracat 2017 yılında 7,4 trilyon dolara yükselmiştir. Bu iki kıtayı Amerika kıtası ülkeleri takip etmektedir. Amerika kıtası ülkeleri 2007 yılında 2,37 trilyon dolar ihracat gerçekleştirirken ihracat 2017 yılında 2,96 trilyon dolara yükselmiştir.

Dünya ithalatı ise 2007 yılında 14,2 trilyon dolar iken 2016 yılında 16,1 trilyon dolara 2017 yılında da 17,9 trilyon dolara yükselmiştir. İthalatın bölgelere göre kırılımı incelendiğinde Asya kıtası ülkeleri 2007 yılında 4,3 trilyon dolar ithalat gerçekleştirirken 2017 yılında 6,8 trilyon dolar ithalat yapmıştır. Avrupa kıtası ülkeleri 2007 yılında 6,2 trilyon dolar ithalat gerçekleştirirken ithalat 2017 yılında 6,5 trilyon dolara yükselmiştir. Bu iki kıtayı Amerika kıtası ülkeleri takip etmektedir. Amerika kıtası ülkeleri 2007 yılında 3,1 trilyon dolar ithalat gerçekleştirirken ithalat 2017 yılında 3,8 trilyon dolara yükselmiştir.

Tabloda da görüldüğü üzere Asya ve Avrupa kıtaları ülkeleri dış ticaret fazlası verirken Amerika ve Afrika kıtası ülkeleri ise dış ticaret açığı vermiş Okyanusya ülkeleri ise neredeyse dengeli bir dış ticarete sahip olmuştur.

2017 yılında ihracat ve ithalattan oluşan dış ticaret toplamı incelendiğinde Asya kıtasında yer alan ASEAN ve Amerika kıtasında yer alan NAFTA ülkelerinin aralarında oluşturdukları serbest ticaret bölgelerinin ticareti artırıcı etkisi olduğu görülmektedir. ASEAN üyesi ülkeler Asya'nın dış ticaretinin %18,3'ünü oluştururken NAFTA üyesi ülkelerin ise Amerika kıtası dış ticaretinin %82,9'unu oluşturduğu görülmektedir. NAFTA'nın yer aldığı kıtada ASEAN'a göre daha fazla etkili olduğu ve her iki bölgenin de buldukları kıtaların dış ticaretine yön verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. Küresel Üretim ve Ticaretin Yıllara Göre Seyri

Ülke Grubu	GSYH			İhracat			İthalat		
	2007	2016	2017	2007	2016	2017	2007	2016	2017
Okyanusya	1152,6	1537,7	1657,9	177,0	235,3	280,3	209,1	236,9	281,8
Afrika	1511,3	2138,9	2215,9	428,8	349,9	411,6	363,0	477,3	520,6
Asya	15231,5	27543,2	29455,9	4922,9	6573,0	7294,7	4298,5	5941,4	6762,0
-BDT	1708,5	1735,7	2066,2	517,0	417,5	519,0	349,4	314,0	384,2
-Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya	8531,6	19428,7	21256,1	3332,3	4947,4	5480,7	3027,4	4409,6	5100,2
-ASEAN	1368,5	2572,5	2765,0	863,4	1148,2	1311,1	780,4	1089,8	1259,3
Amerika	19868,6	25492,0	26896,5	2366,9	2727,9	2960,5	3140,1	3569,1	3836,6
-Kuzey Amerika	16464,1	13983,3	14624,5	1582,9	1840,1	1966,8	2399,8	2652,9	2841,7
-NAFTA	17059,1	21415,9	22395,0	1854,2	2213,4	2375,7	2679,7	3038,2	3260,2
Avrupa	20318,3	19128,4	20275,2	6112,1	6126,5	6741,6	6164,9	5867,3	6493,6
-AB	17808,3	16534,0	17312,9	5352,1	5351,4	5867,7	5580,3	5221,4	5764,9
Dünya	58082,3	75840,2	80501,4	14007,8	16012,7	17688,6	14175,6	16092,1	17894,6

Kaynak: (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2019)

Tablo 4'de küresel üretimin ve dış ticaretin ülke gruplarına ve yıllara göre değişim oranları görülmektedir. Dünya üretimi 2017 yılında 2016 yılına göre %6,1 artış gösterirken 2007 yılına göre ise yaklaşık %35,6 artış göstermiştir. Ülke gruplarına bakıldığında ise en yüksek artış 2017 yılında 2016 yılına göre Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da aralarında bulunduğu Okyanusya ülkelerinde %7,8 ile gerçekleşirken 2007 yılına göre ise %93,4 artış ile Asya ülkelerinde gerçekleşmiştir.

Küresel ihracat 2017 yılında 2016 yılına göre %10,5 artış gösterirken 2007 yılına göre ise yaklaşık %26,3 artış göstermiştir. Ülke gruplarına bakıldığında ise en yüksek artış 2017 yılında 2016 yılına göre Okyanusya ülkelerinde %19,1 ile gerçekleşirken 2007 yılına göre ise %58,3 artış ile yine Okyanusya ülkelerinde gerçekleşmiştir.

Küresel ithalat 2017 yılında 2016 yılına göre %11,2 artış gösterirken 2007 yılına göre ise yaklaşık %26,2 artış göstermiştir. Ülke gruplarına bakıldığında ise en yüksek artış 2017 yılında 2016 yılına göre Okyanusya ülkelerinde %19 ile gerçekleşirken 2007 yılına göre ise %57,3 artış ile Asya ülkelerinde gerçekleşmiştir.

2017 yılında 2016 yılına göre dünyada tüm bölgelerin hem ithalat hem de ihracat rakamlarındaki değişim incelendiğinde beş kıta ülkelerinin toplamında da artış olduğu görülmektedir. Bu da 2008 küresel finansal krizinin etkisinin geçmeye başladığı göstermektedir.

Tablo 4. Küresel Üretim ve Ticarete Yıllara Göre Değişim

Ülke Grubu	GSYH		İhracat		İthalat	
	Değişim (2007-2017)	Değişim (2016-2017)	Değişim (2007-2017)	Değişim (2016-2017)	Değişim (2007-2017)	Değişim (2016-2017)
Okyanusya	43,8%	7,8%	58,3%	19,1%	34,8%	19,0%
Afrika	46,6%	3,6%	-4,0%	17,6%	43,4%	9,1%
Asya	93,4%	6,9%	48,2%	11,0%	57,3%	13,8%
-BDT	20,9%	19,0%	0,4%	24,3%	10,0%	22,4%
-Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya	149,1%	9,4%	64,5%	10,8%	68,5%	15,7%
-ASEAN	102,1%	7,5%	51,9%	14,2%	61,4%	15,6%
Amerika	35,4%	5,5%	25,1%	8,5%	22,2%	7,5%
-Kuzey Amerika	-11,2%	4,6%	24,3%	6,9%	18,4%	7,1%
-NAFTA	31,3%	4,6%	28,1%	7,3%	21,7%	7,3%
Avrupa	-0,2%	6,0%	10,3%	10,0%	5,3%	10,7%
-AB	-2,8%	4,7%	9,6%	9,6%	3,3%	10,4%
Dünya	38,6%	6,1%	26,3%	10,5%	26,2%	11,2%

Kaynak: (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2019)

En çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürünün ithalat tutarı 2017 yılında 14,9 trilyon dolar olarak gerçekleşirken dünya ithalatının da yaklaşık %83,7'sini oluşturmaktadır. Dünyada en çok ithalatı yapılan ilk on ürünün toplam ithalat tutarı 2017 yılında yaklaşık 3,55 trilyon dolar olarak gerçekleşirken bu on ürünün ilk 1000 ürününü ithalat toplamındaki payı %23,9 olmuş dünya toplam ithalatı içindeki payı ise yaklaşık %20 olarak gerçekleşmiştir. Bu da bize dünyada 2017 yılında yapılan her 5 dolarlık ithalat harcamasının yaklaşık 1 dolarının ilk 10 ürün için yapıldığını göstermektedir.

Tablo 5'de küresel ticarete en çok ithalatı yapılan ürünler ve bu ürünlerin küresel ithalattan aldıkları paylar görülmektedir. Dünyada en çok 270900 GTİP numaralı "*Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)*" ürünün ithalatı gerçekleşirken ithalat tutarı 2017 yılında 885 milyar dolar olmuştur. Bu ürünlerin çalışmaya konu olan dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün toplamındaki payı %5,94 olurken dünya toplam ithalatı içindeki payı ise %4,98 olarak gerçekleşmiştir.

"*Başka yerde belirtilmeyen emtialar*"ın ithalat tutarı 421 milyar dolar olarak gerçekleşirken bu ürünlerin dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün toplamındaki payı %2,83 olmuş dünya toplam ithalatı içindeki payı ise %2,37 olarak gerçekleşmiştir.

271019 GTİP numaralı "*Diğer yağlar ve müstahzarlar*"ın ithalat tutarı ise yaklaşık 377 milyar dolar olarak gerçekleşmiş bu ürünlerin dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün

toplamındaki payı %2,23 olurken dünya toplam ithalatı içindeki payı ise %2,12 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5. Küresel Ticarete En Çok İthalatı Yapılan Ürünler (milyar \$)

Dünya İthalat Sırası	GTİP Kodu	Ürün Açıklaması	Dünya İthalatı	İlk 1000 Ürün İthalatı İçindeki Payı (%)	İlk 1000 Ürün İthalatı İçindeki Birikimli Payı (%)	Dünya İthalatı İçindeki Payı (%)
1	'270900	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	885,0	5,94%	5,94%	4,98%
2	'999999	Başka yerde belirtilmeyen emtialar	421,0	2,83%	8,77%	2,37%
3	'271019	Diğer yağlar ve müstahzarlar	376,8	2,53%	11,30%	2,12%
4	'851712	Hücreli ağırlar için veya diğer kablosuz ağırlar için telefonlar	288,1	1,94%	13,24%	1,62%
5	'870323	Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli (1500cm ³ <silindir=<3000 cm ³)	285,2	1,92%	15,15%	1,60%
6	'300490	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan diğer ilaçlar	284,5	1,91%	17,06%	1,60%
7	'710812	Altın (diğer işlenmemiş şekillerde olanlar, para yerine kullanılmayan)	283,2	1,90%	18,97%	1,59%
8	'854231	Elektronik entegre devreler; işlemci ve kontrolör	277,9	1,87%	20,83%	1,56%
9	'854239	Diğer entegre devreleri	243,2	1,63%	22,47%	1,37%
10	'271012	Petrol ve bitümenli yağlardan elde edilen hafif yağlar ve müstahzarları (petrol veya bitümenli yağ oranı >=%70)	210,3	1,41%	23,88%	1,18%
İlk 10 ürün			3.555,3	23,88%		19,99%
İlk 1000 ürün			14.888,5			83,70%
Dünya toplam ithalatı			17.788,1			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 6'da küresel ticarete en çok ithalatı gerçekleştiren ülkeler ve bu ülkelerin küresel ithalattan aldıkları payların yıllara göre seyri görülmektedir. ABD 2007 yılında yaklaşık 2 trilyon dolarlık ithalat gerçekleştirirken, 2017 yılında ithalatı 2,4 trilyon dolara yükselmiştir. Dünyada en çok ithalat yapan ikinci ülke olan Çin'in ithalatı ise, 2007 yılında yaklaşık 956 milyar dolardan 2017 yılında 1,8 trilyon dolara yükselmiştir. Almanya 2007 yılında yaklaşık 1,06 trilyon dolarlık ithalat gerçekleştirirken 2017 yılında 1,2 trilyon dolar ithalat gerçekleştirerek en çok ithalat yapan üçüncü ülke olmuştur. Çin, bu 11 yıllık dönemde Almanya'yı ithalatta geçerek ikinci sıraya yükselmiştir.

Tablo 6. Küresel Ticarete En Çok İthalat Yapan Ülkeler (milyar \$)

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	%
ABD	2017,1	2164,8	1.602	1.968	2.264	2.335	2.327	2.411	2.313	2.250	2.408	13,5%
Çin	956,1	1132,6	1.006	1.396	1.743	1.818	1.950	1.959	1.680	1.588	1.844	10,4%
Almanya	1059,3	1204,2	938	1.067	1.260	1.161	1.187	1.215	1.058	1.061	1.174	6,6%
Japonya	622,2	762,5	552	694	855	886	833	812	626	607	672	3,8%
Birleşik Krallık	679,9	705,3	552	628	718	689	657	694	630	636	641	3,6%
Fransa	611,4	695,0	541	599	714	667	671	660	563	561	613	3,4%
Hong Kong	370,1	393,0	352	441	511	553	621	601	559	547	589	3,3%
Güney Kore	356,8	435,3	323	425	524	520	516	526	437	406	478	2,7%
İtalya	511,8	561,0	415	487	559	489	479	474	411	405	451	2,5%
Hollanda	421,4	494,9	382	440	493	501	506	508	425	398	450	2,5%
Diğer Ülkeler	2017,1	2164,8	5.965	7.175	8.669	8.874	9.125	9.016	7.842	7.578	8.467	48%
Dünya	956,1	1132,6	12.628	15.321	18.310	18.493	18.873	18.875	16.543	16.037	17.788	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Küresel anlamda hasıla, nüfus ve ticaretin önümüzdeki yıllarda göstereceği seyir, ülkemizin dış ticaret politikalarını da önemli oranda etkileyecektir. Zira ülkemiz, Avrupa, Rusya, Kuzey Afrika ve Ortadoğu, Asya ve Kafkasya bölgeleri arasında bir köprü konumundadır. Türkiye'nin 1. ve 2. kuşak olmak üzere etrafında toplam 73 ülke bulunmaktadır.

Tablo 7'de görüleceği üzere, toplam 23,7 trilyon dolar GSYH ve 16,1 trilyon dolar dış ticaret (ihracat + ithalat) hacmine sahip bu 73 ülkede yaklaşık 1,4 milyar insan yaşamaktadır. Tabloda Avrupa (28 AB üyesi ve 11 yükselen ve gelişmekte olan Avrupa ülkesi) en çok nüfusa, milli gelire ve dış ticaret imkânına sahip coğrafya olarak dikkat çekmektedir. Avrupa'dan sonra Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan devletlerden 12 tanesinin oluşturduğu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)¹ ikinci büyük pazar olarak yer almaktadır. Ortadoğu (IMF sınıflamasında yer alan 12 ülke ve İsrail ile birlikte 13 ülke) ve Kuzey Afrika (IMF sınıflamasında yer alan 9 ülke) ise son yıllarda Türkiye'nin yaptığı açılımlarla ihracatçı firmalar için yeni ve alternatif pazarlar haline gelmiştir.

¹ Türkmenistan, Gürcistan ve Ukrayna daha sonra çeşitli nedenlerle topluluktan ayrılmış olsalar da IMF tarafından coğrafi yakınlıkları ve ekonomi yapılarının benzerliği nedeniyle diğer 9 BDT üyesi ile birlikte analiz edilmektedir.

Tablo 7. Türkiye'nin 1. ve 2. Kuşak Komşu Ülkelerinin Verileri

Ülke Grubu	Nüfus (milyon)	GSYH (Milyon Dolar)	İhracat	İthalat	Toplam Dış Ticaret Hacmi (Milyon Dolar)	Bölgede Yer Alan Ülke Sayısı ²
Avrupa	606,2	18.409,0	6.493,6	6.741,6	13.235,2	39
Bağımsız Devletler Topluluğu	287,0	2.081,9	384,2	519,0	903,2	12
Ortadoğu	245,3	2.562,4	960,5	729,4	1.689,9	13
Kuzey Afrika	253,2	643,8	116,2	202,7	318,9	9
Toplam	1.391,7	23.697,1	7.954,5	8.192,7	16.147,2	73

Kaynak: (Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF), 2019) ve (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2019)

Türkiye 2018 itibariyle 168,1 milyar dolar ile yeni bir Cumhuriyet tarihi ihracat rekoru kırmış olsa da, bölgemizdeki 1. ve 2. kuşak komşu ülkelerin dünyadan gerçekleştirdikleri ithalatın büyüklüğü Türkiye'nin ihracatının yeni rekorlara taşınması anlamında, bölgesinde ne kadar büyük bir ihracat potansiyeline sahip olduğuna işaret etmektedir.

Bu noktadan hareketle, Türkiye'nin ihracatında stratejik öneme sahip sektörlerin küresel ticaretteki konumları, Türkiye'nin stratejik ürünlerinde en önemli ithalatçı pazarlar nezdinde değerlendirilerek, potansiyeli daha derinlemesine inceleme ihtiyacı doğmuştur. Günümüzde Dünya Bankası tarafından da kullanımı devam eden ve birçok ülkenin küresel piyasalarda rekabet gücünün ölçülmesini konu alan makalelerde de yer verilen “*açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük*” (*revealed comparative advantage-RCA*) modelinden yola çıkılarak detaylı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Türkiye İhracatçılar Meclisi tarafından gerçekleştirilen ilk çalışmada ele alınan ve küresel ticarete öne çıkan 200 ürün analizi, genişletilerek dünyada en çok ithal edilen 1000 ürün üzerinden yeni bir çalışma yapılmış, Türkiye'nin 2023 ve 2053 perspektifine yönelik ihracat yol haritası için yeni bulgular ortaya konmuştur.

² IMF, WEO October 2018, s.132-135. <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2018/October/English/main-report/Text.ashx?la=en> (Erişim: 12.01.2019)

1.1. Küresel Ticarete Mesafelerin Ortadan Kalkması

TİM başkanı İsmail Güllü'nün TİM'in İhracat 2019 Raporunun basına sunumunda da belirttiği gibi dünya ticaretinde artık ülkeler arasındaki mesafelerin bir önemi kalmamıştır. Güney Kore'nin 2017 yılında Türkiye'nin komşu ülkelerinden Yunanistan'a 1,7 milyar dolar ve Irak'a 1,5 milyar dolar ihracat yapması; Çin'in de yine Yunanistan'a 4,75 milyar dolar ve Irak'a da 8,3 milyar dolarlık ihracat yapması bunun en somut örneklerdir.

Tablo 8'de bazı ülkeler için ihracat yapılan ülkelerin ağırlıklı ortalama ile hesaplanmış uzaklıkları, km başına düşen ihracat miktarları ve sıralamaları görülmektedir. Çin en fazla ihracat yapan ülke iken ihracat yaptığı ülkelerin ağırlıklı ortalama ile uzaklıkları hesaplandığında, birinciliği ihracat sıralamasında dünyada 3. sırada yer alan Almanya'ya kaptırdığı ve 2. sıraya gerilediği görülmektedir. Dünyada en fazla ihracat yapan 2. ülke olan ABD ise, ihracat yaptığı ülkelerin ağırlıklı ortalama ile hesaplanmış uzaklıkları sıralamasında 3. sırada Çin ve Almanya'yı takip etmektedir.

Tabloda da açıkça görülmektedir ki AB üyeleri birlik içi ticarete ağırlık vermiş ve birliğin ticareti artırıcı etkisinden faydalanmışlardır. Polonya ve Çekya'nın AB'nin üretim üssü konumuna geldiği de görülmektedir. Aynı şekilde NAFTA üyesi Kanada ve Meksika'da fazla uzağa ihracat yapmayarak ticaret anlaşmasının üçüncü ortağı olan ABD'yi hedef pazar olarak seçmişlerdir. Kanada yaptığı ihracatın %76'sını ABD'ye gerçekleştirirken, Meksika ise ihracatının yaklaşık %80'nini bu ülkeye gerçekleştirmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki serbest ticaret anlaşmaları ve gümrük birlikleri üye ülkelerin ticaretini artırıcı özelliğe sahiptir.

Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Japonya, Kamboçya ve Vietnam'ın mesafe söz konusu olmadan dünyanın en ücre köşelerine bile ihracat yaptıkları görülmektedir.

157 milyar dolarlık ihracatı ile 2017 yılında en fazla ihracat yapan 31. ülke olan Türkiye ortalama 3.001 km'lik ihracat mesafesi ile 26. sırada yer almaktadır.

Tablo 8. Küresel Ticarete İhracat Yapılan Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklıkları

Ülke	İhracat (milyar \$, 2017)	İhracat Yapılan Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)	Km Başına İhracat	İhracat Sıralaması	İhracat Yapılan Ülkelerin Ortalama Uzaklığına Göre Sıralama	Km Başına İhracat Sıralaması
Almanya	1.450,2	3.042	476.731	3	156	1
Çin	2.263,4	6.536	346.293	1	64	2
ABD	1.546,3	6.569	235.389	2	62	3
Hollanda	505,9	2.242	225.665	8	177	4
Belçika	430,0	2.071	207.620	11	183	5
Fransa	523,4	3.098	168.943	7	153	6
İtalya	503,1	3.160	159.194	9	151	7
Polonya	221,3	1.555	142.320	23	197	9
Çekya	182,2	1.287	141.594	28	207	10
Kanada	420,6	2.988	140.774	12	159	11
Meksika	409,5	2.966	138.048	13	160	12
Japonya	698,1	5.962	117.097	4	73	13
Birleşik Krallık	442,1	3.836	115.241	10	126	14
Güney Kore	573,7	5.202	110.288	5	92	16
Türkiye	157,0	3.001	52.314	31	158	26
Hindistan	295,8	6.321	46.804	20	66	29
Romanya	70,6	1.812	38.977	40	187	33
Endonezya	168,8	6.385	26.439	29	65	37
Avustralya	229,7	8.753	26.247	22	27	38
Brezilya	217,7	10.669	20.409	25	11	42
İsrail	61,2	6.661	9.180	47	61	59
Arjantin	58,4	9.617	6.071	48	21	68
Şili	69,2	13.102	5.284	41	1	70
Kamboçya	18,4	8.362	2.199	71	33	89
Dünya	17.545,7	4.657	3.767.597			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

1.2. Küresel Ticarete Yoğunlaşma

Tablo 9' da küresel ithalatı gerçekleştiren ülkelerin sayısına göre küresel ithalattan aldıkları birikimli ithalat payları görülmektedir. Birinci sırada olan ABD, 2017 yılında dünya ithalatının yaklaşık %13,5'ini tek başına gerçekleştirirken, ikinci sırada olan Çin ile birlikte, iki ülke toplam ithalatın %23,9'unu gerçekleştirmiştir.

Ayrıca, küresel ithalattaki paylarına göre yapılan sıralamadaki ilk on ülkenin küresel ithalatın yaklaşık %52,4'ünü oluşturması, 2017 yılında dünyada yapılan her ithalat harcamasının yarısından fazlasını ilk 10 ülkenin yaptığını göstermektedir. Bu oran ilk 20 ülkeyi incelediğimizde %71,6'a yükselmektedir. Bu da küresel ithalatın birkaç ülkede yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 9. Küresel İthalatta Ülke Yoğunlaşması (Birikimli Pay)

Ülke Sırası	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	12,9%	13,0%	12,6%	12,7%	12,4%	12,8%	14,0%	14,1%	13,5%
2	21,0%	22,3%	22,2%	22,6%	22,8%	23,3%	24,2%	24,0%	23,9%
3	28,6%	29,4%	29,2%	28,9%	29,1%	29,7%	30,6%	30,6%	30,5%
4	33,0%	34,0%	34,0%	33,7%	33,5%	34,0%	34,4%	34,6%	34,3%
5	37,5%	38,1%	37,9%	37,4%	37,1%	37,7%	38,2%	38,4%	37,9%
6	41,8%	42,1%	41,9%	41,0%	40,6%	41,2%	41,6%	41,9%	41,3%
7	45,2%	45,3%	45,0%	44,0%	43,9%	44,4%	45,0%	45,3%	44,6%
8	48,3%	48,3%	47,9%	46,9%	46,7%	47,2%	47,6%	47,8%	47,3%
9	51,1%	51,2%	50,7%	49,6%	49,4%	49,9%	50,2%	50,3%	49,9%
10	54,0%	54,0%	53,5%	52,2%	52,0%	52,5%	52,8%	52,9%	52,4%
11	56,6%	56,6%	56,0%	54,9%	54,5%	54,9%	55,3%	55,3%	54,9%
12	59,1%	59,2%	58,6%	57,4%	57,0%	57,4%	57,6%	57,8%	57,3%
13	61,5%	61,5%	61,1%	59,8%	59,5%	59,8%	60,0%	60,1%	59,7%
14	63,6%	63,6%	63,1%	61,8%	61,5%	61,9%	62,3%	62,3%	62,0%
15	65,6%	65,7%	65,1%	63,9%	63,5%	63,9%	64,1%	64,2%	64,0%
16	67,5%	67,7%	67,1%	65,6%	65,3%	65,7%	65,9%	66,0%	65,8%
17	68,9%	69,3%	68,8%	67,3%	67,0%	67,3%	67,6%	67,7%	67,3%
18	70,3%	70,9%	70,4%	68,9%	68,6%	68,8%	69,2%	69,4%	68,8%
19	71,6%	72,2%	71,7%	70,4%	70,2%	70,3%	70,6%	70,8%	70,3%
20	72,9%	73,4%	73,0%	71,8%	71,7%	71,8%	71,8%	72,1%	71,6%
21	74,1%	74,6%	74,3%	73,2%	73,0%	73,0%	73,0%	73,3%	72,9%
22	75,2%	75,8%	75,5%	74,5%	74,3%	74,3%	74,3%	74,5%	74,1%
23	76,3%	77,0%	76,7%	75,8%	75,6%	75,5%	75,4%	75,7%	75,4%
24	77,4%	78,2%	77,8%	77,0%	76,8%	76,7%	76,5%	76,8%	76,6%
25	78,4%	79,2%	78,9%	78,1%	77,9%	77,8%	77,6%	77,9%	77,8%
Diğerleri	21,6%	20,8%	21,1%	21,9%	22,1%	22,2%	22,4%	22,1%	22,2%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 10'da küresel ithalata konu olan ürünlerin küresel ithalattan aldıkları birikimli ithalat payları görülmektedir. 270900 GTİP numaralı “*Ham petrol*”, 2017 yılında tek başına dünya ithalatından yaklaşık %5 pay alırken, ilk iki ürün ise %7,3 pay almaktadır. Bu iki ürüne 271019 GTİP numaralı “*Diğer Yağlar ve Müstahzarlar*” eklendiğinde, ilk üç ürünün küresel ithalatın yaklaşık %9,5’ini oluşturduğu görülürken, ilk 10 ürün ise küresel ithalattan %20 pay almaktadır. Dünyada ithal edilen her beş üründen biri, bu on ürün içinde yer almaktadır. İlk 20 ürün küresel ithalattan %27,5, ilk 25 ürün ise %30,1 pay almaktadır. Bu da bize ülkelerde olduğu gibi ürünlerde de küresel ithalatın yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 10. Küresel İthalatta Ürün Yoğunlaşması (Birikimli Pay)

Sıra	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	7,3%	8,0%	9,0%	9,3%	8,7%	8,0%	4,9%	4,2%	5,0%
2	11,0%	10,9%	12,4%	12,7%	12,0%	11,1%	7,6%	6,9%	7,3%
3	13,5%	13,8%	15,0%	15,4%	14,6%	13,5%	9,7%	8,8%	9,5%
4	15,5%	15,5%	16,6%	17,0%	16,6%	15,1%	11,5%	10,5%	11,1%
5	16,8%	16,9%	18,1%	18,5%	18,1%	16,6%	13,2%	12,3%	12,7%
6	18,0%	18,2%	19,4%	20,0%	19,6%	18,1%	14,8%	14,0%	14,3%
7	19,2%	19,5%	20,6%	21,3%	21,0%	19,5%	16,4%	15,6%	15,9%
8	20,4%	20,6%	21,6%	22,6%	22,4%	20,8%	17,8%	17,1%	17,4%
9	21,4%	21,6%	22,7%	23,8%	23,7%	22,1%	19,1%	18,5%	18,8%
10	22,3%	22,6%	23,6%	24,9%	24,9%	23,2%	20,3%	19,5%	20,0%
11	23,3%	23,5%	24,5%	25,9%	25,9%	24,2%	21,2%	20,4%	21,0%
12	24,0%	24,3%	25,4%	26,7%	26,8%	25,2%	22,0%	21,2%	21,9%
13	24,6%	25,1%	26,2%	27,6%	27,6%	26,0%	22,8%	22,1%	22,7%
14	25,3%	25,8%	26,9%	28,3%	28,4%	26,7%	23,6%	22,9%	23,5%
15	25,9%	26,5%	27,7%	29,0%	29,1%	27,5%	24,4%	23,7%	24,3%
16	26,4%	27,2%	28,4%	29,7%	29,8%	28,2%	25,2%	24,4%	25,0%
17	26,9%	27,8%	29,0%	30,4%	30,4%	28,8%	25,9%	25,1%	25,7%
18	27,5%	28,4%	29,6%	31,0%	31,1%	29,5%	26,7%	25,7%	26,3%
19	28,0%	29,0%	30,2%	31,6%	31,7%	30,2%	27,3%	26,4%	26,9%
20	28,5%	29,5%	30,7%	32,1%	32,3%	30,8%	28,0%	27,0%	27,5%
21	29,1%	30,1%	31,3%	32,7%	32,8%	31,4%	28,5%	27,5%	28,1%
22	29,6%	30,6%	31,8%	33,2%	33,3%	31,9%	29,0%	28,1%	28,6%
23	30,1%	31,1%	32,3%	33,6%	33,7%	32,3%	29,5%	28,6%	29,2%
24	30,6%	31,6%	32,7%	34,1%	34,2%	32,8%	30,0%	29,1%	29,6%
25	31,0%	32,1%	33,2%	34,5%	34,6%	33,2%	30,4%	29,6%	30,1%
Diğerleri	69,0%	67,9%	66,8%	65,5%	65,4%	66,8%	69,6%	70,4%	69,9%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 11'de 2017 yılında bazı ülkelerin ihracat yaptığı ülkelerin ihracatlarından aldığı payı gösteren yoğunlaşma endeksleri³ sonuçları ve sıralamaları görülmektedir. Endeks değerinin düşük olması ihracatın belli ülkelerde yoğunlaşmadığı anlamını taşırken Türkiye bu endeks sıralamasında Almanya, Ukrayna, Yunanistan, Güney Afrika Cumhuriyeti, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile birlikte ilk sırayı paylaşmıştır. Bir başka ifade ile Türkiye ihracatını belli ülkelerde yoğunlaşma yerine birçok ülkeye dağıtmayı başarmıştır.

Tablo 11. Küresel Ticarete İhracat Yapılan Ülkelerde Yoğunlaşma

Ülke	HH ⁴ Endeksi	HH ⁵ Endeksi Sıralaması
Almanya	0,04	1
Türkiye	0,04	1
Ukrayna	0,04	1
Yunanistan	0,04	1
Güney Afrika Cumhuriyeti	0,04	1
Mısır	0,04	1
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	0,04	1
İtalya	0,05	8
Birleşik Krallık	0,05	8
İsveç	0,05	8
Hindistan	0,05	8
Tayland	0,05	8
Finlandiya	0,05	8
Bulgaristan	0,05	8
Arjantin	0,05	8
Pakistan	0,05	8
Fildişi Cumhuriyeti	0,05	8
Kenya	0,05	8
Etiyopa	0,05	8
Dünya	0,04	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

³ Endeks metodolojisi ile ilgili daha geniş bilgi ileride verilecektir.

⁴ Hirschmann-Herfindahl (Konsantrasyon/ Yoğunlaşma) Endeksi; 1 e yakın değer ihracatın belli ülkelerde yoğunlaştığını göstermektedir.

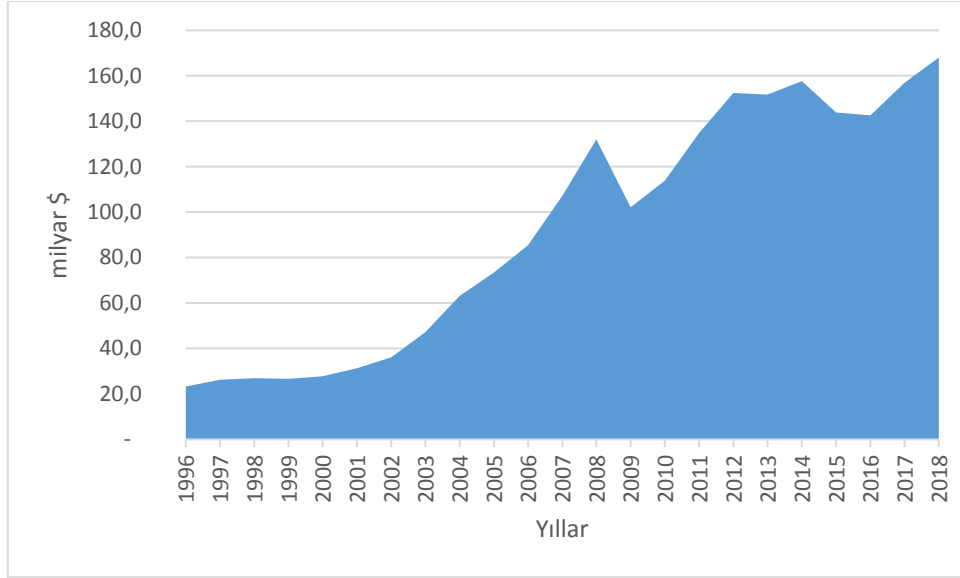
⁵ Konsantrasyon (Yoğunlaşma) endeksi sıralamasında en düşük değeri alan ülke 1. sırada yer alırken en yüksek değeri alan ülke ise son sırada yer almıştır.

2. Türkiye İhracatına Genel Bakış

2.1. Yıllara Göre İhracat

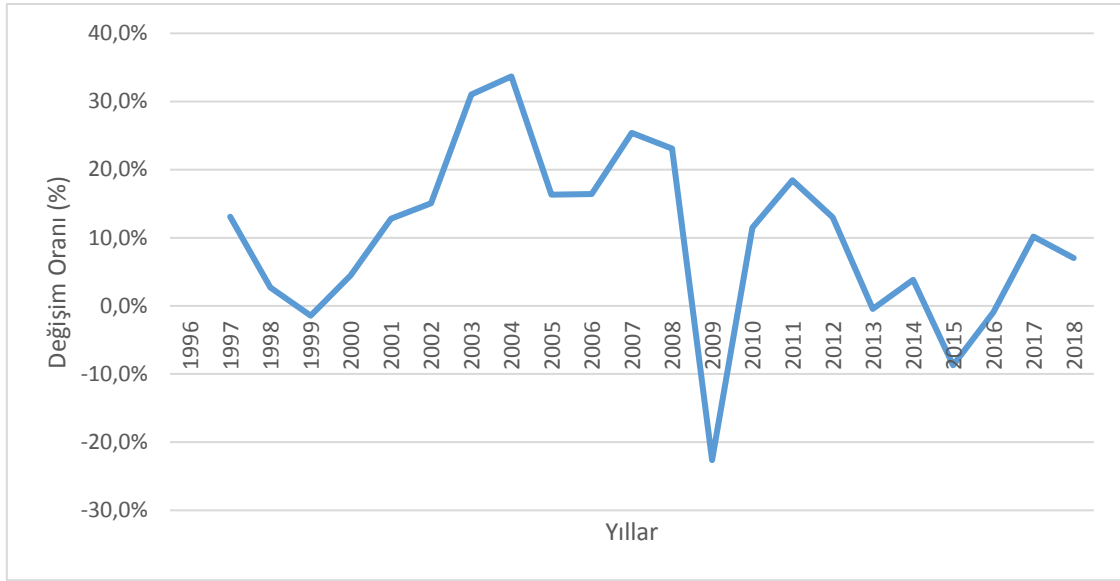
Şekil 1’de Türkiye’nin 1996-2018 yılları arasındaki ihracatı görülmektedir. İhracat 1996 yılında 23,2 milyar dolar iken 2014 yılında 157,6 milyar dolara ve 2018 yılında da 168 milyar dolara yükselerek cumhuriyet tarihimizin en yüksek değerine ulaşmıştır.

Şekil 1. Yıllara Göre İhracat (1996-2018)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Şekil 2’de Türkiye’nin 1997-2018 yılları arasında ihracatındaki değişim oranları görülmektedir. İhracat genelde artış eğilimi gösterirken 1999, 2009, 2013, 2015 ve 2016 yıllarında azalış göstermiştir. 1999 yılındaki düşüşte Uzakdoğu ve Rusya’daki finansal kriz ile ekonomiyi derinden etkileyen Türkiye’nin önemli sanayi bölgelerinden Marmara Bölgesinde meydana gelen depremin oldukça önemli etkisi olmuştur.

Şekil 2. Yıllara Göre İhracatta Değişim Oranı (1997-2018)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.1. Fasıllara Göre İhracat

Tablo 12'de 2017 ve 2018 yılları için fasıllara (2'li GTİP kodu) göre ihracat görülmektedir. 2017 yılında en yüksek ihracatın 23,9 milyar dolar ile 87. fasıl olan “*Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı*” ürünlerde gerçekleştiği görülmektedir. 87. fasıl 2018’de de en fazla ihracat yaptığımız fasıl olmuş ve 26,8 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir. 2017 yılında 13,8 milyar dolar ihracat ile 84. fasıl olan “*Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları*” ihracatımızda ikinci sırada yer almıştır. Yine 84. fasılda 2018 yılı ihracatımız 15,8 milyar dolar olmuştur.

Hem 2017 hem de 2018 yılında en az ihracat ise 45 fasıl numaralı “*Mantar ve mantardan eşya*” ürününde yaklaşık 0,6 milyon dolar ile gerçekleşmiştir.

Tablo 12. Fasillara (2'li GTİP Kodlarına) Göre İhracat (2017-2018, milyon \$)

2'li Fasil (GTİP) Kodu	Fasil Açıklaması	2017	2018	2'li Fasil (GTİP) Kodu	Fasil Açıklaması	2017	2018
01	Canlı hayvanlar	34,7	58,0	50	İpek	3,4	2,7
02	Etlere ve yenilen sakatat	542,8	584,7	51	Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	149,1	154,1
03	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	797,3	879,8	52	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	1717,5	1827,2
04	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	702,2	747,2	53	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	32,4	44,5
05	Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	54,6	60,0	54	Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	1539,1	1614,5
06	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökleri ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	85,5	99,3	55	Sentetik ve suni devamsız lifler	1428,7	1516,4
07	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1001,9	1086,4	56	Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	646,9	792,6
08	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	3940,0	3961,0	57	Hahırlar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	2161,8	2264,4
09	Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	178,3	181,1	58	Özel dokunmuş mensucat, tuft edilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemler	479,3	455,0
10	Hububat	109,5	103,5	59	Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	298,9	314,8
11	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1253,5	1238,2	60	Örme eşya	1553,2	1536,3
12	Yağlı tohum ve meyvalar, muhtelif tane, tohum ve meyvalar, sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	284,7	332,3	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	8840,0	9054,2
13	Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülusalalar	12,0	16,4	62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	5947,8	6269,1
14	Örilmeye elverişli bitkisel maddeler, tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bitkisel ürünler	20,4	13,4	63	Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	2016,7	2053,3
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	1034,0	993,6	64	Ayakkabılar, getriler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksanı	766,0	887,4
16	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	109,4	130,9	65	Başlıklar ve aksanı (şapka, kasket, koruyucu başlıklar vb.)	37,8	40,7
17	Şeker ve şeker mamulleri	586,0	600,0	66	Şemsiyeler, güneş şemsiyeleri, bastonlar, iskemle bastonlar, kamçılar, kırbaçlar ve bunların aksanı	5,4	6,6
18	Kakao ve kakao müstahzarları	523,2	601,3	67	Hazırlanmış ince ve kalın kuş tüyleri ve bunlardan eşya, yapma çiçekler, insan saçından eşya	2,5	2,9
19	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	1618,3	1740,9	68	Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1204,1	1295,3
20	Sebzeler, meyvalar, sert kabuklu meyvalar ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1880,1	1908,4	69	Seramik mamulleri	969,8	1079,3
21	Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülusalaları, çay hülusalaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	687,0	743,3	70	Cam ve cam eşya	915,9	966,8
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	320,2	352,7	71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	10879,2	7171,3
23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	186,8	239,7	72	Demir ve çelik	8230,4	11576,0
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	946,2	1009,6	73	Demir veya çelikten eşya	5599,0	6547,1
25	Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	2572,4	2616,8	74	Bakır ve bakırdan eşya	1441,6	1794,2
26	Metal cevherleri, cüruflar ve kül	1397,8	1325,4	75	Nikel ve nikelden eşya	45,8	75,3
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	4327,2	4418,2	76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	2512,2	2995,6

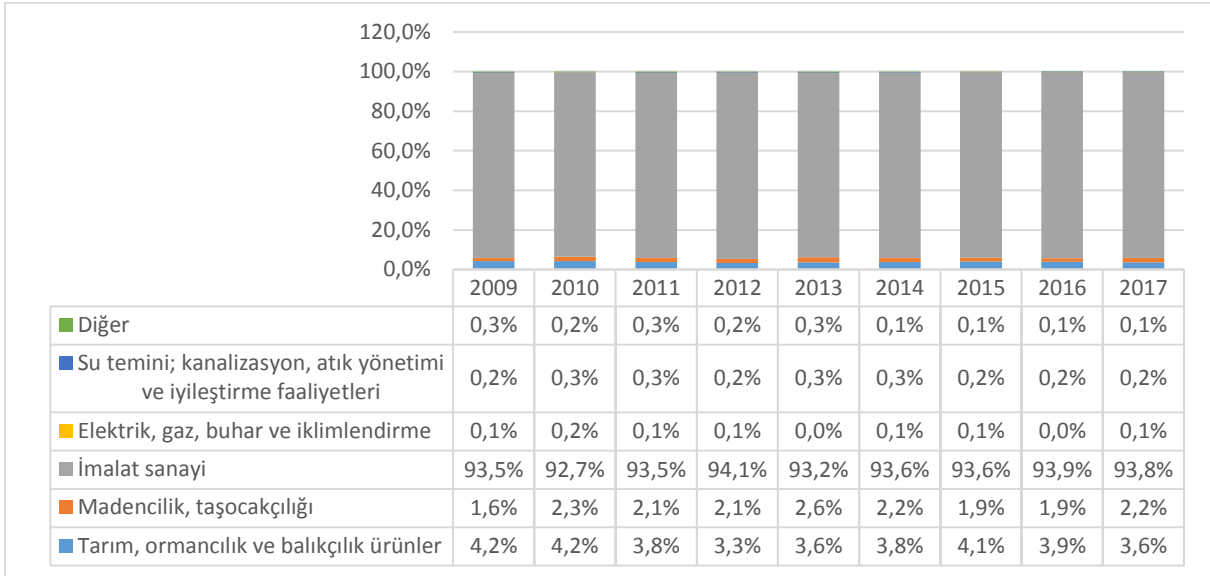
28	İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik	1316,7	1851,0	78	Kurşun ve kurşundan eşya	25,7	22,1
29	Organik kimyasal ürünler	657,4	632,5	79	Çinko ve çinkodan eşya	23,8	15,9
30	Eczacılık ürünleri	875,3	1173,1	80	Kalay ve kalaydan eşya	1,7	2,1
31	Gübreler	163,2	251,4	81	Diğer adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, vb.), sermetler, bunlardan eşya	23,2	25,9
32	Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülâsalar, tenenler, boyalar, pigmentler, vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	689,3	792,4	82	Adi metallere aletler, bıçakçı eşyası ve sofa takımları, adi metallere bunların aksam ve parçaları	243,6	244,0
33	Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	762,4	783,5	83	Adi metallere çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	836,9	925,6
34	Sabunlar, yüzey -aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	779,8	804,1	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	13825,5	15831,7
35	Albüminoid maddeler, değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler, tutkallar, enzimler	196,4	191,9	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	8089,9	8726,1
36	Barut ve patlayıcı maddeler, piroteknik mamulleri, kibritler, piroforik alaşımlar, ateş alıcı maddeler	24,5	18,6	86	Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam	85,3	79,3
37	Fotoğrafçılıkta veya sinemacılıkta kullanılan eşya	13,7	11,5	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	23940,9	26759,7
38	Muhelif kimyasal maddeler (biyodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, hasarat öldürücüler, vb.)	576,3	685,9	88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	1534,4	917,9
39	Plastikler ve mamulleri	5474,3	6045,2	89	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	1308,3	918,0
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	2494,3	2822,5	90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	809,0	864,6
41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	210,0	210,2	91	Saatler ve bunların aksam ve parçaları	45,9	53,0
42	Deri	303,1	323,0	92	Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	9,5	11,3
43	Kürkler ve taklit kürkleri, bunların mamulleri	155,9	173,9	93	Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	298,2	301,8
44	Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	762,9	826,8	94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	2760,3	3131,5
45	Mantar ve mantardan eşya	0,6	0,6	95	Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	125,1	139,0
46	Hasırdan, sazdan veya örülmeye elverişli diğer maddelerden mamuller, sepetçi ve hasırcı eşyası	1,2	1,5	96	Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	872,5	902,4
47	Odun veya diğer lifli selülozik maddelerin hamurları, geri kazanılmış kağıt veya karton (döküntü, kırıntı ve hurdalar)	21,8	32,6	97	Sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar	9,2	19,7
48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	1520,4	1716,4	99	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)	413,8	303,5
49	Basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar	79,9	99,8				

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.2. AB’de Faaliyete Göre Ürün Sınıflamasına (CPA, Classification of Products by Activity)

Göre İhracat

Şekil 3’de 2009-2018 döneminde faaliyete göre ürün sınıflamasına (CPA, Classification of Products by Activity) göre ihracat rakamları görülmektedir. İhracata en yüksek katkıyı %93-94 aralığında bir katkı ile imalat sanayi yaparken onu yaklaşık %4’lük katkı ile tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri izlemektedir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü de 2009-2018 döneminde ihracata yaklaşık %2’lik bir katkıda bulunmuştur.

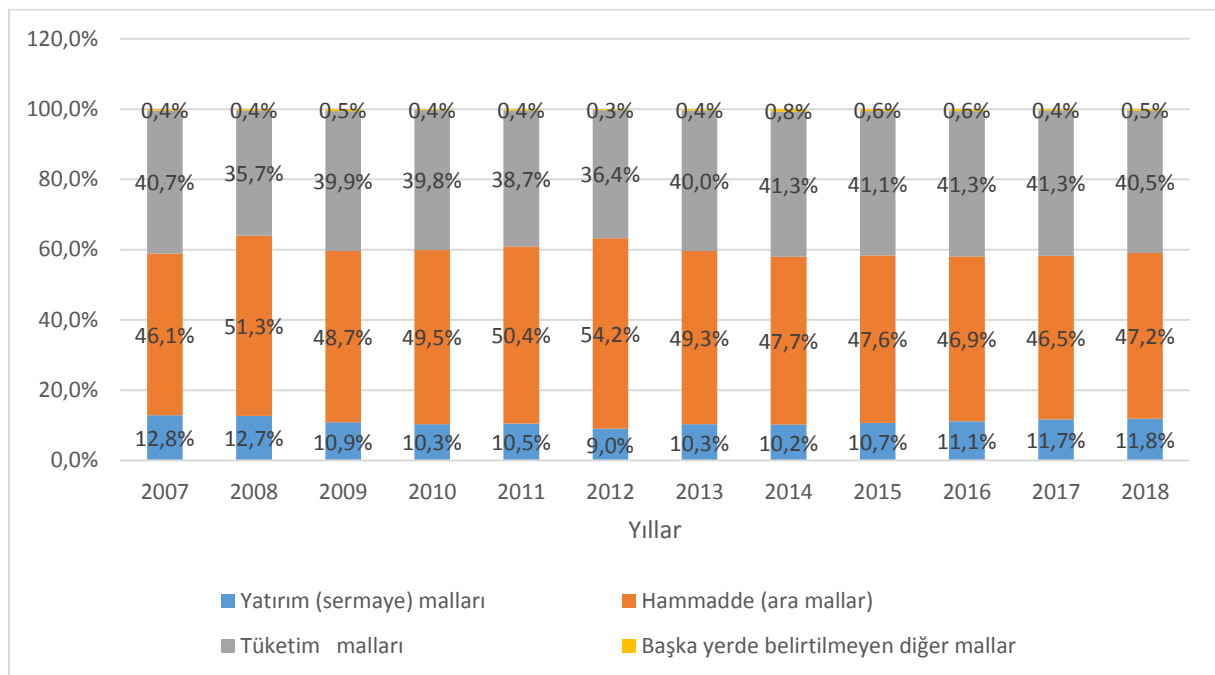

Şekil 3. Ürün Sınıflamasına (CPA, Classification of Products by Activity) Göre İhracat

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.3. Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (BEC, Broad Economic Categories) Göre İhracat

Şekil 4’de 2007-2018 döneminde geniş ekonomik grupların sınıflamasına (BEC, Broad Economic Categories) göre ihracat rakamları görülmektedir. Yıllar boyunca ihracata en yüksek katkıyı %46-54 aralığında bir katkı hammadde ihracatı yaparken, onu yaklaşık %36-41’lik katkı ile tüketim malları ihracatı izlemektedir. Yatırım mallarının ihracat katkısı 2007 yılında %12,8 iken, 2017 yılında %11,7’ye gerilemiş 2018 yılında ise çok az bir artışla %11,8’e yükselmiştir.

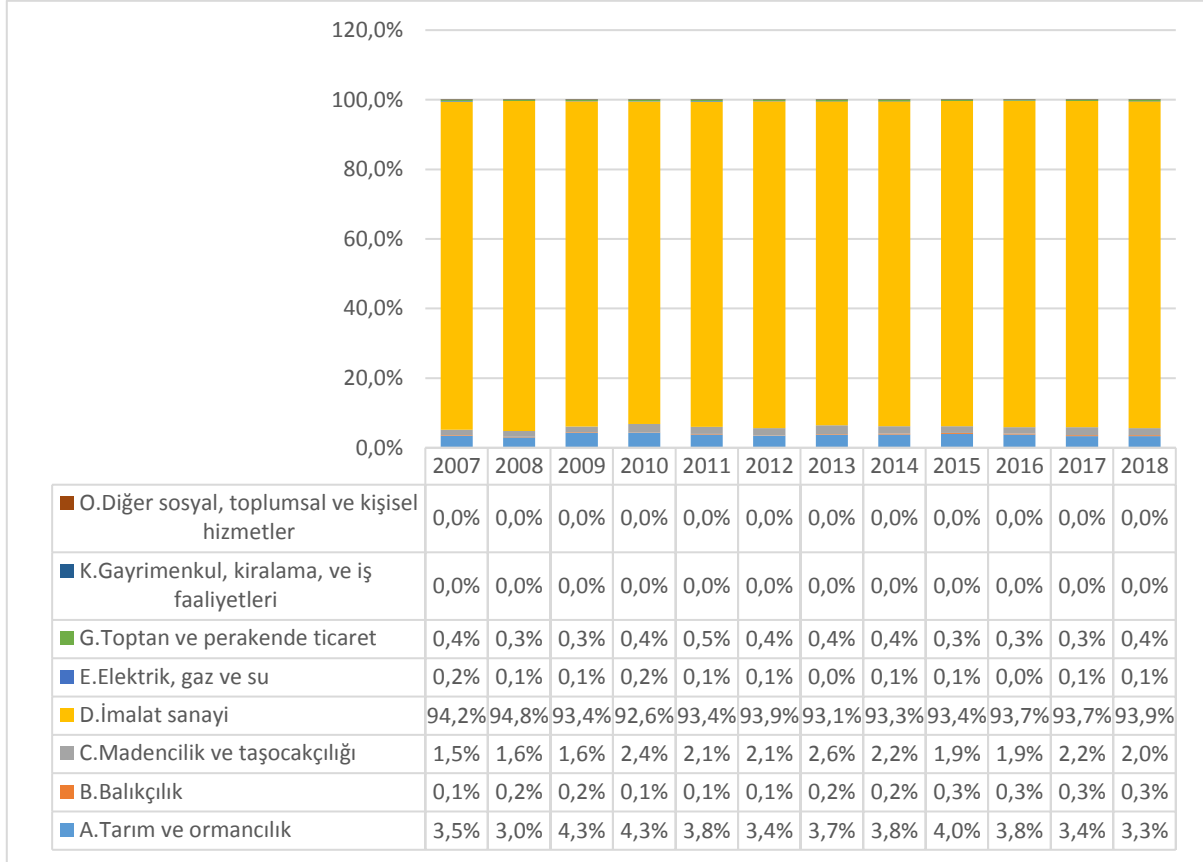
Şekil 4. Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (BEC, Broad Economic Categories) Göre İhracat

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.4. Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) Göre İhracat

Şekil 5’de 2007-2018 dönemine ait tüm ekonomik faaliyetlerin uluslararası standart sanayi sınıflamasına (ISIC, Rev.3) göre ihracat rakamları görülmektedir. 2007-2018 döneminde ihracata en yüksek katkıyı yaklaşık %94’lük bir katkı ile imalat sanayi yaparken onu yaklaşık %3 ile %4 aralığında bir katkı ile tarım ve ormancılık sektörü izlemektedir. Madencilik ve taş

ocakçılığı sektörü de 2007-2018 döneminde ihracata yaklaşık %1,5-2 aralığında bir katkıda bulunmuştur.

Şekil 5. Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) Göre İhracat

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.5. Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC, Rev. 3) Göre İhracat

Tablo 13'de 2007-2018 dönemine ait uluslararası standart ticaret sınıflamasına (SITC, Rev.3) göre ihracat rakamları görülmektedir. 2007-2018 döneminde ihracata en yüksek katkıyı yaklaşık %27 ile %31 aralığında "Makine ve ulaştırma araçları" sektörü yaparken onu yine yaklaşık %27 ile %31 aralığında bir katkı ile "Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar" sektörü izlemektedir.

"Makine ve ulaştırma araçları" sektörünün ihracat katkısı 2007 yılında %31,9 iken, 2017 yılında %30,7'ye gerilemiş, 2018 yılında ise %31,2'ye yükselmiştir. Sektörün 2018 yılında bile 2007 yılındaki katkı payını yakalayamadığı görülmektedir.

2017 yılında en yüksek ihracatı 48,2 milyar dolar ile "Makine ve ulaştırma araçları" sektörü gerçekleştirirken, onu 38,8 milyar dolarlık ihracat ile "Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş

mallar” sektörü izlemiştir. 2018 yılında ise en fazla ihracatı 52,4 milyar dolar ile yine “*Makine ve ulaştırma araçları*” sektörü gerçekleştirirken, onu 45,2 milyar dolarlık ihracat ile 2017 yılında olduğu gibi “*Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar*” sektörü izlemiştir.

2007-2017 döneminde ihracatında en fazla artışı “*SITC’de başka yerde sınıflandırılmamış eşyalar*” sektörü gerçekleştirirken 2007-2018 döneminde ise ihracat performansını en çok “*Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar*” sektörü artırmıştır.

Tablo 13. Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC, Rev. 3) Göre İhracat

SITC (Rev.3) Ürünler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
0.Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	7,3%	6,9%	8,9%	9,2%	9,1%	8,3%	9,3%	9,6%	10,0%	9,5%	9,1%	8,9%
1.İçkiler ve tütün	0,8%	0,7%	0,9%	0,8%	0,7%	0,7%	0,8%	0,9%	0,9%	0,9%	0,8%	0,8%
2.Akaryakıt hariç yenilmeyen hammadde	2,7%	2,5%	2,5%	3,4%	3,2%	2,9%	3,5%	3,1%	2,8%	2,8%	3,1%	3,1%
3.Mineral yakıtlar, yağlar vb. damıtılmasından elde edilen ürünler	4,8%	5,7%	3,8%	3,9%	4,8%	5,1%	4,4%	3,9%	3,1%	2,3%	2,8%	2,6%
4.Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar	0,3%	0,4%	0,4%	0,3%	0,6%	0,7%	0,8%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%	0,5%
5.Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri	4,4%	4,6%	5,2%	6,0%	6,0%	5,8%	6,2%	6,4%	6,4%	6,0%	6,0%	6,5%
6.Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	28,0%	30,7%	28,0%	29,1%	29,9%	27,1%	27,5%	26,8%	24,7%	24,1%	24,7%	26,9%
7.Makine ve ulaştırma araçları	31,9%	29,7%	28,2%	27,9%	27,8%	24,6%	27,0%	27,1%	27,3%	28,9%	30,7%	31,2%
8.Çeşitli mamul eşya	18,7%	15,8%	17,2%	17,4%	16,7%	15,9%	18,0%	19,1%	19,0%	18,9%	17,7%	17,8%
9.SITC’de başka yerde sınıflandırılmamış eşyalar	1,2%	3,0%	4,8%	2,0%	1,2%	8,9%	2,4%	2,4%	5,4%	6,0%	4,5%	1,7%
Genel Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.6. Sektörlere Göre İhracat

Tablo 14’de 2016-2018 dönemine ait ihracatın sektörlere göre dağılımı gösterilmiştir. Sanayi sektörü üç yılda da en yüksek ihracat yapılan sektör olarak öne çıkarken, bitkisel ve hayvansal ürünler ile ağaç ve orman ürünleri ihracatından oluşan tarım sektörü ihracatı, 2016 yılında 20,2 milyar dolardan, 2017 yılında 21,2 milyara 2018 yılında ise 22,6 milyar dolara yükselmiştir. Madencilik sektörü ise 2017 yılında 4,7 milyar dolar, 2018 yılında ise 4,6 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir.

2016-2017 döneminde en fazla artış madencilik sektöründe %23,8 ile görülürken, aynı dönemde hayvansal ürün ihracatında da %19,6, sanayi sektörü ise %12,8 bir artış yakalamıştır.

2017-2018 döneminde ise en fazla artış %12,8 ile ağaç ve orman ürünleri sektöründe gerçekleşmiştir. Aynı dönemde hayvansal ürün ihracatımız %11,2 ve sanayi sektörü ihracatımız %12,3 artarken, madencilik sektörü ihracatı ise %2,7 gerilemiştir.

Tablo 14. Sektörlere Göre İhracat (1.000 \$)

Sektör	2016	2017	2018	Değişim (2016-2017)	Değişim (2017-2018)
I. TARIM	20.229.167	21.235.089	22.645.609	5,0%	6,6%
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	14.235.097	14.527.698	15.117.103	2,1%	4,1%
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	1.891.072	2.260.996	2.513.893	19,6%	11,2%
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	4.102.999	4.446.396	5.014.613	8,4%	12,8%
II. SANAYİ	107.660.325	121.392.773	136.325.297	12,8%	12,3%
III. MADENCİLİK	3.786.687	4.688.011	4.561.662	23,8%	-2,7%
TOPLAM	131.676.179	147.315.873	163.532.569	11,9%	11,0%

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

2.1.7. Ülke ve Ülke Gruplarına Göre İhracat

Tablo 14'de 2009-2018 dönemine ait ihracatın ülkelere göre dağılımı görülmektedir. Almanya en çok ihracat yapılan ülke olurken onu Birleşik Krallık ve İtalya izlemektedir. Almanya'ya ihracatımız 2017 yılında 15,1 milyar dolarken, 2018 yılında 16,1 milyar dolara yükselmiştir. Almanya'ya 2018 yılında yapılan ihracat toplam yapılan ihracatımızın %9,6'sını oluşturmaktadır. Birleşik Krallık hem 2017 hem de 2018 yılında en çok ihracat yapılan 2. ülke olmuştur. Birleşik Krallık'a ihracatımız 2017 yılında 9,6 milyar dolar olarak gerçekleşirken, 2018 yılında ihracatımız 11,1 milyar dolara yükselmiştir. Birleşik Krallık'a 2018 yılında yapılan ihracat toplam yapılan ihracatımızın %6,6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 15. Ülkelere Göre İhracat (milyon \$)

Sıra	Ülke	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Ülkenin İhracattan Aldığı Pay (%)
1	Almanya	9.793,0	11.479,1	13.950,8	13.124,4	13.702,6	15.147,4	13.417,0	13.998,7	15.118,9	16.144,2	9,6%
2	Birleşik Krallık	5.938,0	7.235,9	8.151,4	8.693,6	8.785,1	9.903,2	10.556,4	11.685,8	9.603,2	11.113,3	6,6%
3	İtalya	5.889,0	6.505,3	7.851,5	6.373,1	6.718,4	7.141,1	6.887,4	7.580,8	8.473,5	9.566,3	5,7%
4	Irak	5.123,4	6.036,4	8.310,1	10.822,1	11.948,9	10.887,8	8.550,0	7.636,7	9.054,6	8.350,7	5,0%
5	ABD	3.240,6	3.762,9	4.584,0	5.604,2	5.640,2	6.341,8	6.395,8	6.623,3	8.654,3	8.306,4	4,9%
6	İspanya	2.818,5	3.536,2	3.917,6	3.717,3	4.334,2	4.749,6	4.742,3	4.988,5	6.302,1	7.710,4	4,6%
7	Fransa	6.211,4	6.054,5	6.805,8	6.198,5	6.376,7	6.464,2	5.845,0	6.022,5	6.584,2	7.289,4	4,3%
8	Hollanda	2.127,3	2.461,4	3.243,1	3.244,4	3.538,0	3.458,7	3.154,9	3.589,4	3.864,5	4.778,1	2,8%
9	Belçika	1.795,7	1.960,4	2.451,0	2.359,6	2.573,8	2.939,1	2.557,8	2.548,2	3.151,4	3.952,5	2,4%
10	İsrail	1.522,4	2.080,1	2.391,1	2.329,5	2.649,7	2.950,9	2.698,1	2.955,5	3.407,4	3.900,3	2,3%
	Diğerleri	57.683,3	62.771,1	73.250,3	89.994,9	85.535,0	87.626,3	79.034,1	74.900,1	82.778,8	86.911,6	51,7%
	Toplam	102.142,6	113.883,2	134.906,9	152.461,7	151.802,6	157.610,2	143.838,9	142.529,6	156.992,9	168.023,4	100,0%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Tablo 16'da 2007-2018 dönemlerinde en çok ihracat yapılan ilk on ülke görülmektedir. Almanya'nın son on iki yıl boyunca en çok ihracat yapılan ülke olduğu tespit edilmiştir. On iki yıllık dönemde ABD, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İspanya ve İtalya bu listeye listeye 12

defa girerken, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Irak 11, Rusya Federasyonu 8, İran 7, Hollanda 4, İsrail, İsviçre ve Romanya 2 Belçika ise 1 defa listeye girmiştir.

Tablo 16. Yıllara Göre İhracatta İlk 10 Sıralamasına Giren Ülkeler

Sıra	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya	Almanya
2	Birleşik Krallık	Birleşik Krallık	Fransa	Birleşik Krallık	Irak	Irak	Irak	Irak	Birleşik Krallık	Birleşik Krallık	Birleşik Krallık	Birleşik Krallık
3	İtalya	BAE	Birleşik Krallık	İtalya	Birleşik Krallık	İran	Birleşik Krallık	Birleşik Krallık	Irak	Irak	BAE	İtalya
4	Fransa	İtalya	İtalya	Fransa	İtalya	Birleşik Krallık	Rusya Federasyonu	İtalya	İtalya	İtalya	Irak	Irak
5	Rusya Federasyonu	Fransa	Irak	Irak	Fransa	BAE	İtalya	Fransa	ABD	ABD	ABD	ABD
6	İspanya	Rusya Federasyonu	İsviçre	Rusya Federasyonu	Rusya Federasyonu	Rusya Federasyonu	Fransa	ABD	Fransa	Fransa	İtalya	İspanya
7	ABD	ABD	ABD	ABD	ABD	İtalya	ABD	Rusya Federasyonu	İsviçre	BAE	Fransa	Fransa
8	Romanya	İspanya	Rusya Federasyonu	İspanya	İspanya	Fransa	BAE	İspanya	İspanya	İspanya	İspanya	Hollanda
9	BAE	Romanya	BAE	BAE	BAE	ABD	İspanya	BAE	BAE	İran	Hollanda	Belçika
10	Hollanda	Irak	İspanya	İran	İran	İspanya	İran	İran	İran	Hollanda	İsrail	İsrail

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Tablo 17'de 2009-2018 yılları arasında ihracatın ülke gruplarına göre dağılımı görülmektedir. AB her yıl en çok ihracat yapılan ülke grubu olurken Yakın ve Orta Doğu ülkeleri de ihracatımızda önemli yer tutmaktadır. AB ülkelerine ihracatımız 2017 yılında 73,9 milyar dolar olurken, 2018 yılında 84 milyar dolara yükselmiştir. Diğer Avrupa ülkeleri ile birlikte hesaplandığında, Avrupa kıtasına 2017 yılında 83,7 milyar dolar, 2018 yılında ise 95,7 milyar dolarlık ihracat yapılmıştır. 2017 yılında Yakın ve Orta Doğu ülkelerine ihracat 35,3 milyar dolar olurken, 2018 yılında 29,5 milyar dolara gerilemiştir. Kuzey Afrika ülkelerine bakıldığında; 2009 yılında 7,4 milyar dolar olan ihracatımız, 2017 yılında 7,5 milyar dolara 2018 yılında ise 9,5 milyar dolara yükselmiştir.

Seçilmiş ülke gruplarına göre; OECD ülkelerine yapılan ihracat 2017 yılında 82,7 milyar dolar iken, 2018 yılında 93,8 milyar dolara yükselmiştir. İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelere yapılan ihracat ise 2017 yılında 45,1 milyar dolar iken, 2018 yılında 41,2 milyar dolara gerilemiştir.

Tablo 17. Ülke Gruplarına Göre İhracat (milyon \$)

Ülke grupları	2 009	2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	Ülke Grubunun İhracattan Aldığı Pay (%)
A-Avrupa Birliği (AB 28)	47.227	52.934	62.588	59.394	63.038	68.514	63.998	68.343	73.906	84.021	50,0%
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	1.957	2.084	2.545	2.295	2.413	2.270	1.907	1.822	1.995	2.186	1,3%
C-Diğer ülkeler	52.959	58.866	69.774	90.772	86.352	86.826	77.934	72.365	81.092	81.816	48,7%
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	11.103	11.124	12.735	14.167	14.214	15.184	14.141	9.736	9.805	11.707	7,0%
2-Kuzey Afrika	7.416	7.025	6.701	9.444	10.042	9.758	8.527	7.755	7.525	9.481	5,6%
3-Diğer Afrika	2.739	2.258	3.633	3.913	4.104	3.996	3.922	3.651	4.149	4.974	3,0%
4-Kuzey Amerika	3.579	4.242	5.459	6.663	6.580	7.292	7.067	7.404	9.700	9.579	5,7%
5-Orta Amerika ve Karayipler	622	598	626	770	1.004	938	849	846	1.171	1.474	0,9%
6-Güney Amerika	678	1.237	1.840	2.191	2.127	1.852	1.310	1.095	1.295	1.772	1,1%
7-Yakın ve Orta Doğu	19.193	23.295	27.935	42.451	35.575	35.384	31.086	31.304	35.337	29.476	17,5%
8-Diğer Asya	6.706	8.581	10.199	10.575	12.017	11.591	10.307	9.684	11.271	12.354	7,4%
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	362	403	481	490	538	600	619	736	648	806	0,5%
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	562	102	165	109	151	231	106	153	192	195	0,1%
Seçilmiş ülke grupları											
1-OECD Ülkeleri	52.244	57.394	67.114	66.290	68.684	76.675	75.368	77.420	82.726	93.820	55,8%
2-EFTA Ülkeleri	4.336	2.416	1.887	2.601	1.662	3.795	6.202	3.267	1.638	2.276	1,4%
3-Karadeniz Ekonomik İşbirliği	12.273	14.456	17.768	18.791	20.368	19.687	14.590	13.078	15.635	17.839	10,6%
4-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	5.948	7.617	9.292	16.563	11.898	11.717	9.567	9.603	8.105	7.145	4,3%
5-Bağımsız Devletler Topluluğu	7.957	10.288	13.377	15.075	16.924	15.616	10.569	7.750	9.102	9.718	5,8%
6-Türk Cumhuriyetleri	3.399	3.921	5.040	5.841	6.908	7.108	5.290	3.992	4.165	3.966	2,4%
7-İslam İşbirliği Teşkilatı	28.627	32.470	37.325	55.218	49.371	48.625	42.738	41.232	45.133	41.191	24,5%
Toplam ihracat	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.610	143.839	142.530	156.993	168.023	

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.8. İllere Göre İhracat

Tablo 18'de 2017 ve 2018 yıllarına ait ihracatın illere göre dağılımı görülmektedir. Her iki yılda da en fazla ihracatın İstanbul tarafından yapıldığı görülmektedir. İstanbul'u sırası ile Bursa ve İzmir illeri takip etmektedir.

İstanbul 2017 yılında 81,3 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken ihracat 2018 yılında 85,1 milyar dolara yükselmiştir. Bursa 2017 yılında 10,5 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken ihracat 2018 yılında 11,2 milyar dolara yükselmiştir. İzmir ise 2017 yılında 9,3 milyar dolarlık ihracat yaparken, 2018 yılında 10,2 milyar dolar ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 18. İllere Göre İhracat (milyon \$)

İller	2 017	2 018	Değişim (%)	İller	2 017	2 018	Değişim (%)
Adana	1.822,6	1.997,8	9,6%	Konya	1.551,6	1.785,3	15,1%
Adıyaman	131,6	81,4	-38,1%	Kütahya	217,4	217,5	0,1%
Afyonkarahisar	318,5	341,8	7,3%	Malatya	238,3	229,4	-3,7%
Ağrı	43,1	28,8	-33,2%	Manisa	1.993,5	2.217,3	11,2%
Amasya	93,1	110,0	18,1%	Kahramanmaraş	955,6	998,6	4,5%
Ankara	6.741,9	7.613,9	12,9%	Mardin	910,9	873,0	-4,2%
Antalya	1.243,6	1.362,4	9,6%	Muğla	448,4	499,2	11,3%
Artvin	52,1	52,5	0,8%	Muş	7,1	6,1	-13,8%
Aydın	704,3	721,3	2,4%	Nevşehir	61,2	53,2	-13,0%
Balıkesir	536,8	608,8	13,4%	Niğde	60,4	58,4	-3,3%
Bilecik	96,9	101,5	4,7%	Ordu	225,0	203,7	-9,5%
Bingöl	1,7	1,0	-42,5%	Rize	160,5	150,7	-6,1%
Bitlis	4,0	6,4	59,7%	Sakarya	5.254,6	5.639,5	7,3%
Bolu	141,4	143,1	1,2%	Samsun	462,8	634,1	37,0%
Burdur	206,4	201,0	-2,6%	Siirt	28,0	19,2	-31,2%
Bursa	10.536,1	11.150,9	5,8%	Sinop	19,6	28,7	46,5%
Çanakkale	124,7	152,7	22,4%	Sivas	92,3	97,1	5,2%
Çankırı	148,6	184,2	23,9%	Tekirdağ	1.099,6	1.257,2	14,3%
Çorum	170,7	742,0	334,6%	Tokat	17,8	19,2	7,9%
Denizli	2.779,0	3.109,6	11,9%	Trabzon	1.197,2	956,0	-20,1%
Diyarbakır	197,8	211,0	6,7%	Tunceli	0,5	0,6	24,2%
Edirne	42,1	52,3	24,3%	Şanlıurfa	153,5	157,0	2,3%
Elazığ	321,6	220,6	-31,4%	Uşak	249,6	245,5	-1,6%
Erzincan	10,6	11,3	7,2%	Van	44,4	37,5	-15,6%
Erzurum	17,1	18,5	8,7%	Yozgat	12,7	10,1	-21,1%
Eskişehir	902,0	1.060,8	17,6%	Zonguldak	323,8	504,6	55,8%
Gaziantep	6.580,7	6.864,7	4,3%	Aksaray	99,2	113,8	14,7%
Giresun	155,0	152,1	-1,9%	Bayburt	0,1	1,2	945,2%
Gümüşhane	51,3	34,2	-33,2%	Karaman	318,3	303,5	-4,7%
Hakkari	71,9	58,4	-18,7%	Kırkkale	10,3	10,8	4,3%
Hatay	2.333,1	2.881,7	23,5%	Batman	34,8	38,4	10,4%
Isparta	193,5	197,2	1,9%	Şırnak	468,0	358,7	-23,4%
Mersin	1.505,8	1.715,8	13,9%	Bartın	19,7	33,6	70,7%
İstanbul	81.296,9	85.077,6	4,7%	Ardahan	2,1	1,3	-36,0%
İzmir	9.254,0	10.237,9	10,6%	Iğdır	103,9	86,5	-16,7%
Kars	0,4	0,2	-42,4%	Yalova	379,6	312,2	-17,8%
Kastamonu	92,6	127,8	38,0%	Karabük	326,1	365,9	12,2%
Kayseri	1.642,0	2.087,4	27,1%	Kilis	71,3	80,8	13,4%
Kırklareli	166,9	179,2	7,4%	Osmaniye	162,7	271,8	67,1%
Kırşehir	189,4	226,0	19,3%	Düzce	108,3	107,1	-1,2%
Kocaeli	8.180,0	8.911,5	8,9%	Toplam	156.992,9	168.023,4	7,0%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.9. Bölgelere Göre İhracat

Merkezi Lüksemburg'da bulunan Avrupa Birliği (AB) İstatistik Bürosu (Eurostat) tarafından AB'de üretilecek bölgesel istatistiklerde belli bir yapı oluşturmak için İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) – Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) geliştirilmiştir.

NUTS sınıflaması yapısal fonlar üzerine 24 Haziran 1988 tarihinde kabul edilip 15 Temmuz 1988'de resmi gazetede yayımlanan (EEC) 2052/88 Sayılı Topluluk Mevzuatından bu yana kullanılmaktadır. Ancak esas kullanımı, 3 yıllık bir hazırlık çalışması sonrasında, 1059/2003 Sayılı NUTS hakkında Mevzuatın Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından 26 Mayıs 2003 tarihinde kabulü ile başlamıştır.

İBBS (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması), Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yerine getirmekle yükümlü olduğu kriterlerden biridir. Uygulamanın amacı bölgesel politika çerçevesinin belirlenmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizinin yapılması ve Avrupa düzeyinde karşılaştırılabilir bölgesel istatistik verilerin üretilmesi olarak tanımlanmıştır. AB, Türkiye'yi Aralık 1992'de yapılan Helsinki zirvesinde aday ülke olarak kabul etmiştir. Türkiye, AB'ne aday bir ülke olduğundan AB'ne üye ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışmaktadır. 2001 yılında istatistiki bölgelerin belirlenmesi çalışmalarına başlanmıştır. Bunun için; dönemin Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü ve İçişleri Bakanlığı görevlendirilmiştir. Sonuçta 2001 yılı içerisinde TÜİK ve DPT tarafından hazırlanan İBBS raporu Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı Kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

3 kademeli bölge sistemi oluşturulurken, 81 il Düzey-3 olarak tanımlanmış ve *ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak*, Bakanlar Kurulunun 28.08.2002 tarihli kararı ile Düzey-2 (26 adet) ve Düzey-1 (12 adet) bölgeleri belirlenmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2002)

Türkiye'de İBBS Düzey-2 bölgeleri, kalkınma ajansları ile ilişkilendirilerek ve ajanslara bölgesel kalkınma planlarını hazırlama görevi verilerek bölgesel yönetim bağlamında önemli bir adım atılmıştır. Türkiye genelinde her biri Düzey-2 Bölgelerinde kurulan 26 adet Kalkınma Ajansı mevcuttur.

İstanbul ili TR1 İstanbul, TR10 İstanbul ve TR100 İstanbul olmak üzere üç düzey olarak tanımlanmıştır.

2.1.9.1. Düzey-1 (Nuts 1) Bölgelerine Göre İhracat

Tablo 19'da 2007-2018 dönemine ait ihracatın Düzey-1 (NUTS 1) bölgelerine göre dağılımı görülmektedir. Dönem boyunca en fazla ihracatın İstanbul bölgesi tarafından yapıldığı görülmektedir. İstanbul'u sırası ile Doğu Marmara ve Ege bölgeleri takip etmektedir. İstanbul bölgesi, 2017 yılında 81,3 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %51,8'lik bir katkıda bulunmuştur. Doğu Marmara bölgesi, 2017 yılında 25,6 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye

ihracatına %16,3'lük bir katkıda bulunurken Ege bölgesi ise 2017 yılında yaklaşık 16 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %10,2'lik bir katkıda bulunmuştur. İstanbul bölgesi ise 2018 yılında 85,1 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %50,6'lık bir katkıda bulunmuştur. Doğu Marmara bölgesi 2018 yılında 27,4 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %16,3'lük bir katkıda bulunurken Ege bölgesi ise 2018 yılında yaklaşık 17,6 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %10,5'lik bir katkıda bulunmuştur.

2007-2018 dönemindeki değişim incelendiğinde 12 Düzey-1 bölgesi içinde Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri hariç kalan 10 bölgenin de ihracatını artırdığı görülmektedir. Türkiye ihracatı bu dönemde yaklaşık %56,6 artarken Düzey-1 bölgeleri arasında en yüksek artışı %280,5 ile Batı Karadeniz bölgesi gerçekleştirmiştir. Bu bölgeyi %164,2'lük ihracat artışı ile Güneydoğu Anadolu bölgesi izlemiştir. İstanbul bölgesi adı geçen dönemde ihracatını %42,6 artırmayı başarmıştır.

Tablo 19. Düzey 1 Bölgelerinde Yıllara Göre İhracat (milyar \$, 2007-2018)

Düzey 1 Bölge Kodu	Bölge Adı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim (2007-2018)
TR1	İstanbul	59,65	73,50	55,54	53,15	61,43	76,62	78,72	82,05	77,01	76,07	81,30	85,08	42,6%
TR2	Batı Marmara	1,07	1,25	1,10	1,23	1,37	1,43	2,00	2,13	2,02	1,84	1,97	2,25	110,0%
TR3	Ege	10,36	12,29	9,64	13,47	16,41	17,07	15,85	16,31	14,18	14,37	15,96	17,59	69,7%
TR4	Doğu Marmara	19,13	23,34	16,09	22,69	27,08	26,79	21,75	22,34	19,41	20,38	25,60	27,43	43,4%
TR5	Batı Anadolu	5,06	6,39	5,79	6,78	8,00	8,69	9,38	9,95	8,70	8,08	8,61	9,70	91,7%
TR6	Akdeniz	4,42	5,53	4,93	6,03	7,26	7,42	7,87	8,11	7,14	7,19	8,42	9,63	117,7%
TR7	Orta Anadolu	1,22	1,42	1,24	1,57	1,98	2,07	2,28	2,42	2,03	2,01	2,17	2,66	117,6%
TR8	Batı Karadeniz	0,72	1,44	1,08	0,97	1,46	1,30	1,55	1,72	1,40	1,31	1,67	2,75	280,5%
TR9	Doğu Karadeniz	1,71	1,78	1,44	1,92	2,06	2,08	1,90	2,13	2,22	1,89	1,84	1,55	-9,5%
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	0,18	0,18	0,16	0,22	0,21	0,18	0,24	0,25	0,25	0,18	0,18	0,15	-19,4%
TRB	Ortadoğu Anadolu	0,44	0,52	0,68	0,67	0,70	0,75	0,93	0,98	0,64	0,57	0,69	0,56	27,5%
TRC	Güneydoğu Anadolu	3,29	4,39	4,45	5,18	6,94	8,06	9,33	9,23	8,84	8,65	8,58	8,68	164,2%
	Türkiye	107,26	132,03	102,14	113,88	134,91	152,46	151,80	157,61	143,84	142,53	156,99	168,02	56,6%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.9.2. Düzey 2 (Nuts 2) Bölgelerine Göre İhracat

Tablo 20'de 2007-2018 dönemine ait ihracatın Düzey-2 (NUTS 2) bölgelerine göre dağılımı görülmektedir. Dönem boyunca en fazla ihracatın Düzey-1 bölgelerinde olduğu gibi Düzey-2 bölgeleri arasında da İstanbul bölgesi tarafından yapıldığı görülmektedir. İstanbul'u sırası ile Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova'dan oluşan TR42 bölgesi ve Bursa, Eskişehir ve Bilecik ilerinden oluşan TR41 bölgesi takip etmektedir. İlk üç sırada yer alan Düzey-2 bölgelerinin Türkiye'nin sanayi üssü konumunda olan bölgeler olduğu dikkat çekmektedir.

İstanbul bölgesi 2017 yılında 81,3 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %51,8'lik bir katkıda bulunmuştur. TR42 bölgesi 2017 yılında 14,1 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %9'luk bir katkıda bulunurken TR41 bölgesi ise 2017 yılında yaklaşık 11,5 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %7,3'lük bir katkıda bulunmuştur. İstanbul bölgesi 2018 yılında 85,1 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %50,6'lık bir katkıda bulunmuştur. TR42 bölgesi 2018 yılında 15,1 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %9'luk bir katkıda bulunurken TR41 bölgesi ise 2018 yılında yaklaşık 12,3 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye ihracatına %7,3'lük bir katkıda bulunmuştur.

2007-2018 dönemindeki değişim incelendiğinde 26 Düzey-2 bölgesi içinde TRB2, TRA2 ve TR90 bölgeleri hariç kalan 26 bölgenin de ihracatını artırdığı görülmektedir. Türkiye ihracatı bu dönemde yaklaşık %56,6 artarken Düzey-2 bölgeleri arasında en yüksek artışı %345,8 ile TR83 bölgesi gerçekleştirmiştir. Bu bölgeyi %266,6'lık ihracat artışı ile TR81 bölgesi izlemiştir. İstanbul bölgesi adı geçen dönemde ihracatını %42,6 artırmayı başarmıştır.

Tablo 20. Düzey 2 Bölgelerinde Yıllara Göre İhracat (milyar \$, 2007-2018)

Düzey 2 Bölge Kodu	Bölge Adı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim (2007-2018)
TR10	İstanbul	59,6	73,5	55,5	53,1	61,4	76,6	78,7	82,0	77,0	76,1	81,3	85,1	42,6%
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,7	0,7	0,6	0,7	0,8	0,8	1,2	1,4	1,4	1,2	1,3	1,5	126,2%
TR22	Balıkesir, Çanakkale	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,8	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8	84,1%
TR31	İzmir	6,4	7,8	6,1	6,7	8,1	8,7	9,5	9,6	8,1	8,3	9,3	10,2	59,2%
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	2,7	3,0	2,2	2,9	3,6	3,6	3,7	3,9	3,5	3,4	3,9	4,3	62,3%
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	1,3	1,5	1,3	3,9	4,8	4,8	2,6	2,8	2,5	2,6	2,8	3,0	138,8%
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	9,6	11,8	9,6	11,4	12,5	12,1	9,8	10,3	9,6	10,7	11,5	12,3	27,8%
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	9,5	11,6	6,4	11,3	14,6	14,7	11,9	12,0	9,8	9,7	14,1	15,1	59,2%
TR51	Ankara	4,2	5,4	4,9	5,6	6,6	7,1	7,7	8,1	7,0	6,5	6,7	7,6	79,5%
TR52	Konya, Karaman	0,8	1,0	0,9	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8	1,7	1,6	1,9	2,1	154,5%
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	0,8	1,0	0,9	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,6	1,8	110,9%
TR62	Adana, Mersin	2,1	2,4	2,2	2,5	3,1	3,2	3,4	3,6	3,1	3,1	3,3	3,7	80,4%
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	1,5	2,1	1,9	2,3	2,9	2,9	3,1	3,1	2,8	2,8	3,5	4,2	171,8%
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	148,4%
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	1,0	1,2	1,0	1,2	1,5	1,7	1,9	2,0	1,7	1,6	1,7	2,2	112,0%
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	0,2	0,5	0,5	0,4	0,7	0,5	0,6	0,7	0,4	0,5	0,7	0,9	266,6%
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	0,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	146,1%
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,3	0,6	0,4	0,5	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	1,5	345,8%
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	1,7	1,8	1,4	1,9	2,1	2,1	1,9	2,1	2,2	1,9	1,8	1,5	-9,5%
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,5%
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	-24,2%
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,6	0,6	0,4	0,5	0,6	0,5	88,5%
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	0,2	0,2	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	-45,7%
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	2,5	3,3	3,0	3,6	4,9	5,7	6,6	7,0	7,0	6,9	6,8	7,0	182,2%
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,3	0,4	0,4	116,3%
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	0,6	0,8	1,2	1,2	1,8	2,1	2,2	1,7	1,4	1,4	1,4	1,3	105,5%
	Türkiye	107,3	132,0	102,14	113,88	134,91	152,46	151,80	157,61	143,84	142,53	99	168,0	56,6%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.9.3. Coğrafi Bölgelere Göre İhracat

Tablo 21'de 2007-2018 yılları arasında coğrafi bölgelere göre ihracatçı firma sayıları görülmektedir. Sanayi üssü konumda olan Marmara bölgesi en çok ihracatçı firma barındıran bölge olurken, onu İç Anadolu, Ege ve Akdeniz bölgeleri izlemektedir. 2017 yılında Marmara bölgesinde 43.149 ihracatçı firma bulunurken, 2018 yılında bu sayı 44.364'e yükselmiştir. 2017 yılında İç Anadolu bölgesinde 8.434 ihracatçı firma bulunurken, 2018 yılında 8.845 ihracatçı firma olduğu görülmektedir. Ege bölgesinde de 2017 yılında 7.820 ihracatçı firma mevcut iken bu sayı 2018 yılında 8.044'e yükselmiştir.

Tablo 21. Coğrafi Bölgelere Göre İhracatçı Firma Sayısı

Bölgeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Akdeniz	3.226	3.272	3.359	3.558	3.738	3.937	4.279	4.766	5.019	5.417	5.941	6.153
Doğu Anadolu	435	448	568	591	559	610	623	631	608	618	658	624
Ege Bölgesi	6.227	5.826	5.639	5.881	6.182	6.436	6.776	6.991	7.129	7.371	7.820	8.044
Güneydoğu Anadolu	1.444	1.581	1.776	1.883	2.016	2.135	2.674	2.869	3.094	3.255	3.759	3.726
İç Anadolu	5.022	5.316	5.566	5.755	6.261	6.677	7.127	7.631	7.769	7.915	8.434	8.845
Karadeniz	1.016	1.109	1.125	1.112	1.152	1.214	1.287	1.362	1.370	1.381	1.488	1.575
Marmara	30.898	30.591	30.557	31.586	33.364	35.424	37.340	39.323	40.109	40.986	43.149	44.364
Bilinmeyen	1	1	1	13	10	7	11	13	6	8	10	3.099
Türkiye	48.269	48.144	48.591	50.379	53.282	56.440	60.117	63.586	65.104	66.951	71.259	76.430

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

Tablo 22'de 2007-2018 yılları arasında coğrafi bölgelere göre ihracat rakamları görülmektedir. 2018 yılında en çok ihracatçı firma barındıran bölge olan Marmara bölgesi, ihracata da en yüksek katkıda bulunan bölge olmuştur. Onu Ege, İç Anadolu, Akdeniz Güneydoğu Anadolu bölgeleri izlemektedir. Marmara bölgesinde 2017 yılında 107,7 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken, 2018 yılında bölgemizin ihracatı 113,4 milyar dolara yükselmiştir. Ege bölgesinde 2017 yılında yaklaşık 16 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken; bu rakam 2018 yılında 17,6 milyar dolara yükselmiştir. İç Anadolu bölgesinin ihracatı ise, 2017 yılında 11,8 milyar dolar, 2018 yılında ise 13,6 milyar dolar olmuştur.

Tablo 22. Coğrafi Bölgelere Göre İhracat (milyar \$)

Bölgeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Akdeniz	4.421	5.530	4.934	6.028	7.260	7.421	7.871	8.107	7.138	7.189	8.423	9.626
Doğu Anadolu	622	703	839	891	901	927	1.169	1.228	883	748	867	707
Ege Bölgesi	10.365	12.290	9.644	13.472	16.410	17.065	15.850	16.312	14.180	14.368	15.965	17.590
Güneydoğu Anadolu	3.287	4.390	4.446	5.180	6.945	8.061	9.335	9.228	8.841	8.649	8.577	8.684
İç Anadolu	6.796	8.436	7.611	9.010	10.782	11.734	12.551	13.356	11.639	11.031	11.830	13.604
Karadeniz	2.518	3.337	2.608	2.984	3.653	3.514	3.639	4.050	3.770	3.354	3.617	4.367
Marmara	79.253	97.339	72.059	76.318	88.956	103.738	101.387	105.330	97.389	97.191	107.714	113.443
Bilinmeyen	9,6	1,4	0,6	0,8	0,1	0,6	0,5	0,6	0,0	0,1	0,8	1,5
Türkiye	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.610	143.839	142.530	156.993	168.023

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

2.1.10. Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat

Tablo 23'de 2013-2018 yılları arasında Türkiye'de imalat sanayinin teknoloji yoğunluğuna göre gerçekleştirdiği ihracat miktarları gösterilmektedir. Toplam imalat sanayi ihracatı, 2013 yılında 129,3 milyar dolar iken, 2018 yılında 157,8 milyar dolara yükselmiştir.

İhracatı yapılan imalat sanayi ürünlerin teknoloji yoğunlaşmasına bakıldığında ise, 2013 yılında düşük teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 44,5 milyar dolar, orta düşük teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 39,9 milyar dolar ve orta yüksek teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 40,6 milyar dolar olarak gerçekleşirken; yüksek teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı yaklaşık 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

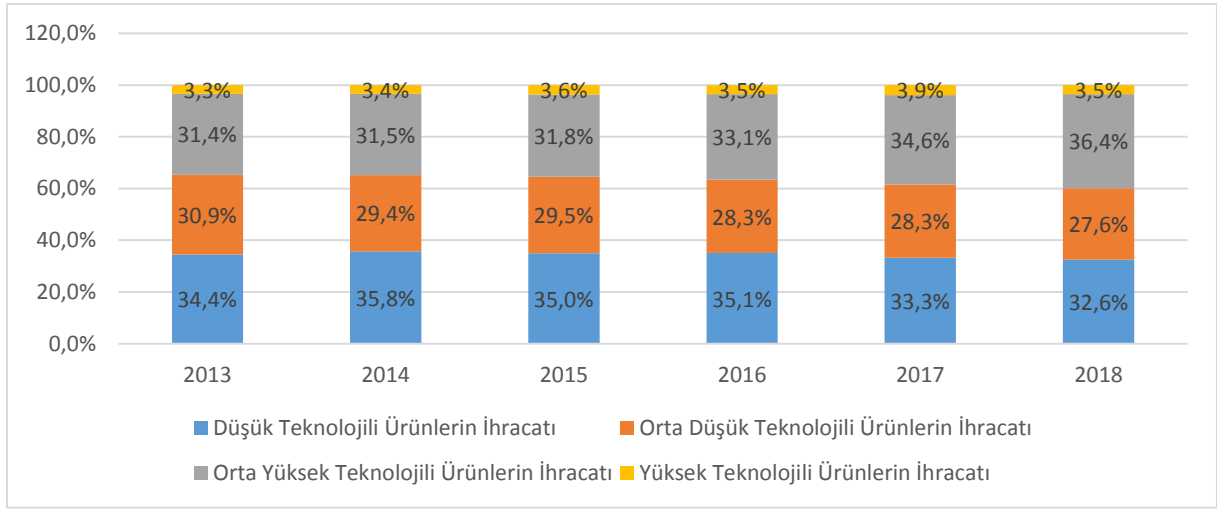
2018 yılında ise düşük teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 51,4 milyar dolara, orta düşük teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 43,5 milyar dolara ve orta yüksek teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı 57,4 milyar dolara yükselmiştir. Yüksek teknolojlili imalat sanayi ürünlerinin ihracatı ise yaklaşık 5,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 23. Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürünleri İhracatı (2013-2018, milyon dolar)

Yıllar	Düşük Teknolojlili Ürünlerin İhracatı	Orta Düşük Teknolojlili Ürünlerin İhracatı	Orta Yüksek Teknolojlili Ürünlerin İhracatı	Yüksek Teknolojlili Ürünlerin İhracatı	Toplam İmalat Sanayi İhracatı
2013	44.520	39.891	40.563	4.315	129.289
2014	48.268	39.611	42.491	4.522	134.891
2015	47.070	39.696	42.725	4.899	134.390
2016	46.832	37.864	44.219	4.681	133.596
2017	48.973	41.593	50.866	5.706	147.138
2018	51.395	43.511	57.377	5.523	157.806

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Şekil 6'de 2013-2018 yılları arasında Türkiye'de imalat sanayinin gerçekleştirdiği ihracatın teknoloji yoğunluğuna göre dağılımı görülmektedir. Toplam imalat sanayi ihracatı içinde yüksek teknolojlili ürünlerin payı, 2013 yılında %3,3 iken, 2017 yılında %3,9'a yükselmiş, 2018 yılında ise %3,5'e gerilemiştir. 2013-2016 yılları arasında imalat sanayi ihracatında en yüksek payı düşük teknolojlili ürünler alırken, 2017 ve 2018 yıllarında ise orta yüksek teknolojlili ürünlerin ihracatta en yüksek payı aldığı görülmektedir.

Şekil 6. İmalat Sanayi Ürünleri İhracatının Teknoloji Yoğunluğuna Göre Dağılımı (2013-2018)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Tablo 24'de Dünya Bankası verilerine göre bazı ülke ve ülke gruplarına ait imalat sanayi ürünleri ihracatı içinde yüksek teknoloji ürünlerin ihracat payları görülmektedir. Türkiye'nin %3,5-%4 aralığında gerçekleşen toplam imalat sanayi ihracatı içinde yüksek teknoloji ürünlerin payı hem dünya ortalamasından hem de aralarında bulunduğu üst orta gelirli ülkeler grubundan daha düşüktür. Türkiye'nin bu açığı kapatması için ihracatçı firmalarda Ar-Ge kültürünün yaygınlaşması ve inovasyona verilen önemin artırılması gerekmektedir.

Tablo 24. Dünyada Belli Başlı Ülke ve Ülke Gruplarında İmalat Sanayi İhracatı İçinde Yüksek Teknoloji Ürünlerin Payı(2017)

Ülke	İmalat Sanayi Ürünleri İçinde Yüksek Teknoloji Ürünlerin Yoğunluğu (%)	Ülke Grubu	İmalat Sanayi Ürünleri İçinde Yüksek Teknoloji Ürünlerin Yoğunluğu (%)
Almanya	13,7%	OECD	13,9%
ABD	13,8%	AB	14,2%
Birleşik Krallık	21,1%	Yüksek Gelirli Ülkeler	16,6%
Çin	23,81%	Üst Orta Gelirli Ülkeler	18,3%
İsrail	13,0%	Dünya	16,6%
İsveç	13,2%		
İsviçre	11,4%		
Japonya	13,8%		
Güney Kore	14,2%		
Norveç	18,4%		

Kaynak: (Dünya Bankası (The World Bank), 2019)

Dünya Bankası tanımına göre “*Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT)*” ürünlerinin ihracatı, bilgisayarları ve çevre birimlerini, iletişim ekipmanlarını, tüketici elektroniği ekipmanlarını, elektronik bileşenleri ve diğer çeşitli bilgi ve teknoloji ürünlerini içermektedir.

Tablo 25'de bazı ülke ve ülke gruplarına ait BİT ürünlerinin ihracatının toplam ihracat içindeki payları görülmektedir. Türkiye'nin 2000 yılında %3,7 olan BİT ürünlerinin ihracatının payı 2016 yılında %1,3'e gerilemiştir. Yüksek teknoloji ürünlerin toplam ihracat içindeki payının, Çin ve Güney Kore'de batılı gelişmiş ülkelere göre bile yüksek olması yalnızca basit ürünlerin küresel imalatının değil aynı zamanda yüksek teknoloji ve BİT ürünlerinin imalatının da doğu Asya'ya kaydığını göstermektedir.

Tablo 25. Dünyada Belli Başlı Ülke ve Ülke Gruplarında Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) Ürünleri İhracatı

Ülke/Ülke Grubu	2000	2005	2010	2015	2016
ABD	20,0%	14,3%	10,6%	9,4%	9,7%
Almanya	8,4%	7,9%	5,1%	4,7%	4,7%
Birleşik Krallık	17,5%	13,5%	5,8%	4,1%	4,5%
Çin	17,7%	30,7%	29,1%	26,6%	26,5%
Güney Kore	34,5%	30,0%	21,4%	21,7%	22,3%
Türkiye	3,7%	4,4%	1,8%	1,5%	1,3%
AB	10,7%	8,9%	6,4%	5,2%	5,4%
Üst Orta Gelirli Ülkeler	14,3%	18,8%	17,4%	16,4%	16,2%
Yüksek Gelirli Ülkeler	15,6%	12,0%	10,4%	9,6%	9,8%
Dünya	14,7%	13,3%	11,7%	11,0%	11,3%

Kaynak: (Dünya Bankası (The World Bank), 2019)

2.1.11. Ulaşım Türlerine Göre İhracat

Tablo 26'da 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin nakliye türlerine göre gerçekleştirdiği ihracat miktarları görülmektedir. 2017 yılında gerçekleşen 157 milyar dolarlık ihracatın 91,3 milyar dolarlık kısmı deniz yolu ile gerçekleştirilirken 45,8 milyar dolarlık kısmı karayolu, 17 milyar dolarlık kısmı da havayolu ile gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise gerçekleşen 168 milyar dolarlık ihracatın 105,6 milyar dolarlık kısmı deniz yolu ile gerçekleştirilirken 46,7 milyar dolarlık kısmı karayolu 13,8 milyar dolarlık kısmı da havayolu ile gerçekleşmiştir.

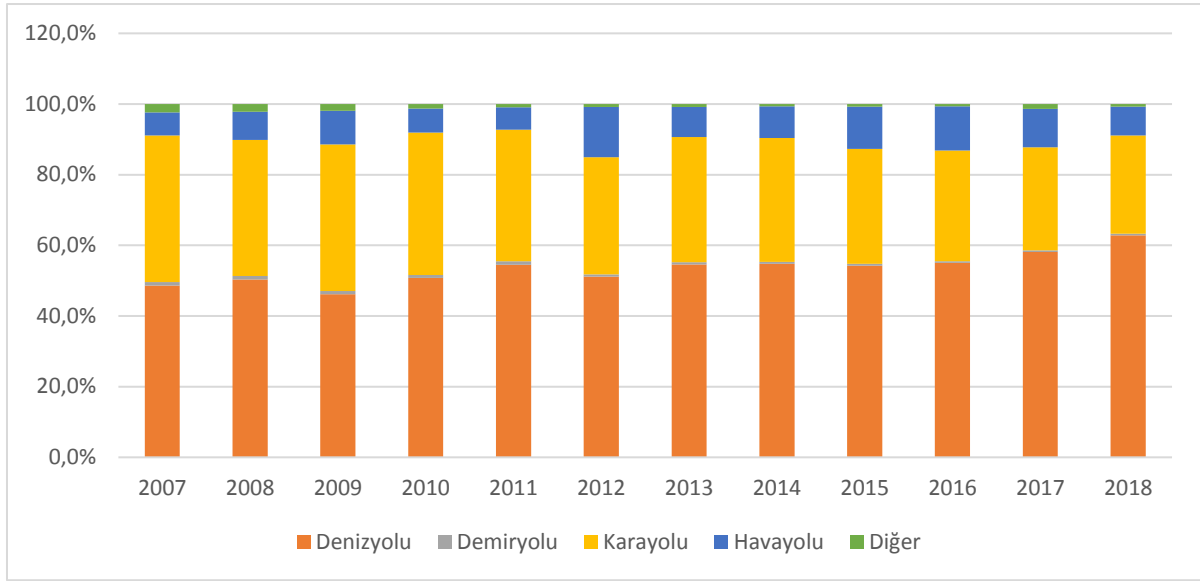
Deniz yolu ile gerçekleşen ihracat 2017 yılında %16,5, 2018 yılında ise %15,6 artış göstermiştir. İhracatçılarımız veya müşterileri ürünlerin sevkiyatında son yıllarda deniz yolunu tercih etmişlerdir. Buna karşılık hava yolu ile ihracat 2017 yılında %4,3, 2018 yılında da %19,1 azalış göstermiştir. Çeşitli ülkelerden 125 tarifeli havayolu firması ile bağlı olan ve tüm fazları tamamlandığında 200 milyon yolcu kapasitesiyle 300'den fazla destinasyona uçuş imkanı sunacak dünyanın en büyük havalimanı olacak İstanbul Havalimanı sayesinde havayolu ile ihracatın da artış göstermesi beklenmektedir.

Tablo 26.Nakliye Türüne ve Yıllara Göre İhracat (1.000 \$)

Yıl	Denizyolu	Demiryolu	Karayolu	Havayolu	Diğer	Toplam
2007	52.174.049	1.081.911	44.482.360	7.018.292	2.515.138	107.271.750
2008	66.456.960	1.260.202	50.923.205	10.435.291	2.951.539	132.027.196
2009	47.145.609	906.923	42.392.616	9.764.289	1.933.175	102.142.613
2010	57.784.065	990.802	45.948.708	7.684.769	1.474.875	113.883.219
2011	73.576.384	1.242.610	50.257.713	8.577.891	1.252.272	134.906.869
2012	77.983.403	1.017.753	50.440.156	21.781.595	1.238.830	152.461.737
2013	82.930.885	956.521	53.674.535	12.960.697	1.279.999	151.802.637
2014	86.304.496	922.776	55.270.960	14.103.312	1.008.613	157.610.158
2015	78.036.876	806.721	46.708.755	17.275.523	1.010.997	143.838.871
2016	78.400.026	641.121	44.754.542	17.747.063	986.832	142.529.584
2017	91.315.378	684.183	45.809.929	16.991.627	2.191.823	156.992.940
2018	105.580.886	726.896	46.699.736	13.753.775	1.262.098	168.023.391

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Şekil 7'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin gerçekleştirdiği ihracatın nakliye türlerine göre dağılımı görülmektedir. Deniz yolu ile yapılan ihracatın payında son yıllarda artış görülürken karayolu ile yapılan ihracatın payında ise azalış görülmektedir.

Şekil 7. Nakliye Türüne ve Yıllara Göre İhracatın Dağılımı

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.12. Döviz Türlerine ve Ödeme Şekillerine Göre İhracat

Tablo 27'de 2015-2018 yılları arasında gerçekleşen ihracatın tahsil edildiği döviz türlerine göre dağılımı görülmektedir. AB, ihracatımızdan en fazla pay alan bölge olduğu için tahsilatta da Euro (Avro) en çok kullanılan döviz türü olmuştur. İhracatın 2017 yılında yaklaşık %48'i 2018 yılında ise %49,4'ü Avro cinsinden yapılmıştır. En fazla ihracat yapılan ikinci para birimi ise ABD doları olmuştur. 2017 yılında toplam ihracatın %39,6'sı, 2018 yılında ise %42,2'si ABD doları cinsinden yapılmıştır.

Tablo 27. Döviz Türlerine Göre İhracat

Para Birimi (Döviz)	2015	2016	2017	2018
Avro	44,6%	48,2%	47,8%	49,4%
İngiliz Sterlini	3,4%	3,1%	3,0%	3,1%
Danimarka Kronu	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Norveç Kronu	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%
İsveç Kronu	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%
İsviçre Frankı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Türk Lirası	4,2%	5,5%	8,9%	4,5%
Polonya Zlotisi	0,1%	0,1%	0,2%	0,2%
Çek Korunası	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Romanya Leyi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Bulgar Levası	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rus Rublesi	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Güney Afrika Randı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kazakistan Tengesi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
ABD Doları	47,2%	42,6%	39,6%	42,2%
Kanada Doları	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
Suudi Arabistan Riyali	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kuveyt Dinarı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Katar Riyali	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
BAE Dirhemi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Pakistan Rupisi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Çin Yuanı	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Japon Yeni	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Avustralya Doları	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

Tablo 28' da 2015-2018 yılları arasında gerçekleşen ihracatın ödeme türlerine göre dağılımı görülmektedir. *Mal mukabili* ödeme her dönem en çok kullanılan ödeme türü olmuştur. Bu ödeme şeklinde ürün ihraç edildikten sonra karşı tarafın inisiyatifine bağlı olarak ödeme beklenmektedir. Bu ihracat türünde bedel tahsil edilmeden mallar ve evraklar alıcıya gönderilmektedir. Genelde taraflar arasında uzun süreli bir ticaret söz konusu olduğunda bu ödeme şekli tercih edilmektedir. İhracatı gerçekleştiren firma alıcının malı kabul edeceğine ve anlaşmışları vadede ödeyeceğine emindir. Bu yöntemde güvene dayalı bir ilişki söz konusu olup alıcının ülkesinde istikrarlı bir politik ve ekonomik ortam olduğu durumlarda kullanılabilir.

İhracatta en yaygın ikinci ödeme tahsilat şekli ise *vesaik mukabil* ödeme olup 2017 yılında ihracatın yaklaşık %13,7'si, 2018 yılında ise %13,4'ü bu ödeme şekli ile gerçekleşmiştir. Vesaik mukabili ödemede ihracatçı firma sattığı malların parasını alıcıdan tahsil etmeden ürünleri gönderir ancak gümrükleme işlemleri için gereken evraklarını ise ödemeyi aldığı zaman gönderir. Bu ödeme yönteminde ürünlerin nakliyesi sırasında geçen süre alıcı için kazanç sayılabilir. Örnek olarak gemi ile ihracat 30 gün sürerse alıcı(ihlatatçı) satıcıya

(ihracatçıya) 30 gün sonra ödeme yapar ve ihracatçı da evrakları havayolu ile alıcıya ulaştırır. Böylece alıcı eline geçen evraklarla gümrükten ürünlerini çekebilir.

Tablo 28. Ödeme Şekline Göre İhracat

Ödeme şekli	2015	2016	2017	2018
Mal mukabili ödeme	66,0%	66,6%	63,5%	66,7%
Peşin ödeme	9,7%	10,9%	13,5%	10,4%
Vesaik mukabili ödeme	14,9%	14,5%	13,7%	13,4%
Kabul kredili ödeme	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Peşin akreditif	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Vadeli akreditif	1,5%	1,2%	1,2%	1,5%
Bedelsiz	1,0%	1,0%	1,5%	1,0%
Ödeme şekli belirsiz	0,0%	0,0%	0,4%	0,7%
Özel takas	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Akreditif	6,7%	5,7%	6,1%	6,2%
Bağlı muamele	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kabul kredili akreditif	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kabul kredili vesaik mukabili	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Kabul kredili mal mukabili	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Özel hesap	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.1.13. İhracatçı Birliklerin Oluşturduğu Genel Sekreterliklere Göre İhracat

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), bölgesel ve sektörel bazda faaliyet gösteren 61 ihracatçı birliğini, 26 imalat sanayi ve hizmet sektörü ile birlikte toplam 27 ihracatçı sektörü, ihracatçılara ve ihracatçı birliklerine hizmet veren 13 Genel Sekreterliği ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmektedir. İhracatçı birliklere Türkiye'nin dört bir yanında faaliyetlerini sürdüren yaklaşık 83.000'i aşkın ihracatçı firma üyedir.

TİM Bünyesindeki 13 Genel Sekreterlik bulunmakta olup bu genel sekreterliklerin sahip olduğu ihracatçı birliklerin sayısı **Tablo 29'**da görülmektedir.

Tablo 29. TİM Bünyesindeki Genel Sekreterlikler ve Sahip Oldukları İhracatçı Birlikler

Genel Sekreterlik	Genel Sekreterlik Altında Yer Alan İhracatçı Birlik Sayısı	İhracatçı Birlik Adı	
Akdeniz İhracatçı Birlikleri	8	Akdeniz Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği	Akdeniz Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
		Akdeniz Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği	Akdeniz Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
		Akdeniz Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği	Akdeniz Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği
		Akdeniz Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Akdeniz Yaş Meyve - Sebze İhracatçıları Birliği
Batı Akdeniz İhracatçıları Birliği	1	Batı Akdeniz İhracatçıları Birliği	
Denizli İhracatçıları Birliği	1	Denizli İhracatçıları Birliği	
Doğu Anadolu İhracatçıları Birliği	1	Doğu Anadolu İhracatçıları Birliği	
Doğu Karadeniz İhracatçıları Birliği	1	Doğu Karadeniz İhracatçıları Birliği	
Ege İhracatçı Birlikleri	12	Ege Demir-Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği	Ege Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
		Ege Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamul. İhracatçıları Birliği	Ege Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
		Ege Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği	Ege Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
		Ege Tütün İhracatçıları Birliği	Ege Maden İhracatçıları Birliği
		Ege Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği	Ege Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği
Ege Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Ege Zeytin-Zeytinyağı İhracatçıları Birliği		
Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri	4	Güneydoğu Anadolu Halı İhracatçıları Birliği	Hububat-Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
		Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği	Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
İstanbul İhracatçı Birlikleri	7	Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller İhracatçıları Birliği
		Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Fındık ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
		Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği	Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği

		Gemi ve Yat İhracatçıları Birliği	
İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri	7	İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhr. Birliği	Hizmet İhracatçıları Birliği
		Çelik İhracatçıları Birliği	Elektrik Elektronik ve Hizmet İhr. Bir.
		İstanbul Demir ve Demirdışı Metaller İhracatçıları Birliği	İstanbul Maden İhracatçıları Birliği
		Mücevher İhracatçıları Birliği	
İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri	4	İstanbul Hali İhracatçıları Birliği	İstanbul Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
		İstanbul Deri ve Deri Mamulleri İhracatçıları Birliği	İstanbul Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği
Karadeniz İhracatçı Birlikleri	2	Fındık Ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri	8	Çimento, Cam, Seramik ve Toprak Ürünleri İhracatçıları Birliği	Orta Anadolu Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği
		Ankara Demir ve Demir Dışı Metaller İhracatçıları Birliği	Savunma ve Havacılık Sanayi İhracatçıları Birliği
		İklimlendirme Sanayi İhracatçıları Birliği	Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği
		Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Orta Anadolu Makine ve Aksamları İhracatçıları Birliği
Uludağ İhracatçı Birlikleri	5	Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği	Uludağ Yaş Meyve Sebze İhracatçıları Birliği
		Uludağ Meyve Sebze Mamulleri İhracatçıları Birliği	Uludağ Hazırgiyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
		Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği	

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

TİM bünyesinde ihracat 26 imalat sanayi ve hizmet sektörü ile birlikte toplam 27 ihracatçı sektöre ayrılmıştır. Bu sektörlerin isimleri Tablo 30'da görülmektedir.

Tablo 30. TİM Bünyesindeki Sektörler

Sıra	Sektör	Sıra	Sektör	Sıra	Sektör
1	Çelik	10	Otomotiv Endüstrisi	19	Hizmet
2	Tekstil ve Hammaddeleri	11	Makine ve Aksamları	20	Kuru Meyve Mamulleri
3	İklimlendirme Sanayii	12	Zeytin ve Zeytinyağı	21	Maden
4	Deri ve Mamulleri	13	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	22	Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri
5	Gemi ve Yat Hizmetleri	14	Çimento, Cam, Seramik ve	23	Mücevher
6	Fındık ve Mamulleri	15	Hazır Giyim ve Konfeksiyon	24	Savunma ve Havacılık
7	Meyve Sebze Mamulleri	16	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	25	Süs Bitkileri ve Mamulleri
8	Elektrik ve Elektronik	17	Demir ve Demir Dışı Metaller	26	Tütün
9	Halı	18	Kimyevi Maddeler ve Mamuller	27	Yaş Meyve Sebze

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 31'de 2007-2018 yılları arasında gerçekleşen ihracatın ihracatçı birliklere göre dağılımı görülmektedir. Her yıl en fazla ihracatın İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB) tarafından yapıldığı görülürken, bu birliğin ihracata katkısı 2007 yılında %32,2, 2017 yılında %27,8 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise artış göstererek %29'a yükselmiştir. Birlik seviyesinde ihracata en büyük ikinci katkıyı ise Uludağ İhracatçı Birlikleri (UİB)'nin verdiği görülmektedir. UİB'in Türkiye ihracatına katkısı 2007 yılında yaklaşık %21 iken, 2017 yılında %19,9'a düşmüş, 2018 yılında ise %20,1'e yükselmiştir.

Birlik seviyesinde ihracata en büyük üçüncü katkıyı ise İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) sağlamıştır. Bu birliğin Türkiye ihracatına katkısı 2007 yılında yaklaşık %16,6 iken 2017 yılında %12,7'ye gerilemiş 2018 yılında ise azalış devam etmiş ve katkı %12,1'e gerilemiştir.

İhracata en az katkıyı 2007 yılında %0,35 ile Doğu Karadeniz İhracatçılar Birliği (DKİB) ve %0,45 ile Batı Akdeniz İhracatçılar Birliği (BAİB) yaparken 2017 yılında %0,65 ile Doğu Karadeniz İhracatçılar Birliği (DKİB) ve %0,9 ile Karadeniz İhracatçı Birlikleri (KİB) sağlamıştır. 2018 yılında ihracat en az katkı %0,54 ile Doğu Karadeniz İhracatçılar Birliği (DKİB) ve %0,7 ile Karadeniz İhracatçı Birlikleri (KİB) tarafından yapılmıştır.

Tablo 31. TİM Bünyesindeki İhracatçı Birliklere Göre İhracat

İhracatçı Birlik Genel Sekreterliği													
Yıllar	AKİB	BAİB	DAİB	DENİB	DKİB	EİB	GAİB	İİB	İMMİB	İTKİB	KİB	OAİB	UİB
2007	3,8%	0,4%	2,1%	1,2%	0,4%	6,5%	2,7%	3,8%	32,2%	16,6%	1,2%	8,2%	21,0%
2008	4,2%	0,4%	2,8%	1,0%	0,4%	6,2%	3,1%	3,9%	35,1%	13,6%	1,0%	8,5%	19,7%
2009	5,5%	0,6%	4,1%	1,1%	0,6%	6,6%	4,0%	4,4%	30,9%	14,7%	1,1%	8,8%	17,7%
2010	7,8%	0,9%	3,0%	1,3%	1,1%	7,7%	4,6%	4,0%	29,6%	14,6%	1,2%	7,7%	16,5%
2011	9,5%	0,8%	2,5%	1,3%	0,8%	8,6%	5,3%	4,4%	28,3%	13,9%	1,1%	7,6%	16,1%
2012	9,5%	0,9%	2,3%	1,3%	0,8%	8,3%	6,0%	4,2%	29,4%	13,6%	1,1%	7,8%	14,9%
2013	8,6%	1,1%	2,1%	1,5%	0,8%	8,4%	6,4%	4,5%	27,9%	13,8%	1,0%	8,2%	15,7%
2014	8,5%	1,1%	2,0%	1,5%	0,7%	8,1%	6,0%	4,6%	28,8%	13,7%	1,1%	8,5%	15,5%
2015	8,2%	1,1%	1,7%	1,6%	0,6%	7,8%	6,3%	4,8%	27,8%	13,8%	1,4%	8,4%	16,6%
2016	7,6%	1,1%	1,4%	1,6%	0,6%	8,3%	5,9%	4,7%	26,7%	14,0%	1,0%	8,4%	18,6%
2017	8,0%	1,2%	1,2%	1,7%	0,6%	8,0%	5,5%	4,6%	27,8%	12,7%	0,9%	8,0%	19,9%
2018	7,6%	1,1%	1,1%	1,6%	0,5%	8,2%	5,2%	4,3%	29,0%	12,1%	0,7%	8,6%	20,1%

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 32’de 2017 yılında TİM verilerine göre gerçekleşen ihracatın 61 ihracatçı birliklerin oluşturduğu 13 genel sekreterliklere ve 26 (diğer sanayi ürünleri ile birlikte 27) sektöre göre kırılımı görülmektedir.

Genel sekreterliklere göre incelendiğinde 2017 yılında en fazla ihracatı 40,8 milyar dolar ile İMMİB gerçekleştirenken onu 29,3 milyar dolar ile UİB ve 18,7 milyar dolar ile İTKİB izlemiştir. En az ihracat ise 954 milyon dolar ile DKİB ile 1,3 milyar dolar ile KİB gerçekleştirmiştir.

TİM’in sektör sınıflamasına göre ihracat incelendiğinde ise 2017 yılında en fazla ihracatı 28,5 milyar dolar ile “Otomotiv Endüstrisi” gerçekleştirenken onu 17,03 milyar dolar ile “Hazır Giyim ve Konfeksiyon” ve 16,05 milyar dolar ile “Kimyevi Maddeler ve Mamulleri” sektörleri izlemiştir. En az ihracat ise 946 milyon dolar ile “Tütün”, 323 milyon dolar ile “Zeytin ve Zeytinyağı”, 112 milyon dolar ile “Diğer sanayi ürünleri” ile 85 milyon dolar ile “Süs Bitkileri ve Mamulleri” sektörlerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 32. Sektörlere ve İhracatçı Birliklere Göre İhracat (milyon \$, 2017)

Sektör	AKİB	BAİB	DAİB	DENİB	DKİB	EİB	GAİB	İİB	İMMİB	İTKİB	KİB	OAİB	UİB	Toplam
Çelik	1.449	21	137	23	27	684	245	10	8.044	17	9	657	108	11.431
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	155	26	62	13	9	206	109	23	586	64	1	1.424	27	2.706
Demir ve Demir Dışı Metaller	390	62	124	233	5	340	104	84	4.458	103	2	605	299	6.809
Deri ve Deri Mamulleri	13	6	40	25	1	139	133	11	42	1.064	0	31	17	1.523
Diğer Sanayi Ürünleri	2	2	3	0	0	8	1	5	82	5	0	4	0	112
Elektrik Elektronik ve Hizmet	231	18	111	337	5	640	63	25	8.406	69	2	478	94	10.479
Fındık ve Mamulleri	33	0	0	7	59	22	14	688	0	0	1.037	1	0	1.863
Gemi ve Yat	0	2	1	0	0	22	0	1.100	182	2	0	13	16	1.338
Halı	25	12	7	19	1	81	1.437	4	12	546	0	3	18	2.164
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	373	34	252	1.099	6	1.262	384	49	283	12.527	5	66	691	17.031
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	1.126	50	54	23	114	292	2.020	1.784	108	25	126	642	4	6.369
İklimlendirme Sanayii	134	42	95	3	9	468	42	21	1.370	32	2	1.510	190	3.917
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	3.693	179	263	39	33	1.359	835	315	7.983	265	7	578	498	16.045
Kuru Meyve ve Mamulleri	86	1	3	17	2	783	197	157	2	2	19	11	1	1.280
Madencilik Ürünleri	201	505	81	170	233	869	30	5	2.268	12	2	310	3	4.689
Makine ve Aksamları	276	45	203	35	14	389	107	45	1.566	115	31	2.557	696	6.081
Meyve Sebze Mamulleri	131	13	17	37	3	567	146	228	22	5	21	69	157	1.416
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	603	151	135	25	13	556	350	1.336	643	128	4	449	51	4.445
Mücevher	0	12	3	6	16	8	0	0	3.213	12	0	3	3	3.278
Otomotiv Endüstrisi	542	21	105	8	27	524	47	24	1.082	30	20	913	25.185	28.528
Savunma ve Havaçılık Sanayii	5	26	8	0	4	59	5	10	280	14	0	1.242	85	1.739
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	324	21	20	23	37	935	95	662	8	9	12	113	1	2.260
Süs Bitkileri ve Mam.	2	8	2	0	1	9	0	2	1	0	0	56	3	85
Tekstil ve Hammaddeleri	878	34	40	294	9	250	1.655	28	202	3.643	0	27	1.038	8.098
Tütün	11	0	0	0	7	926	0	0	1	0	0	0	0	946
Yaş Meyve ve Sebze	1.017	413	43	12	319	172	35	128	1	1	2	6	83	2.231
Zeytin ve Zeytinyağı	15	0	1	0	1	252	5	9	1	0	0	5	34	323
Genel Toplam	11.716	1.705	1.810	2.447	954	11.822	8.058	6.753	40.847	18.690	1.303	11.774	29.304	147.183

Kaynak: (Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 33'de 2017 yılında TİM verilerine göre ihracatçı birlikler bazında gerçekleşen ihracatın sektörlere göre dağılımı görülmektedir. İhracatçı birlikleri bünyesinde bulunduran on üç genel sekreterliğin sektörlere göre ihracatı incelendiğinde her birliğin hangi sektörde en fazla ihracat yaptığı tespit edilmiştir. Buna göre on üç genel sekreterlik dokuz farklı sektörde en yüksek ihracat seviyesine ulaşmıştır.

2017 yılında 3 ihracatçı birlik (AKİB, DAİB, EİB) “Kimyevi Maddeler ve Mamulleri” sektöründe gerçekleştirirken, DENİB ve İTKİB “Hazır Giyim ve Konfeksiyon” sektöründe GAİB ve İİB de “Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri” sektörlerinde en fazla ihracat yapmıştır. Ayrıca kalan 6 ihracatçı birliğin de 6 farklı sektörde en yüksek ihracat seviyesine ulaştıkları tespit edilmiştir.

“Kimyevi Maddeler ve Mamulleri” sektörü AKİB’de %31,5 DAİB’de %14,5 ve EİB’de %11,5; “Madencilik Ürünleri” sektörü BAİB’de %29,6; “Elektrik Elektronik” sektörü İMMİB’de %20,6; “Fındık ve Mamulleri” KİB’de %79,6; “Hazır giyim ve Konfeksiyon” DENİB’de %44,9 ve İTKİB’de %67; “Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri” sektörü GAİB’de %25,1 ve İİB’de %26,4; “Makine ve Aksamaları” sektörü OAİB’de %21,7; “Otomotiv Endüstrisi” UIB’de %85,9; “Yaş Meyve ve Sebze” sektörü ise DKİB’de %33,4 ile en fazla ihracata katkı yapan sektörler olmuştur.

On üç genel sekreterliğin yaptığı ihracatın 26 sektöre göre dağılımlarının ortalaması incelendiğinde ise “Hazır Giyim ve Konfeksiyon” sektörü on üç genel sekreterlik ortalamasında ihracatın %11,68’ini gerçekleştirirken , “Otomotiv Endüstrisi” sektörü ortalamada ihracatın %9,1’ünü, “Kimyevi Maddeler ve Mamulleri” sektörü ise %8,94’ünü gerçekleştirmiştir. “Mücevher”, “Tütün”, “Zeytin ve Zeytinyağı”, “Süs Bitkileri ve Mamulleri” ile “Diğer sanayi ürünleri” sektörleri genel sekreterlik düzeyinde ortalamada ihracata en az katkıda bulunan sektörler olmuştur. Bu sektörler birliklerin ortalama ihracatına %1’in altında katkıda bulunmuştur.

Tablo 33. İhracatçı Birliklerin Gerçekleştirdiği İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı (% , 2017)

Sektör	AKİB	BAİB	DAİB	DENİB	DKİB	EİB	GAİB	İİB	İMMİB	İTKİB	KİB	OAİB	UİB	Ortalama
Çelik	12,4%	1,2%	7,5%	0,9%	2,8%	5,8%	3,0%	0,1%	19,7%	0,1%	0,7%	5,6%	0,4%	4,6%
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	1,3%	1,5%	3,4%	0,5%	1,0%	1,7%	1,3%	0,3%	1,4%	0,3%	0,1%	12,1%	0,1%	1,9%
Demir ve Demir Dışı Metaller	3,3%	3,6%	6,9%	9,5%	0,6%	2,9%	1,3%	1,3%	10,9%	0,5%	0,2%	5,1%	1,0%	3,6%
Deri ve Deri Mamulleri	0,1%	0,4%	2,2%	1,0%	0,1%	1,2%	1,6%	0,2%	0,1%	5,7%	0,0%	0,3%	0,1%	1,0%
Diğer Sanayi Ürünleri	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Elektrik Elektronik ve Hizmet	2,0%	1,1%	6,1%	13,7%	0,6%	5,4%	0,8%	0,4%	20,6%	0,4%	0,1%	4,1%	0,3%	4,3%
Fındık ve Mamulleri	0,3%	0,0%	0,0%	0,3%	6,2%	0,2%	0,2%	10,2%	0,0%	0,0%	79,6%	0,0%	0,0%	7,5%
Gemi ve Yat	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	16,3%	0,4%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	1,3%
Halı	0,2%	0,7%	0,4%	0,8%	0,1%	0,7%	17,8%	0,1%	0,0%	2,9%	0,0%	0,0%	0,1%	1,8%
Hazır giyim ve Konfeksiyon	3,2%	2,0%	13,9%	44,9%	0,6%	10,7%	4,8%	0,7%	0,7%	67,0%	0,4%	0,6%	2,4%	11,7%
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	9,6%	3,0%	3,0%	0,9%	11,9%	2,5%	25,1%	26,4%	0,3%	0,1%	9,7%	5,5%	0,0%	7,5%
İklimlendirme Sanayii	1,1%	2,5%	5,3%	0,1%	0,9%	4,0%	0,5%	0,3%	3,4%	0,2%	0,2%	12,8%	0,6%	2,4%
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	31,5%	10,5%	14,5%	1,6%	3,5%	11,5%	10,4%	4,7%	19,5%	1,4%	0,5%	4,9%	1,7%	8,9%
Kuru Meyve ve Mamulleri	0,7%	0,1%	0,2%	0,7%	0,2%	6,6%	2,4%	2,3%	0,0%	0,0%	1,5%	0,1%	0,0%	1,1%
Madencilik Ürünleri	1,7%	29,6%	4,5%	7,0%	24,4%	7,4%	0,4%	0,1%	5,6%	0,1%	0,1%	2,6%	0,0%	6,4%
Makine ve Aksamları	2,4%	2,7%	11,2%	1,4%	1,4%	3,3%	1,3%	0,7%	3,8%	0,6%	2,4%	21,7%	2,4%	4,3%
Meyve Sebze Mamulleri	1,1%	0,8%	0,9%	1,5%	0,3%	4,8%	1,8%	3,4%	0,1%	0,0%	1,6%	0,6%	0,5%	1,3%
Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	5,1%	8,9%	7,5%	1,0%	1,4%	4,7%	4,3%	19,8%	1,6%	0,7%	0,3%	3,8%	0,2%	4,6%
Mücevher	0,0%	0,7%	0,2%	0,2%	1,7%	0,1%	0,0%	0,0%	7,9%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%
Otomotiv Endüstrisi	4,6%	1,2%	5,8%	0,3%	2,8%	4,4%	0,6%	0,4%	2,6%	0,2%	1,5%	7,8%	85,9%	9,1%
Savunma ve Havacılık Sanayii	0,0%	1,5%	0,4%	0,0%	0,4%	0,5%	0,1%	0,2%	0,7%	0,1%	0,0%	10,6%	0,3%	1,1%
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	2,8%	1,2%	1,1%	1,0%	3,8%	7,9%	1,2%	9,8%	0,0%	0,1%	0,9%	1,0%	0,0%	2,4%
Süs Bitkileri ve Mam.	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,1%
Tekstil ve Hammaddeleri	7,5%	2,0%	2,2%	12,0%	0,9%	2,1%	20,5%	0,4%	0,5%	19,5%	0,0%	0,2%	3,5%	5,5%
Tütün	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	7,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%
Yaş Meyve ve Sebze	8,7%	24,2%	2,4%	0,5%	33,4%	1,5%	0,4%	1,9%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,3%	5,7%
Zeytin ve Zeytinyağı	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	2,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%
Genel Toplam	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Kaynak: (Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM), 2019)<

Tablo 34’de 2017 yılında TİM verilerine göre sektörler bazında gerçekleşen ihracatın 61 ihracatçı birlikleri bünyesinde bulunduran on üç genel sekreterliğe göre dağılımı görülmektedir. Dokuz farklı genel sekreterlik yirmi altı sektörün ihracatında en yüksek paya ulaşmıştır. AKİB, UİB ve KİB bir sektörde, GAİB ve İİB iki sektörde, İTKİB üç, EİB ve OAİB beş, İMMİB ise 6 sektörde (İMMİM “Diğer sanayi ürünleri” sektöründe de en fazla ihracat gerçekleştiren genel sekreterlik olmuştur) en fazla ihracat yapan genel sekreterlikler olmuştur. BAİB, DAİB, DENİB ve DKİB ise hiçbir sektörde ihracatta en yüksek paya sahip olamamıştır.

İMMİB 26 sektörün ortalamasında ihracatın %23,3'ünü gerçekleştirirken, EİB ise ortalamada ihracatın %17,1'ini, OAİB ise %12,7'sini gerçekleştirmiştir. DKİB, DENİB ve DAİB genel sekreterlikleri sektörel düzeyde ortalamada ihracata en az katkıda bulunan birlikler olmuştur.

Sektörlerin ihracatında en yüksek payı alan birlikler incelendiğinde EİB “Tütün” sektörü ihracatının %97,9'unu, “Zeytin ve Zeytinyağı” sektörünün de %78'ini gerçekleştirirken GAİB “Halı” sektörü ihracatının %66,4'ünü, İİB “Gemi ve Yat” sektörü ihracatının %82,2'sini, İMMİB “Mücevher” sektörü ihracatının %98'ini, “Çelik” sektörü ihracatının %70,4'ünü, “Elektrik ve Elektronik” sektörü ihracatının da %80,2'sini “Diğer sanayi ürünleri” ihracatının %73,1'ini oluştururken, İTKİB “Hazırgiyim ve Konfeksiyon” ihracatının %73,6'sını ”Deri ve Deri Mamulleri” ihracatının %69,9'unu, KİB “Fındık ve Mamulleri” ihracatının %55,7'sini OAİB “Savunma ve Havacılık Sanayi” ihracatının %71,5'ini “Süs Bitkileri ve Mamulleri” ihracatının %65,7'sini gerçekleştirirken UIB ise “Otomotiv Endüstrisi” ihracatına %88,3 katkı da bulunmuştur.

Tablo 34. Sektörlerin Gerçekleştirdiği İhracatın İhracatçı Birliklere Göre Dağılımı (% , 2017)

Sektör	AKİB	BAİB	DAİB	DENİB	DKİB	EİB	GAİB	İİB	İMMİB	İTKİB	KİB	OAİB	UIB	Toplam
Çelik	12,7%	0,2%	1,2%	0,2%	0,2%	6,0%	2,1%	0,1%	70,4%	0,1%	0,1%	5,8%	0,9%	100,0%
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	5,7%	1,0%	2,3%	0,5%	0,4%	7,6%	4,0%	0,8%	21,7%	2,4%	0,0%	52,6%	1,0%	100,0%
Demir ve Demir Dışı Metaller	5,7%	0,9%	1,8%	3,4%	0,1%	5,0%	1,5%	1,2%	65,5%	1,5%	0,0%	8,9%	4,4%	100,0%
Deri ve Deri Mamulleri	0,8%	0,4%	2,6%	1,6%	0,1%	9,1%	8,7%	0,7%	2,8%	69,9%	0,0%	2,0%	1,1%	100,0%
Diğer Sanayi Ürünleri	2,1%	1,7%	2,5%	0,1%	0,0%	7,0%	0,8%	4,7%	73,1%	4,2%	0,1%	3,4%	0,1%	100,0%
Elektrik Elektronik	2,2%	0,2%	1,1%	3,2%	0,1%	6,1%	0,6%	0,2%	80,2%	0,7%	0,0%	4,6%	0,9%	100,0%
Fındık ve Mamulleri	1,8%	0,0%	0,0%	0,4%	3,2%	1,2%	0,8%	36,9%	0,0%	0,0%	55,7%	0,1%	0,0%	100,0%
Gemi ve Yat	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	1,7%	0,0%	82,2%	13,6%	0,2%	0,0%	1,0%	1,2%	100,0%
Halı	1,1%	0,5%	0,3%	0,9%	0,0%	3,7%	66,4%	0,2%	0,6%	25,2%	0,0%	0,1%	0,8%	100,0%
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	2,2%	0,2%	1,5%	6,5%	0,0%	7,4%	2,3%	0,3%	1,7%	73,6%	0,0%	0,4%	4,1%	100,0%
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	17,7%	0,8%	0,9%	0,4%	1,8%	4,6%	31,7%	28,0%	1,7%	0,4%	2,0%	10,1%	0,1%	100,0%
İklimlendirme Sanayii	3,4%	1,1%	2,4%	0,1%	0,2%	11,9%	1,1%	0,5%	35,0%	0,8%	0,1%	38,5%	4,9%	100,0%
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	23,0%	1,1%	1,6%	0,2%	0,2%	8,5%	5,2%	2,0%	49,8%	1,7%	0,0%	3,6%	3,1%	100,0%
Kuru Meyve ve Mamulleri	6,7%	0,1%	0,2%	1,3%	0,2%	61,2%	15,4%	12,2%	0,1%	0,1%	1,5%	0,9%	0,1%	100,0%
Madencilik Ürünleri	4,3%	10,8%	1,7%	3,6%	5,0%	18,5%	0,6%	0,1%	48,4%	0,3%	0,0%	6,6%	0,1%	100,0%
Makine ve Aksamları	4,5%	0,7%	3,3%	0,6%	0,2%	6,4%	1,8%	0,7%	25,7%	1,9%	0,5%	42,1%	11,4%	100,0%
Meyve Sebze Mamulleri	9,2%	0,9%	1,2%	2,6%	0,2%	40,1%	10,3%	16,1%	1,5%	0,3%	1,5%	4,9%	11,1%	100,0%
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	13,6%	3,4%	3,0%	0,6%	0,3%	12,5%	7,9%	30,1%	14,5%	2,9%	0,1%	10,1%	1,2%	100,0%
Mücevher	0,0%	0,4%	0,1%	0,2%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	98,0%	0,4%	0,0%	0,1%	0,1%	100,0%
Otomotiv Endüstrisi	1,9%	0,1%	0,4%	0,0%	0,1%	1,8%	0,2%	0,1%	3,8%	0,1%	0,1%	3,2%	88,3%	100,0%
Savunma ve Havacılık Sanayii	0,3%	1,5%	0,5%	0,0%	0,2%	3,4%	0,3%	0,6%	16,1%	0,8%	0,0%	71,5%	4,9%	100,0%
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	14,3%	0,9%	0,9%	1,0%	1,6%	41,4%	4,2%	29,3%	0,4%	0,4%	0,5%	5,0%	0,1%	100,0%
Süs Bitkileri ve Mam.	2,7%	8,9%	2,6%	0,3%	0,6%	10,6%	0,4%	2,5%	1,6%	0,0%	0,0%	65,7%	4,1%	100,0%
Tekstil ve Hammaddeleri	10,8%	0,4%	0,5%	3,6%	0,1%	3,1%	20,4%	0,3%	2,5%	45,0%	0,0%	0,3%	12,8%	100,0%
Tütün	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%	97,9%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Yaş Meyve ve Sebze	45,6%	18,5%	1,9%	0,5%	14,3%	7,7%	1,6%	5,8%	0,0%	0,0%	0,1%	0,3%	3,7%	100,0%
Zeytin ve Zeytinyağı	4,6%	0,1%	0,2%	0,0%	0,2%	78,0%	1,7%	2,8%	0,2%	0,1%	0,0%	1,6%	10,6%	100,0%
Ortalama	7,3%	2,0%	1,3%	1,2%	1,1%	17,1%	7,0%	9,6%	23,3%	8,6%	2,3%	12,7%	6,3%	100,0%

Kaynak: (Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM), 2019)

2.1.14. İhracat Birim Fiyatları

Tablo 35'de Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürün içinde RCA endeks değeri yüksek olan 110100, 151219, 190219 ve 261000 GTİP kodlu ürünlerin Türkiye için ihracat birim fiyatlarının dünya ortalama birim ihracat fiyatları ile karşılaştırması görülmektedir. 110100 ve 190219 GTİP kodlu ürünlerin birim ihracat fiyatında yıllar içerisinde azalma görülürken dünya ortalama birim ihracat fiyatlarından da düşük fiyat da ihracat gerçekleştirilmiştir.

151219 GTİP kodlu ürününün ise birim ihracat fiyatında yıllar içerisinde azalma görülmesine rağmen dünya ortalama birim ihracat fiyatlarından daha yüksek fiyat da ihracat gerçekleştirildiği görülmektedir.

261000 GTİP kodlu ürününün ise birim ihracat fiyatında yıllar inişli çıkışlı bir seyir görülürken dünya ortalama birim ihracat fiyatlarından da düşük fiyat da ihracat gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ürünün birim ihracat değeri 2016 ve 2016 yıllarında yükselme göstermektedir.

Tablo 35. Seçili Ürünler İçinde RCA Değeri Yüksek 4 Ürünün Türkiye İle Dünya Ortalaması İhracat Birim Fiyat Karşılaştırması

GTİP Kodu		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
'110100	Türkiye	509	322	325	449	422	442	422	350	305	302
	Dünya	511	359	348	433	419	464	440	370	330	333
	Fiyat Farkı	- 2	- 37	- 23	16	3	- 22	- 18	- 20	- 25	- 31
'151219	Türkiye	1.667	1.091	1.324	1.653	1.537	1.432	1.187	1.101	1.061	1.029
	Dünya	1.705	1.210	1.148	1.617	1.464	1.444	1.204	1.084	314	266
	Fiyat Farkı	- 38	- 119	176	36	73	- 12	- 17	17	747	763
'190219	Türkiye	1.033	696	623	707	710	717	694	624	509	465
	Dünya	1.393	1.174	1.068	1.151	1.145	1.136	1.117	1.087	988	953
	Fiyat Farkı	- 360	- 478	- 445	- 444	- 435	- 419	- 423	- 463	- 479	- 488
'261000	Türkiye	274	153	214	215	197	205	228	189	195	248
	Dünya	249	155	223	263	212	178	180	154	143	188
	Fiyat Farkı	25	- 2	- 9	- 48	- 15	27	48	35	52	60

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

2.2. İhracatta Yoğunlaşma

Küresel ticarete bazen bir ülkenin tek başına bir ürünün büyük kısmını ithal ettiği görülürken bazen de ülkeler bir ürünün ithalatında küçük paylara sahip olmaktadır. Aynı durum ürünlerin

ihracatında da geçerlidir. Bazen ülkelerin ihracatında bir ürün geniş yer tutarken bazen de her ihraç edilen ürünün payı toplam ihracat içinde çok küçük olabilmektedir. Bir ülkenin ihraç ettiği ürün sayısı ve ihracatını gerçekleştirdiği ülke sayısı az ise ihracatın belli ürünlerde ve ülkelere yoğunlaşması söz konusudur. Böyle bir yoğunlaşma söz konusu ise ihracatın çeşitliliği açısından risk vardır. İhracat yapılan ülke ile yaşanabilecek bir kriz bu ülkede ihracatın yoğunlaşması nedeni ile ihracatı olumsuz etkileyecektir. Aynı şekilde ihraç edilen ürün çeşitliliğinin azlığı söz konusu olduğunda ürünün beğenilmemesi durumunda alternatif ürün olmaması nedeni ile ihracat olumsuz etkilenecektir.

Sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerin imalat sanayisinde ürün yelpazesi geniştir. Buna karşılık gelişmekte olan ve sanayileşme yolunda olan ülkelerin ihracatı ise çoğunlukla birkaç geleneksel doğal kaynağa dayalı imalat sanayinden oluşur. Bu ülkelerde imalat sanayisi ağırlıklı olarak tarım ürünlerine dayalıdır. Bu durum aynı zamanda ülkelerin ihracatına da yansımaktadır. Gelişmiş ülkelerin ihraç ettikleri ürün yelpazesi, bu anlamda gelişmekte olan ülkelere göre daha çeşitli olmaktadır. Ürün çeşitliliğinin fazla olması, uluslararası piyasalarda ihracat yapılacak ülke sayısına da yansımaktadır. Ürün çeşitliliğinin azlığı ise gelişmekte olan ülkelerin ihracatında büyük bir ürün yoğunlaşmasına neden olacağı için, ihraç edilecek ürün sayısı da az olacak ve bu durum uluslararası piyasalarda ihracat yapılacak ülke bulmayı da zorlaştıracaktır. Hedef pazarlarda aynı ürünü üreten birçok ülkenin varlığı nedeni ile sıkı bir rekabet yaşanacaktır. İhracatın yapısındaki bu yoğunlaşma ülkenin ihracat gelirlerini de olumsuz etkileyecek böylece ülkenin kalkınması da olumsuz yönde etkilenecektir.

Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla ürün yelpazesine ve daha fazla teknik özelliğe sahip niş ürünlere sahip olacak böylece coğrafi açıdan daha geniş bir alanda dış ticaret imkanı bulacaklardır. Uluslararası piyasalarda yoğunlaşma ile rekabet arasında doğru orantı söz konusudur. Ürün ve ülke yoğunlaşması söz konusu ise belli ürünlere ve ülkelere bağımlı kalması nedeni ile rekabetin boyutu da yüksektir. Ayrıca yoğunlaşma bu ülke için dış ticaretinde risk teşkil edecektir.

Ar-Ge ve inovasyona yönelmeyen katma değeri yüksek ürünler üretmeyen ülkelerin uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliği zorlaşacaktır. Çünkü doğal kaynaklar, düşük teknoloji ürünleri ve ucuz işgücüne dayalı ürünlerde gelişmekte olan ülkelerle rekabet ederken; yüksek teknoloji ürün üretmedikleri için de gelişmiş ülkelerle uluslararası piyasalarda rekabet edemeyecek ve kişi başına düşen gelirlerini belli bir eşik üzerinde

çıkartamayacaklardır. Ekonomi yazınında bu durum “Orta Gelir Tuzağı” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'nin ihracatında ürün ve ülke yoğunlaşması olup olmadığı iki farklı yöntemle hesaplanabilir. Bunlardan ilkinde TÜİK'in daha önce yayınladığı Dış Ticaret İstatistik Yıllıklarında olduğu gibi birikimli paylar hesaplanarak elde edilebilir (TÜİK, 2019). Bir diğer yöntem ise Orris Herfindahl ve Albert Hirschman adlı iktisatçılar tarafından geliştirilmiş olan ve ekonomi yazınında Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHI) olarak bilinen endekstir.

Bu endeks hesaplamasında ilk önce her ülke veya ürünün toplam ihracat içindeki payı hesaplandıktan sonra her payın karesi alınır. Bu paylar toplandıktan sonra karekökü alınır. Sonuç 0 ile 1 arasında değişecektir. Endeks değerinin 1'e yakın olması ihracatın belli ülkelerde veya ürünlerde yoğunlaştığını ve ihracatta riskin arttığını gösterirken 0'a yakın değer alması ise ihracatın geniş ülke ve ürün yelpazesine yayıldığı ve riskin dağıtıldığını ifade eder. Endeks ülke yoğunlaşması veya ürün yoğunlaşması için ayrı ayrı hesaplanabilir (UN ESCAP, 2019).

$$\text{Ülke yoğunlaşması için HHI} = \sqrt{\sum(X_i / X)^2} = \sqrt{\sum(p_i)^2}$$

i= ihracat yapılan ülkenin ihracat değeri, i=1,2,3,4,...n (n=ihracat yapılan toplam ülke sayısı)

$\sum$ = toplam; / = oran (bölme) ; p_i = ihracat yapılan i ülkesinin toplam ihracat içindeki payı

X : ülkenin yıl içindeki toplam ihracatı

$$\text{Ürün yoğunlaşması için HHI} = \sqrt{\sum(X_i / X)^2} = \sqrt{\sum(p_i)^2}$$

i= ihracat yapılan ürünün ihracat değeri, i=1,2,3,4,...n (n=ihracat yapılan toplam ürün sayısı)

$\sum$ = toplam; / = oran (bölme) ; p_i = ihracat yapılan i ürünün toplam ihracat içindeki payı

X : ülkenin yıl içindeki toplam ihracatı

Gerek ihraç edilen ürün gerekse ihracatın yapıldığı hedef pazarlar (ülkeler) açısından yoğunlaşma endeksinin ITC, UNCTAD, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler (COMTRADE) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

2.2.1. İhracatın Ülkelere Göre Yoğunlaşması

Tablo 36'de Türkiye'nin 2017 yılındaki ihracatının, milli gelirinin, ihracatın milli gelire katkısının ve ihracatın yapıldığı ülkelerdeki yoğunlaşma endeksi değerlerinin diğer ülkelerle karşılaştırması görülmektedir. Türkiye GSYH'sı dünyada 17. büyük ekonomi olurken ihracatta ise 31. sırada yer almıştır. İhracatın milli gelire katkısı incelendiğinde tablodaki ülkelerden

ABD, Avustralya, Birleşik Krallık ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler ile Brezilya, Endonezya ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerden Türkiye'nin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'nin daha yukarılarda yer alması ve gelişmiş ülke sınıfına yükselmesi için hem milli gelirini hem de ihracatını artırması gerekmektedir. Ayrıca tablodaki ülkelerin ihracat yaptıkları hedef pazar ülke yoğunlaşma endeks değerleri de incelendiğinde bu konuda 0,04 endeks değeri ile Türkiye'nin 31 ülke içinde birçok ülkeden daha iyi değere sahip olduğu ve Almanya ile birlikte ilk sırayı paylaştığı görülmektedir.

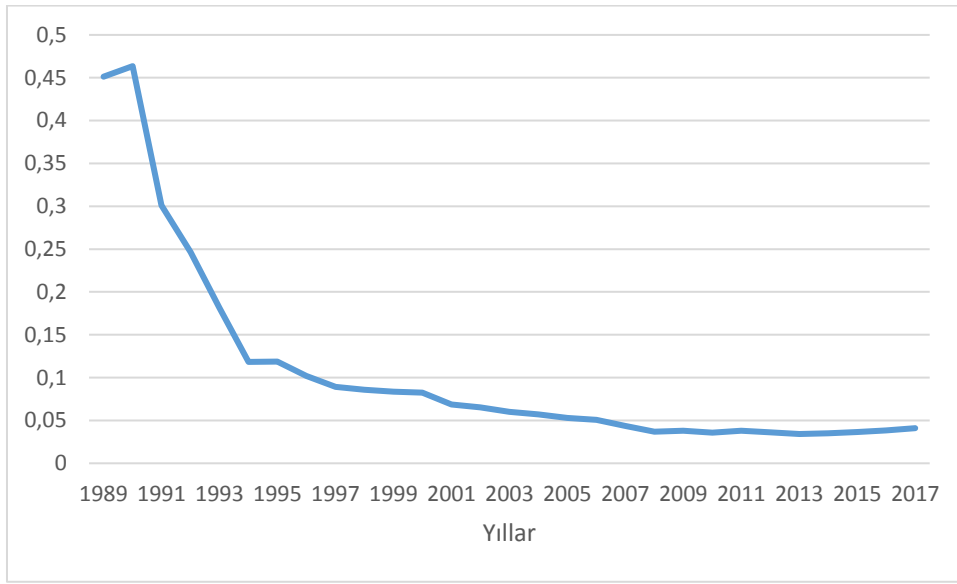
Tablo 36. Türkiye'nin Küresel İhracattaki Yeri ve Hedef Pazar Ülke Yoğunlaşması Karşılaştırması (2017)

İhracat Sıralaması	Ülke	İhracat (2017, 1.000\$)	Dünya İhracatına Katkısı (%)	Ülkenin Üretimi (2017, GSYH, 1.000 \$)	GSYH Sıralaması	Küresel Üretime Katkısı (%)	Hedef Pazar (Ülke) Yoğunlaşması	İhracatın Milli Gelire Katkısı (%)
1	Çin	2.263	12,9%	12.238	2	15,2%	0,07	18,5%
2	ABD	1.546	8,8%	19.391	1	24,0%	0,08	8,0%
3	Almanya	1.450	8,3%	3.677	4	4,6%	0,04	39,4%
4	Japonya	698	4,0%	4.872	3	6,0%	0,09	14,3%
5	Güney Kore	574	3,3%	1.531	12	1,9%	0,10	37,5%
6	Hong Kong	550	3,1%	341	34	0,4%	0,31	161,0%
7	Fransa	523	3,0%	2.583	7	3,2%	0,06	20,3%
8	Hollanda	506	2,9%	826	18	1,0%	0,08	61,2%
9	İtalya	503	2,9%	1.935	9	2,4%	0,05	26,0%
10	Birleşik Krallık	442	2,5%	2.622	5	3,2%	0,05	16,9%
11	Belçika	430	2,5%	493	25	0,6%	0,08	87,3%
12	Kanada	421	2,4%	1.653	10	2,0%	0,58	25,4%
13	Meksika	409	2,3%	1.151	15	1,4%	0,64	35,6%
14	Singapur	373	2,1%	324	37	0,4%	0,07	115,2%
15	Rusya Federasyonu	359	2,0%	1.578	11	2,0%	0,06	22,8%
16	İspanya	320	1,8%	1.311	14	1,6%	0,06	24,4%
17	Tayvan	318	1,8%	573	22	0,7%	0,12	55,5%
18	BAE	309	1,8%	383	30	0,5%	0,13	80,6%
19	İsviçre	299	1,7%	679	20	0,8%	0,07	44,1%
20	Hindistan	296	1,7%	2.601	6	3,2%	0,05	11,4%
21	Tayland	236	1,3%	455	26	0,6%	0,05	51,8%
22	Avustralya	230	1,3%	1.323	13	1,6%	0,13	17,4%
23	Polonya	221	1,3%	526	24	0,7%	0,10	42,0%
24	Suudi Arabistan	220	1,3%	687	19	0,9%	-	32,0%
25	Brezilya	218	1,2%	2.056	8	2,5%	0,08	10,6%
26	Malezya	216	1,2%	315	38	0,4%	0,07	68,8%
27	Vietnam	214	1,2%	224	46	0,3%	0,08	95,6%
28	Çekya	182	1,0%	216	48	0,3%	0,13	84,5%
29	Endonezya	169	1,0%	1.016	16	1,3%	0,07	16,6%
30	Avusturya	160	0,9%	417	28	0,5%	0,11	38,4%
31	Türkiye	157	0,9%	852	17	1,1%	0,04	18,4%
	Diğer ülkeler	2.733	15,6%	11.892		14,7%	-	23,0%
	Dünya	17.546	100,0%	80.738		100,0%	0,04	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019), (Dünya Bankası (The World Bank), 2019), (Uluslararası Para Fonu (IMF), 2019)

Şekil 8'de Türkiye'nin 1989-2017 yılları arasında ihracatın yapıldığı ülkelerdeki yoğunlaşma endeksi değerlerinin seyri görülmektedir. Şekilde de açıkça görülmektedir ki yıllar içerisinde ihracat yapılan ülke sayısındaki artışla birlikte ihracatın belli ülkelere yoğunlaşmasından ziyade diğer ülkelere de yapılan ihracat da artış göstermiştir.

İhracat yaptığımız ülkelere gerçekleştirilen ihracatın yoğunlaşma endeks değerlerine göre, 2013 yılından itibaren ülkemizde ihraç pazarları konusunda bir yoğunlaşma sorunu olduğu gözlemlenmektedir. İhracat ağırlıklı olarak belli ülkelere yapıldığı için risk teşkil etmektedir.

Şekil 8. Türkiye'nin Yıllara Göre İhracat Yaptığı Ülke Yoğunlaşma Endeksi Değerleri (1989-2017)

Kaynak: (Dünya Bankası (The World Bank), 2019)

Tablo 37'de Türkiye'nin bazı ülkelerle 1989-2017 yılları arasında ihracatın yapıldığı ülke sayıları görülmektedir. Tabloda da açıkça görülmektedir ki yıllar içerisinde ihracat yapılan ülke sayısını inişli çıkışlı bir seyir izlemekle birlikte, 215-220 aralığında seyretmiştir. 2017 yılında en çok ihracat yapılan pazara Almanya 231 ülke ile sahip olurken, onu 224 pazar ile ABD ve 223 Pazar ile Güney Kore izlemektedir. Türkiye ise 2017 yılında 215 ülkeye ihracat gerçekleştirmiştir.

Tablo 37. Yıllara Göre Türkiye ve Bazı Ülkelerin İhracat Yaptığı Ülke Sayısı (2007-2017)

Yıl	Brezilya	Çin	Almanya	Hindistan	Güney Kore	Türkiye	ABD	Vietnam
2007	215	213	231	221	219	211	224	163
2008	211	212	231	222	219	212	224	146
2009	211	212	231	222	224	217	224	137
2010	211	212	229	223	222	216	223	157
2011	209	213	225	220	225	213	225	131
2012	215	214	226	221	225	219	226	140
2013	214	213	231	221	225	217	225	147
2014	207	213	230	221	222	216	225	154
2015	216	213	230	220	220	217	224	143
2016	220	213	234	219	221	220	225	143
2017	220	214	231	219	223	215	224	-

Kaynak: (Dünya Bankası (The World Bank), 2019)

Tablo 38'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin en yüksek ihracat gerçekleştirdiği ilk on ülkenin ihracattan aldıkları birikimli paylar (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Yıllar içerisinde ilk on içindeki her ülkenin ihracattan aldığı pay inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, bu da birikimli paylara yansımıştır. 2007-2018 yılları kıyaslandığı zaman inişli çıkışlı seyre rağmen genelde birikimli payların azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2018 yılında ilk on içinde yer alan ülkelerin tamamının payları 2007 yılına göre düşüş göstermiştir. 2007 yılında CR1 %11,2 iken 2018 yılında %9,6'ya, 2007 yılında %31,8 olan CR4 (ihracat yapılan ilk dört ülkenin ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri 2018 yılında %26,9'e, 2007 yılında %47,7 olan CR8 (ihracat yapılan ilk sekiz ülkenin ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri de 2018 yılında %43,6'ya düşmüştür.

Tablo 38. İhracatın Ülkelere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)

Yoğunlaşma Göstergesi	Açıklama	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
CR1	En çok ihracat yapılan 1. ülke	11,2%	9,8%	9,6%	10,1%	10,3%	8,6%	9,0%	9,6%	9,3%	9,8%	9,6%	9,6%
CR2	En çok ihracat yapılan 2. ülke	19,2%	16,0%	15,7%	16,4%	16,5%	15,7%	16,9%	16,5%	16,7%	18,0%	15,7%	16,2%
CR3	En çok ihracat yapılan 3. ülke	26,2%	22,0%	21,5%	22,1%	22,5%	22,2%	22,7%	22,8%	22,6%	23,4%	21,6%	21,9%
CR4	En çok ihracat yapılan 4. ülke	31,8%	28,0%	27,2%	27,5%	28,4%	27,9%	27,3%	27,3%	27,4%	28,7%	27,4%	26,9%
CR5	En çok ihracat yapılan 5. ülke	36,2%	33,0%	32,3%	32,8%	33,4%	33,3%	31,7%	31,4%	31,8%	33,3%	32,9%	31,8%
CR6	En çok ihracat yapılan 6. ülke	40,4%	37,9%	36,1%	36,8%	37,9%	37,7%	35,9%	35,5%	35,9%	37,6%	38,3%	36,4%
CR7	En çok ihracat yapılan 7. ülke	44,3%	41,1%	39,3%	40,1%	41,3%	41,8%	39,6%	39,2%	39,9%	41,4%	42,5%	40,8%
CR8	En çok ihracat yapılan 8. ülke	47,7%	44,2%	42,4%	43,2%	44,2%	45,9%	42,9%	42,2%	43,2%	44,9%	46,5%	43,6%
CR9	En çok ihracat yapılan 9. ülke	50,8%	47,2%	45,3%	46,2%	46,9%	49,6%	45,7%	45,2%	46,4%	48,4%	48,9%	46,0%
CR10	En çok ihracat yapılan 10. ülke	53,6%	50,2%	48,0%	48,8%	49,6%	52,0%	48,5%	47,7%	49,0%	50,9%	51,1%	48,3%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 39'de Türkiye'nin hem en yüksek ihracat yapılan ilk on ülke için hem de toplam ihracat için 2007-2018 yılları arasındaki yoğunlaşma endeksi skorları görülmektedir. En yüksek ihracat yapılan ülke olan Almanya ihracattan en yüksek payı alan ülke konumunda olup onu sırası ile Birleşik Krallık ve İtalya izlemektedir. Türkiye'nin 2007 yılında 0,0395 olan yoğunlaşma endeks skoru zaman içerisinde ihracat yapılan ülke sayısındaki artış ve ihracatın belli ülkelerde yığılmayıp diğer ülkelere de yayılması ile endeks değeri azalmış ve 2017 yılında 0,0349'a düşen değer 2018 yılında 0,0327'ye gerilemiştir.

Tablo 39. Yıllara Göre Türkiye'nin İhracat Yaptığı Ülke Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)

İhracat Yapılan Ülke	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	0,0125	0,0096	0,0092	0,0102	0,0107	0,0074	0,0081	0,0092	0,0087	0,0096	0,0093	0,0092
Birleşik Krallık	0,0065	0,0038	0,0034	0,0040	0,0037	0,0033	0,0033	0,0039	0,0054	0,0067	0,0037	0,0044
İtalya	0,0049	0,0035	0,0033	0,0033	0,0034	0,0017	0,0020	0,0021	0,0023	0,0028	0,0029	0,0032
Irak	0,0007	0,0009	0,0025	0,0028	0,0038	0,0050	0,0062	0,0048	0,0035	0,0029	0,0033	0,0025
ABD	0,0015	0,0011	0,0010	0,0011	0,0012	0,0014	0,0014	0,0016	0,0020	0,0022	0,0030	0,0024
İspanya	0,0018	0,0009	0,0008	0,0010	0,0008	0,0006	0,0008	0,0009	0,0011	0,0012	0,0016	0,0021
Fransa	0,0031	0,0025	0,0037	0,0028	0,0025	0,0017	0,0018	0,0017	0,0017	0,0018	0,0018	0,0019
Hollanda	0,0008	0,0006	0,0004	0,0005	0,0006	0,0005	0,0005	0,0005	0,0005	0,0006	0,0006	0,0008
Belçika	0,0003	0,0003	0,0003	0,0003	0,0003	0,0002	0,0003	0,0003	0,0003	0,0003	0,0004	0,0006
İsrail	0,0002	0,0002	0,0002	0,0003	0,0003	0,0002	0,0003	0,0004	0,0004	0,0004	0,0005	0,0005
Türkiye İhracat Yapılan Ülkeler Toplamı	0,0395	0,0342	0,0329	0,0340	0,0348	0,0351	0,0332	0,0328	0,0336	0,0355	0,0349	0,0327

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

2.2.2. İhracatın Ürünlere Göre Yoğunlaşması

Tablo 40'de Türkiye'nin 2007-2017 yılları arasındaki ihrac edilen ürün sayısı (SITC Rev. 3, 3 basamaklı kodlar) ile yoğunlaşma endeksi değerlerinin dünya ortalaması ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortalamaları ile karşılaştırması görülmektedir. Türkiye'nin ihrac ettiği ürün sayısı yıllar boyu dünya ortalaması ile gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortalamalarından geride kalmıştır. İhrac edilen ürünlerdeki yoğunlaşma endeksi değerlerine bakıldığında ise dünya ortalaması ile gelişmiş ülkelerin ortalamasından yüksek (daha kötü) bir değere sahip iken gelişmekte olan ülkelerin ortalamasından düşük (daha iyi) bir ürün yoğunlaşma endeksi değerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 40. Türkiye ve Ülke Gruplarının Yıllara Göre Yoğunlaşma Endeksi Karşılaştırması (2007-2017)

		Türkiye	Dünya	Gelişmekte Olan Ülkeler	Gelişmiş Ülkeler
2007	İhraç Edilen Ürün Sayısı	251	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,090	0,077	0,136	0,065
2008	İhraç Edilen Ürün Sayısı	249	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,098	0,086	0,154	0,063
2009	İhraç Edilen Ürün Sayısı	251	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,083	0,074	0,122	0,066
2010	İhraç Edilen Ürün Sayısı	252	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,074	0,077	0,121	0,065
2011	İhraç Edilen Ürün Sayısı	249	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,074	0,083	0,133	0,062
2012	İhraç Edilen Ürün Sayısı	250	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,092	0,086	0,135	0,066
2013	İhraç Edilen Ürün Sayısı	252	260	260	259
	Yoğunlaşma Endeksi	0,069	0,084	0,128	0,066
2014	İhraç Edilen Ürün Sayısı	252	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,069	0,078	0,117	0,065
2015	İhraç Edilen Ürün Sayısı	251	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,073	0,064	0,091	0,067
2016	İhraç Edilen Ürün Sayısı	251	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,078	0,063	0,090	0,068
2017	İhraç Edilen Ürün Sayısı	252	260	260	260
	Yoğunlaşma Endeksi	0,080	0,063	0,091	0,066

Kaynak: (United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2019)

Tablo 41'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin en yüksek ihracat gerçekleştirdiği ilk on 6'lı GTİP numaralı ürünün ihracattan aldıkları birikimli paylar (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Yıllar içerisinde ilk on içindeki her ürünün ihracattan aldığı pay inişli çıkışlı bir seyir izlemiş bu da birikimli paylara yansımıştır. 2007-2018 yılları kıyaslandığı zaman inişli çıkışlı seyre rağmen genelde birikimli payların azalış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu da yıllar içerisinde uluslararası pazarlarda daha çok çeşit ürün satıldığını ve ihracat yükünün belli başlı ürünlerde yoğunlaşmadığını göstermektedir.

2018 yılında ilk on içinde yer alan ürünlerin tamamının payları 2007 yılına göre düşüş göstermiştir. 2007 yılında %4,17 olan CR1 değeri 2018 yılında %2,77'ye, 2007 yılında %12,84 olan CR4 (ihracat yapılan ilk dört ürünün ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri 2018 yılında %9,09'a, 2007 yılında %20,04 olan CR8 (ihracat yapılan ilk sekiz ürünün ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri de 2018 yılında %14,96'ya gerilemiştir. CR1, CR4 ve CR8'in 2012 yılında en yüksek seviyeye çıktığı görülmektedir. Bu da o yıl içerisinde ihracatın birçok ürün yerine belli başlı ürünlerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 41. İhracatın 6'lı GTİP Numaralı Ürünlere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)

Yoğunlaşma Göstergesi	Açıklama	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
CR1	En çok ihracat yapılan 1. ürün	4,17%	6,55%	4,54%	2,87%	3,38 %	8,75 %	3,09%	2,69 %	5,13%	5,79%	4,21%	2,77%
CR2	En çok ihracat yapılan 2. ürün	7,62%	10,21 %	8,27%	5,46%	6,09 %	12,17 %	5,39%	5,33 %	7,88%	8,69%	6,99%	5,33%
CR3	En çok ihracat yapılan 3. ürün	10,60 %	13,64 %	10,51 %	7,60%	8,46 %	14,63 %	7,60%	7,75 %	10,43 %	11,27 %	9,56%	7,24%
CR4	En çok ihracat yapılan 4. ürün	12,84 %	16,38 %	12,49 %	9,42%	10,40 %	16,62 %	9,77%	9,78 %	12,49 %	13,12 %	11,55 %	9,09%
CR5	En çok ihracat yapılan 5. ürün	15,01 %	18,13 %	14,42 %	11,14 %	11,97 %	18,52 %	11,83 %	11,80 %	14,15 %	14,91 %	13,12 %	10,73 %
CR6	En çok ihracat yapılan 6. ürün	16,77 %	19,85 %	16,13 %	12,83 %	13,42 %	20,20 %	13,70 %	13,43 %	15,62 %	16,21 %	14,61 %	12,27 %
CR7	En çok ihracat yapılan 7. ürün	18,51 %	21,55 %	17,84 %	14,33 %	14,83 %	21,59 %	15,09 %	15,03 %	17,05 %	17,44 %	15,92 %	13,79 %
CR8	En çok ihracat yapılan 8. ürün	20,04 %	23,08 %	19,50 %	15,80 %	16,20 %	22,90 %	16,28 %	16,49 %	18,37 %	18,65 %	17,19 %	14,96 %
CR9	En çok ihracat yapılan 9. ürün	21,49 %	24,51 %	20,80 %	17,23 %	17,56 %	24,11 %	17,46 %	17,70 %	19,61 %	19,76 %	18,45 %	16,11 %
CR10	En çok ihracat yapılan 10. ürün	22,88 %	25,86 %	22,04 %	18,64 %	18,90 %	25,29 %	18,64 %	18,90 %	20,75 %	20,85 %	19,58 %	17,19 %

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 42'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin 2'li ve 6'lı GTİP numaralı ürünlerde gerçekleştirdiği ihracattaki yoğunlaşma endeksi skorları görülmektedir.

Türkiye'nin 2007 yılında 2'li GTİP numaralı ürünlerde 0,0566 olan yoğunlaşma endeks skoru, zaman içerisinde ihracat yapılan ürün sayısındaki artış ve ihracatın belli ürünlerde yığılmayıp diğer ürünlere de yayılması ile azalmış ve 2017 yılında 0,0530'a gerilemiştir. 2018 yılında ise az bir artışla 0,0552'ye yükselmiştir. 6'lı GTİP numaralı ürünlerde 2007 yılında 0,0084 olan yoğunlaşma endeks skoru, zaman içerisinde ihracat yapılan ürün sayısındaki artış ve ihracatın belli ürünlerde yığılmayıp diğer ürünlere de yayılması ile azalmıştır. 2017 yılında 0,0069'a düşen değer 2018 yılında daha da azalarak 0,0054'e gerilemiştir. 2'li GTİP numaralı ürünlerde 2017 yılına göre 2018 yılında az bir artış olurken, 6'lı GTİP numaralı ürünlerde azalış görülmektedir. 2018 yılında 2017 yılına göre ihracatta mikro bazda ürün çeşitliliği artarken makro alanda bazı ürün gruplarında aza da olsa yoğunlaşma olduğu tespit edilmiştir.

İhracatı gerçekleştiren 2'li GTİP kodlu ürünlerin yoğunlaşma endeks değerlerine göre, 2013 yılından itibaren bir yoğunlaşma sorunu olduğu gözlemlenmektedir. Ürün çeşitlendirmesi gayretinde olan Türkiye'nin bu gayretlerine rağmen 2013 yılından itibaren ihraç ürünlerinde (2'li GTİP) bir yoğunlaşma görülmesi ihracat için risk teşkil etmektedir.

Tablo 42. Yıllara Göre Türkiye'nin Ürün Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)

Yıl	2'li GTİP Koduna Göre Yoğunlaşma Endeksi	6'lı GTİP Koduna Göre Yoğunlaşma Endeksi
2007	0,0566	0,0084
2008	0,0579	0,0113
2009	0,0489	0,0081
2010	0,0481	0,0061
2011	0,0483	0,0062
2012	0,0499	0,0129
2013	0,0446	0,0059
2014	0,0447	0,0060
2015	0,0473	0,0077
2016	0,0516	0,0083
2017	0,0530	0,0069
2018	0,0552	0,0054

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019) ve (International Trade Centre (ITC), 2019)

2.2.3. İhracatın İllere Göre Yoğunlaşması

Tablo 43' da 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin en çok ihracatçı firmaya sahip ilk on ilinin birikimli payları (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Açıkça görülmektedir ilk il (İstanbul) ihracatçı firmaların büyük çoğunluğuna sahiptir. 2007 yılında %53,8 olan CR1 oranı, 2017 yılında %49,4'e, 2018 yılında da %47'ye gerilemiştir. Bu da diğer illerdeki ihracatçı firma sayısının İstanbul'a göre daha çok arttığını göstermektedir. 2007 yılında %74,7 olan CR4 (ilk 4 ilin ihracatçı firma sayısından aldıkları payların toplamı) değerinin 2018 yılında %66'ya, 2007 yılında %81,9 olan CR8 (ilk 8 ilin ihracatçı firma sayısından aldıkları payların toplamı) değerinin de 2018 yılında %78,3'e gerilediği görülmektedir. CR1, CR4 ve CR8'in 2007 yılına göre 2018 yılında azalış göstermesi diğer illerin de ihracatçı firma sayılarını ilk sekiz ile göre daha çok arttırdıklarını göstermektedir.

Tablo 43. İhracatçı Firmaların İllere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)

Yoğunlaşma Göstergesi	Açıklama	2007	2010	2017	2018
CR1	En çok ihracatçı firmaya sahip 1. il	53,8%	52,7%	49,4%	47,0%
CR2	En çok ihracatçı firmaya sahip 2. il	62,5%	60,5%	56,2%	53,7%
CR3	En çok ihracatçı firmaya sahip 3. il	68,6%	67,2%	62,7%	59,9%
CR4	En çok ihracatçı firmaya sahip 4. il	74,7%	73,1%	68,9%	66,0%
CR5	En çok ihracatçı firmaya sahip 5. il	76,6%	75,3%	72,4%	70,1%
CR6	En çok ihracatçı firmaya sahip 6. il	78,5%	77,4%	75,1%	73,3%
CR7	En çok ihracatçı firmaya sahip 7. il	80,3%	79,4%	77,4%	76,0%
CR8	En çok ihracatçı firmaya sahip 8. il	81,9%	81,1%	79,3%	78,3%
CR9	En çok ihracatçı firmaya sahip 9. il	83,6%	82,7%	81,2%	80,2%
CR10	En çok ihracatçı firmaya sahip 10. il	85,1%	84,3%	83,0%	82,0%

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

Tablo 44'da 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin en çok ihracat yapan ilk on ilinin birikimli payları (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Açıkça görülmektedir ilk il (İstanbul) yaptığı ihracatla diğer illerin açık ara önündedir. 2007 yılında %55,6 olan yoğunlaşma oranı (CR1) 2017 yılında %51,8'e, 2018 yılında da %50,6'ya gerilemiştir. Bu da diğer illerin de ihracata katkısının arttığını göstermektedir. 2007 yılında %75,5 olan CR4 (ilk 4 ilin toplam ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri 2018 yılında %68,7'ye, 2007 yılında %86,9 olan CR8 (ilk 8 ilin toplam ihracattan aldıkları payların toplamı) değeri de 2018 yılında %82,5'e gerilemiştir. CR1, CR4 ve CR8 oranlarının 2007 yılına göre 2018 yılında azalış göstermesi diğer illerin de ihracatlarını ilk sekiz ile göre daha çok artırdıklarını göstermektedir.

Tablo 44. İhracatın İllere Göre Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)

Yoğunlaşma Göstergesi	Açıklama	2007	2010	2017	2018
CR1	En çok ihracat yapan 1. il	55,6%	46,7%	51,8%	50,6%
CR2	En çok ihracat yapan 2. il	64,1%	56,0%	58,5%	57,3%
CR3	En çok ihracat yapan 3. il	70,1%	64,4%	64,4%	63,4%
CR4	En çok ihracat yapan 4. il	75,5%	70,2%	69,6%	68,7%
CR5	En çok ihracat yapan 5. il	79,5%	75,2%	73,9%	73,2%
CR6	En çok ihracat yapan 6. il	82,8%	78,3%	78,1%	77,3%
CR7	En çok ihracat yapan 7. il	85,0%	81,3%	81,4%	80,6%
CR8	En çok ihracat yapan 8. il	86,9%	83,2%	83,2%	82,5%
CR9	En çok ihracat yapan 9. il	88,0%	84,7%	84,7%	84,2%
CR10	En çok ihracat yapan 10. il	89,1%	86,1%	86,0%	85,5%

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

Tablo 45'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'deki illerin sahip oldukları ihracatçı firma sayısındaki ve gerçekleştirdikleri ihracattaki yoğunlaşma endeksi skorları görülmektedir.

Türkiye'nin 2007 yılında ihracatçı firma sayısındaki 0,3069 olan yoğunlaşma endeks skoru zaman içerisinde ihracat yapan firma sayısındaki artış ile düşmüş ve 2018 yılında 0,2390 olarak gerçekleşmiştir. İllerin yaptığı ihracattaki yoğunlaşmaya bakıldığında ise ihracatın belli illerde yığılmayıp diğer illere de yayılması ile endeks değeri azalmış ve 2007 yılında 0,3272 olan değer 2017 yılında 0,2851'e düşmüş 2018 yılında da düşüş devam etmiş ve endeks değeri 0,2739 olarak gerçekleşmiştir. Son dönemde ihracatta öne çıkmayı başaran iller sayesinde yoğunlaşmanın kısmen azaldığı görülmektedir.

Tablo 45. Yıllara Göre Türkiye'de İllerin Sahip Olduğu İhracatçı Firma Sayısında ve İllerin yaptığı İhracatta Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)

Yıllar	İllerin Sahip Olduğu İhracatçı Firma Yoğunlaşma Endeksi	İhracatçı İl Yoğunlaşma Endeksi
2007	0,3069	0,3272
2008	0,3035	0,3284
2009	0,2947	0,3138
2010	0,2949	0,2429
2011	0,2920	0,2331
2012	0,2906	0,2736
2013	0,2829	0,2860
2014	0,2787	0,2877
2015	0,2743	0,3021
2016	0,2698	0,3009
2017	0,2613	0,2851
2018	0,2390	0,2739

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

2.2.4. İhracatın Firmalara Göre Yoğunlaşması

Tablo 46'de 2007-2018 yılları arasında Türkiye'nin en çok ihracat yapan firmaları arasında ilk on sırada yer alan firmaların birikimli payları (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Açıkça görülmektedir en çok ihracat yapan firmanın toplam ihracata katkısı 2010 yılında 2007 yılına göre azalmasına rağmen 2017 yılında artış göstermiştir. 2007 yılında bütün ihracatçı firmalar arasında %3,2 olan ilk firmada yoğunlaşma oranı (CR1) 2017 yılında çok az bir artışla %3,3'e yükselmiştir. Bu da en çok ihracat yapan firmanın ihracatında diğer firmalara göre daha fazla artış olduğunu ve ilk firmada ihracatın yoğunlaşmasında yükselme olduğunu göstermektedir. 2007 yılında %11,5 olan CR4 (ilk 4 firmanın toplam ihracattan aldıkları payların toplamı)

değerinin 2017 yılında %10,6'ya yükseldiği 2007 yılında %19,3 olan CR8 (ilk 8 firmanın toplam ihracattan aldıkları payların toplamı) değerinin de 2017 yılında %16,9'a gerilediği görülmektedir. CR1 ve CR4'ün 2017 yılında 2007 yılına göre artış göstermesi ilk firmanın ve ilk 4 firmanın toplamda ihracatlarını diğer firmalardan daha çok artırdıklarını göstermektedir. CR8 oranının 2017 yılında 2007 yılına göre azalış göstermesi ise diğer firmaların da ihracata olumlu katkıda bulunduğunu ve ihracatlarını zaman içerisinde artırdıklarını ilk 8 ihracatçı firmada ihracatın yoğunlaşmasının azaldığı gösterir.

Tablo 46. İhracatın Firmalara Göre Yoğunlaşması (2007-2018, birikimli % paylar)

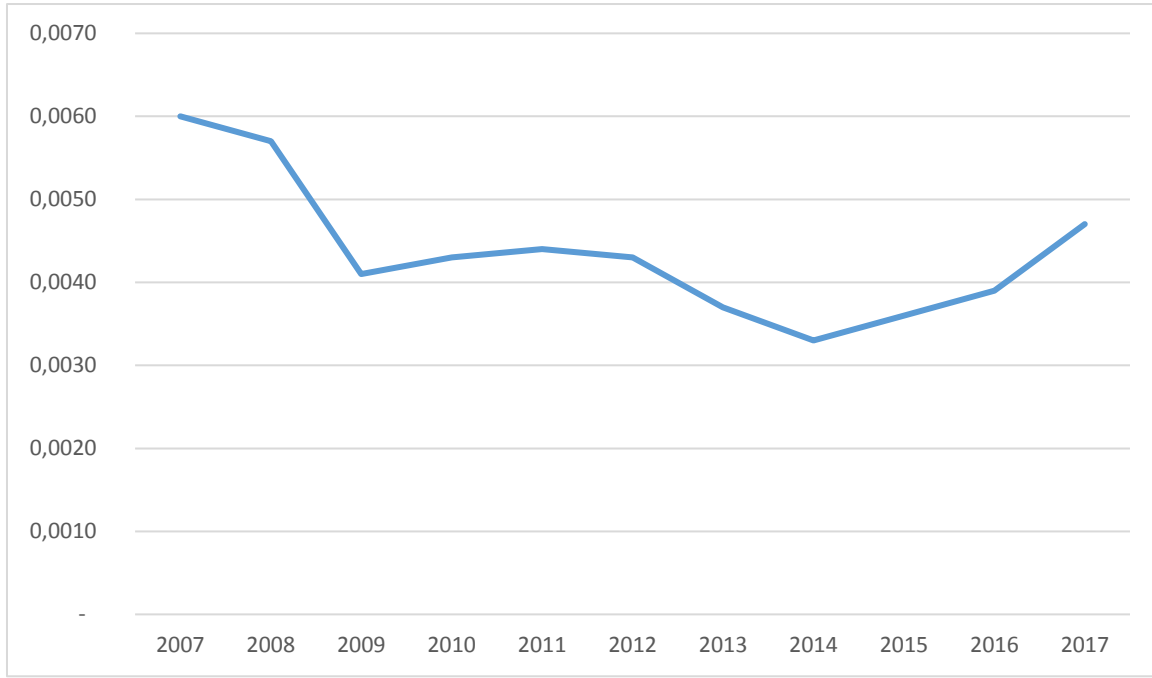
Yoğunlaşma Göstergesi	2007	2010	2017
CR1	3,2%	2,9%	3,3%
CR2	6,4%	5,4%	6,3%
CR3	9,1%	7,8%	8,5%
CR4	11,5%	9,8%	10,6%
CR5	13,9%	11,8%	12,5%
CR6	16,2%	13,2%	14,2%
CR7	17,8%	14,3%	15,6%
CR8	19,3%	15,4%	16,9%
CR9	20,2%	16,4%	17,6%
CR10	21,1%	17,3%	18,3%

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Şekil 9'da 2007-2017 yılları arasında Türkiye'deki ihracatçı firmaların gerçekleştirdikleri ihracattaki yoğunlaşma endeksi skorları görülmektedir.

Türkiye'nin yılında ihracatçı firmaların gerçekleştirdiği ihracatta yoğunlaşma endeks değeri zaman içerisinde azalma eğilimi göstermiştir. 2007 yılında 0,006 olan endeks değeri 2010 yılında 0,004'e düşmüş 2017 yılında ise 0,005'e yükselmiştir. 2017 yılında az da olsa ihracatçı firmaların gerçekleştirdiği ihracatta yoğunlaşmanın attığı görülmektedir.

Yoğunlaşma endeks değerlerine göre, Türkiye'nin ihracatında belirli firmaların daha fazla yük taşımaya başladıkları gözlemlenmektedir. İhracat ailesine yeni üyelerin katılımına ağırlık verilmesi, bu açıdan önemli görülmektedir.

Şekil 9. Yıllara Göre Türkiye’de İhracatçı Firmaların İllerin Yaptığı İhracatta Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 47’da 2007-2018 yılları arasında TİM’in açıkladığı Türkiye’nin en çok ihracat yapan ilk 1.000 firması içindeki ilk on sırada yer alan firmaların birikimli payları (yoğunlaşma oranları) görülmektedir. Açıkça görülmektedir en çok ihracat yapan firmanın toplam ihracata katkısı 2010 yılında azalmasına rağmen 2016 ve 2017 yıllarında artış göstermiştir. 2007 yılında %4,7 olan ilk firmada yoğunlaşma oranı (CR1) 2017 yılında %5,2’ye yükselmiştir. Bu da en çok ihracat yapan firmanın ihracatında diğer firmalara göre daha çok artış olduğunu göstermektedir. 2007 yılında %16,6 olan CR4 (ilk 4 firmanın toplam ihracattan aldıkları payların toplamı) değerinin 2017 yılında %16,9’a yükseldiği, 2007 yılında %27,4 olan CR8 (ilk 8 firmanın toplam ihracattan aldıkları payların toplamı) değerinin de, 2017 yılında %26,9’a gerilediği görülmektedir. CR1 ve CR4’ün 2007 yılına göre 2017 yılında artış göstermesi ilk firmanın ve ilk 4 firmanın toplamda ihracatlarını diğer firmalardan çok artırdıklarını göstermektedir. CR8 oranının 2007 yılına göre 2017 yılındaki azalış göstermesi ise diğer firmaların da ihracata olumlu katkıda bulunduğunu ve ihracatlarını zaman içerisinde artırdıklarını ve ihracatın ilk 8 firmada yoğunlaşmasının azaldığını gösterir.

Tablo 47. İlk 1.000 İhracatçı Firma İçindeki İhracatın Yoğunlaşması (Birikimli % Paylar)

Yoğunlaşma Göstergesi	Açıklama	2007	2010	2016	2017
CR1	En çok ihracat yapan 1. firma	4,7%	4,4%	4,9%	5,2%
CR2	En çok ihracat yapan 2. firma	9,2%	8,3%	8,8%	10,0%
CR3	En çok ihracat yapan 3. firma	13,1%	11,9%	12,3%	13,5%
CR4	En çok ihracat yapan 4. firma	16,6%	15,0%	15,3%	16,9%
CR5	En çok ihracat yapan 5. firma	20,0%	18,0%	17,9%	19,9%
CR6	En çok ihracat yapan 6. firma	23,4%	20,1%	20,3%	22,7%
CR7	En çok ihracat yapan 7. firma	25,5%	21,9%	22,5%	24,9%
CR8	En çok ihracat yapan 8. firma	27,4%	23,5%	24,7%	26,9%
CR9	En çok ihracat yapan 9. firma	28,7%	25,0%	26,0%	28,1%
CR10	En çok ihracat yapan 10. firma	30,0%	26,3%	27,3%	29,2%

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 48'de 2007-2017 yılları arasında Türkiye'de ilk 1.000 ihracatçı firmanın yaptığı ihracattaki yoğunlaşma endeksi skorları görülmektedir.

Türkiye'nin ilk 1.000 ihracatçı firmasının yaptığı ihracatta 2007 yılında 0,00123 olan yoğunlaşma endeksi skoru, zaman içerisinde düşüş gösterse de 2016 ve 2017 yıllarında artış göstermiştir. Yoğunlaşma endeksi değeri 2016 yılında 0,0102, 2017 yılında ise 0,0118 olarak gerçekleşmiştir. Bu da ilk 1.000 ihracatçı firma içinde son yıllarda ihracatın belli firmalarda yoğunlaşmaya başladığını göstermektedir.

Tablo 48. Yıllara Göre Türkiye'de İlk 1.000 İhracatçı Firmanın İhracatındaki Yoğunlaşma Endeksi Skorları (Herfindahl-Hirschman Endeksi, HHI)

Yıllar	İlk 1.000 İhracatçı Firma Yoğunlaşma Endeksi
2007	0,0123
2010	0,0099
2016	0,0102
2017	0,0118

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

3. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) Modeli Metodolojisi

Bir ülkenin ihraç ettiği ürünlerde rekabet avantajına sahip olduğu ürünün tespit edilmesine yönelik çeşitli yöntemler vardır. Bu tür ürünlerin tespit edilip o ürün üzerinde uzmanlaşmaya gidilmesi uluslararası piyasalarda ülkeye rekabet açısından avantaj getirecektir. Dezavantajlı bir ürünün üretiminde ve ticaretinde ısrar etmek yurt içi kaynakların amacına uygun ve verimli dağılmamasına neden olacaktır.

Adam Smith'in mutlak üstünlük ve David Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük yaklaşımları bu alan üzerinde tüm otoriterlerce kabul edilmiş en bilinen yöntemlerdir. Daha sonraki yıllarda ise Béla Balassa (1965, Trade Liberalisation and "Revealed" Comparative Advantage) "*açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük*" (revealed comparative advantage-RCA) kavramını ortaya atarak ülke ekonomilerinin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürünlerin belirlenmesine yardımcı olan bir endeks geliştirmiştir. Bugün Dünya Bankası gibi birçok kurum, ülkelerin dış ticarete rekabet güçlerini analiz eden çalışmalarda halen RCA endeks analizlerine başvurmakta, küresel anlamda RCA hesaplama sonuçlarını kendi internet sitesi üzerinden yayınlamaktadır.

Tablo 49'de, Dünya Bankası verileri ile hazırlanmış Türkiye'deki sektörlerin çeşitli sınıflamalar ve yıllara açıklanmış göreceli üstünlük (RCA) endeks değerleri görülmektedir.

RCA endeks değerleri UNCTAD'ın geniş ekonomik grupların sınıflamasına (işleme aşamalarına) göre incelendiğinde, ara malların ve sermaye mallarının RCA endeks değerleri 2000 yılına göre 2017 yılında artarken hammadde ve tüketici mallarında ise RCA endeks değerleri düşmüştür. Türk ihracatçısı katma değeri daha yüksek olan ara mallarına ve sermaye mallarına doğru rekabet gücünü arttırmış, hammadde yerine endüstriyel ürünlerin ihracatına doğru yoğunlaşmıştır. Tüketici mallarının rekabet gücünün zaman içerisindeki düşüşüne rağmen hala yüksek olduğu da dikkat çekmektedir.

Armonize (GTİP) kodlardan oluşan sektör kırılımlarına bakıldığında ise "gıda ürünleri", "deri ve deri mamulleri", "tekstil ve giyim", "minareller" ve "sebze" sektörlerinin rekabet gücü zaman içerisinde azalırken "kimyasallar", "ayakkabı", "yakıtlar", "makinelere ve elektrikli makine ve cihazlar", "madenler", "plastik veya kauçuk", "taşımacılık" sektörlerinin ise rekabet gücünün zaman içerisinde arttığı görülmektedir. "Deri ve deri mamulleri" Sektörü zaman içerisinde rekabet gücünü kaybederken "tekstil ve giyim" sektörü ise rekabet gücündeki düşüşe

rağmen hala uluslararası piyasalarda açıklanmış rekabet üstünlüğüne sahip sektör olarak öne çıkmaktadır. “Gıda ürünleri” sektörü de rekabet gücündeki düşüşe rağmen hala uluslararası piyasalarda açıklanmış rekabet üstünlüğüne sahip olmakla birlikte RCA endeks değerinin sınır değere doğru yaklaştığı görülmektedir. Otomotiv (taşımacılık) endüstrisinin zaman içerisindeki rekabet gücünü arttırmada gösterdiği performans da dikkat çekicidir.

Sektörler 2000-2014 yılları için Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması 2. Revize (SITC Rev. 2)’ye göre incelendiğinde gıda sektörünün RCA endeks değerleri 2000 yılına göre 2014 yılında azalırken makine ve nakliye ekipmanları ile imalat sektöründe ise RCA endeks değerleri artış göstermiştir. Kimyasal ürünler, yakıt ürünler ile cevher ve metal ürünlerin RCA endeks değerlerindeki artış da dikkat çekmektedir. Tekstil sektörünün RCA endeks değerindeki azalışa rağmen hala rekabet gücünün yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 49. Dünya Bankası'na Göre Türkiye'nin Açıklanmış Göreceli Üstünlüğe (RCA) Sahip Olduğu Sektörlerin Yıllara Göre RCA Endeks Değerleri (2000-2017)

Ürün Sınıflaması	Ürün Açıklaması	2000	2010	2014	2017
Geniş ekonomik grupların sınıflamasına göre/ İşleme aşamaları (UNCTAD)	Sermaye (Yatırım) Malları	0,33	0,63	0,68	0,67
	Tüketici Malları	1,83	1,53	1,48	1,51
	Ara Mallar	1,06	1,09	1,13	1,03
	Hammaddeler	0,93	0,63	0,61	0,68
Sektörlere göre (Armonize Sistem)	Hayvansal Ürünler	0,28	0,25	0,25	0,42
	Kimyasallar	0,34	0,41	0,41	0,4
	Gıda Ürünleri	1,79	1,22	1,22	1,03
	Ayakkabı	0,24	0,43	0,43	0,54
	Yakıtlar	0,15	0,19	0,19	0,14
	Deri ve Deri Mamulleri	1,83	1,32	1,32	0,94
	Makine ve Elektrikli Makine	0,42	0,61	0,61	0,59
	Madenler	1,58	1,92	1,92	1,8
	Mineraller	3,6	2,19	2,19	1,91
	Çeşitli Ürünler	0,19	0,33	0,33	0,42
	Plastik veya Kauçuk	0,77	1,08	1,08	1,18
	Taş ve Cam	1,45	1,16	1,16	0,78
	Tekstil ve Giyim	6,81	5,55	5,55	5,19
	Taşımacılık	0,6	1,61	1,61	1,9
	Sebze	2,8	1,86	1,86	1,4
	Ahşap	0,24	0,53	0,53	0,6
Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması 2. Revize (SITC Rev. 2)	Tarımsal Hammaddeler	0,67	0,46	0,5	-
	Kimyasal	0,38	0,48	0,49	-
	Gıda	1,77	1,27	1,08	-
	Yakıt	0,15	0,19	0,22	-
	Makine ve Nakliye Ekipmanları	0,46	0,86	0,92	-
	İmalat	1,09	1,2	1,2	-
	Cevher ve Metaller	1,11	1,09	1,21	-
	Tekstil	6,61	5,41	5,59	-

Kaynak: (Dünya Bankası (The World Bank), 2019)⁶

“Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (RCA)” endeksine göre, eğer bir ülkede herhangi bir yıl içinde, ilgili ürünün ihracatının, ülkenin toplam ihracatı içindeki payı dünya ortalamasına göre yüksek ise (aynı ürünün toplam dünya ihracatı içindeki payına oranı birim değerden büyükse),

⁶ İlgili web sayfası linki,

<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/TUR/StartYear/1989/EndYear/2017/TradeFlow/Export/Indicator/RCA/Partner/WLD/Product/all-groups>

o üründe ilgili ülke karşılaştırmalı üstünlüğe (RCA) sahiptir⁷. Aynı ürünün toplam dünya ihracatı içindeki payına oranı birim değerden düşük ise ülke o üründe dünya piyasasında dezavantajlı durumdadır.

$$RCA^i_k = (X^i_k / X^i) / (X_k / X) ; i= \text{ülke}, k: \text{ürün}$$

X^i_k : i ülkesinin k ürünü için yıl içindeki toplam ihracatı

X^i : i ülkesinin yıl içindeki toplam ihracatı (bütün ürünlerin toplam ihracatı)

X_k : k ürünü için yıl içindeki dünya toplam ihracatı

X : yıl içindeki dünya toplam ihracatı (bütün ürünlerin toplam ihracatı)

Çalışmada Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Birleşmiş Milletlerin (UNCTAD) ortak ajansı olan Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)'nin uluslararası ticareti ürün ve ülke kırılımında gösteren web sitesi "TradeMap"ten alınmış verilerle analizler yapılmıştır.

Dünya Bankası tarafından, insanların ticaret ve tarifeler hakkındaki bilgilere rahatça erişmeleri için Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ile işbirliği içinde; Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC), Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü (UNSD) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslararası kuruluşlarla da işbirliği içinde olarak; Dünya Entegre Ticaret Çözümünü (Dünya Ticaret Örgütü) geliştirilmiştir. (WITS) (Dünya Bankası (The World Bank), 2019). Dünya Bankası'nın da uluslararası ticaret ile ilgili analizlerde ITC'nin veri sitesi olan "TradeMap"den faydalandığı görülmektedir.

"TradeMap", dünyanın en büyük ticaret veritabanına çevrimiçi erişim sağlamanın yanı sıra ülkelerin ihracat performansı, uluslararası talep, alternatif pazarlar ve hem ürün hem de ülke açısından rakiplerin rolü hakkında göstergeler sunmaktadır.

"TradeMap" web tabanlı bir etkileşimli ortamda çalışır ve 220'den fazla ülke ve bölgede ve 2'li, 4'lü ve 6'lı GTİP (Armonize Sistem) kodu ile tanımlanan yaklaşık 5.300 ürünün ticari akışlarını (değerler, miktarlar, eğilimler, pazar payı ve hem birim hem de grafik formatında) kapsar. Ticari veriler ayrıca, 150'den fazla ülke için tarife seviyesinde ve 100'den fazla ülke için de aylık veya üç aylık olarak mevcuttur.

---

⁷ DTÖ (WTO), A Practical Guide to Trade Policy Analysis, s.26. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wto_unctad12_e.pdf (Erişim: 07.01.2019)

Yıllık veriler, Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü tarafından tutulan dünyanın en büyük ticari veri tabanı olan COMTRADE'e dayanmaktadır ve aylık veya üç aylık veriler ITC tarafından ulusal gümrük ofislerinden veya bölgesel kuruluşlardan toplanmaktadır. Piyasaya erişim verileri doğrudan Piyasaya Erişim Haritası (Market Access Map) uygulamasından alınır (International Trade Centre, 2019).

Buna göre ilk aşamada “TradeMap” sitesinden dünyada en fazla ithalatı yapılan ilk 1000 ürün tespit edilmiştir. Bu 1.000 ürün içerisinde değerlendirilmek üzere geliştirilen RCA endeksi ile Türkiye'nin bu ürünlerin hangisinde açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Böylece Türkiye için dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürün içinde “RCA” endeks değeri 1 ve üstünde olan 285 ürün belirlenmiştir.

Seçilen 285 ürün içinde bu çalışmaya örnek teşkil edebilecek 4 ürün belirlenmiştir. Bunlar; 252329 GTİP numaralı “Çimento; portland; diğer”, 721420 GTİP numaralı “Köşeli çubuklar (çentik, yiv, oluk vb şekil bozuklukları olan)”, 732111 GTİP numaralı “Demir/çelikten yemek pişirme cihazları (gaz yakıtlı/hem gaz hem diğer yakıtlı)” ve 850213 GTİP numaralı “Dizel/yarı dizel motorlu elektrojen grupları; güç>375kVA” ürünler. Bu ürünlere ait RCA endeks hesaplaması ile elde edilen değerlerin 2007-2017 dönemi için seyri **Tablo 50**'de görülmektedir.

252329 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 2007 yılında 8,28 iken yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir seyir izlemiş ve 2017 yılında 5,18 olarak gerçekleşmiştir. Düşüşe rağmen bu ürün Türkiye'nin rekabet gücünün hala yüksek olduğu görülmektedir. 721420 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 2007 yılında 35,45 iken yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir seyir izlemiş ve 2017 yılında 28,27 olarak gerçekleşmiştir. Düşüşe rağmen bu üründe de Türkiye'nin rekabet gücünün hala yüksek olduğu görülmektedir. 732111 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 2007 yılında 7,12 iken yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir seyir izlemiş ve 2017 yılında 6,46 olarak gerçekleşmiştir. Düşüşe rağmen Türkiye bu üründe rekabet gücünü korumuştur. 850213 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 2007 yılında 3,44 iken yıllar içerisinde inişli çıkışlı bir seyir izlemiş ve 2017 yılında 2,44 olarak gerçekleşmiştir. Dört üründe de görülmektedir ki 2007 yılındaki RCA değerleri 2017 yılında korunamamıştır.

Tablo 50. Öne Çıkmış 285 Ürün İçinde Örnek Ürünlere Ait RCA Endeks Değerleri (2007-2017)

GTİP	'252329	'721420	'732111	'850213
2007	8,28	35,45	7,12	3,44
2008	13,82	44,21	7,96	2,22
2009	16,55	39,31	7,70	2,18
2010	16,95	35,20	7,98	2,54
2011	12,17	36,94	8,45	2,48
2012	8,36	36,63	7,98	1,76
2013	7,67	36,62	7,80	2,24
2014	5,94	35,39	8,01	2,29
2015	5,37	32,98	6,55	2,45
2016	4,96	30,95	6,37	4,24
2017	5,18	28,27	6,46	2,44

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Örneklerde belirtilen hesaplama adımları seçili 1.000 ürünün tamamı için uygulanmış, bu sayede RCA değeri 1 ve üstünde olan 285 ürün tespit edilmiştir. Bu ürünler tespit edildikten sonra bu ürünlerin her biri için tek tek hangi ülkelerin en fazla ithalat yaptığı belirlenmiştir. Elde edilen liste içinden de her ürün için bu ürünün ithalatının yaklaşık %75'ini gerçekleştiren ülkeler belirlenmiştir. Akabinde her ürün için tespit edilen ve bu ürünlerin ithalatının yaklaşık %75'ini gerçekleştiren ülkeler ile Türkiye'nin bu ülkelere yaptığı ihracat boyutunda ticari ilişkisi incelenmiştir.

Küresel ticarete bazen bir ülkenin tek başına bir ürünün %75'inin ithalatını gerçekleştirdiği görülürken bazen de birçok ülke toplamda bir ürünün %75'ini ithal etmektedir. Bu da bazı ürünlerde talep yoğunlaşması olduğunu göstermektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse; 261000 GTİP numaralı ürünün ithalatının %86,1'ini sadece Çin gerçekleştirirken; 340111 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75'ini 43 farklı ülke gerçekleştirmektedir.

Seçili ürünlerin dünyadaki ithalatında %75'ini gerçekleştiren ülkelerin seçilmesi şu şekilde açıklanabilir: verilere göre 2017 yılında küresel ithalat hacmi 17,8 trilyon dolara ulaşmış, en büyük 23 ithalatçı ülkenin toplam ithalatı 13,4 trilyon dolar olurken küresel ithalatın yaklaşık %75,4'ünü bu 23 ülke gerçekleştirmiştir. Kısaca belirtmek gerekirse, "TradeMap" verilerine göre dünyada her ne kadar 228 ülke yer almakta ise de, dünya ticaretine yön veren ülkelerin sayısı son derece sınırlıdır. Başka bir ifade ile küresel ticaretin seyri, mal ticaretinde dengelerin birkaç ülke üzerinden belirlendiği bir ekosistemin varlığına işaret etmektedir. Buradan hareketle, her bir ürün için bu ürünün ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler seçilmiş ve elde

edilen bulgular ışığında, seçili ürünlerin tamamı belli başlı ülkelerin bu üründeki küresel ticaretin önemli bir kısmına sahip oldukları görülmüştür.

Elde edilen veriler analiz edilirken, veri akışı ile ilgili belirli hususlara dikkat edilmesi gerekir. “TradeMap” verilerine göre herhangi bir “A” ülkesinin, bir üründe “B” ülkesine yaptığı ihracat değeri ile ihracat yapılan “B” ülkesinin aynı ürün için “A” ülkesinden yaptığı ithalat değeri, ülkelerdeki gümrükleme uygulamalarının aynı olmaması nedeni ile farklı çıkabilmektedir. Çalışmadaki analizlerde karşı ülkenin ithalatında Türkiye’nin payı hesaplanırken, belirlenen ülkelerin Türkiye’den yaptığı ithalat baz alınmıştır. Sonuç olarak her ürün için belirlenen hedef pazar, ülkelerin o ürün için Türkiye’den yaptığı ithalatının, ülkelerin o ürün için yaptığı toplam ithalatlarındaki (dış pazarlardan alımlarındaki) payı tespit edilmiştir.

Aynı örneklerden devam etmek suretiyle 252329, 721420, 732111 ve 850213 GTİP numaralı ürünler için, bu ürünlerin dünyadan ithalatının %75’ini gerçekleştiren ülkelerin ve bu ülkelerin Türkiye’den yaptıkları ithalatın payları incelenmiştir. 252329 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75’ini dünyada 40 ülke gerçekleştirirken, 721420 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75’ini 34 ülke, 732111 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75’ini 17 ülke ve 850213 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75’ini ise 34 ülkenin gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Örnekte incelenen 4 ürünün toplamında ise dünyadaki ithalatın %75’ini 71 farklı ülke gerçekleştirmiştir.

Tablo 51’de 252329, 721420, 732111 ve 850213 GTİP numaralı ürünlerin yıllara göre dünyadaki ithalatı ve bu ürünlerin toplam ithalatının dünya ithalatından aldığı pay görülmektedir. Dört ürünün dünyadaki ithalatı incelendiğinde 2007 yılında en fazla ithalat 721420 GTİP numaralı üründe 15,1 milyar dolar ile gerçekleşirken, onu 7,2 milyar dolar ithalat ile 252329 GTİP numaralı ürün izlemiştir. Örnekte adı geçen dört ürünün 2007 yılında dünyadaki toplam ithalat değeri ise 31,2 milyar dolar iken, bu rakam dünyada gerçekleşen 14,1 trilyon dolarlık ithalatın yaklaşık %0,2’sini oluşturmaktadır. 721420 GTİP numaralı üründeki dünya ithalatı 2017 yılında 10,7 milyar dolara düşmüş ve 252329 GTİP numaralı üründeki ithalatı da 6,3 milyar dolara gerilemiştir. Bu dört ürünün 2017 yılında dünyadaki toplam ithalat değeri 27,4 milyar dolara gerilemiş ve dünyada gerçekleşen 17,8 trilyon dolarlık ithalatın %0,2’sini oluşturmuştur.

Tablo 51. 252329, 721420, 732111 ve 850213 GTİP Numaralı Ürünlerin Yıllara Göre Dünyadaki İthalatı ve Dünya İthalatından Aldığı Pay (%)

Yıllar\GTİP Kodu	'252329	'721420	'732111	'850213	Örnek Ürünlerin Toplam İthalatı	Dünya Toplam İthalatı	%
'2007	7,17	15,06	4,55	4,46	31,23	14.097,1	0,2%
'2008	8,18	24,07	4,59	7,14	43,99	16.350,6	0,3%
'2009	7,10	10,62	3,73	5,90	27,34	12.627,7	0,2%
'2010	7,12	11,21	4,08	6,34	28,76	15.320,8	0,2%
'2011	7,67	14,88	4,63	8,01	35,19	18.310,1	0,2%
'2012	8,12	16,07	4,81	7,57	36,57	18.492,7	0,2%
'2013	8,74	15,88	4,93	7,28	36,82	18.872,9	0,2%
'2014	8,22	14,67	5,18	7,57	35,65	18.875,5	0,2%
'2015	7,39	12,75	5,01	6,21	31,36	16.543,1	0,2%
'2016	6,64	10,91	4,95	4,73	27,23	16.036,5	0,2%
'2017	6,29	10,72	5,59	4,77	27,38	17.788,1	0,2%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 52'de 252329 GTİP numaralı örnek ürünün %75'ini ithal eden 40 ülkenin ithalatında 2015-2016 ve 2016-2017 dönemlerindeki değişim görülmektedir. Her iki dönemde de ithalatını arttıran ülkeler ABD, Avusturya, Çekya, Filipinler, Hindistan, İsrail, İtalya, Macaristan, Madagaskar, Somali ve Sri Lanka olurken; Irak, Kolombiya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kuveyt, Myanmar, Norveç ve Singapur ise ithalatlarını her iki dönemde de azaltmışlardır. Mali, Gana ve Sierra Leone 2015 yılında bu üründen hiç yılında ithalat yapmamıştır. Toplamda 11 ülke ithalatını her iki dönemde de artırırken; 7 ülke ise azaltmış, 3 ülke sadece 2016 ve 2017 yılında ithalat yapmış; 19 ülke ise bir dönem artış/azalış gösterirken diğer dönem azalış/artış göstermemiştir.

Tablo 52. 252329 GTİP Numaralı Örnek Ürünü İthal Eden Ülkelerin İthalatında 2015-2016 ve 2016-2017 Dönemlerindeki Değişimler

Ülke	2016 yılında 2015 yılına göre değişim	2017 yılında 2016 yılına göre değişim
ABD		
Afganistan		
Almanya		
Avusturya		
Belçika		
Çekya		
Filipinler		
Filistin		
Fransa		
Gana		
Haiti		
Hindistan		
Hollanda		
Hong Kong		
Irak		
İsrail		
İsviçre		
İtalya		
Kamboçya		
Kanada		

Ülke	2016 yılında 2015 yılına göre değişim	2017 yılında 2016 yılına göre değişim
Kazakistan		
Kolombiya		
Kongo Demokratik C.		
Kuveyt		
Lao		
Macaristan		
Madagaskar		
Mali		
Myanmar		
Nijer		
Norveç		
Peru		
Rusya		
Sierre Leone		
Singapur		
Somali		
Sri Lanka		
Suriye		
Tayland		
Umman		

	Artışı göstermektedir
	Azalışı göstermektedir

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 53'da 252329 GTİP numaralı örnek üründe RCA değeri en yüksek olan ülkeler ile Türkiye'nin RCA değerinin, bu üründe RCA değeri en yüksek olan ülkelere oranı görülmektedir. Bu üründe 2013 yılında en yüksek RCA değerine 147,9 ile Togo sahip olurken RCA değeri 1 ve üzerinde olan 50 ülke içinde Türkiye 21. sırada yer almıştır. 2013 yılında bu ürünü 66 ülkenin ithal ettiği görülmektedir. 2017 yılında en yüksek RCA değerine 205,9 ile Senegal sahip olurken RCA değeri 1 ve üzerinde olan 72 ülke içinde Türkiye 33. sırada yer almıştır. 2017 yılında bu ürünü 72 ülkenin ithal ettiği görülmektedir.

Tabloda da görülmektedir ki Türkiye bu üründe rekabet gücünü 2013-2017 döneminde kaybetmeye başlamıştır.

Tablo 53. 252329 GTİP Numaralı Örnek Üründe Türkiye'nin RCA Değerinin Bu Üründe RCA Değeri En Yüksek Olan Ülkelere Oranı

	2013	2014	2015	2016	2017
Toplam İthalat yapan ülke Sayısı	66	64	64	68	72
RCA(X) Değeri 1 ve Üzeri Ülke Sayısı	50	51	51	60	72
RCA Değeri En yüksek Olan Ülke	Togo	Anguilla	Senegal	Anguilla	Senegal
En Yüksek RCA Değeri	147,94	166,92	159,53	279,26	205,87
Türkiye'nin Sıralaması	21	27	29	33	33
Türkiye'nin RCA Değeri	7,6	5,9	5,4	5,0	5,2
Türkiye'nin RCA Değerinin En Yüksek RCA Değerine Sahip Olan Ülkeye Oranı	36,3%	22,0%	18,5%	15,0%	15,7%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

252329 GTİP numaralı örnek ürünün dünya genelindeki toplam ithalat rakamı 2017 yılında 27,4 milyar dolar iken, bu ürünün dünya genelindeki ihracat rakamı 24,92 milyar dolardır. Bu farklılık daha önceki bölümde de açıklandığı üzere ülkelerdeki gümrükleme uygulamalarının aynı olmamasından kaynaklanmaktadır.

252329 GTİP numaralı ürünün dünyadaki ithalatının %75'i 4,74 milyar dolara tekabül ederken, 721420 GTİP numaralı ürünün ithalatı 8,1 milyar dolar, 732111 GTİP numaralı ürünün ithalatı 4,2 milyar dolar ve 850213 GTİP numaralı ürünün ithalatı ise 3,5 milyar dolar olarak gerçekleşirdiği tespit edilmiştir. Örnekteki 4 ürününü dünya genelinde ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelerin yaptıkları ithalat değeri toplamı 20,5 milyar dolar olarak gerçekleşirken bu ürünlerin dünyadaki ithalatının yaklaşık %75'ini daha önce de belirtildiği üzere 71 farklı ülke gerçekleştirmiştir. Bu 4 üründe bu kadar fazla ülkenin hedef pazar olarak tespit edilmesi ürünlerin dünyadaki ithalatının yaklaşık %75'ini yapan ülkelerin bu çalışmada incelenmesinin tutarlılığını göstermesi açısından önemli bir göstergedir. 285 ürünün tamamının incelenmesinde hedef pazar olabilecek konumdaki ülke sayısının artacağı açıkça görülmektedir.

İlgili örnek ürünlerin ithalatında ilk üç sıradaki ülkelerin ithalat tutarları incelendiğinde;

- Bu üç ülkenin dünyadaki ithalatı, 252329 GTİP numaralı üründe 1,38 milyar dolar, 721420 GTİP numaralı üründe 1,92 milyar dolar, 732111 GTİP numaralı üründe 2,71 milyar dolar ve 850213 GTİP numaralı üründe 1,06 milyar dolar olmak üzere; toplamda 7,06 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dört örnek ürünün toplam ithalatında ilk üç ülkenin ithalatı bu dört ürünün toplam ithalatının %25,9'unu oluşturmaktadır. Bu da bu ürünlerin dünyadaki ithalatında dört üründen birinin ithalatını ilk üç ülkenin gerçekleştirdiğini göstermektedir. Örnek ürünlerde de ilk üç ülkenin küresel ticaretin önemli bir kısmına sahip oldukları ve ithalatın belli ülkelerde yoğunlaştığı görülmüştür.

İlgili örnek ürünlerde dünyada ülkelerin Türkiye'den yaptığı ithalat incelendiğinde;

- 252329 GTİP numaralı üründe 351,5 milyon dolar, 721420 GTİP numaralı üründe 2,1 milyar dolar, 732111 GTİP numaralı üründe 387,2 milyon dolar ve 850213 GTİP numaralı üründe de 146,3 milyon dolar olmak üzere toplamda yaklaşık 3 milyar dolarlık ithalatın Türkiye'den yapıldığı görülmektedir.

İlgili örnek ürünlerde dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkelerin Türkiye'den yaptığı ithalat incelendiğinde;

- 252329 GTİP numaralı üründe 279,7 milyon dolar, 721420 GTİP numaralı üründe 1,8 milyar dolar, 732111 GTİP numaralı üründe 243,8 milyon dolar ve 850213 GTİP numaralı üründe de 98,5 milyon dolar olmak üzere toplamda yaklaşık 2,41 milyar dolarlık ithalatın Türkiye'den yapıldığı görülmektedir.

Türkiye örnek dört ürünün dünyadaki ithalatından %10,9 pay alırken, bu ürünlerin %75 ithalatını gerçekleştiren ülkelerin ithalatının içindeki payı ise yaklaşık %8,8 olmuştur. Bu da örnek olarak incelenen bu dört üründe Türkiye'den yapılan ithalatın büyük kısmının bu ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler tarafından yapıldığını göstermektedir.

Örnek ürünlerde ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkelere bakıldığında;

- 71 farklı ülkenin 125 defa sıralamaya girdiği tespit edilmiştir. Listeye ABD, Almanya, Fransa, Irak, Kanada ve Rusya 4'er defa girerken Avustralya, BAE, Birleşik Krallık, Cezayir, Hollanda, Hong Kong, Peru ve Singapur ise 3'er defa girmiştir.

Örnek ürünlerde ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkelerin Türkiye'den yaptığı ithalat incelendiğinde;

- 252329 GTİP numaralı üründe en çok ithalatı 57 milyon dolar ile ABD'nin, 721420 GTİP numaralı üründe 371,2 milyon dolar ile yine ABD'nin, 732111 GTİP numaralı üründe 91,1 milyon dolar ile Cezayir'in ve 850213 GTİP numaralı üründe de 38,2 milyon dolar ile Gana'nın yaptığı tespit edilmiştir.
- ABD 252329 GTİP numaralı üründe yaptığı ithalatın %7,2'sini, yine ABD 721420 GTİP numaralı üründe yaptığı ithalatın %55,8'ini, Cezayir 732111 GTİP numaralı üründe yaptığı ithalatın %58'ini ve Gana 850213 GTİP numaralı üründe yaptığı ithalatın %81,5'ini Türkiye'den yapmıştır.

Örnek ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler içinde yer almalarına rağmen toplam 45 ülkenin Türkiye'den hiç bu ürünlerin ithalatını yapmadığı görülmektedir. 252329 GTİP numaralı üründe 22 ülkenin, 721420 GTİP numaralı üründe 9 ülkenin, 732111 GTİP numaralı üründe 1 ülkenin ve 850213 GTİP numaralı üründe de 13 ülkenin Türkiye'den hiç ithalat yapmadığı tespit edilmiştir (**Tablo 54**).

Ayrıca bu dört ürün için;

- Pazar payı %0-1 arasında olan 23, pazar payı %1-5 arasında olan 15, pazar payı %5-10 arasında olan 7, pazar payı %10-25 arasında olan 15 ve pazar payı %25 ve üzerinde olan 20 ülke olduğu da görülmektedir.

Tablo 54. Örnek Ürünlerin İthalatının %75'ini Gerçekleştiren Ülkeler İçinde Türkiye'den Hiç İthalat Yapmayanlar

		GTİP Kodu			
		252329	721420	732111	850213
Ülkeler	Sri Lanka		Güney Kore	Venezuela	Çin
	Hong Kong		Rusya		Endonezya
	Filipinler		Kamboçya		Güney Kore
	Mali		Avusturya		Kanada
	Singapur		İspanya		Avustralya
	Afganistan		Belçika		Malezya
	Kamboçya		Litvanya		Filipinler
	Hollanda		Avustralya		Hong Kong
	Myanmar		Çekya		Brezilya
	Hindistan				Arjantin
	Lao				ABD
	Nijer				Angola
	Kuveyt				Fransa
	Macaristan				
	İsviçre				
	Madagaskar				
	Norveç				
	Belçika				
	Çekya				
	Tayland				
	Peru				
	Kongo Demokratik C.				
Ülke sayısı		22	9	1	13

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 55'da Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu bu ürünlerden 252329 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler içinde yer almalarına rağmen 22 ülkenin Türkiye'den hiç ithalat yapmadığı görülmektedir.

Bu ülkeler; Sri Lanka, Hong Kong, Filipinler, Mali, Singapur, Afganistan, Kamboçya, Hollanda, Myanmar, Hindistan, Laos, Nijer, Kuveyt, Macaristan, İsviçre, Madagaskar, Norveç, Belçika, Çekya, Tayland, Peru ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti olarak sıralanmaktadır.

Avusturya, Kazakistan, Umman, Somali, Almanya ve Kanada ise bu ürünün dünyada %75 ithalatını yapan ülkeler içinde yer almalarına rağmen Türkiye'nin bu ülkelerin bu ürünün ithalatındaki payının çok az olduğu da tespit edilmiştir.

Tablo 55. Örnek Ürünlerden 252329 GTİP numaralı Ürünün Dünyadaki İthalatının %75'ini Gerçekleştiren Ülkelerin Türkiye'den Yaptığı İthalatın Paylara Göre Dağılımı

Pay	Ülke	Türkiye'den Yaptığı İthalat	Dünya'dan Yaptığı İthalat	Türkiye'den Yaptığı İthalatın Payı (%)
İthalatta Pay Yok (%0)	Sri Lanka	-	347.941,00	0,0%
	Hong Kong	-	241.006,00	0,0%
	Filipinler	-	231.249,00	0,0%
	Mali	-	197.208,00	0,0%
	Singapur	-	184.266,00	0,0%
	Afganistan	-	172.177,00	0,0%
	Kamboçya	-	153.743,00	0,0%
	Hollanda	-	114.847,00	0,0%
	Myanmar	-	95.750,00	0,0%
	Hindistan	-	92.270,00	0,0%
	Lao	-	80.919,00	0,0%
	Nijer	-	74.143,00	0,0%
	Kuveyt	-	65.944,00	0,0%
	Macaristan	-	63.352,00	0,0%
	İsviçre	-	62.866,00	0,0%
	Madagaskar	-	56.850,00	0,0%
	Norveç	-	48.545,00	0,0%
	Belçika	-	48.160,00	0,0%
	Çekya	-	43.480,00	0,0%
	Tayland	-	41.873,00	0,0%
Peru	-	41.400,00	0,0%	
Kongo Demokratik C.	-	38.370,00	0,0%	
% 0-1	Avusturya	1,00	48.513,00	0,0%
	Kazakistan	1,00	42.898,00	0,0%
	Umman	11,00	171.745,00	0,0%
	Somali	20,00	46.075,00	0,0%
	Almanya	59,00	65.279,00	0,1%
	Kanada	201,00	94.942,00	0,2%
% 1-5	Fransa	3.051,00	232.650,00	1,3%
	Filistin	660,00	40.057,00	1,6%
	İtalya	1.341,00	39.370,00	3,4%
	Rusya	3.554,00	76.820,00	4,6%
%5-10	ABD	57.019,00	794.801,00	7,2%
% 10-25	Irak	8.404,00	58.913,00	14,3%
	Kolombiya	14.091,00	84.128,00	16,7%
% 25 ve üzeri	Gana	39.898,00	159.140,00	25,1%
	Haiti	14.845,00	53.521,00	27,7%
	İsrail	43.004,00	132.060,00	32,6%
	Sierre Leone	42.384,00	49.102,00	86,3%
	Suriye	51.146,00	51.161,00	100,0%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

RCA değeri 1 ve üstünde olan ürünler, bu ürünlerde gerçekleştirilen dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler ve bu ülkelerin her biri ile her ürünün ithalatında Türkiye'den yaptıkları ithalatın içindeki paylar tespit edildikten sonra, bu ülkeler bu paylara göre 6 alt kategoriye ayrılmıştır.

Bunlar;

- a. Hiç pazar payımız olmayan ülkeler (ithalat payı %0),
- b. Pazar payı %0-1 arasında olanlar,
- c. Pazar payı %1-5 arasında olanlar
- d. Pazar payı %5-10 arasında olanlar
- e. Pazar payı %10-25 arasında olanlar
- f. Pazar payı %25 ve üzerinde olanlar

Örnek ürünlerden olan 252329 GTİP numaralı “*Çimento; portland; diğer*” ürününün dünya ithalatının %75’ini gerçekleştiren ülkeler ve bu üründe Türkiye’den yaptıkları ithalat yukarıda tanımlanan kategorilere göre **Tablo 56**’deki gibi ayrılabilir.

Tablo 56. Dünyada 252329 GTİP Numaralı Ürünün %75 İthalatını Gerçekleştiren Ülkeler ve Türkiye'den Yaptıkları İthalat

Pay	Ülke	Türkiye'den Yaptığı İthalat	Dünya'dan Yaptığı İthalat	Türkiye'den Yaptığı İthalatın Payı (%)
İthalatta Pay Yok (%)	Sri Lanka	-	347.941,00	0,0%
	Hong Kong	-	241.006,00	0,0%
	Filipinler	-	231.249,00	0,0%
	Mali	-	197.208,00	0,0%
	Singapur	-	184.266,00	0,0%
	Afganistan	-	172.177,00	0,0%
	Kamboçya	-	153.743,00	0,0%
	Hollanda	-	114.847,00	0,0%
	Myanmar	-	95.750,00	0,0%
	Hindistan	-	92.270,00	0,0%
	Lao	-	80.919,00	0,0%
	Nijer	-	74.143,00	0,0%
	Kuveyt	-	65.944,00	0,0%
	Macaristan	-	63.352,00	0,0%
	İsviçre	-	62.866,00	0,0%
	Madagaskar	-	56.850,00	0,0%
	Norveç	-	48.545,00	0,0%
	Belçika	-	48.160,00	0,0%
	Çekya	-	43.480,00	0,0%
	Tayland	-	41.873,00	0,0%
Peru	-	41.400,00	0,0%	
Kongo Demokratik C.	-	38.370,00	0,0%	
% 0-1	Avusturya	1,00	48.513,00	0,0%
	Kazakistan	1,00	42.898,00	0,0%
	Umman	11,00	171.745,00	0,0%
	Somali	20,00	46.075,00	0,0%
	Almanya	59,00	65.279,00	0,1%
	Kanada	201,00	94.942,00	0,2%
% 1-5	Fransa	3.051,00	232.650,00	1,3%
	Filistin	660,00	40.057,00	1,6%
	İtalya	1.341,00	39.370,00	3,4%
	Rusya	3.554,00	76.820,00	4,6%
%5-10	ABD	57.019,00	794.801,00	7,2%
% 10-25	Irak	8.404,00	58.913,00	14,3%
	Kolombiya	14.091,00	84.128,00	16,7%
% 25 ve üzeri	Gana	39.898,00	159.140,00	25,1%
	Haiti	14.845,00	53.521,00	27,7%
	İsrail	43.004,00	132.060,00	32,6%
	Sierre Leone	42.384,00	49.102,00	86,3%
	Suriye	51.146,00	51.161,00	100,0%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tabloda da görüleceği ve bir önceki bölümde anlatıldığı üzere; Türkiye adı geçen örnek üründe 22 ülkeye hiç ihracat yapamazken, bu ürünün ithalatında Türkiye'nin payı %0-1 aralığında olan 6 ülke, %1-5 aralığında olan 4 ülke, %5-10 aralığında olan 1 ülke, %10-25 aralığında olan 2 ülke ve %25'den büyük bir paya sahip olan 5 ülke görülmektedir.

Örnek olarak incelen dört ürününü ihracatını gerçekleştiren illerin sıralaması **Tablo 57'**de görülmektedir. Dört üründe de en çok ihracatı İstanbul'un gerçekleştirdiği görülürken ikinci

sırayı alan iller değişmektedir. İlk on sırlamasına giren illere bakıldığında İstanbul ile birlikte Adana'nın da sıralamada yer aldığı tespit edilmiştir. Kocaeli ve Ankara ise sıralamaya üçer defa girmiştir. Sıralamaya farklı illerin girmesi farklı illerin farklı ürünlerin ihracatında güçlü olduğunu göstermektedir.

Tablo 57. Örnek Ürünlerin İhracatını Gerçekleştiren İlk On İl

Sıra	252329	721420	732111	850213
1	İstanbul	İstanbul	İstanbul	İstanbul
2	Gaziantep	Kocaeli	Kayseri	Ankara
3	Kahramanmaraş	İzmir	Tekirdağ	Adana
4	Isparta	Osmaniye	Eskişehir	Kocaeli
5	İzmir	Hatay	Amasya	Eskişehir
6	Burdur	Samsun	Adana	Osmaniye
7	Adana	Adana	Ankara	Hatay
8	Kocaeli	Bursa	Bursa	Tekirdağ
9	Siirt	Ankara	Konya	Sivas
10	Erzurum	Kayseri	Gaziantep	Mersin

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 58'de, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 252329 GTİP numaralı “Çimento; portland; diğer ” örnek ürününün ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler içinde yer alan ve Türkiye'den bu üründe yaptıkları ithalatın payına göre sınıflandırıldıklarında belirtilen 6 kategoride tespit edilen birer örnek hedef ülke pazarında rakip ülkelerin analizi ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin sıralaması görülmektedir.

Buna göre;

- 252329 GTİP numaralı üründe dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler içinde yer alan **Sri Lanka**, Türkiye'den hiç ithalat yapmazken toplam ithalatını 9 farklı ülkeden yapmaktadır.
- Örnek üründe Türkiye'den yaptığı ithalat %0-1 aralığında olan hedef pazar ülkelerinden **Avusturya**, ithalatını 14 farklı ülkeden yaparken Türkiye'den yaptığı ithalat son sıradadır.
- Türkiye'den ithalatı %1-5 aralığında olan hedef pazar ülkelerinden **Fransa**, ithalatını 29 farklı ülkeden yaparken Türkiye'de bu üründe 10. sıradadır.
- Türkiye'den ithalatı %5-10 aralığında olan hedef pazar ülkelerinden **ABD**, ithalatını 20 farklı ülkeden yaparken Türkiye 4. sıradadır.

- Türkiye’den yaptığı ithalat %10-25 aralığında olan hedef pazar ülkelerinden **Irak**, ithalatını 7 farklı ülkeden yaparken Türkiye 2. sıradadır.
- Son olarak, Türkiye’den yaptığı ithalat %25 ve üzerinde olan hedef pazar ülkelerinden **Gana**, ithalatını 19 farklı ülkeden yaparken Türkiye pazarda ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 58. Örnek 252329 GTİP Numaralı Üründe Türkiye’den Yaptıkları İthalatın Payına Göre Hedef Ülkelerden Temsili Seçilen Bir Ülkedeki Rakip Ülkeler Analizi ve Yaptıkları İthalatta Türkiye’nin Sıralaması

Pay Yok (%0, ithalat yok)		% 0-1		%1-5		% 5-10		% 10-25		% 25 ve üzeri	
Sri Lanka		Avusturya		Fransa		ABD		Irak		Gana	
Ülke	Pazar Payı (%)	Ülke	Pazar Payı (%)	Ülke	Pazar Payı (%)	Ülke	Pazar Payı (%)	Ülke	Pazar Payı (%)	Ülke	Pazar Payı (%)
Hindistan	57,2288	Slovakya	35,1157	Belçika	32,6730	Kanada	40,4521	İran	84,1987	Türkiye (1)	25,0712
Endonezya	19,4166	Almanya	25,1366	İspanya	21,3666	Yunanistan	15,7455	Türkiye (2)	14,2651	Güney Kore	24,8864
Pakistan	12,9643	İsviçre	21,6343	Lüksemburg	13,0132	Çin	15,4257	Umman	1,4292	Çin	17,2001
Malezya	5,6826	İtalya	8,9052	Almanya	10,7428	Türkiye (4)	7,1740	BAE	0,0798	Nijerya	16,6590
Vietnam	4,3749	Hırvatistan	4,0156	İtalya	7,1713	Güney Kore	4,4533	Almanya	0,0153	İspanya	15,4041
Tayland	0,3291	Macaristan	3,2797	Malezya	3,8900	İspanya	4,3465	Kuveyt	0,0085	Hollanda	0,5109
Güney Kore	0,0026	Slovenya	1,0389	Yunanistan	2,9332	Meksika	3,2179	Fransa	0,0034	Bulgaristan	0,2124
Fransa	0,0006	Çekya	0,5236	Vietnam	2,1126	Tayvan	2,7393			Fildişi Sahili	0,0264
İran	0,0006	Polonya	0,2989	Pakistan	1,7056	İsveç	2,5532			İtalya	0,0113
Türkiye (-)	-	Fransa	0,0392	Türkiye (10)	1,3114	İtalya	1,7153			Hindistan	0,0038
		Endonezya	0,0041	Hollanda	0,9783	Portekiz	1,0025			Güney Afrika	0,0038
		ABD	0,0041	Portekiz	0,7535	Bulgaristan	0,9906			ABD	0,0025
		Çin	0,0021	Fransa	0,7299	Dominik Cum.	0,1061			BAE	0,0019
		Türkiye (14)	0,0021	Hindistan	0,4788	Fas	0,0610			Avustralya	0,0019
				İsveç	0,0640	Almanya	0,0138			Brezilya	0,0013
				Çin	0,0266	Belçika	0,0011			Almanya	0,0013
				Birleşik Krallık	0,0150	Fransa	0,0006			Yunanistan	0,0006
				Danimarka	0,0125	Hindistan	0,0006			Ürdün	0,0006
				Surinam	0,0069	Danimarka	0,0004			Birleşik Krallık	0,0006
				Polonya	0,0039	Hollanda	0,0004				
				ABD	0,0034						
				BAE	0,0021						
				Fildişi Sahili	0,0013						
				Tayvan	0,0013						
				Senegal	0,0009						
				İsviçre	0,0004						
				Cezayir	0,0004						
				Arjantin	0,0004						
				Fas	0,0004						

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 59’da Türkiye’nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 252329 GTİP numaralı örnek ürünün ithalatının %75’ini gerçekleştiren ülkeler içinde yer alan ve Türkiye’den yaptıkları ithalatın payına göre sınıflandıklarında Türkiye’den yaptıkları ithalatın payı %0-1 aralığında olan Umman ile %25 ve üzeri olan Gana’nın ithalat yaptıkları ülkelere uyguladıkları vergi oranları görülmektedir. Gana 252329 GTİP numaralı örnek üründe Türkiye’ye %20 gümrük vergisi uygulamasına rağmen bu pazarda Türkiye lider konumdadır.

Nijerya'nın Gana ile birlikte ECOWAS (Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu) üyesi olmasına rağmen bu ülkenin yaptığı ithalatta Türkiye'nin gerisinde kalması dikkat çekmektedir. İhracatçı firmalarımızın Gana'da önemli bir rakip olan Nijerya'nın önünde yer alması ürünlerimizin uluslararası piyasalarında rekabet düzeyinin göstermesi açısından güzel bir örnektir. Türkiye'den yapılan 39,9 milyon dolarlık ithalat ile Nijerya'nın ithalatında Türkiye ilk sırada yer almaktadır.

Umman da 252329 GTİP numaralı örnek üründe Türkiye'ye %5 gümrük vergisi uygulamaktadır. Bu pazarda Umman'ın kendisi gibi "Körfez İşbirliği Konseyi / Arap Ligi" üyesi olan BAE ve Suudi Arabistan vergi uygulamadığı ve İran'a Türkiye gibi %5 vergi uyguladığı görülmektedir. Bu ülkelerin gerek coğrafi yakınlık gerekse aynı konsey içinde yer almaları nedeni ile Türkiye'den daha avantajlı oldukları ve Umman'ın ithalatında daha fazla pay aldıkları dikkat çekmektedir. Türkiye'den yapılan 11 bin dolarlık ithalat ile Türkiye Umman'ın ithalatında 4. sırada yer almaktadır.

Tablo 59. Örnek 252329 GTİP Numaralı Üründe Türkiye'den Yaptıkları İthalatın Payı %0-1 Aralığında Olan Hedef Ülkelerden Umman ile %25 ve Üzeri Olan Gana'nın İthalat Yaptıkları Ülkelere Uyguladıkları Vergi Oranları

Hedef Ülke: Gana (İthalatında Türkiye'nin payı :%25 ve üzeri)					Hedef Ülke: Umman (İthalatında Türkiye'nin payı: %0-1 aralığında)			
Sıra	Hedef Ülkenin İthalat Yaptığı Ülkeler	İthalat	Vergi Oranı	Açıklama	Ülke	İthalat	Vergi Oranı	Açıklama
1	Türkiye	39.898,00	20,00%		BAE	171.140,00	0,00%	Körfez İşbirliği Konseyi / Arap Ligi
2	Güney Kore	39.604,00	20,00%		İran	435,00	5,00%	
3	Çin	27.372,00	20,00%		Suudi Arabistan	19,00	0,00%	Körfez İşbirliği Konseyi / Arap Ligi
4	Nijerya	26.511,00	0,00%	ECOWAS - Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu	Türkiye	11,00	5,00%	
5	İspanya	24.514,00	20,00%		ABD	7,00	0,00%	Umman- ABD STA Anlaşması
6	Hollanda	813,00	20,00%		Çin	1,00	5,00%	
	Diğer Ülkeler	428,00	-		Diğer Ülkeler	132,00	-	
	Hedef Pazar Ülkenin Toplam İthalatı	159.140,00				171.745,00		

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4. RCA Modeline Göre Türkiye'nin İhraç Ürünlerinin Küresel Ticarete Öne Çıkan Ürünler Boyutuyla Analizi

4.1. Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünler

Bir önceki bölümde 252329, 721420, 732111 ve 850213 GTİP numaralı ürünler için aşamaları anlatılan çalışma, bu bölümde dünyada en çok ithal edilen ilk 1.000 ürün arasında ülkemizin RCA değerinin 1 ve üzerinde olduğu 285 ürün için tekrarlanmıştır.

4.1.1. Seçili 285 Ürünün Toplam İthalatı ve Türkiye'nin İhracatındaki Yeri (2017)

Tablo 60'de dünya genelinde en çok ithal edilen 1.000 ürünün dünya ithalatındaki yeri ile Türkiye için hesaplanan RCA değerleri 1 ve 1'den büyük (Türkiye'nin uluslararası piyasalarda açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu) 285 ürünün dünya toplam ithalatındaki ve Türkiye'nin toplam ihracatındaki payları görülmektedir.

2017 yılı tamamında dünyada toplam 17,79 trilyon dolarlık ürün ithalatı gerçekleşirken, bu ithalat değerine toplam 5.923 kalem 6'lı GTİP numaralı ürünün konu olduğu görülmektedir. Dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 200 ürünün toplam ithalat değeri bir önceki raporda⁸ da belirtildiği üzere 10,2 trilyon dolar olarak gerçekleşirken, ilk 1.000 ürünün ithalat değeri ise 14,9 trilyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İlk raporda incelenen 200 ürünün toplam dünya ithalatı içindeki payı %57,5 iken, bu çalışmada ele alınan 1.000 ürünün dünya ithalatının yaklaşık %83,7'sini oluşturduğu görülmektedir.

İlk raporda Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu tespit edilen seçili 47 ürünün dünya genelindeki toplam ithalat değerinin yaklaşık 1,75 trilyon dolar olduğu görülürken, bu çalışmada ortaya çıkan 285 ürünün dünya genelindeki toplam ithalat değerinin ise yaklaşık 3,1 trilyon dolar olduğu tespit edilmiştir. İlk rapordaki 47 ürünün ithalat değerinin toplam dünya ithalatı içindeki payının %9,8 olduğu görülürken 285 ürünün payı ise %17,2'dir.

Dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 200 üründe Türkiye'nin toplam ihracat değeri ise yaklaşık 66,7 milyar dolar olarak gerçekleşirken, en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 üründeki ihracatın değeri ise yaklaşık 115,5 milyardır. İlk çalışmada incelenen 200 üründe Türkiye'nin

⁸ Ocak 2019, "İhracat 2019 Raporu", Türkiye İhracatçılar Meclisi

ihracat değerinin Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı %42,5 olarak gerçekleşirken, bu çalışmada incelenen 1.000 ürünün Türkiye'nin toplam ihracatındaki payı %73,6 olmuştur.

Türkiye için ilk çalışmada ele alınan 200 ürün için yapılan RCA endeksi analizi sonucu öne çıkan 47 üründe, Türkiye'nin yaptığı ihracat değerinin yaklaşık 49,3 milyar dolar olduğu; bu çalışmada tespit edilen 285 ürünün ihracat değerinin ise yaklaşık 90,9 milyar dolar olduğu görülmektedir. 47 ürünün ihracat değerinin Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı %31,4 olarak gerçekleşirken, 285 üründe bu payın ise %57,9 olduğu tespit edilmiştir. Bu da incelenen 1.000 ürünün ve bu ürünler içinde RCA değerleri ile öne çıkan 285 ürünün Türkiye'nin ihracatındaki önemini göstermektedir. Çıkarılabilir ki, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu bu 285 ürün, aynı zamanda uluslararası piyasalarda talebi yüksek olan ürünlerdir.

Tablo 60. Seçili 285 Ürünün Toplam İthalatı ve Türkiye'nin İhracatındaki Yeri (2017, milyar \$)

	Ürünlerin Dünyadaki Toplam İthalatı	Dünya Toplam İthalatı İçindeki Payı (%)	Türkiye'nin Toplam İhracatı	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
İlk Çalışmada İncelenen 200 Ürün İçinde Elde Edilen 47 Ürün Toplamı	1.751,53	9,85%	49,31	31,41%
İlk Çalışmada İncelenen 200 Ürün Toplamı	10.219,84	57,45%	66,71	42,49%
1000 Ürün İçinde Elde Edilen 285 Ürün Toplamı	3.065,22	17,23%	90,94	57,93%
1000 Ürün Toplamı	14.888,49	83,70%	115,48	73,55%
Küresel Ölçekte bütün ürünler toplamı	17.788,08		156,99	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.1.2. Seçili 285 Ürünün Dünya Genelinde En Çok İthal Edilen İlk 1.000 Ürün ve Bu ürünlerin Türkiye'nin İhracatı İçindeki Payı

Tablo 61'da, önceki raporda Türkiye için hesaplanan RCA değerleri 1 ve 1'den büyük 47 ürünün ithalat değerinin, dünya genelinde en çok ithal edilen 200 ürün içindeki payı ve bu çalışmada tespit edilen Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürünün dünya genelinde en çok ithal edilen 1.000 ürün içindeki payı görülmektedir.

Tespit edilen 47 ürünün dünyadaki ithalat değeri 200 ürünün ithalat değeri içindeki payı %17,1 iken 285 ürünün dünyadaki ithalat değeri 1.000 ürünün ithalat değeri içindeki payı %20,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tabloda ayrıca Türkiye'nin ilk raporda ortaya çıkan 47 ürünün ihracatının, 200 ürün ihracatı içindeki ve bu raporda tespit edilen 285 ürünün ihracatından elde ettiği gelirin 1000 ürün

ihracatı içindeki payları görülmektedir. Değer bazında, 47 ürünün 200 ürünün içerisindeki payı %73,9 olurken; 285 ürünün, 1000 ürünün içerisindeki payı %78,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu da ilk 200 ürün içinde tespit edilen 47 üründen sonra Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ilave 238 ürünün hem dünya ithalatında hem de Türkiye'nin ihracatında ilk 47 ürün kadar ağırlığının olmadığını göstermektedir.

Tablo 61. Seçili 285 Ürünün Dünya Genelinde En Çok İthal Edilen İlk 1.000 Ürün ve Bu ürünlerin Türkiye'nin İhracatı İçindeki Payı (2017)

	47 ürünün ilk 200 ürün içindeki payı (Dünya)	47 ürünün ilk 200 ürün içindeki payı (Türkiye)	285 ürünün ithalatının ilk 1.000 ürünün ithalatı içindeki payı (Dünya)	285 ürünün ihracatının ilk 1.000 ürün ihracatı içindeki payı (Türkiye)
%	17,14%	73,92%	20,59%	78,76%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Dünyada küresel ticarete konu olan 6'lı GTİP kodlu toplam 5.923 ürün incelendiğinde ise Türkiye'nin RCA değeri 1 ve üzerinde olan 1.472 ürün tespit edilmiştir.

4.1.3. Yıllara Göre Türkiye'nin En Yüksek Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerin RCA Değerleri

Tablo 62'de Türkiye'nin en fazla rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ilk on ürününü yıllara göre RCA değerleri görülmektedir.

2007 yılında en yüksek RCA değerine 35,5 RCA değeri ile 721420 GTİP numaralı “*Köşeli çubuklar (çentik, yiv, oluk vb şekil bozuklukları olan)*” ürünü sahip olurken; onu 32,4 RCA değeri ile 200819 GTİP numaralı “*Diğer sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri*” ürünü takip etmektedir.

2017 yılında ise en yüksek RCA değerine 28,3 RCA değeri ile, 721420 GTİP numaralı “*Köşeli çubuklar (çentik, yiv, oluk vb şekil bozuklukları olan)*” ürünü sahip olurken; onu 24,8 RCA değeri ile 110100 GTİP numaralı “*Buğday unu/ mahlut unu*” ürünü takip etmektedir.

Tablo 62. Türkiye'nin En Yüksek Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerin Yıllara Göre RCA Değerleri

Sıra	GTİP	Ürün Tanımı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	'721420	Köşeli çubuklar (çentik, yiv, oluk vb şekil bozuklukları olan)	35,5	44,2	39,3	35,2	36,9	36,6	36,6	35,4	33,0	30,9	28,3
2	'110100	Buğday unu/mahlut unu	15,7	14,2	18,2	20,2	21,6	19,4	21,7	21,7	22,9	25,4	24,8
3	'200819	Diğer sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri	32,4	27,5	25,2	30,3	30,9	26,6	24,8	25,7	24,3	18,5	18,0
4	'151219	Ayçiçeği tohumu yağları (diğer)	2,8	7,4	6,2	5,5	12,8	13,7	16,4	25,8	24,6	21,2	17,0
5	'611595	Diğer çoraplar; pamuktan (örme veya kroşe)	23,9	19,3	18,1	18,7	18,5	15,2	15,7	15,7	14,2	14,7	13,3
6	'845011	Tam otomatik çamaşır yıkama makineleri-kapasitesi=<10 kg	8,6	8,7	10,0	10,5	10,3	9,4	10,8	11,6	12,8	12,9	13,0
7	'190219	Makarna; yumurtasız (pişirilmemiş)	4,8	5,2	5,0	6,5	8,6	9,7	13,4	13,0	11,5	11,7	12,9
8	'870210	Minibüs, midibüs ve otobüs; dizel veya yarı dizel, kapasitesi >=10 kişi	14,3	12,1	11,2	10,4	11,1	9,8	10,2	9,5	10,3	12,5	12,7
9	'261000	Krom cevherleri ve konsantreleri	19,1	22,2	20,5	26,0	20,3	19,2	20,1	19,1	14,0	13,2	12,1
10	'842211	Evlerde kullanılan bulaşık yıkama makineleri	7,7	8,5	10,2	11,0	11,8	12,8	13,0	12,9	12,0	11,7	12,1

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 63'de Türkiye'nin en fazla rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünler içinde 2013-2017 dönemi içinde küresel ithalatı en çok artanlar görülmektedir. Adı geçen dönemde 071320 GTİP kodlu ürünün küresel toplam ithalatı yıllık ortalama %27 büyürken, bu ürünü yıllık ortalama %17'lik artış ile 890120 GTİP kodlu ürün ile %14'lik artışla 870321 GTİP kodlu ürün izlemektedir.

Tablo 63. Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünlerden 2013-2017 Döneminde Dünyada İthalatı En Hızlı Büyüyenler

GTİP Kodu	2013-2017 Dönemi Yıllık Ortalama İthalat Büyüme Oranı (%)	GTİP Kodu	2013-2017 Dönemi Yıllık Ortalama İthalat Büyüme Oranı (%)	GTİP Kodu	2013-2017 Dönemi Yıllık Ortalama İthalat Büyüme Oranı (%)
'071320	27,0	'610463	11,0	'940370	7,0
'890120	17,0	'870322	9,0	'611430	7,0
'870321	14,0	'610343	9,0	'392630	7,0
'071340	13,0	'690721	8,2	'845611	6,0
'610342	13,0	'080550	8,0	'870331	6,0
'850790	13,0	'260800	8,0	'620640	6,0
'300213	11,0	'620469	8,0	'940180	6,0
'240319	11,0	'851220	8,0		

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 64'de Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olmadığı ancak 2007-2017 dönemi içinde RCA endeks değeri yükselme eğilimi içinde olan aynı zamanda 2013-2017 döneminde küresel ithalatı artan ürünler görülmektedir. Gelecek yıllarda bu ürünlerin küresel ithalatındaki artışın devam etmesi durumunda ihracatçılarımızın da uluslararası piyasalara ihracatlarının artması ve ürünlerin RCA değerlerinin yükselmesi öngörülmektedir. Böylece bazı ürünlerin RCA değeri eşik değer olan 1'i geçecektir.

580131 "Dokunmuş mensucat (sunî/sen liftten, kesilmemiş atkı iplikli kadife ve pelüş)" GTİP kodlu ürünün son 5 yıl içinde küresel ithalatı yıllık ortalama %19 artarken Türkiye'nin bu üründe 2017 yılına ait RCA değerinin de 0,982 olduğu görülmektedir. Bu ve buna benzer ürünlerinde zaman içerisinde rekabet güçlerini artıracakları ve RCA değerlerinin 1'in üzerine çıkacağı açıkça görülmektedir.

Tablo 64. Türkiye'nin RCA Değeri 1'in Altında Olup Yükselme Eğiliminde ve Küresel Potansiyeli Olan Ürünler

GTİP Kodu	Ürün Açıklaması	2013-2017 Dönemi Yıllık Ortalama Büyüme Oranı (%)	Türkiye RCA Değeri (2017)
580131	Dokunmuş mensucat (suni/sen liften, kesilmemiş atkı iplikli kadife ve pelüş)	19	0,982
847030	Diğer hesap makineleri	7	0,962
691190	Porselen ve çiniden diğer ev eşyası ve tuvalet	7	0,957
844130	Kutu, tüp, varil vb. mahfazaları yapmaya mahsus makineler	5	0,934
711311	Gümüşten mücevherci eşyası, aksamı (kıymetli metallerle kaplı/yaldızlı/değil)	8	0,925
681182	Amyant içermeyen diğer levha, pano, karo vb.eşya	6	0,884
610719	Erkek/ erkek çocuk için külotlar ve slipler; dokumaya elverişli diğer maddelerden (örme veya kroşe)	9	0,864
820590	Takım halinde el aletleri	17	0,826
340700	Model yapmaya mahsus patlar, dişçi mumu vb.müstahzarlar	8	0,819
731814	Demir/çelikten ototaradöz vidalar; dış açılmış	5	0,818
530710	Jüt ve diğer bitki kabuğu liflerinden tek kat iplikler	10	0,810
190230	Diğer makarnalar	5	0,753
660390	Şemsiye, güneş şemsiyesi ve bastonların aksam, süs ve teferruatı	5	0,753
841981	Sıcak içecekleri hazırlama, yiyecekleri pişirme, ısıtma cihazı	5	0,693
851290	Motorlu araçların işaret cihazlarının aksam, parça	7	0,685
330420	Göz makyaj müstahzarları	6	0,684
890392	Motorbotlar (dıştan takma motoru olanlar hariç)	14	0,679
560410	Dokumaya elverişli maddelerle kaplanmış kauçuk ip ve halatlar	5	0,662
551319	Mensucat; devamsız sentetik lif<%85, m2<=170gr.	12	0,599
580610	Kordela; kadife, pelüş ve tırtıl mensucat, dokunabilir maddelerden	5	0,598
330491	Pudralar	7	0,593
640419	Tabanı kauçuk/plastik, yüzü dokuma maddesi diğer ayakkabı	9	0,578
200899	Diğer meyve, yemiş, bitki parçaları konserveleri	9	0,561
370120	Anında develope olarak fotoğraf veren filmler	18	0,547
630520	Ambalaj için torba ve çuval (pamuktan)	7	0,533
621143	Kadın/kız çocuk için diğer giyim eşyası; sentetik/suni lifden	8	0,532
120760	Aspir (Carthamus tinctorius) tohumu	19	0,526
550490	Suni devamsız (işlem görmemiş)	9	0,524
841320	El pompaları	6	0,519

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 65'de dünyada en çok ithalatı yapılan 1.000 ürün belli aralıklarla sıralandığında bu aralıklarda yer alan ve Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürün sayıları görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 10 ürün içinde Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürün sayısı 1 iken ilk 100 içinde 22 ürün, ilk 250 içinde 58 ürün, ilk 500 içinde 149 ürün ve ilk 1.000 ürün içinde de 285 ürün yer almaktadır.

Tablo 65. Seçili 285 ürünün dünya genelinde en çok ithal edilen 1.000 ürün sıralamasının içindeki yeri (2017)

Dünyada En Çok İthalatı Yapılan Ürün Sıralaması	Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğü Olan Ürün Sayısı (RCA≥1)	Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğü Olan Ürün Sayısı Birikimli(RCA≥1)
1-10	1	1
11-100	21	22
101-250	36	58
251-500	91	149
501-1000	136	285

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 66'da Türkiye'nin en yüksek rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ilk 10 ürünün dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürün içindeki yeri görülmektedir. En yüksek RCA değerine sahip olan 721420 GTİP numaralı ürün seçili 285 ürünün dünya ithalat sıralamasında 60. sırada yer alırken dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 263. sırada yer almıştır. RCA değeri sıralamasına göre 2017 yılında 2. sırada yer alan 110100 GTİP numaralı ürün ise, seçili 285 ürünün dünya ithalat sıralamasında 162. sırada yer alırken dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 625. sırada yer almıştır. RCA değeri sıralamasına göre 3. sırada yer alan 200819 GTİP numaralı ürün ise, seçili 285 ürünün dünya ithalat sıralamasında 186. sırada yer alırken, dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 706. sırada yer almıştır. Bu da Türkiye'nin yüksek oranda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünlerin dünya ithalatında üst sıralarda yer alamadığını göstermektedir.

Dünya ithalatında üst sıralarda yer alan ürünlerin Türkiye'nin RCA sıralamasındaki yeri incelendiğinde;

- 285 ürün içinde dünyada en çok ithalatı yapılan ürün olan 710812 GTİP numaralı ürünün, RCA değeri 105. sırada yer alırken dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 7. sırada yer almıştır.
- 285 ürün içinde dünyada ikinci sırada ithalatı yapılan ürün olan 870332 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 238. sırada yer alırken dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 14. sırada yer almıştır.

- 285 ürün içerisinde üçüncü sırada ithalatı yapılan ürün olan 870322 GTİP numaralı ürünün RCA değeri 89. sırada yer alırken dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürünün ithalat sıralaması içinde ise 21. sırada yer almıştır.

Bu da dünya ithalatında üst sıralarda yer alan ürünlerin Türkiye'nin RCA sıralamasında üst sıralarda yer alamadığını göstermektedir.

Tablo 66. Seçili 285 Ürün İçinde İlk 10 Sırada Yer Alan Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçindeki Yeri (2017)

GTİP Kodu	Türkiye'nin RCA Sırasındaki Yeri	Dünya İthalat Sıralamasına Göre Sırası (RCA'sı 1'den Büyük 285 Ürün İçinde)	Dünya İthalat Sıralamasına Göre Sırası (1000 ürün içinde)	Türkiye'nin RCA Sırasındaki Yeri	Dünya İthalat Sıralamasına Göre Sırası (RCA'sı 1'den Büyük 285 Ürün İçinde)	Dünya İthalat Sıralamasına Göre Sırası (1000 ürün içinde)	GTİP Kodu
'721420	1	60	263	105	1	7	'710812
'110100	2	162	625	238	2	14	'870332
'200819	3	186	706	89	3	21	'870322
'151219	4	232	839	191	4	24	'870899
'611595	5	169	650	227	5	28	'870829
'845011	6	83	364	60	6	34	'711319
'190219	7	192	726	22	7	41	'870421
'870210	8	46	192	95	8	52	'852872
'261000	9	197	742	160	9	53	'732690
'842211	10	182	694	222	10	55	'401110

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 67' da Türkiye'nin en yüksek rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürün RCA değeri baz alınarak onarlı sınıflara ayrıldığında, dünya ithalat sıralamasına ve Türkiye'nin RCA değeri sıralamasına göre Türkiye'nin birikimli ihracatı görülmektedir.

- RCA değeri yüksek olan ilk on ürün, Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık %10,1'ini oluştururken; öne çıkan 285 ürün içinde dünyada en çok ithalatı yapılan ilk on üründe Türkiye'nin ihracatı, Türkiye toplam ihracatının %26,85'ni oluşturmaktadır.
- RCA değeri yüksek olan ilk yirmi ürün Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık %16,1'ini oluştururken, 285 ürün içinde dünyada en çok ithalatı yapılan ilk yirmi üründe Türkiye'nin ihracatı, Türkiye toplam ihracatının %34,5'ni oluşturmaktadır.
- RCA değeri yüksek olan ilk yüz ürün ise Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık %64,1'ini oluştururken, öne çıkan 285 ürün içinde dünyada en çok ithalatı yapılan ilk yüz üründe Türkiye'nin ihracatı, Türkiye toplam ihracatının %72'sini oluşturmaktadır.

Bu da Türkiye'nin yüksek oranda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünlerin ihracatından ziyade yine rekabet üstünlüğüne sahip olduğumuz ancak dünya ithalatında üst sıralarda yer alan ürünlerin ihracatına odaklandığını göstermektedir.

Bir başka ifade ile ihracatçılarımız uluslararası pazarlara girmek için RCA değerinin yüksek olduğu ürünlerin satışı yerine, yine rekabet üstünlüğü olan ancak RCA değeri çok yüksek olmayan ve dünyada en çok talep gören ürünlerin satışını yapmayı tercih etmiştir.

Öyleyse RCA değeri sıralamasına bakılmaksızın dünyanın da Türkiye'den ithal ettiği ve Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu bu ürünlerin ihracatını attırmak mümkündür. Böylece bu ürünlerin ihracatının dünya ithalatından aldığı pay da artırılabilir.

Tablo 67. Seçili 285 Ürün İçinde Ürün Sayısına Göre Türkiye'nin Birikimli İhracatı (%)

Ürün	285 Ürünün Dünya İthalat Sıralamasına Göre Türkiye'nin Birikimli İhracatı (%)	Türkiye'nin RCA Değeri Sıralamasına Göre Türkiye'nin Birikimli İhracatı (%)
İlk 10 ürün	26,85%	10,09%
İlk 20 ürün	34,50%	16,09%
İlk 30 ürün	43,23%	27,42%
İlk 40 ürün	49,37%	34,00%
İlk 50 ürün	56,14%	38,62%
İlk 60 ürün	61,59%	47,44%
İlk 70 ürün	64,99%	50,74%
İlk 80 ürün	67,35%	53,89%
İlk 90 ürün	70,49%	60,55%
İlk 100 ürün	71,95%	64,13%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.1.4. Türkiye'nin RCA Değeri En Yüksek İlk 5 Ürünü İhraç Ettiği Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)

Tablo 68'te Türkiye'nin RCA değeri en yüksek ilk 5 ürünü ihraç ettiği ülkelerin ağırlıklı ortalama ile hesaplanmış uzaklıkları ile bu ürünlerin dünyada İhracat edildiği ülkelerin ortalama ağırlıklı uzaklıkları görülmektedir.

RCA değeri en yüksek olan ilk 4 üründe Türkiye'nin aynı zamanda bu ürünleri dünyada en fazla ihraç eden ülke olduğu da tespit edilmiştir. Türkiye'nin 721420 ve 110100 GTİP numaralı ürünler dışındaki üç üründe de; bu ürünlerin dünyada ihracatını yapan ülkelerin ortalama

ağırlıklı uzaklıklarından daha kısa mesafeye ihraç ettiği görülmektedir. Özellikle ilk ürüne dünyada mesafeye bakılmaksızın uzak ülkeler tarafından da talep olduğu görülmektedir.

Tablo 68. Türkiye'nin RCA Değeri En Yüksek İlk Beş Üründe İhracat Yaptığı Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)

GTİP	Dünya İthalatı	Türkiye İhracatı	Türkiye'nin Yaptığı İhracatın Dünyadaki Sıralaması	RCA Değeri	Türkiye'nin İhracat Yaptığı Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)	Dünyada İhracat Yapılan Ülkelerin Ortalama Ağırlıklı Uzaklığı (km)
'721420	10.716.831	2.464.833	1	28,27	5.057	2.730
'110100	4.770.873	1.052.581	1	24,75	2.615	2.162
'200819	4.213.954	693.516	1	17,96	2.857	3.528
'151219	3.510.824	538.877	1	16,96	1.859	1.947
'611595	4.567.279	626.702	2	13,27	2.550	4.804

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 69'de Türkiye'nin ihracatında ilk on sırada yer alan ülkeler ile ihracat gerçekleştirilen en uzak mesafedeki ülkelerin ağırlıklı ortalama ile hesaplanmış uzaklıkları görülmektedir. Türkiye'nin 2017 yılında en çok ihracatı ortalama 3.172 km uzaklıktaki Almanya pazarına gerçekleştirirken ikinci sırada ortalama 3.622 km mesafede yer alan Birleşik Krallık ve üçüncü sırada da 5.866 km mesafedeki Arap Emirlikleri yer almıştır. Türkiye 2017 yılında en uzak mesafe olarak ortalama 12.821 km mesafedeki Fransız Polinezyası'na ihracat yaparken bu ihracatın miktarı ise 3,4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ortalama 11.561 km mesafedeki Yeni Kaledonya'ya 5,8 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirirken, 11.401 km mesafedeki Şili'ye ise 254,6 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır. Bu da ihracatın lojistik imkânlarındaki gelişmeler doğrultusunda uzak mesafe söz konusu olmadan gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Tablo 69. Türkiye'nin En Çok ve En Uzak Mesafede İhracat Yaptığı Ülkelerin Ağırlıklı Ortalama Uzaklığı (km)

En Çok İhracat Yapılan Ülke	İhracat (1000 \$)	En Çok İhracat Yapılan Ülkenin Ortalama Mesafesi (km)	İhracat Yapılan En Uzak Ülke	İhracat (1000 \$)	İhracat Yapılan En Uzak Ülke Mesafesi (km)
Almanya	15.118.910	3.172	Fransız Polinezyası	3.398	12.821
Birleşik Krallık	9.603.189	3.622	Yeni Kaledonya	5.787	11.561
BAE	9.184.157	5.866	Şili	254.626	11.401
Irak	9.054.612	3.105	Yeni Zelanda	104.038	11.159
ABD	8.654.623	7.805	Brezilya	384.904	10.607
İtalya	8.473.629	2.801	Avustralya	538.220	10.193
Fransa	6.589.874	3.098	Paraguay	29.573	9.925
İspanya	6.302.135	3.815	Panama	197.813	9.729
Hollanda	3.864.486	3.481	Arjantin	159.288	9.709
İsrail	3.407.436	5.162	Peru	108.524	9.643

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.1.5. Seçili 285 Üründe İhracatçı Firma Sayısı ve Bu Ürünlerin TİM - Sektör Sınıflaması

T.C. Ticaret Bakanlığı verilerine göre 2017 yılında Türkiye 77.730 ihracatçı firma tarafından 6'lı GTİP kodunda 4.698 ürün, 2018 yılında ise yaklaşık 83.000 ihracatçı firma tarafından 4.729 ürün ihracatı gerçekleştirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere Türkiye dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürünün toplam ihracatından 115,5 milyar dolar, RCA değeri 1 ve üzerinde olan 285 ürünün dünyaya ihracatından ise yaklaşık 91 milyar dolar gelir elde etmiştir. İlk raporda ise Türkiye dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 200 ürünün toplam ihracatından 66,7 milyar dolar, RCA değeri 1 ve üzerinde olan 47 ürünün dünyaya ihracatından ise yaklaşık 49,3 milyar dolar gelir elde ettiği tespit edilmişti.

Tablo 70'da 2017 ve 2018 yılları için 285 ürüne göre ihracatçı firma sayısı (bazı firmalar birden fazla ürünün ihracatında yer almaktadır) dağılımları görülmektedir. En fazla ihracatçı firma 2017 yılında 8.625 firma ve 2018 yılında da 9.098 firma ile 732690 GTİP numaralı "Demir/çelikten diğer eşya" ürününde görülmüştür. Bu ürünü, 2017 yılında 6.111 ihracatçı firma ve 2018 yılında 7.082 ihracatçı firma ile, 940360 GTİP numaralı "Diğer ahşap mobilyalar" ürünü takip etmiştir.

2017 yılında en az ihracatçı firma, 3 firma ile 870340 GTİP numaralı "Hem benzinli hem de tahrik gücü veren elektrik motorlu diğer taşıtlar; harici güç kaynağından şarj edilenler hariç"

ürünü ve 1 firma ile 300213 GTİP numaralı “Karışım olmayan bağışıklık ürünleri; dozlandırılmamış veya perakende satışa uygun şekilde ambalajlanmamış/hazırlanmamış” ürününde görülmüştür.

2018 yılında ise 3 firma 261690 GTİP numaralı “Diğer kıymetli metal cevherleri ve konsantreleri” ürününün ve 1 firma 300213 GTİP numaralı “Karışım olmayan bağışıklık ürünleri; dozlandırılmamış veya perakende satışa uygun şekilde ambalajlanmamış/hazırlanmamış” ürününün ihracatını gerçekleştirmiştir.

Tablo 70. Seçili 285 Üründeki İhracatçı Firma Sayıları (2017&2018)

GTİP	2017	2018	GTİP	2017	2018	GTİP	2017	2018	GTİP	2017	2018	GTİP	2017	2018	GTİP	2017	2018
'020712	73	105	'330510	996	1018	'560312	274	281	'720852	108	112	'841381	1552	1503	'870331	19	14
'020714	106	110	'330720	322	321	'570330	642	714	'720916	40	37	'841391	1132	1250	'870332	114	123
'040410	62	72	'340111	737	771	'600410	572	565	'720917	52	46	'841810	270	323	'870340	3	19
'050400	32	39	'340130	447	452	'600622	873	849	'721049	201	218	'841821	393	433	'870421	133	193
'070200	697	694	'340220	1309	1363	'600632	688	677	'721070	118	144	'841850	706	796	'870431	8	11
'070310	249	200	'350610	1497	1537	'610342	1236	1172	'721391	45	36	'841869	954	1121	'870590	106	161
'070960	407	485	'380991	256	270	'610343	528	578	'721420	150	155	'841899	581	656	'870790	101	108
'071080	98	99	'390311	27	32	'610443	1139	1090	'721499	172	181	'842121	949	1070	'870829	1195	1312
'071320	220	363	'390690	471	510	'610462	1451	1389	'721633	70	67	'842123	1194	1241	'870830	1101	1075
'071340	312	386	'390769	18	26	'610463	876	931	'721934	69	87	'842131	1015	1035	'870870	780	843
'080212	44	44	'390799	266	292	'610510	1070	1105	'722830	48	37	'842211	309	389	'870880	874	879
'080510	684	770	'390950	421	441	'610711	836	807	'730630	421	449	'842240	1095	1145	'870893	772	778
'080550	656	825	'391739	1574	1741	'610910	4355	4374	'730661	256	303	'842810	343	388	'870899	2401	2396
'080610	437	427	'391740	2120	2064	'610990	2445	2511	'730830	1796	1984	'842959	73	159	'871639	322	322
'081900	690	783	'392010	1054	1195	'611011	498	520	'730840	367	468	'843131	432	512	'871690	534	556
'110100	372	319	'392020	478	474	'611020	2775	2754	'730890	3076	3400	'843149	619	666	'890110	18	14
'120600	195	194	'392062	156	180	'611030	2143	2182	'730900	851	905	'845011	276	326	'890120	14	10
'150910	153	240	'392190	1832	1929	'611120	1142	1154	'731100	404	474	'845611	95	130	'903210	1076	1109
'151219	154	168	'392310	1713	1825	'611430	548	562	'731210	702	745	'847420	184	223	'940161	2727	3288
'151790	131	152	'392321	1324	1359	'611595	1270	1279	'731815	3505	3659	'847490	552	632	'940180	1880	2107
'170490	1247	1315	'392329	2890	2782	'611596	580	641	'731829	2208	2240	'847720	117	127	'940290	433	521
'180631	166	180	'392330	1206	1285	'620213	793	793	'732020	601	639	'847780	622	646	'940320	3470	3876
'180632	207	242	'392350	1773	1846	'620342	2104	2096	'732111	797	840	'848110	842	856	'940330	2162	2502
'180690	822	946	'392410	2282	2521	'620343	990	1052	'732393	1936	2114	'848310	1314	1426	'940350	3425	4068
'190219	321	316	'392490	2583	2878	'620442	1398	1328	'732399	2551	2780	'848350	869	946	'940360	6111	7082
'190531	458	492	'392590	2973	3178	'620443	1361	1507	'732619	241	222	'850152	499	591	'940370	1360	1387
'190532	445	499	'392630	755	738	'620462	1713	1701	'732690	8625	9098	'850213	183	195	'940390	2938	3319
'190590	823	870	'400510	32	38	'620463	1059	1235	'740811	51	51	'850423	33	37	'940690	484	548
'200290	344	300	'401110	222	251	'620469	701	730	'740819	111	115	'850710	160	166	'950699	398	415
'200599	489	506	'401120	167	165	'620520	1730	1698	'741220	529	634	'850790	193	202	'961900	811	762
'200819	848	927	'401699	2297	2359	'620630	1461	1407	'741999	507	556	'851150	205	232			
'210690	836	997	'420310	607	599	'620640	1363	1388	'760421	398	429	'851190	296	293			
'220210	544	617	'441011	138	163	'630231	732	749	'760429	1936	2012	'851220	981	1022			
'220890	14	13	'441114	528	591	'630260	2108	2206	'760611	220	216	'851629	647	708			
'240220	6	8	'441820	1436	1687	'630392	1104	1304	'760711	115	132	'851660	1660	1830			
'240319	5	7	'441899	1006	1060	'640359	655	612	'760720	374	389	'851680	949	973			
'250100	505	487	'480300	302	307	'690721	481	612	'761010	941	1115	'852550	55	42			
'252310	22	24	'480519	48	33	'691110	1347	1544	'761090	1499	1674	'852872	391	447			
'252329	177	165	'481159	128	139	'691200	986	1163	'761290	135	128	'853620	621	643			
'260700	23	28	'481190	295	299	'700529	88	102	'761510	1005	1068	'853649	1033	1097			
'260800	54	68	'481810	303	270	'700721	256	312	'761699	2768	2848	'853720	317	290			
'261000	51	58	'481820	621	547	'710812	21	21	'830140	1604	1697	'853810	531	628			
'261690	4	3	'481910	1913	2028	'711319	641	667	'830210	1792	1893	'854411	141	139			
'271119	10	17	'481920	637	667	'720241	7	9	'830230	505	519	'854420	696	778			
'281122	122	130	'481940	1256	1257	'720421	39	39	'830241	1592	1625	'854449	1617	1683			
'283620	110	94	'482110	1900	1875	'720711	23	16	'830242	1149	1262	'854460	339	327			
'300213	1	1	'520512	129	134	'720720	46	57	'830249	1428	1448	'870120	204	178			
'320649	294	304	'540233	287	300	'720837	26	25	'840310	392	386	'870193	73	148			
'320890	1113	1129	'540752	607	571	'720838	32	27	'840991	550	558	'870210	346	375			
'320910	438	483	'540761	1063	1085	'720839	47	48	'840999	1156	1189	'870321	39	28			
'321410	1375	1412	'550320	92	111	'720851	104	98	'841350	652	763	'870322	25	41			

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

Tablo 71’de çalışmada Türkiye için hesaplanan RCA değerleri 1 ve 1’den büyük 285 ürünün TİM’in sektör sınıflandırmasına göre dağılımı görülmektedir. 285 ürün TİM sınıflamasına göre sektörlere dağıtıldığında 285 ürün içinde “*Fındık ve Mamulleri*”, “*Savunma ve Havacılık Sanayii*” ile “*Süs Bitkileri ve Mamulleri*” sektörlerine ait ürünün olmadığı görülmektedir.

En fazla ürüne 38 çeşitli ürün ile “*Kimyevi Maddeler ve Mamulleri*” sahip olurken bu sektörü 33 ürün ile “*Otomotiv Endüstrisi*” ile 31 ürünle “*Hazırgiyim ve Konfeksiyon*” sektörleri izlemektedir. “*Halı*” ile “*Zeytin ve Zeytinyağı*” sektöründe ise birer ürünün yer aldığı görülmektedir.

En fazla ürüne sahip ilk üç sektörün 2017 yılı ve 2018 yılı ihracat verileri incelendiğinde her iki yılda da “*Otomotiv Endüstrisi*” sektörü en fazla ihracat yapan sektör olurken onu “*Hazırgiyim ve Konfeksiyon*” ile “*Kimyevi Maddeler ve Mamulleri*” sektörleri izlemiştir.

Tablo 71. Seçili 285 Ürünün TİM - Sektörel Sınıflaması (2017)

Sektör	GTİP	Sektör	GTİP	Sektör	GTİP	Sektör	GTİP	Sektör	GTİP	Sektör	GTİP
Çelik	'720421	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	'271119	Demir ve Demir Dışı Metaller	'730840	Elektrik Elektronik	'841810	Otomotiv Endüstrisi	'401110	Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	'441011
	'720711		'281122		'732111		'841821		'401120		'441114
	'720720		'283620		'732393		'842211		'700721		'441820
	'720837		'300213		'732399		'845011		'732020		'441899
	'720838		'320649		'732619		'850152		'830230		'480300
	'720839		'320890		'732690		'850213		'840991		'480519
	'720851		'320910		'740811		'850423		'840999		'481159
	'720852		'321410		'740819		'851660		'842123		'481190
	'720916		'330510		'741999		'851680		'842131		'481810
	'720917		'330720		'760421		'852550		'850710		'481820
	'721049		'340111		'760429		'852872		'850790		'481910
	'721070		'340130		'760611		'853620		'851150		'481920
	'721391		'340220		'760711		'853649		'851190		'481940
	'721420		'350610		'760720		'853720		'851220		'482110
	'721499		'380991		'761010		'853810		'870120		'940161
	'721633		'390311		'761090		'854411		'870210		'940180
	'721934		'390690		'761290		'854420		'870321		'940330
	'722830		'390769		'761510		'854449		'870322		'940350
	'730630		'390799		'761699		'854460		'870331		'940360
	'730661		'390950		'830140	Mücevher	'710812		'870332		'940390
'730830	'391739	'830210	'711319	'870340	'961900						

	'730890		'391740		'830241		'610342		'870421
	'730900		'392010		'830242		'610343		'870431
	'731100		'392020		'830249		'610443		'870590
	'731210		'392062		'940290		'610462		'870790
	'731815		'392190		'940320		'610463		'870829
	'731829		'392310		'940690		'610510		'870830
İklimlendirme Sanayii	'741220		'392321	Deri ve Deri Mamulleri	'420310		'610711		'870870
	'840310		'392329		'640359		'610910		'870880
	'841381		'392330	Kuru Meyve ve Mamulleri	'080212		'610990		'870893
	'841391		'392350		'200819		'611011		'870899
	'841850		'392410		'250100		'611020		'871639
	'841869		'392490		'260700		'611030		'871690
	'841899		'392590	Madencilik Ürünleri	'260800		'611120	Tütün	'240220
	'842121		'392630		'261000		'611430		'240319
	'848110		'400510		'261690		'611595	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	'020712
	'851629		'401699		'720241		'611596		'020714
	'903210		'940370	Zeytin ve Zeytinyağı	'150910		'620213		'040410
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	'071320	Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	'252310	Yaş Meyve ve Sebze	'070200		'620342		'050400
	'071340		'252329		'070310		'620343		'841350
	'110100		'690721		'070960		'620442		'842240
	'120600		'691110		'080510		'620443		'842810
	'151219		'691200		'080550		'620462		'842959
	'151790		'700529		'080610		'620463		'843131
	'170490	Tekstil ve Hammaddeleri	'520512		'081090		'620469		'843149
	'180631		'540233		'071080		'620520	Makine ve Aksamları	'845611
	'180632		'540752		'200290		'620630		'847420
	'180690		'540761	Meyve Sebze Mamulleri	'200599		'620640		'847490
	'190219		'550320		'220210		'630231		'847720
	'190531		'560312		'220890		'630260		'847780
	'190532		'600410	Gemi ve Yat	'890110		'630392		'848310
	'190590		'600622		'890120		'950699		'848350
	'210690		'600632	Halı	'570330				'870193

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) ve (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

TÜİK verilerine göre “Uyumlaştırılmış Mal Tanım ve Kod Sistemi, 2017” bir başka ifade ile HS2/ Armonize ürün kodlama sisteminde 97 ürün sınıfı tanımlanmıştır. Tablo 72’de çalışmada Türkiye için hesaplanan RCA değerleri 1 ve 1’den büyük 285 ürünün adı geçen 97 ürün sınıfına dağılımı görülmektedir.

En çok ürün sayısına 29 ürün ile 84 “Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar” GTİP numaralı sektör sahip olurken; 85 “Elektrikli makina ve cihazlar” GTİP numaralı sektör 21 ürüne; 39 “Plastikler ve mamulleri” ile 87 “Motorlu kara taşıtları” GTİP numaralı sektörlerde ise 20’şer ürün yer almıştır.

On dokuz sektörde ise birer ürünün yer aldığı görülmektedir. Bu sektörler;

- 04 “Süt ürünleri”, 05 “Diğer hayvansal menşeli ürünler”, 11 “Değirmencilik ürünleri”, 12 “Yağlı tohum ve meyvalar”, 17 “Şeker ve şeker mamulleri”, 21 “Yenilen çeşitli gıda müstahzarları”, 27 “Mineral yakıtlar, mineral yağlar”, 30 “Eczacılık

ürünleri”, 35 “Albüminoid maddeler”, 38 “Muhtelif kimyasal maddeler”, 42 “Deri ve saraciye eşyası”, 52 “Pamuk ve pamuklu mensucat”, 55 “Sentetik ve suni devamsız lifler”, 56 “Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat”, 57 “Halılar, yer kaplamaları”, 64 “Ayakkabılar”, 90 “Ölçü, kontrol, ayar cihazları”, 95 “Oyun ve spor malzemeleri” ve 96 “Çeşitli mamul eşya” sektörleridir.

Tablo 72. Seçili 285 Ürünün HS2 Sınıflamasına Göre Dağılımı (2017)

Fasıllar (HS2/ 2'Lİ Armonize Kodlar)	Ürün Sayısı	Fasıllar (HS2/ 2'Lİ Armonize Kodlar)	Ürün Sayısı	Fasıllar (HS2/ 2'Lİ Armonize Kodlar)	Ürün Sayısı
'84-Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar	29	'74-Bakır ve bakırdan eşya	4	'05-Diğer hayvansal menşeli ürünler	1
'85-Elektrikli makina ve cihazlar	21	'15-Katı ve sıvı yağlar	3	'11-Değirmencilik ürünleri	1
'39-Plastikler ve mamulleri	20	'18-Kakao ve kakao müstahzarları	3	'12-Yağlı tohum ve meyveler	1
'87-Motorlu kara taşıtları	20	'20-Sebze ve meyvelerin müstahzarlar	3	'17-Şeker ve şeker mamulleri	1
'72-Demir ve çelik	19	'25-Tuz, kükürt, kireçler ve çimento	3	'21-Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	1
'61-Örme giyim eşyası	16	'34-Sabunlar	3	'27-Mineral yakıtlar, mineral yağlar	1
'73-Demir veya çelikten eşya	16	'54-Sentetik ve suni filamentler	3	'30-Eczacılık ürünleri	1
'62-Örülmemiş giyim eşyası	11	'60-Örme eşya	3	'35-Albüminoid maddeler	1
'48-Kağıt ve karton	10	'63-Dokunabilir maddelerden hazır eşya	3	'38-Muhtelif kimyasal maddeler	1
'76-Alüminyum ve alüminyumdan eşya	10	'69-Seramik mamulleri	3	'42-Deri ve saraciye eşyası	1
'94-Mobilyalar, prefabrik yapılar	10	'02-Etler ve yenilen sakatat	2	'52-Pamuk ve pamuklu mensucat	1
'07-Yenilen sebzeler	6	'22-Meşrubat, alkollü içkiler	2	'55-Sentetik ve suni devamsız lifler	1

'83-Adi metallerden çeşitli eşya	6	'24-Tütün	2	'56-Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat	1
'08-Yenilen meyveler	5	'28-İnorganik kimyasallar	2	'57-Halılar, yer kaplamaları	1
'19-Pastacılık ürünleri	4	'33-Parfümeri, kozmetik	2	'64-Ayakkabılar	1
'26-Metal cevherleri, cüruf ve kül	4	'70-Cam ve cam eşya	2	'90-Ölçü, kontrol, ayar cihazları	1
'32-Boyalar, pigmentler, vb.	4	'71-Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	2	'95-Oyun ve spor malzemeleri	1
'40-Kauçuk ve kauçuktan eşya	4	'89-Gemiler ve suda yüzen taşıtlar	2	'96-Çeşitli mamul eşya	1
'44-Ağaç ve ahşap eşya	4	'04-Süt ürünleri	1		

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 73'de ilk çalışmada Türkiye için hesaplanan RCA değerleri 1 ve 1'den büyük 47 ürünün bu raporda öne çıkan 285 ürün içindeki sırası görülmektedir. İlk raporda öne çıkan 47 üründen sadece 870210 ve 870340 GTİP numaralı ürünlerin bu raporda ortaya çıkan 285 ürün içinde RCA değeri sıralamasında ilk 20 ürün içinde yer aldığı görülmektedir. Bu raporda ortaya çıkan 285 ürün içinde RCA değeri sıralamasında ilk 10 üründen sadece 1 ürünün (870210) ilk çalışmadaki ilk on ürün sıralamasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 73. İlk Raporda Öne Çıkan 47 Ürünün Bu Raporda Öne Çıkan 285 Ürün İçindeki Sırası

GTİP Kodu	İlk Raporda Öne Çıkan 47 Ürün İçindeki Sırası	Bu Raporda Öne Çıkan 285 Ürün İçindeki Sırası	GTİP Kodu	İlk Raporda Öne Çıkan 47 Ürün İçindeki Sırası	Bu Raporda Öne Çıkan 285 Ürün İçindeki Sırası	GTİP KODU
'870210	1	8	'240220	25	145	'721420
'870340	2	18	'730890	26	153	'110100
'870421	3	22	'840991	27	159	'200819
'870331	4	26	'732690	28	160	'151219
'841810	5	27	'190590	29	174	'611595
'620462	6	36	'870899	30	191	'845011
'610910	7	38	'390690	31	194	'190219
'870321	8	48	'870120	32	196	'870210
'611020	9	49	'870880	33	205	'261000
'854449	10	53	'940360	34	212	'842211
'961900	11	57	'401110	35	222	'283620
'711319	12	60	'940161	36	224	'020712
'720839	13	65	'870829	37	227	'840310
'620342	14	73	'870431	38	233	'071340
'870870	15	85	'890120	39	236	'740819
'840999	16	86	'870332	40	238	'600622
'870322	17	89	'841391	41	252	'630260
'611030	18	94	'731815	42	253	'870340
'852872	19	95	'870830	43	254	'730661
'710812	20	105	'940320	44	262	'080550
'721049	21	125	'210690	45	271	

'392190	22	129	'843149	46	276
'401120	23	132	'851220	47	278
'392010	24	138			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.2. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Seçili 285 Ürün ve Potansiyel Pazar Analizi

RCA değeri 1 ve üzerinde olan 6'lı GTIP numaralı 285 ürün tespit edildikten sonra bu ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler belirlenmiştir.

Bu ülkelerde 285 ürünün her biri için Türkiye'nin pazar payı tespit edilerek bu paylar;

- Hiç pazar payı olmayanlar (%0),
- Pazar payı %0-%1 arasında olanlar,
- Pazar payı %1-5 arasında olanlar,
- Pazar payı %5-10 arasında olanlar,
- Pazar payı %10-25 arasında olanlar
- Pazar payı %25 ve üzerinde olanlar olmak üzere 6 ana grupta sınıflandırılmıştır.

Çalışmada 285 ürün için, ürünlerin %75 ithalatını gerçekleştiren ülkeler sınıflandığında farklı 132 ülkenin 5.788 defa bu ürünlerin ithalat sıralamasına girdiği görülmektedir. Sonuç olarak 2017 yılında Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürüne ait toplam 3,07 trilyon dolarlık küresel ithalat 132 farklı ülke tarafından gerçekleştirilmiştir.

RCA değeri 1 ve üstünde olan ürünler, bu ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler ve ülkelerin her biri ile her ürünün ithalatında Türkiye'den yaptıkları ithalatın payları tespit edildikten sonra bu ülkeler yukarıda belirtilen paylara göre 6 alt kategoriye ayrılmıştır.

Bu paylara göre ülkelerin Türkiye'den ithal ettikleri ürün sayılarının dağılımı **Tablo 74**'de görülmektedir.

Çalışmada bulunan 132 ülkenin adı geçen 285 ürün için ithalat pay kırımlarında kaç defa sıralamaya girdiği belirtilen tabloda, 285 ürünün 266'ında bu ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasında yer alan ABD ve Almanya ilk sırada birlikte yer almaktadır. Bu iki ülkeyi sıralamaya 261 defa giren Fransa, 252 defa giren Birleşik Krallık, 232 defa giren Kanada, 231 defa giren İtalya ve 223 defa giren İspanya takip etmektedir.

İlk çalışmada öne çıkan 47 ürününün küresel ithalatında ilk sıralarda yer alan ülkelerin sıralamasında ABD, Fransa ve Almanya ilk 3 sırayı birlikte paylaşmışlardır. İlk çalışmada elde edilen 47 ürünün ithalatında en çok sıralamaya giren ilk 12 ülkenin bu çalışmada da sıralamada bir veya iki kez yer değiştirmelerine rağmen genelde aynı olduğu görülmektedir.

Tablo 74'de ayrıca 27 ülkenin dünyadan ithalatında Türkiye'nin sadece bir defa değişik oranlarda payı olduğu tespit edilmiştir. Bu payların ülkelere göre dağılımı incelendiğinde 10 ülkenin ithalatında Türkiye'nin hiç yer almadığı görülmektedir. Bu ülkeler Bahamalar, Bosna Hersek, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Honduras, Lesotho, Makao, Mali, Nijer, Seyşeller ve Tacikistan'dır.

Türkiye'nin;

- 6 ülkenin (Kırgızistan, Kongo, Marshall Adaları, Moritanya, Paraguay ve Zambiya) ithalatında % 0 ile %1 aralığında paya,
- 3 ülkede (Filistin, Tanzanya ve Türkmenistan) %1 ile %5 arasında paya,
- 2 ülkede (Kamerun ve Slovenya) %5 ile %10 arasında paya,
- 2 ülkede (Burkina Faso ve Eritre) %10 ile %25 arasında paya
- 4 ülkede (Benin, Cibuti, Haiti, Sierre Leone) de %25'den büyük paya sahip olduğu da görülmektedir.

Tablo 74'de ayrıca bazı ülkelerin birden fazla üründe sıralamaya girmesi nedeni ile "**ithalat payı %0**" kategorisinde 102 farklı ülkenin 800 defa, "**%0-%1 arasında olanlar**" kategorisinde 90 farklı ülkenin 2.803 defa, "**%1-%5 arasında olanlar**" kategorisinde 79 farklı ülkenin 1.275 defa, "**%5-%10 arasında olanlar**" kategorisinde 61 farklı ülkenin 419 defa, "**%10-%25 arasında olanlar**" kategorisinde ise 53 farklı ülkenin 337 defa, "**%25 ve üzerinde olanlar**" kategorisinde ise 51 farklı ülkenin 134 defa seçili ürünlerin dünya ithalatının %75'ini oluşturan ülkeler sıralamasına girdiği görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere toplamda 132 ülkenin 285 üründe 5.788 defa dünya ithalatının %75'ini oluşturan ülkeler sıralamasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 74. Karşılaştırmalı Üstünlük Modeline Göre Türkiye'nin Dünya Ticaretinde En İddialı Olduğu 285 İhraç Ürünüde, O Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatını Yapan Ülkelerin İthalatında Türkiye'nin Payına Göre Türk İhraç Ürünlerinin Konumu

Ülkeler	Pay Yok (%0, ithalat yok)	% 0-1	%1-5	% 5-10	%10-25	%25 ve üzeri	Toplam	Sıra
ABD	18	180	46	14	7	1	266	1
Almanya	8	93	87	41	28	9	266	1
Fransa	9	110	97	20	20	5	261	3
Birleşik Krallık	7	100	80	30	28	7	252	4
Kanada	25	162	36	6	2	1	232	5
İtalya	10	82	72	33	23	11	231	6
İspanya	11	72	77	18	37	8	223	7
Hollanda	12	111	59	27	5	2	216	8
Belçika	15	91	66	15	24	3	214	9
Japonya	57	116	18	1	1		193	10
Çin	33	121	20	8	7		189	11
Polonya	15	71	58	20	21	1	186	12
Meksika	29	116	18	2			165	13
Rusya	7	57	62	24	13	2	165	13
Güney Kore	38	99	12	2			151	15
Avustralya	14	104	22	2			142	16
Avusturya	11	77	34	10	7	3	142	16
Çekya	16	69	30	3	4	1	123	18
BAE	3	47	46	19	6		121	19
İsviçre	8	71	29	10	2	1	121	20
İsveç	13	59	22	10	5	1	110	21
Hong Kong	30	58	14		1		103	22
Tayland	27	61	2	2			92	23
Suudi Arabistan	4	22	37	9	14	4	90	24
Hindistan	17	58	10	4			89	25
Vietnam	30	52	6				88	26
Endonezya	30	36	5	2			73	27
Malezya	32	33	4	2		1	72	28
Singapur	12	49	4	1		1	67	29
Danimarka	12	37	9	6	1		65	30
Macaristan	6	36	12	5	3		62	31
Romanya	1	8	22	13	10	6	60	32
Brezilya	13	35	7	1	1		57	33
Irak	1	3	9	6	12	26	57	33
Norveç	8	33	10	3	1		55	35
Tayvan	20	26	1		2		49	36
Filipinler	22	15	4			1	42	37
Slovakya	7	31	2	1			41	38
Portekiz	8	15	4	1	4	1	33	39
Cezayir	2	3	9	11	4	2	31	40
İsrail	2	2	9	2	9	7	31	40
İrlanda	6	17	5	1	1		30	42
Bangladeş	9	13	3	1			26	43
Mısır	1	2	8	3	5	4	23	44
Şili	5	9	8		1		23	44
Güney Afrika	5	9	5		3		22	46
İran		4	5	4	3	6	22	46

Kazakistan	1	7	6	5	1	1	21	48
Peru	7	10	3	1			21	48
Arjantin	12	7	1				20	50
Pakistan	7	8	3	1			19	51
Kuveyt	2	5	8	2	1		18	52
Fas	1	4	4	1	3	4	17	53
Kolombiya	5	6	2		2	1	16	54
Ukrayna		6	8			1	15	55
Kamboçya	9	4					13	56
Sri Lanka	6	4	1				11	57
Afganistan	2	5	2				9	58
Etiyopya	1	2	3			3	9	58
Gana		6		1		2	9	58
Katar	1	1	4	1	2		9	58
Litvanya	5	2		1	1		9	58
Angola	1	4		1	1	1	8	63
Finlandiya	1	5	1	1			8	63
Myanmar	5	1	1				7	65
Sudan		1	3	1		2	7	65
Belarus	3		1		1	1	6	67
Kosta Rika	2	4					6	67
Libya		3			1	2	6	67
Nepal	5		1				6	67
Nijerya		2	2	2			6	67
Venezuela	4			1		1	6	67
Panama	1	1	1		1	1	5	73
Suriye	1					4	5	73
Tunus	1			1	1	2	5	73
Umman	1	4					5	73
Ürdün		1	2		1	1	5	73
Yeni Zelanda		4	1				5	73
Bulgaristan	1		2		1		4	79
El Salvador	3	1					4	79
Kenya	3	1					4	79
Lübnan			1	1	1	1	4	79
Özbekistan	1	2	1				4	79
Yemen	1	1				2	4	79
Yunanistan	1	2				1	4	79
Fildişi Sahili	1		1			1	3	86
Guatemala	2		1				3	86
Hırvatistan	3						3	86
Kuzey Kore	3						3	86
Küba	3						3	86
Lüksemburg	1	2					3	86
Nikaragua	3						3	86
Somali		1				2	3	86
Uganda	1	2					3	86
Bahreyn			1	1			2	95
Bolivya	1	1					2	95
Dominik Cumhuriyeti	1		1				2	95
Ekvator	1			1			2	95
Estonya	1			1			2	95
Gürcistan		1			1		2	95
Kongo Demokratik C.	1	1					2	95
Lao	2						2	95
Madagaskar	1					1	2	95
Mozambik	2						2	95
Senegal			1		1		2	95
Bahamalar	1						1	106
Benin						1	1	106
Bosna Hersek	1						1	106
Burkina Faso					1		1	106
Cibuti						1	1	106
Eritre					1		1	106
Filistin			1				1	106
Güney Kıbrıs	1						1	106
Haiti						1	1	106
Honduras	1						1	106
Kamerun				1			1	106
Kırgızistan		1					1	106
Kongo		1					1	106
Lesotho	1						1	106
Macao	1						1	106
Mali	1						1	106
Marshall Adaları		1					1	106
Moritanya		1					1	106
Nijer	1						1	106

Paraguay		1					1	106
Seyşeller	1						1	106
Sierre Leone						1	1	106
Slovenya				1			1	106
Tacikistan	1						1	106
Tanzanya			1				1	106
Türkmenistan			1				1	106
Zambiya		1					1	106
Toplam	800	2803	1275	419	337	154	5.788	
Ülke sayısı	102	90	79	61	53	51	132	

Kaynak: ITC (Trade Map)

RCA değeri 1 ve üstünde olan ürünler, bu ürünlerin dünyada %75'ini gerçekleştiren ülkeler ve bu ülkelerin her biri ile her ürünün ithalatında Türkiye'den yaptıkları ithalatın içindeki paylara göre analizler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünyadaki ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünler (O ülkenin ithalatındaki payı %0):

- Toplamda 102 ülke Türkiye'nin uluslararası piyasalarda iddialı olduğu 167 farklı üründe, 800 defa bu ürünlerin dünyada %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde, Türkiye'den hiç ithalat yapmamıştır. Söz konusu 167 ürün ile 102 ülkenin bu ürünlerin ithalatının dünyada %75'ini gerçekleştiren ülke sıralamasına kaç defa girdiği **Tablo 75**'de sunulmaktadır.

Japonya 193 üründe dünyada ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasına girerken, Türkiye bu 193 ürünün 57'sinde Japonya'ya ihracat gerçekleştirememiştir.

Güney Kore 151 üründe dünyada ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasına girerken, Türkiye bu ürünlerin 38'inde Güney Kore'ye ihracat gerçekleştirememiştir.

Çin 189 üründe dünyada ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasına girerken, Türkiye bu ürünlerin 33'ünde Çin'e ihracat gerçekleştirememiştir.

Malezya 72 üründe dünyada ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasına girerken, Türkiye bu ürünlerin 32'sinde Malezya'ya ihracat gerçekleştirememiştir.

Hong Kong, Endonezya ve Vietnam ise 30 ürünün ithalatını Türkiye'den yapmamıştır.

Meksika 29, Tayland ise 27 üründe Türkiye'den hiç ithalat yapmamıştır.

Kanada da en çok ithalat yapan ülkeler sıralamasında 232 ürünle 5. sırada yer alırken, 232 ürünün 25'inde Türkiye'den ithalat gerçekleştirmemiştir.

ABD ise 266 üründe dünyada ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasına girerken, bu 266 ürünün 18'inde Türkiye'den ithalat gerçekleştirilmemiştir.

Tablo 75. Karşılaştırmalı Üstünlük Modeline Göre Türkiye'nin Dünya Ticaretinde En İddialı Olduğu 285 İhraç Üründe, O Ürünlerin Dünyada En Çok İthalatını Yapan Ülkelerin İthalatında Türkiye'nin Hiç Payının Olmadığı 167 Ürün ve Bu Ürünleri İthal Eden Ülke Sayıları

GTİP Kodu	Ülke Sayısı	GTİP Kodu	Ülke Sayısı	GTİP Kodu	Ülke Sayısı	GTİP Kodu	Ülke Sayısı
'020712	3	'321410	1	'710812	1	'841869	2
'020714	19	'330510	3	'720241	1	'842121	4
'040410	12	'330720	7	'720421	2	'842211	1
'050400	7	'340111	1	'720711	7	'842810	9
'070200	2	'340130	2	'720720	7	'842959	15
'070310	12	'340220	4	'720837	6	'845611	1
'070960	2	'350610	4	'720838	6	'847420	11
'071320	1	'390311	15	'720839	13	'847720	5
'071340	4	'390769	8	'720851	9	'847780	1
'080212	7	'390799	2	'720852	16	'848110	2
'080510	7	'390950	1	'720916	9	'850213	13
'080550	1	'392010	3	'720917	10	'850423	11
'080610	7	'392020	2	'721049	5	'850710	3
'081090	3	'392062	1	'721070	12	'850790	4
'110100	6	'392321	1	'721391	15	'851150	1
'120600	1	'392330	1	'721420	9	'851190	2
'150910	1	'392490	1	'721499	6	'851629	2
'151219	13	'401120	1	'721633	15	'852872	4
'151790	16	'441011	12	'721934	4	'853620	1
'180631	3	'441114	3	'722830	5	'853720	1
'180632	2	'441820	2	'730630	3	'853810	1
'190531	1	'441899	1	'730661	7	'854411	4
'190532	1	'480300	4	'730830	2	'854420	2
'200290	5	'480519	9	'730840	4	'854460	3
'210690	1	'481159	5	'730890	1	'870120	7
'220210	2	'481190	4	'730900	2	'870193	2
'220890	4	'481810	6	'731100	5	'870210	7
'240220	10	'481820	1	'731210	2	'870321	2
'240319	8	'481910	1	'732111	1	'870322	3
'250100	1	'481920	3	'732619	2	'870340	3
'252310	10	'481940	1	'740811	16	'870421	3
'252329	22	'520512	1	'740819	5	'870590	12
'260700	2	'540233	5	'741220	1	'870790	1
'260800	3	'540752	3	'760421	3	'871639	4
'261690	1	'540761	1	'760611	6	'890110	3
'271119	12	'550320	8	'760711	5	'890120	3
'281122	8	'560312	4	'760720	9	'903210	1
'283620	3	'600410	1	'761010	3	'940290	1
'300213	2	'600622	2	'761090	2	'940330	1
'320649	4	'600632	6	'761290	5	'940690	1
'320890	4	'690721	3	'830249	1	'961900	3
'320910	8	'700529	10	'841821	2	Toplam	800

Kaynak: ITC (Trade Map)

Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürün içinde, Türkiye'den hiç ithalat yapamayan ülkeler incelendiğinde sadece 1 ürünün dünyadaki ithalatında %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasında yer alan 10 ülkenin ithalatında, Türkiye'nin hiç yer almadığı görülmektedir. Bu ülkeler ve Türkiye'den ithal etmedikleri ürünler;

- Bahamalar (890120), Bosna Hersek (151219), Güney Kıbrıs Rum Kesimi (890120), Honduras (481810), Lesotho (600632), Makao (722830), Mali (252329), Nijer (252329), Seyşeller (842121) ve Tacikistan (151219)'dir.

Ayrıca Hırvatistan, Kuzey Kore, Küba ve Nikaragua 3'er kez, Laos ve Mozambik ise 2 kere bazı ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sıralamasında yer almalarına rağmen ithalatlarında Türkiye'nin hiç yer almadığı görülmektedir.

Toplamda 16 farklı ülke, Türkiye'nin de rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürün içerisinde yer alan 17 ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştirmiş ve 26 defa sıralamaya girmiştir. Bu ülkeler bu ürünlerin ithalatında Türkiye'den hiç ithalat yapmamıştır (**Tablo 76**).

Tablo 76. 17 Ürünün İthalatında dünya ithalatının %75'lik diliminde Yer Aldığı Halde Türkiye'den Hiç İthalat Yapmayan 16 Ülke

Ürün GTİP No	Ülkeler																Toplam		
	Hırvatistan	Kuzey Kore	Küba	Nikaragua	Laos	Mozambik	Bahamalar	Hersek	Bosna	Kıbrıs	Güney	Honduras	Lesotho	Makao	Mali	Nijer		Seyşeller	Tacikistan
'020714																			1
'110100																			1
'151219																			3
'252310																			1
'252329																			3
'481810																			3
'540752																			1
'600622																			1
'600632																			3
'720852																			1
'722830																			1
'761290																			1
'842121																			1
'842959																			1
'847420																			1
'870210																			1
'890120																			2
Toplam	3	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	26

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Sonuç olarak,

- Toplamda 102 ülke, Türkiye'nin uluslararası piyasalarda iddialı olduğu 167 farklı üründe 800 defa bu ürünlerin dünyada %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer almış ve Türkiye'den hiç ithalat yapmamıştır.
- Japonya Türkiye'nin avantajlı olduğu ürünlerin 57'sinde, Güney Kore 38'inde Çin 33'ünde Kanada 25'inde ABD 18'inde, Çekya 16'sında, Polonya ve Belçika 15'inde, Fransa 9'unda ve Almanya ise 8 üründe Türkiye'den ithalat gerçekleştirilmemiştir.
- 252329 GTİP numaralı üründe 22 ülke Türkiye'den hiç ithalat yapmazken, 020714 GTİP numaralı üründe 19 ülke; 151790, 720852 ve 740811 GTİP numaralı ürünlerde 16 ülke; 39011, 721391, 721633 ve 842959 GTİP numaralı ürünlerde 15 ülkenin Türkiye'den ithalat yapmadığı görülmektedir.
- 16 farklı ülke 17 üründe 26 defa dünyadaki ithalatının %75'ini gerçekleştirmiş ülke sıralamasına girmelerine rağmen Türkiye'den hiç ithalat yapamamışlardır.
- Ayrıca 42 değişik üründe 1'er ülkenin ithalatında Türkiye'nin payının olmadığı görülmektedir (**Tablo 77**).

Bu durum, Türkiye'nin avantajlı olduğu ihraç ürünlerinde ciddi ihracat potansiyeli olan daha pek çok ülkeye yeni pazar ve mevcut pazar çalışması yapması gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 77. Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'den hiç ithalat yapmayan ülkeler içinde sadece 1'er ülkenin Türkiye'den aldığı 42 ürün

'071320	'340111	'481940	'842211	'940330
'080550	'390950	'520512	'845611	'940690
'120600	'392062	'540761	'847780	
'150910	'392321	'600410	'851150	
'190531	'392330	'710812	'853620	
'190532	'392490	'720241	'853720	
'210690	'401120	'730890	'853810	
'250100	'441899	'732111	'870790	
'261690	'481820	'741220	'903210	
'321410	'481910	'830249	'940290	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin hiç payı olmayan ülkelerin, kaç üründe sıralamaya girdiği incelendiğinde ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 800'ün %23,8'ine ilk 10 ülkenin ise %41,4'üne sahip olduğu görülmektedir.

Hangi üründe dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin hiç payı olmadığı kaç ülkenin olduğu incelendiğinde ise ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 2.803'ün %20,25'ine ilk 20 ürünün %35,25'ine ilk 50 ürünün ise %64,5'ine sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, pazar payı %0-1 arasında olan ürünler;

Farklı adetlerde olmak üzere, toplam 90 ülkenin Türkiye'nin avantajlı olduğu 278 üründe 2.803 defa bu ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %0'dan büyük %1'den küçüktür.

Bu 90 ülke içinde ABD'nin 180 üründe, Kanada'nın 162 üründe, Çin'in 121 üründe, Japonya ve Meksika'nın ise 116 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %0'dan büyük %1'den küçük görünmektedir.

Toplam 18 ülkenin, 1 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %0'dan büyük %1'den küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 78**).

Tablo 78. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %0'dan Büyük %1'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler

Katar	Bolivya
Myanmar	Gürcistan
Sudan	Kongo Demokratik Cumhuriyeti
Panama	Kırgızistan
Ürdün	Kongo
El Salvador	Marshall Adaları
Kenya	Moritanya
Yemen	Paraguay
Somali	Zambiya

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %0'dan büyük %1'den küçük olan ülkelerin kaç üründe

sıralamaya girdiği incelendiğinde ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 2.803'ün %25'ine ilk 10 ülkenin ise %43,5'ine sahip olduğu görülmektedir.

Hangi üründe dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ama yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %0'dan büyük %1'den küçük olan kaç ülkenin olduğu incelendiğinde ise; ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 2.803'ün %8,81'ine ilk 20 ürünün %16,48'ine ilk 50 ürünün ise %36,21'ine sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %0'dan büyük %1'den küçük olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelerin ürünlerin ithalatında sıralamaya girme sayısı belli ülkelerde yoğunlaşırken belli ürünlerin ülkelerin ithalatında sıralamaya girme sayısının ise belli ürünlerde yoğunlaşmadığı ve ürünlere yayıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, 330510 GTİP numaralı üründe 32 ülkenin, 841381 GTİP numaralı üründe 28 ülkenin, 842121 GTİP numaralı üründe 25 ülkenin, 830140 GTİP numaralı üründe 24 ülkenin, 210690, 320890, 321410, 340220, 761290, 853620 ve 853649 GTİP numaralı ürünlerde 23 ülkenin, 330720, 392330, 730830 ve 848110 GTİP numaralı ürünlerde 22 ülkenin ve 340111, 380991, 392590 ve 481159 GTİP numaralı ürünlerde 21 ülkenin ithalatında yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %0 ile %1 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca 040410, 260700, 261690, 610510, 611595, 620462, 620520, 630260, 720838, 721391, 840310, 870331 ve 890110 GTİP numaralı ürünlerde 1'er ülkenin dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %0'dan büyük %1'den küçük olduğu tespit edilmiştir.

Bu durum, Türkiye'nin avantajlı olduğu ihraç ürünlerinin ithalatında %75'ini gerçekleştiren ve aynı zamanda yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %0 ile %1 aralığında olduğu tespit edilen ve ciddi ihracat potansiyeli olan ve yeni ihracatçılarımıza yeni pazar olabilecek daha pek çok ülkenin olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin ihracatında iddialı olup pazar payı %1-%5 arasında olan ürünler;

Farklı adetlerde olmak üzere, toplam 79 ülkenin Türkiye'nin avantajlı olduğu 266 üründe 1.275 defa bu ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %1'den büyük %5'den küçüktür.

Bu 79 ülke içinde Fransa'nın 97 üründe, Almanya'nın 87 üründe, Birleşik Krallık'ın 80 üründe, İspanya'nın 77 üründe ve İtalya'nın ise 72 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %1'den büyük %5'den küçük görünmektedir. Ayrıca toplam 19 ülkenin de 1 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %1'den büyük %5'den küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 79**).

Tablo 79. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %1'den Büyük %5'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler

Tayvan	Özbekistan
Arjantin	Fildişi Sahili
Sri Lanka	Guatemala
Finlandiya	Bahreyn
Myanmar	Dominik Cumhuriyeti
Belarus	Senegal
Nepal	Filistin
Panama	Tanzanya
Yeni Zelanda	Türkmenistan
Lübnan	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %1'den büyük %5'den küçük olan ülkelerin kaç üründe sıralamaya girdiği incelendiğinde ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 1.275'in %32,4'üne ilk 10 ülkenin ise %55,2'sine sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %1'den büyük %5'den küçük olan kaç ülkenin hangi üründe olduğu incelendiğinde ise ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 1.275'in %10,5'ine ilk 20 ürünün %18,8'ine ilk 50 ürünün ise %37,9'una sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %1'den büyük %5'den küçük olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelerin ürünlerin ithalatında sıralamaya girme sayısı belli ülkelerde yoğunlaşırken belli

ürünlerin ülkelerin ithalatında sıralamaya girme sayısının ise belli ürünlerde yoğunlaşmadığı ve ürünlere yayıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, 847490 ve 85449 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında 16’şar ülkenin, 853720 GTİP numaralı ürünün ithalatında 15 ülkenin, 392010 GTİP numaralı ürünün ithalatında 14 ülkenin, 760429 GTİP numaralı ürünün ithalatında 13 ülkenin ve 170490, 401120, 691110, 730900, 841899, 842131 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında ise 12 ülkenin yaptıkları ithalatlarında Türkiye’nin payının %1 ile %5 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca; 020714, 070200, 070310, 071340, 080610, 081090, 151790, 220890, 260700, 320649, 340130, 350610, 390950, 400510, 441011, 441899, 481159, 481190, 481810, 481910, 600622, 610443, 611020, 620213, 630260, 640359, 720241, 720421, 720711, 720720, 720851, 721420, 732111, 840310, 841350, 843131, 848110, 852872, 853620, 870120, 940161, 940360 ve 950699 GTİP numaralı toplam 43 üründe 1’er ülkenin dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye’nin payının %1’den büyük %5’den küçük olduğu tespit edilmiştir.

Bu durum, Türkiye’nin avantajlı olduğu ihraç ürünlerinin ithalatında %75’ini gerçekleştiren ve aynı zamanda yaptıkları ithalatlarında Türkiye’nin payının %1 ile %5 aralığında olduğu tespit edilen ve ciddi ihracat potansiyeli olan ve yeni ihracatçılarımıza yeni pazar olabilecek daha pek çok ülkenin olduğunu göstermektedir. İlk aşamada bu 43 ürünün mevcut pazarlardaki %1-5 aralığında seyreden payları artırılabilir.

Türkiye’nin ihracatında iddialı olup pazar payı %5-%10 arasında olan ürünler;

Farklı adetlerde olmak üzere, toplam 61 ülkenin Türkiye’nin avantajlı olduğu 176 üründe 419 defa bu ürünlerin dünyada ithalatının %75’ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde yaptıkları ithalatta Türkiye’nin payı %5’den büyük %10’dan küçüktür.

Bu 61 ülke içinde Almanya’nın 41 üründe, İtalya’nın 33 üründe, Birleşik Krallık’ın 30 üründe, Hollanda’nın 27 üründe, Rusya Federasyonu’nun ise 24 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye’nin payı %5’den büyük %10’dan küçük görünmektedir. Ayrıca toplam 24 ülkenin de 1 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye’nin payının %5’den büyük %10’dan küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 80**).

Tablo 80. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %5'den Büyük %10'dan Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler

Japonya	Finlandiya	Ekvator
Singapur	Fas	Estonya
Brezilya	Angola	Kamerun
Slovakya	Litvanya	Slovenya
İrlanda	Venezuela	
Portekiz	Tunus	
Bangladeş	Katar	
Peru	Lübnan	
Pakistan	Sudan	
Gana	Bahreyn	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %5'den büyük %10'dan küçük olan ülkelerin kaç üründe sıralamaya girdiği incelendiğinde, ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 419'un yaklaşık %37'sine ilk 10 ülkenin ise yaklaşık %59'una sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %5'den büyük %10'dan küçük olan kaç ülkenin hangi üründe olduğu incelendiğinde ise, ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 419'un %15,3'üne ilk 20 ürünün %27,2'sine ilk 50 ürünün ise %53,5'ine sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %5'den büyük %10'dan küçük olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelerin ürünlerin ithalatında sıralamaya girme sayısı belli ülkelerde yoğunlaşırken belli ürünlerin ülkelerin ithalatında sıralamaya girme sayısının ise belli ürünlerde yoğunlaşmadığı ve ürünlere yayıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, 610910 GTİP numaralı ürününü ithalatında 8 ülkenin, 841821 ve 841850 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında 7 ülkenin, 340111, 420310, 620469, 620640, 690721, 691110 ve 760421 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında ise 6 ülkenin yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %5 ile %10 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca toplam 70 üründe de 1'er ülkenin dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %5'den büyük %10'dan küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 81**).

Tablo 81. Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %5'den büyük %10'dan küçük olan ülkeler içinde sadece 1'er ülkenin Türkiye'den aldığı 70 ürün

'020712	'261690	'392310	'610343	'720917	'841869	'851629
'070200	'271119	'392410	'611011	'721934	'841899	'853810
'080550	'281122	'392590	'620462	'730890	'842121	'870590
'080610	'330720	'401110	'630231	'740819	'842810	'870829
'170490	'380991	'441114	'720241	'760711	'842959	'871639
'190531	'390799	'441820	'720711	'761290	'847420	'890110
'200819	'391739	'480300	'720720	'830241	'848110	'890120
'220890	'392010	'480519	'720838	'830242	'850213	'903210
'252329	'392062	'481920	'720851	'840999	'851150	'940350
'260700	'392190	'600632	'720852	'841350	'851190	'940370

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Bu durum, Türkiye'nin avantajlı olduğu ihrac ürünlerinin ithalatında %75'ini gerçekleştiren ve aynı zamanda yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %5 ile %10 aralığında olduğu tespit edilen ve ciddi ihracat potansiyeli olan ve yeni ihracatçılarımıza yeni pazar olabilecek daha pek çok ülkenin olduğunu göstermektedir. İlk aşamada bu 70 ürünün mevcut pazarlardaki payları artırılabilir.

Türkiye'nin ihracatında iddialı olup pazar payı %10-%25 arasında olan ürünler;

Farklı adetlerde olmak üzere, toplam 53 ülkenin Türkiye'nin avantajlı olduğu 141 üründe 337 defa bu ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçüktür.

Bu 53 ülke içinde İspanya'nın 37 üründe, Birleşik Krallık ve Almanya'nın 28 üründe, Belçika'nın 24 üründe ve İtalya'nın ise 23 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçük görünmektedir. Ayrıca toplam 22 ülkenin de 1 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %10'dan büyük %25'den küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 82**).

Tablo 82. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %10'dan Büyük %25'den Küçük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler

Japonya	Libya	Burkina Faso
Hong Kong	Belarus	Eritre
Danimarka	Litvanya	
Brezilya	Tunus	
Norveç	Bulgaristan	
İrlanda	Lübnan	
Şili	Panama	
Kazakistan	Ürdün	
Kuveyt	Gürcistan	
Angola	Senegal	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçük olan ülkelerin kaç üründe sıralamaya girdiği incelendiğinde ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 337'nin yaklaşık %41,5'ine ilk 10 ülkenin ise yaklaşık %65,3'üne sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçük olan kaç ülkenin hangi üründe olduğu incelendiğinde ise ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 337'nin %22,85'ine ilk 20 ürünün %37,98'ine ilk 50 ürünün ise %65,9'una sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçük olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelerin ürünlerin ithalatında sıralamaya girme sayısı belli ülkelerde yoğunlaşırken belli ürünlerin ülkelerin ithalatında sıralamaya girme sayısının ise belli ürünlerde yoğunlaşmadığı ve ürünlere yayıldığı görülmektedir. Ayrıca dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %10'dan büyük %25'den küçük olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının Türkiye'nin payının %0-1, %1-5 ve %5-10 olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu da Türkiye'nin ülkenin ithalatından aldığı pay arttıkça sıralamaya giren ülke sayısının ve ürün sayısının azalmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, 845011 GTİP numaralı ürünün ithalatında 12 ülkenin, 840310, 841810 ve 870210 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında 8 ülkenin, 200819, 340111, 620462, 721391 ve

841821 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında ise 7 ülkenin yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %10 ile %25 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca toplam 67 üründe de 1'er ülkenin dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %10'dan büyük %25'den küçük olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 83**).

Tablo 83. Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %10'dan Büyük %25'den Küçük Olan Ülkeler İçinde Sadece 1'er Ülkenin Türkiye'den Aldığı 67 Ürün

'020712	'261000	'441011	'611430	'720917	'761290	'854411
'070310	'281122	'480300	'620343	'721049	'830249	'870321
'080212	'320910	'481910	'620443	'721499	'840991	'871639
'080510	'340130	'481920	'620469	'730630	'841899	'890110
'080550	'340220	'540233	'630231	'730840	'842810	'940330
'151219	'390690	'540752	'710812	'730900	'842959	'940370
'190531	'390799	'540761	'720711	'731210	'843131	'940690
'200290	'390950	'600632	'720851	'732020	'848350	
'210690	'392310	'610342	'720852	'732399	'850710	
'260800	'392590	'610463	'720916	'760720	'853620	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Bu durum, Türkiye'nin avantajlı olduğu ihraç ürünlerinin ithalatında %75'ini gerçekleştiren ve aynı zamanda yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %10 ile %25 aralığında olduğu tespit edilen ve ciddi ihracat potansiyeli olan ve yeni ihracatçılarımıza yeni pazar olabilecek daha pek çok ülkenin olduğunu göstermektedir. İlk aşamada bu 67 ürünün mevcut pazarlardaki payları artırılabilir.

Türkiye'nin ihracatında iddialı olup pazar payı %25 ve üzerinde olan ürünler;

Farklı adetlerde olmak üzere, toplam 51 ülkenin Türkiye'nin avantajlı olduğu 75 üründe 154 defa bu ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer aldığı halde yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %25 ve üzeridir.

Bu 51 ülke içinde, Irak'ın 26 üründe, İtalya'nın 11 üründe, Almanya'nın 9 üründe, İspanya'nın 8 üründe ve Birleşik Krallık ile İsrail'in ise 7 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %25 ve üzeri görünmektedir. Ayrıca toplam 26 ülkenin de 1 üründe dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %25 ve üzeri olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 84**).

Tablo 84. Bir Üründe Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %25'den Büyük Olduğu Tespit Edilen Ülkeler

ABD	Kazakistan	Fildişi Sahili
Kanada	Kolombiya	Madagaskar
Polonya	Ukrayna	Benin
İsviçre	Angola	Cibuti
Çekya	Belarus	Haiti
İsveç	Venezuela	Sierra Leone
Singapur	Yunanistan	
Malezya	Lübnan	
Filipinler	Panama	
Portekiz	Ürdün	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Ürünlerin dünyada ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %25 ve üzeri olan ülkelerin kaç üründe sıralamaya girdiği incelendiğinde ilk 5 ülkenin toplam sıralama sayısı olan 157'nin yaklaşık %39,6'sına ilk 10 ülkenin ise yaklaşık %57,8'ine sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadaki ithalatın %75'ini gerçekleştiren ülkeler sınıflamasında yer alan ve yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %25 ve üzeri olan kaç ülkenin hangi üründe olduğu incelendiğinde ise ilk 10 ürünün toplam sıralama sayısı olan 157'nin %37,01'ine ilk 20 ürünün %55,84'üne ilk 50 ürünün ise %83,8'ine sahip olduğu görülmektedir.

Dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payı %25 ve üzerinde olan ülkelerdeki ürün yoğunlaşmasının ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ülkelerin, ürünlerin ithalatında sıralamaya girme sayısı belli ülkelerde yoğunlaşırken belli ürünlerin ülkelerin ithalatında sıralamaya girme sayısının ise belli ürünlerde yoğunlaşmadığı ve ürünlere yayıldığı görülmektedir. Ayrıca ürünlerin ithalatında ülkelerin sıralamaya girme sayısının belli ülkelerde yoğunlaşmasının Türkiye'nin payının %0-1, %1-5, %5-10 ve %10-25 olan ürünlerdeki ülke yoğunlaşmasından daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, 721420 GTİP numaralı ürününü ithalatında 10 ülkenin, 110100 GTİP numaralı ürünün ithalatında 9 ülkenin, 283620 GTİP numaralı ürünün ithalatında 7 ülkenin, 151219, 190219 ve 252329 GTİP numaralı ürünlerin ithalatında ise 5'er ülkenin yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %25 ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca toplam 42 üründe de 1'er ülkenin dünyadan yaptıkları ithalatta Türkiye'nin payının %25 ve üzeri olduğu tespit edilmiştir (**Tablo 88**).

Tablo 85. Dünyadan Yaptıkları İthalatta Türkiye'nin Payının %25 ve Üzeri Olan Ülkeler İçinde Sadece 1'er Ülkenin Türkiye'den Aldığı 42 Ürün

'020712	'350610	'610990	'740819	'940690
'020714	'390769	'611430	'760421	'961900
'070200	'392062	'611596	'761010	
'070310	'392330	'620463	'761510	
'080610	'392410	'711319	'841810	
'120600	'441114	'720720	'847420	
'190531	'481159	'720837	'854449	
'190532	'481910	'720839	'870193	
'200290	'560312	'722830	'870421	
'340220	'570330	'730840	'940350	

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Bu durum, Türkiye'nin avantajlı olduğu ihrac ürünlerinin ithalatında %75'ini gerçekleştiren ve aynı zamanda yaptıkları ithalatlarında Türkiye'nin payının %25 ve üzerinde olduğu tespit edilen ve ciddi ihracat potansiyeli olan ve yeni ihracatçılarımıza yeni pazar olabilecek daha pek çok ülkenin olduğunu göstermektedir. İlk aşamada bu 42 ürünün mevcut pazarlardaki payları korunmalı ve mümkünse payları daha da artırılabilir.

Tablo 74'deki veriler incelendiğinde, örnek olarak ele alınan ABD'nin söz konusu 285 ürünün 248'inde ülkemizden ithalat yaptığı, 18 ürünün ülkemizden almadığı ve 19 üründe ise bu ürünlerin ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkeler arasına giremediği gözlemlenmiştir (**Tablo 86**).

Tablo 86. Seçili 285 Ürün İçinde ABD'nin İthalatın %75'ini Gerçekleştiren Ülkeler İçinde Yer Almadığı 19 Ürün

GTİP no	Dünyadan İthalat (milyon \$)	Türkiye'den İthalat (milyon \$)	GTİP no	Dünyadan İthalat (milyon \$)	Türkiye'den İthalat (milyon \$)
'020712	4,912	0	'283620	4,806	0,061
'040410	35,86	0	'520512	10,638	0,028
'071320	60,047	0,357	'600622	23,616	0,465
'080212	60,968	0	'710812	10,677	0,538
'240319	32,719	0	'720711	90,291	0,058
'260700	2	0	'870331	1,193	0
'260800	15,055	0	'870332	802,899	0

'261000	34,24	0	'890110	1,239	0
'261690	9,137	0	'890120	0	0
'271119	64,479	0			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

ABD bu 19 üründen 13'ünde Türkiye'den hiç ithalat yapmazken 6'sında ise 1 milyon doların altında ithalat gerçekleştirmiştir.

ABD, 890120 GTİP numaralı üründen 2017 yılında hiç ithalat yapmamış 260700 GTİP numaralı üründe ise yok denecek kadar az (2 bin dolarlık) ithalat gerçekleştirmiştir. 870331 GTİP numaralı üründen 1,2 milyon dolar ithalat gerçekleştirirken dünyada ithalat sıralamasında 82. sırada yer almış ve Türkiye'den bu üründen hiç ithalat yapmamıştır. 870332 GTİP numaralı üründen ise 2017 yılında 802,9 milyon ABD doları ithalat gerçekleştirirken dünyada ithalat sıralamasında 30. sırada yer almış ve Türkiye'den bu üründen de hiç ithalat yapmamıştır.

Tabloda ithalat rakamı ile dikkat çeken ürünler 071320, 080212, 240319, 260800, 261000, 271119, 600622, 720711 ve özellikle de 870332 GTİP numaralı ürünler olup ihracatçılarımız uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip oldukları bu ürünleri ABD pazarına sunmak için uğraşabilirler.

4.3. Rekabet Üstünlüğüne Sahip Seçili 285 Ürünün Yıllar İçindeki Gelişimi

Şekil 10'da; çalışmada önce çıkan 285 ürün içinde, hem 2007 hem de 2017 yılında RCA değeri olan 273 ürünün, RCA endeks değerinin zaman içerisindeki değişimi görülmektedir. Öne çıkan 285 ürün içinde bazılarının, 2007 yılında dünyada ithalatının veya Türkiye'de ihracatının yapılmadığı tespit edilmiştir (bu ürünlerin RCA değeri 2007 yılında 0 olmuştur).

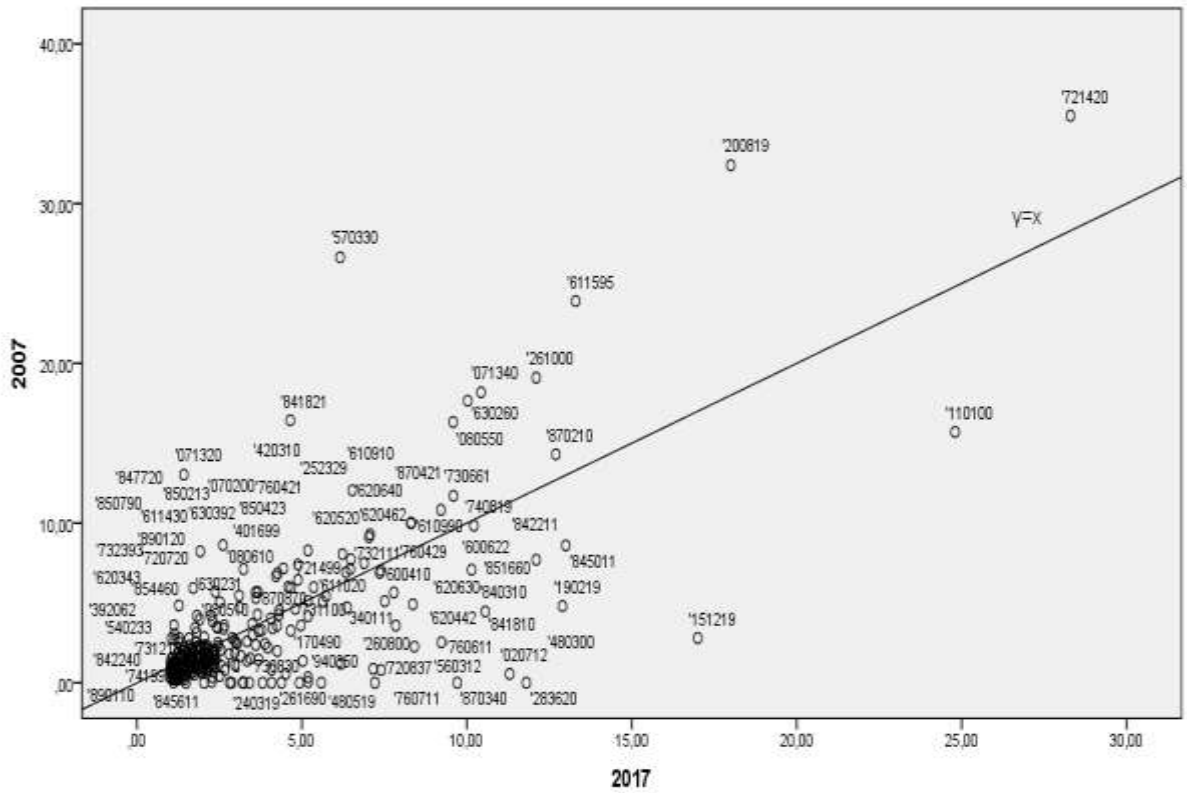
Şekilde, sıfır (başlangıç) noktasından geçen doğru ($y=x$) üzerindeki noktalar, RCA değeri 2007 ve 2017 yıllarında aynı kalan ürünleri ifade ederken, çizgini üst kısmında yer alan ürünler, RCA endeks değeri azalan 6'lı GTİP numaralı ürünleri ifade etmektedir. Çizginin altında kalan ürünler ise, RCA değeri zaman içerisinde artan ürünler anlamına gelmektedir.

Toplam 273 ürün içinde hem 2007 hem de 2017 yılında en yüksek RCA değerine sahip olan ürün 721420 GTİP numaralı ürün olurken; en düşük RCA değerine 2007 yılında 283620 GTİP numaralı ürün, 2017 yılında ise 040410 GTİP numaralı ürün sahip olmuştur.

2007-2017 yılları arasında RCA endeks değeri en çok artan ürün 151219 GTİP numaralı "Ayrıçığı tohumu yağları (diğer)" ürünü olurken, onu 283620 GTİP numaralı "Sodyum

karbonat” ve 020712 GTİP numaralı “Horoz ve tavukların parçalanmamış etler (dondurulmuş)” ürünleri izlemektedir.

2007-2017 yılları arasında RCA endeks değeri en çok azalan ürün ise 570330 GTİP numaralı “Suni/sentetik tuftle halı (yer kaplamaları)” ürünü olurken; onu 200819 GTİP numaralı “Diğer sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri” ve 841821 GTİP numaralı “Ev tipi buzdolabı-kompresörlü” ürünleri izlemektedir.

Şekil 10. Seçili 285 Ürününün Yıllar İçerisinde Rekabet Gücündeki Değişim (2007-2017)

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Rekabet gücü en fazla artan ürün olan 151219 GTİP numaralı “Ayçiçeği tohumu yağları (diğer)” ürününün RCA değeri 2007 yılında 2,8 iken; 2017 yılında 17,0’ye yükselmiştir.

Rekabet gücü en fazla artan ikinci ürün olan 020712 GTİP numaralı “Horoz ve tavukların parçalanmamış etler (dondurulmuş)” ürününün RCA değeri 2007 yılında 0,55 iken; 2017 yılında 11,3’e yükselmiştir.

Rekabet gücü en fazla azalan ürün olan 570330 GTİP numaralı “*Suni/sentetik tuft e halı (yer kaplamaları)*” ürünün RCA değeri 2007 yılında 26,64 iken; 2017 yılında 6,16’ya gerilemiştir.

Rekabet gücü en fazla azalan ikinci ürün olan 200819 GTİP numaralı “*Diğ er sert kabuklu meyve ve karışımlarının konserveleri*” ürünün RCA değeri 2007 yılında 32,4 iken; 2017 yılında 18’e gerilemiştir.

761090 GTİP numaralı “*Aluminyumdan diğ er inşaat ve aksesuar-köprü, kule, pylon, çatı, saç, boru vb.*”, 870120 GTİP numaralı “*Çekiciler; yarı römorklar için*” ve 481820 GTİP numaralı “*Kağıt mendil, kurutma, silme havluları*” adlı ürünlerin ise RCA değerleri 2007 yılına göre 2017 yılında çok fazla değişmemiştir. Bu ürünler zaman içerisinde rekabet güçlerini korumuşlardır.

Tablo 87’de 2017 yılında rekabet avantajına sahip 285 ürün içerisinde önceki yıllarda dünyada ithalatının yapılmadığı ve Türkiye’nin ihraç etmediği ürünler görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere, 273 ürünün 2007-2017 yılları arasında her yıl hem dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün içerisinde olduğu, hem de Türkiye tarafından ihracatının gerçekleştiği görülmektedir. Bir ürünün ise 2007-2017 yılları arasında her yıl dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün içerisinde yer aldığı, Türkiye tarafından ise 2009-2017 yılları arasında ihracatının gerçekleştirildiği, ancak 2007 ve 2008 yıllarında ise bu ürün için ihracat yapılmadığı görülmektedir.

Tabloda ayrıca 5 ürünün (390769/ 441899/ 690721/ 845611/ 870193) 2007-2015 arası 9 yıl boyunca dünyada ithalatının yapılmadığı Türkiye’nin de bu ürünlerde 2007-2016 arası 10 yıl ihracat yapmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 87. Öne Çıkan 285 Ürün İçinde Bazı Yıllarda Dünyada İthalatının ve Türkiye’de İhracatının Yapılmadığı Ürünler

GTİP Kodu	Öne Çıkan 285 Ürün İçinde Ticareti Yapılan Ürün Sayısı	Dünyada İthalatının Yapılmadığı Yıllar	Türkiye’de İhracatının Yapılmadığı Yıllar
Muhtelif GTİP Numaralı Ürünler	273	2007-2017 arası 11 yıl ithalat var	2007-2017 arası 11 yıl ihracat var
390769/441899/690721/845611/870193	5	2007-2015 arası 9 yıl ithalat yok	2007-2016 arası 10 yıl ihracat yok
240319/961900	2	2007-2011 arası 5 yıl ithalat yok	2007-2011 arası 5 yıl ihracat yok
761510	1	2008/2010/2011 yıllarında 3 yıl ithalat yok	2007-2011 arası 5 yıl ihracat yok
940690	1	2007-2014 arası 8 yıl ithalat yok	2007-2016 arası 10 yıl ihracat yok
870340	1	2007-2016 arası 10 yıl ithalat yok	2007-2016 arası 10 yıl ihracat yok
261690	1	2007-2017 arası 11 yıl ithalat var	2009-2017 arası 9 yıl ihracat var
300213	1	2007-2016 arası 10 yıl ithalat yok	2007-2016 arası 10 yıl ihracat yok

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 88’de 2007-2017 yılları arasında her yıl dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1.000 ürün arasından Türkiye’nin RCA değerinin 1 ve üstünde olduğu ürün sayıları görülmektedir. Buna göre, 11 yıllık dönemde 450 farklı ürün bu kategoriye girmiş olan bu ürünlerden 135 tanesi her yıl listelerde yer almıştır. Bu da bazı ürünlerin zaman içerisinde ya rekabet gücünü kaybettiğini ya da dünyada ithalatı yapılan ilk 1.000 ürün sıralamasına giremediğini göstermektedir. Tabloda ayrıca, 2007 yılında RCA değeri 1 ve üzerinde olan ürün sayısı 237 iken 2017 yılında bu ürünlerin sayısı 285’e yükselmiş, 165 ürün hem 2007 hem de 2017 yıllarında en rekabetçi ürün sıralamasında yer almıştır. Bu da ihracatçılarımızın rekabet üstünlüğü olan ürün sayısını arttırmada ne kadar başarılı olduklarını göstermektedir.

Tablo 88. Yıllara Göre Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde Türkiye İçin $RCA \geq 1$ Olan Ürün Sayısının (2007-2017)

Yıl	Her Yıl En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde $RCA \geq 1$ Olan Ürün Sayısı
2007	237
2008	246
2009	267
2010	271
2011	283
2012	274
2013	293
2014	279
2015	279
2016	289
2017	285
2007-2017 döneminde Toplam ürün sayısı	450
Her yıl listede yer alan ürün sayısı	135

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 89'de Türkiye'nin 2017 yılında rekabet üstünlüğüne sahip olduğu tespit edilen 285 ürünün geçmiş yıllara göre RCA değerlerinin 1 ve 1'den büyük olma sayıları görülmektedir. Bir başka ifade ile tabloda küresel ticarete en yüksek hacme sahip 1.000 ürün içerisinde, 2017 yılında RCA değeri 1 ve üzerinde olan 285 Türk ihraç ürününün son 10 yıllık RCA performansları görülmektedir.

Adı geçen ürünlerin 2007 yılında 196 tanesinde Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu görülürken bu sayı 2010 yılında 228'e 2016 yılında 254'e ve nihayetinde 2017 yılında 285 ürüne yükselmiştir. Bu da 89 ürünün daha zaman içerisinde rekabet gücünü arttırdığını göstermektedir.

Tablo 89. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu 285 Ürünün Yıllara Göre RCA Değerinin 1 ve 1'den Büyük Olma Sayısı

Yıl	Tespit Edilen 285 Ürünün Yıllara Göre RCA Değerinin 1 ve 1'den Büyük Olma Sayısı
2007	196
2008	210
2009	211
2010	228
2011	238
2012	237
2013	249
2014	249
2015	243
2016	254
2017	285

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.3.1. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Artan ve Artma Eğiliminde Olan Ürünler

Tablo 90'de seçili 285 ürün içerisinde 2007-2017 döneminde rekabet üstünlüğü en yüksek seviyede olan ürün sayısının yıllara göre seyri görülmektedir. On bir yıllık dönemde öne çıkmış 285 ürün içerisinde, RCA değerinin en yüksek seviyeye ulaştığı ürün sayısı en fazla 42 ürün ile 2013 yılında gerçekleşirken; 2007 yılında ise 41 ürün en yüksek rekabetçilik düzeyine ulaşmıştır. Rekabetçilik değerinin en yüksek seviyeye çıktığı ürün sayısının en az olduğu yıl ise 8 ürünle 2008 yılı olarak tespit edilmiştir.

Tablo 90. Öne Çıkmış 285 Üründen Yıllara Göre, RCA Değerinin En Yüksek Seviyeye Ulaştığı Ürün Sayısı (2007-2017 dönemi)

Yıl	Öne Çıkmış 285 Ürün İçerisinde Yıllara Göre, RCA Değerinin En Yüksek Seviyeye Ulaştığı Ürün Sayısı (2007-2017 dönemi)
2007	41
2008	8
2009	9
2010	21
2011	36
2012	10
2013	42
2014	29
2015	10
2016	20
2017	59
Toplam	285

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 91'da seçili 285 ürün içerisinde, 2007-2017 döneminde rekabet üstünlüğü olan ürünlerin yıllara göre RCA değerlerindeki artış sayısı ve artışların gerçekleştiği ürün sayıları görülmektedir. En fazla artış 1 üründe gerçekleşirken; en az artış ise 9 üründe olmuştur. Artışların gerçekleştiği en fazla ürün sayısı ise 68 olup; bu ürünlerde 5 kez artış gerçekleşmiştir. Onu daha sonra 55 artışla 6 ürün izlemiştir.

Tablo 91. Seçili 285 Ürün İçerisinde RCA Değerinde Artış Gerçekleşen Ürünlerin Dağılımı (2007-2017 Dönemi)

Yıllar İçerisinde RCA'daki Artış Sayısı	RCA'da Artışın Gerçekleştiği Ürün Sayısı
1	9
2	11
3	25
4	46
5	68
6	55
7	48
8	17
9	5
10	1
Toplam	285

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 92'de seçili 285 ürün içerisinde rekabet üstünlüğü sürekli artan ve artma eğiliminde olan ürünlerin yıllara göre RCA değerleri görülmektedir. On bir yıllık 2007-2017 döneminde rekabet üstünlüğü sürekli artan 1 ürün (380991) tespit edilirken; sadece bir yılda azalış gösterip kalan 9 yılda artış gösteren 5 ürünün (392310, 392350, 481159, 560312, 760711) olduğu görülmektedir. Seçili 285 ürün içerisinde on yedi ürün ise, on bir yıllık dönemin üç yılında azalış gösterip yedisinde ise artış göstermiştir

Tablo 92. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Artan ve Artma Eğiliminde Olan Ürünler (2007-2017 Dönemi)

GTİP Kodu	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
'380991	0,79	0,83	1,04	1,30	1,32	1,49	1,65	1,77	1,97	2,05	2,10
'560312	2,27	2,10	2,32	3,30	4,59	5,91	6,42	7,23	7,72	8,26	8,41
'760711	0,05	0,04	0,11	0,19	0,29	0,32	0,47	0,59	3,76	4,92	5,19
'481159	0,43	0,43	0,59	0,62	0,92	1,20	1,66	2,49	2,99	3,25	2,51
'392350	1,34	1,35	1,35	1,51	1,62	1,62	1,91	2,02	2,04	1,89	1,98
'392310	0,91	1,00	1,18	1,38	1,65	1,24	1,47	1,48	1,56	1,78	1,81
'845011	8,63	8,66	10,04	10,50	10,35	9,39	10,78	11,58	12,81	12,91	12,95
'840310	4,46	4,60	5,79	7,07	8,79	8,05	8,66	9,46	9,93	9,91	10,56
'720837	0,80	1,25	2,43	2,22	4,02	2,71	3,22	4,46	5,19	6,33	7,40
'720839	0,57	1,19	1,55	2,09	3,94	1,83	4,08	3,19	3,28	3,93	4,51
'741220	2,20	2,36	2,37	2,97	3,19	3,27	3,98	4,19	3,86	3,67	3,96
'730830	1,37	1,47	1,93	2,31	2,72	3,08	3,40	3,53	4,06	3,61	3,34
'480519	0,01	0,08	0,60	1,16	1,59	0,96	0,70	0,97	2,34	3,15	3,20
'481910	1,12	1,25	1,28	1,46	1,76	1,75	2,11	2,26	2,09	2,57	2,97
'871639	1,11	1,36	1,20	0,83	0,93	1,23	1,50	1,74	1,79	2,18	2,26
'760720	0,91	1,01	1,28	1,47	1,53	1,75	2,09	1,72	1,91	1,91	1,97
'761699	0,96	1,11	1,33	1,62	1,86	1,53	1,74	1,76	1,72	1,77	1,87
'390799	0,60	0,81	1,32	1,53	1,70	1,72	1,75	1,59	1,46	1,50	1,64
'220210	0,92	0,94	0,81	1,06	1,18	1,19	1,34	1,58	1,61	1,41	1,54
'842240	0,48	0,66	0,67	1,02	1,20	1,06	1,16	1,18	1,22	1,22	1,41
'848350	0,43	0,46	0,54	0,79	1,01	1,00	1,15	0,85	1,01	1,12	1,35
'392062	0,24	0,15	0,19	0,12	0,12	0,18	0,53	0,75	0,97	0,99	1,23
'842810	0,48	0,44	0,56	0,70	0,95	0,98	1,10	1,10	0,85	0,96	1,08

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 92'de yer almayan 401120 GTİP numaralı ürünün RCA değeri ise sürekli azalış göstermiş, ancak 2011, 2016 ve 2017 yıllarında bu ürünün RCA değeri artmıştır. RCA değeri genelde azalış göstermesine rağmen bu ürünün son 2 dönemde rekabet gücünü tekrar kazandığı görülmektedir.

4.3.2. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Azalan ve Azalma Eğiliminde Olan Ürünler

Tablo 93'de seçili 285 ürün içerisinde rekabet üstünlüğü sürekli azalan ve azalma eğiliminde olan ürünlerin yıllara göre RCA değerleri görülmektedir. On bir yıllık 2007-2017 döneminde rekabet üstünlüğü sürekli azalan ürün tespit edilmezken sadece bir yılda artış gösterip kalan dokuz yılda azalış gösteren 1 ürünün (690392) olduğu görülmektedir. 240319 ve 961900 GTİP numaralı ürünler ise, geçmiş 2012 yılından önce farklı kodlar altında yer almış olup RCA değerleri incelendiğinde ise 961900 GTİP numaralı ürün 2013 yılı 240319 GTİP numaralı ürün

ise 2016 yılı dışında 2012-2017 dönemi boyunca sürekli azalış göstermiştir. Seçili 285 ürün içerisinde dokuz ürün ise, on bir yıllık dönemin iki yılında artış gösterip sekizinde azalış göstermiştir.

Tabloda ayrıca 2007-2017 dönemini kapsayan on bir yıl içerisinde 25 ürünün RCA değerlerinin 3 yıl artış gösterdiği, 7 yıl ise azalış gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 93. Seçili 285 Ürün İçerisinde Rekabet Üstünlüğü Sürekli Azalan ve Azalma Eğiliminde Olan Ürünler (2007-2017 Dönemi)

GTİP Kodu	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
'200819	32,40	27,55	25,19	30,34	30,88	26,55	24,84	25,73	24,25	18,54	17,96
'261000	19,05	22,18	20,50	26,04	20,32	19,16	20,06	19,11	13,96	13,24	12,13
'610910	12,04	10,07	8,90	9,95	9,26	8,06	8,01	7,42	6,10	6,44	6,53
'620520	6,00	5,17	4,96	5,65	5,53	4,96	4,86	4,91	4,96	4,64	4,58
'420310	6,86	7,14	6,52	6,50	5,93	5,16	5,45	5,17	4,18	4,32	4,26
'620463	5,68	4,17	3,68	3,77	3,47	2,89	2,85	3,01	2,86	2,71	3,67
'870870	4,27	3,98	3,37	4,44	4,93	4,23	4,86	4,53	4,11	3,82	3,65
'391740	4,71	4,94	4,73	5,47	5,28	5,18	5,33	5,12	4,02	3,41	3,10
'620443	5,46	4,24	4,00	5,12	5,36	5,02	4,46	3,66	3,24	3,36	3,10
'611430	8,23	5,44	6,90	5,41	4,72	3,52	3,34	2,20	2,42	2,46	1,91
'854460	3,97	4,24	3,49	3,43	4,83	4,16	3,95	3,61	2,76	1,81	1,90
'940180	4,19	3,59	4,27	4,37	4,61	4,11	3,23	2,91	2,61	2,16	1,81
'870893	2,55	2,46	2,29	2,60	2,50	2,14	2,17	2,02	1,76	1,73	1,77
'540752	2,14	2,11	2,09	1,92	1,64	1,41	1,75	2,02	1,61	1,50	1,66
'600632	2,34	2,09	2,38	2,14	2,40	2,36	2,56	2,31	1,95	1,94	1,60
'851680	1,83	1,33	1,90	2,54	2,07	1,85	2,16	2,01	1,65	1,57	1,56
'070310	1,99	1,75	0,83	0,67	0,94	0,93	0,93	1,39	0,62	0,42	1,40
'830249	2,80	3,22	1,92	1,81	1,87	2,60	2,54	2,45	1,83	1,46	1,28
'550320	2,53	1,86	1,36	1,75	1,64	1,80	1,77	1,56	1,67	1,55	1,28
'620213	2,71	1,97	1,43	2,30	1,70	1,65	1,44	1,59	1,38	1,41	1,15
'850790	3,61	2,51	2,32	1,88	1,46	1,04	1,23	1,30	1,13	1,09	1,12
'210690	1,54	1,61	1,44	1,47	1,91	1,53	1,36	1,33	1,16	1,10	1,05
'843149	1,46	1,43	1,05	1,47	1,69	1,40	1,52	1,46	1,22	1,18	1,04
'392630	0,63	0,62	0,52	1,32	1,09	0,86	1,27	1,25	1,09	0,88	1,02
'721420	35,45	44,21	39,31	35,20	36,94	36,63	36,62	35,39	32,98	30,95	28,27
'630260	17,65	14,50	12,39	11,98	11,06	10,00	11,33	11,08	10,08	9,93	10,03
'961900						5,96	6,78	6,39	5,78	5,13	4,93
'841821	16,43	15,51	18,50	18,83	13,53	10,62	10,25	9,04	8,28	4,98	4,64
'620342	6,67	6,29	5,86	6,25	5,84	5,54	5,47	4,82	4,58	4,85	4,21
'852872	7,11	3,32	3,28	3,08	3,65	4,23	3,75	3,63	3,37	3,27	3,23
'240319						3,71	3,30	3,02	2,55	4,58	2,81
'732393	3,60	3,56	3,90	3,64	3,53	3,39	4,09	3,85	2,92	2,82	2,64
'200599	3,84	3,40	3,53	3,42	3,19	3,02	2,73	2,65	2,69	2,40	2,30
'071320	13,03	13,62	12,07	8,86	4,55	2,43	2,11	1,95	1,48	1,72	1,42
'870590	3,05	1,70	1,52	1,35	1,23	2,16	1,88	2,12	1,72	1,13	1,13
'630392	8,63	6,94	5,41	5,31	4,44	3,42	4,00	3,75	3,22	2,83	2,60

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.3.3. Seçili 285 Üründe Yoğunlaşma

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere küresel ticarete bazen bir ülke bir üründe tek başına ithalatın büyük kısmını gerçekleştirirken bazen de ürünün ithalatı birçok ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu da bu ürünlerde küresel talep yoğunlaşması olduğunu

göstermektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse; 261000 GTİP numaralı ürünün ithalatının %86,1'ini sadece Çin gerçekleştirirken 340111 GTİP numaralı ürünün ithalatının %75'ini 43 farklı ülke gerçekleştirmektedir.

Tablo 94'de Türkiye'nin 2017 yılında rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürünün dünyada %75 ithalatını gerçekleştiren ülke sayıları görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere 340111 GTİP kodlu ürünün küresel ithalatının %75'ini 43 ülke gerçekleştirirken 261000 GTİP kodlu ürünün küresel ithalatının %75'ini ise 1 ülke gerçekleştirmiştir.

Tablo 94. Öne Çıkmış 285 Ürünün Dünyada %75 İthalatını Gerçekleştiren Ülke Sayısı (2017)

GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı	GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı	GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı	GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı	GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı	GTİP	Dünya'da O Ürünün %75'ini İthal Eden Ülke Sayısı
'340111	43	'392020	28	'722830	23	'200819	19	'620640	15	'630260	11
'252329	40	'320910	28	'760611	23	'841810	19	'620630	15	'611430	11
'330510	39	'842131	28	'070310	23	'761010	19	'851150	15	'611020	11
'330720	38	'391740	28	'720851	23	'840999	19	'848350	15	'611030	11
'847420	38	'391739	28	'390950	23	'741220	19	'732020	15	'840991	11
'853720	38	'853810	28	'250100	23	'392490	19	'871690	15	'870332	11
'842959	38	'321410	28	'180632	23	'481940	19	'940390	15	'870790	11
'731100	36	'721499	27	'540761	22	'741999	19	'700721	15	'850790	11
'151219	35	'392330	27	'870421	22	'550320	19	'940320	15	'240319	11
'870210	35	'760720	27	'720839	22	'570330	18	'220890	15	'070200	10
'854460	35	'441011	27	'851660	22	'720837	18	'620463	14	'611596	10
'210690	35	'854420	27	'854411	22	'870193	18	'392062	14	'070960	10
'761290	35	'390311	27	'830249	22	'732399	18	'080610	14	'940161	10
'721420	34	'283620	26	'721049	22	'390799	18	'720720	14	'711319	9
'850213	34	'480300	26	'281122	22	'080510	18	'610510	14	'630231	9
'961900	34	'441114	26	'760429	22	'870899	18	'620342	14	'071080	9
'340220	34	'020714	26	'732690	22	'691200	18	'620443	14	'870340	8
'847490	34	'731210	26	'830242	22	'721934	18	'870321	14	'890110	8
'870590	34	'540752	26	'220210	22	'732619	18	'620343	14	'260800	8
'842121	34	'850710	26	'940290	22	'870120	18	'611120	14	'720421	8
'730830	33	'853620	26	'441820	22	'850152	18	'392630	14	'150910	8
'721070	33	'842123	26	'847780	22	'732111	17	'870830	14	'441899	8
'841381	33	'482110	26	'320649	22	'600410	17	'610711	14	'600622	8
'110100	32	'830140	26	'761510	21	'610990	17	'050400	14	'870331	7
'151790	32	'848110	26	'392410	21	'740819	17	'940350	13	'071320	6
'190531	32	'190532	25	'760711	21	'610910	17	'620462	13	'890120	6
'940690	32	'481910	25	'392310	21	'870322	17	'720838	13	'710812	5
'730890	32	'350610	25	'720916	21	'610342	17	'851190	13	'720241	5
'730900	32	'845011	25	'401699	21	'620469	17	'610462	13	'260700	5
'842810	32	'760421	25	'731815	21	'940370	17	'870880	13	'261690	3
'320890	32	'180690	25	'732393	21	'871639	17	'870829	13	'520512	3
'481159	31	'392590	25	'830210	21	'392321	17	'400510	13	'852550	2
'854449	31	'392010	25	'761699	21	'870893	17	'620213	13	'870431	2
'401120	31	'392190	25	'190590	21	'848310	17	'640359	13	'300213	2
'730840	30	'392350	25	'841391	21	'940180	17	'271119	13	'261000	1
'721391	30	'380991	25	'481820	21	'851629	17	'020712	12		
'720852	30	'740811	25	'252310	20	'040410	17	'840310	12		
'180631	30	'853649	25	'390769	20	'851680	17	'610443	12		

'841821	29	'240220	24	'852872	20	'841350	17	'870870	12
'200290	29	'481190	24	'480519	20	'080550	16	'081090	12
'690721	29	'560312	24	'940330	20	'071340	16	'420310	12
'170490	29	'841899	24	'540233	20	'842211	16	'610463	12
'691110	29	'481920	24	'720917	20	'120600	16	'720711	12
'392329	29	'390690	24	'843131	20	'620442	16	'200599	12
'842240	29	'340130	24	'600632	20	'080212	16	'611011	12
'700529	29	'761090	24	'401110	20	'903210	16	'630392	12
'190219	28	'841869	24	'731829	20	'940360	16	'610343	12
'730661	28	'721633	24	'843149	20	'950699	16	'830230	12
'850423	28	'481810	24	'847720	20	'611595	15	'845611	12
'841850	28	'730630	23	'830241	20	'620520	15	'851220	12

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

4.3.4. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ancak Geçmiş Dönemlerde Var Olmayan Ürünler

Tablo 95'de Türkiye'nin 2017 yılında rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ancak bu ürünlerin geçmiş dönemlerde başka kodlar altında tanımlanmış olmaları nedeni ile RCA değerlerinin hesaplanamadığı görülmektedir. Tabloda ayrıca geçmiş dönemlerde farklı kodlar altında yer alan ürünlerde Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olup olmadığı ve hangi dönemlerde rekabet üstünlüğüne sahip olunduğu da görülmektedir.

Tablo 95. Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ancak Geçmiş Dönemlerde Var Olmayan Ürünlerin Eski GTİP Kodları ve Bu Ürünlerin RCA'larının Durumu

Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünün Yeni GTİP Kodu	Açıklama	Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünün Eski GTİP Kodu	Dünyada En Çok İthalatı Yapılan İlk 1000 Ürün İçinde Ürünün Yer Alması	Türkiye'nin Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Ürünler İçinde Ürünün Yer Alması	Türkiye'nin 2017 Yılında Rekabet Üstünlüğüne Sahip Olduğu Eski GTİP Numaralı Ürünün RCA'sının ≥1 Olduğu Yıllar
870340	870321/ 870322/ 870323/ 870324/ 870390 GTİP Kodlarının birleşmesi ile oluşmuş	870321	Evet	Evet	2012-2017 arası her yıl
		870322	Evet	Evet	2007-2017 arası her yıl
		870323	Evet	Hayır	2007-2011 arası her yıl
		870324	Hayır	Hayır	Yok
		870390	Evet	Hayır	2011, 2012
870193	870190 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	870190	Evet	Hayır	2007-2016 arası her yıl
690721	690710/ 690790/ 690810/ 690890 GTİP Kodlarının birleşmesi ile oluşmuş	690710	Hayır	Hayır	2007-2013 arası her yıl
		690790	Evet	Hayır	2007-2016 arası her yıl
		690810	Hayır	Hayır	2007-2016 arası her yıl
		690890	Evet	Hayır	2007-2016 arası her yıl
300213	300210 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	300210	Hayır	Hayır	Yok
390769	390760 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	390760	Evet	Hayır	2014, 2015, 2016
940690	940600 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	940600	Evet	Hayır	2007-2016 arası her yıl
845611	845610 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	845610	Evet	Hayır	2012-2016 arası her yıl
441899	441890 GTİP Kodunun değişmesi ile oluşmuş	441890	Evet	Hayır	2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2016

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Yukarıda bahsedilen 8 ürün dışında 4 ürün (261690, 240319,761510, 961900), daha 2017 yılında rekabet üstünlüğüne sahip iken, geçmiş bazı dönemlerde RCA değerleri hesaplanamamıştır. Bu ürünlerden 261690 GTİP numaralı ürününün 2012-2017 dönemleri arası RCA değeri 1 ve 1'in üzerinde iken; 2009, 2010 ve 2011 yıllarında RCA değeri 1'in altında gerçekleşmiş ve ürün karşılaştırmalı dezavantaja sahip olmuştur. 2007 ve 2008 yıllarında ise bu ürünün dünyada ithalatı mevcut iken Türkiye tarafından ihracatı gerçekleşmemiştir. Bu nedenle RCA değeri 0 olarak tespit edilmiştir.

240319, 761510 ve 961900 GTİP numaralı ürünlerin ise, 2012-2017 dönemleri arası RCA değeri 1 ve 1'in üzerinde iken; daha önceki yıllarda RCA değeri hesaplanamamıştır. Bunun nedeni ürünlerin daha önceki dönemlerde başka kod altında tanımlanmış olmaları, dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün arasında yer almamaları veya o dönemlerde Türkiye'nin ihracatının bulunmaması olabilir.

240319 GTİP numaralı ürün 2012 yılından önce 240310 GTİP numaralı ürün olarak mevcut olup bu yıldan önceki RCA değerleri adı geçen ürün için hesaplanabilir.240310 GTİP numaralı ürün ise dünyada en çok ithalatı yapılan ilk 1000 ürün arasında yer almadığı için çalışmada RCA değerleri hesaplanmamıştır.

761510 GTİP numaralı ürün 2012 yılında 19 farklı ürünün birleşmesi ile ortaya çıkmış olup bu yıldan önceki RCA değerleri adı geçen ürünler altında mevcuttur.

4.4. İhracatta Yakınsama

$$\ln(y_{it})=\alpha+(1-\beta)* \ln(y_{it-1})+ \nu_t,$$

Yukarıdaki regresyon, *Büyüme Yakınsama Eşitliğini* göstermektedir. Eşitlik, bir değişkenin t zamanındaki doğal logaritma değerlerinin, değişkenin t-1 zamanındaki doğal logaritma değerleri ile ilişkisini gösterir. Gerekli sadeleştirmeler yapıldıktan sonra, eşitliğin sağ tarafındaki değişkenin, t-1 dönemine ait doğal logaritma değerleri, eşitliğin sol tarafına geçirilirse, aşağıdaki eşitlik elde edilir ve yeni eşitliğin sol tarafındaki ifade değişkenin değerlerindeki değişimi (büyüme hızı) göstermektedir.

Bir değişkenin değerlerindeki artış hızı:

$$\ln(y_{it}) - \ln(y_{it-1}) = \alpha - \beta \ln(y_{it-1}) + \nu_t,$$

ln: doğal logaritma (Dünya Ekonomi Forumu (World Economic Forum), 2019)

4.4.1. Seçili 285 Ürünün İhracatında Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsama

Çalışmada, önce çıkan 285 ürünle ilgili RCA endeks sonuçları 2007-2017 dönemleri için incelenmiştir. $i = 1, 2, 3 \dots N$ (N , çalışmadaki toplam öne çıkan ürün sayısı, yani 285), α ve β sabit sayılar ve $0 < \beta < 1$ olup, β 'nın 1'e yakın yüksek bir değer alması 285 ürünün RCA endeks değerlerinde yüksek oranda yakınsamayı (2007 RCA endeks değerlerinin 2017 RCA endeks değerlerine yüksek oranda yakınsadığını) ifade etmektedir. ν_t , ise, geçici şokları ifade eden bozucu (hata) terimi olup, iki dönem (2007-2017) arasındaki RCA endeks değerlerinin değişiminin (artış/azalış), ilk (başlangıç, $t-1$, burada 2007 yılı) dönemdeki RCA endeks değerleri ile açıklanamayan kısmıdır. ν_t , iyi tanımlanmış olasılık özellikleri olan bir rassal (olasılıklı) değişken olup, Klasik Normal Doğrusal Bağlanım (Regresyon) Modeline göre $\nu_t \sim \text{NBD}^9 (0, \sigma^2)$ yani ν^2 bütün ürünler için 0 ortalama ve ortak varyansa (σ^2) sahiptir ve zamana ve ürünlere göre normal ve bağımsız dağılmıştır (Damodar & Dawn , 2011).

Tablo 96'de, EViews 9 programında elde edilen çalışmada önce çıkan 285 ürünün RCA endeks değerlerinin yakınsamasını gösteren kesit veri (Cross-section) regresyon çıktısı görülmektedir. Regresyondan önce, hem RCA endeks değeri büyüme hızı (2007 ile 2017 yılları arası) hem de 2007 dönemi verilerinin birim kök testleri yapılmış ve her iki seri de durağan bulunmuştur. Öne çıkmış 285 ürünün, zaman (2007-2017) içerisindeki RCA değerlerindeki değişim oranlarının yaklaşık %66'sının, geçmiş dönemdeki (2007) RCA endeks değerleri ile ifade edildiği görülmektedir. Regresyondaki katsayıların ***t*** **istatistik** değerleri, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$ ve katsayıların ***t*** mutlak değerleri ***t*** dağılımının eşik değerlerinin dışındadır).

---

⁹ NBD: Normal ve Bağımsız Dağılmış (Normally and Independently Distributed, NID)

Tablo 96. Öne Çıkış 285 Ürünün RCA Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı

Dependent Variable: GR_YILLIK_2007_2017_RCA

Method: Least Squares

Date: 02/18/19 Time: 08:52

Sample: 1 273

Included observations: 273

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.075845	0.004216	17.99145	0.0000
YIL_2007	-0.070285	0.003063	-22.95017	0.0000
R-squared	0.660278	Mean dependent var		0.034416
Adjusted R-squared	0.659024	S.D. dependent var		0.107794
S.E. of regression	0.062944	Akaike info criterion		-2.685842
Sum squared resid	1.073689	Schwarz criterion		-2.659399
Log likelihood	368.6175	Hannan-Quinn criter.		-2.675228
F-statistic	526.7105	Durbin-Watson stat		1.901585
Prob(F-statistic)	0.000000			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) verilerinden hazırlanmıştır.

$$\ln(y_{it})=0,076+0,93*\ln(y_{it-1})+\nu_t, \quad \alpha=0,076, (1-\beta)=0,93, \beta=0,07=7\%$$

Yukarıdaki regresyona göre, 285 ürünün RCA endeks değerlerinin 2007-2017 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde birbirlerine yılda ortalama yaklaşık %7 oranında yakınsadıkları görülmektedir.

4.4.2. İhracat Yapılan Fasıllarda (6'lı GTİP Numaralı Ürünlerde) Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsaması

Yakınsama regresyonu: $\ln(y_{it}) - \ln(y_{it-1}) = \alpha - \beta * \ln(y_{it-1}) + \nu_t$,

Bu bölümde Türkiye'nin ihracatını gerçekleştirdiği 5.860 adet 6'lı GTİP numaralı ürün 2007-2017 dönemleri için incelenmiştir. $i = 1, 2, 3, \dots, N$ (N , ihracata konu olan toplam 6'lı GTİP numaralı ürün sayısı, yani 5.860), α ve β sabit sayılar ve $0 < \beta < 1$ olup, β 'nin 1'e yakın yüksek bir değer alması 6'lı GTİP numaralı ürünlerin ihracat değerlerinde yüksek oranda yakınsamayı (2007 ihracat değerlerinin 2017 ihracat değerlerine yüksek oranda yakınsadığını) ifade etmektedir. ν_t ise, geçici şokları ifade eden bozucu (hata) terimi olup, iki dönem (2007-2017) arasındaki ihracat değerlerinin değişiminin (artış/azalış), ilk (başlangıç, $t-1$, burada 2007 yılı) dönemdeki ihracat değerleri ile açıklanamayan kısımdır.

Tablo 96'de, EViews 9 programında ihracata konu olan 5.860 ürünün ihracat değerlerinin yakınsamasını gösteren kesit veri (Cross-section) regresyon çıktısı görülmektedir. Regresyondan önce hem 6'lı GTİP numaralı ürünlerin ihracat değeri büyüme hızı (2007 ile 2017 yılları arası) hem de 2007 dönemi verilerinin birim kök testleri yapılmış ve her iki seri de durağan bulunmuştur. Fasılların (6'lı GTİP numaralı ürünlerin) zaman (2007-2017) içerisindeki ihracatlarındaki değişim oranlarının yaklaşık %10,4'ünün geçmiş dönemdeki (2007) fasılların ihracat değerleri ile ifade edildiği görülmektedir. Regresyondaki katsayıların **t istatistik** değerleri, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$ ve katsayıların **t** mutlak değerleri **t** dağılımının eşik değerlerinin dışındadır).

Tablo 97. Fasıllara (6'lı GTİP Kodlarına) Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı

Dependent Variable: GR_YILLIK_2007_2017_6LI
Method: Least Squares
Date: 02/18/19 Time: 09:30
Sample: 1 5860
Included observations: 5860

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.172443	0.005551	31.06345	0.0000
YILLIK_2007_6LI_GTIP	-0.021949	0.000843	-26.04458	0.0000
R-squared	0.103777	Mean dependent var		0.055604
Adjusted R-squared	0.103624	S.D. dependent var		0.264382
S.E. of regression	0.250309	Akaike info criterion		0.068100
Sum squared resid	367.0307	Schwarz criterion		0.070379
Log likelihood	-197.5335	Hannan-Quinn criter.		0.068892
F-statistic	678.3200	Durbin-Watson stat		1.135588
Prob(F-statistic)	0.000000			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) verilerinden hazırlanmıştır.

$$\ln(y_{it}) = 0,17 + 0,978 * \ln(y_{it-1}) + \nu_{it}, \quad \alpha = 0,17, (1-\beta) = 0,978, \beta = 0,022 = \%2,2$$

Yukarıdaki regresyona göre 5.860 6'lı GTİP numaralı ürünün ihracat değerlerinin 2007-2017 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde birbirlerine yılda ortalama yaklaşık %2,2 oranında yakınsadıkları görülmektedir.

4.4.3. İhracat Yapan İllerin Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsama

Yakınsama regresyonu: $\ln(y_{it}) - \ln(y_{it-1}) = \alpha - \beta \ln(y_{it-1}) + \nu_t$,

Bu bölümde Türkiye’de 81 ilin gerçekleştirdiği ihracat 2007-2017 dönemleri için incelenmiştir. $i=1,2,3,\dots,N$ (N , ihracat gerçekleştiren toplam il sayısı, yani 81), α ve β sabit sayılar ve $0 < \beta < 1$ olup, β ‘nın 1’e yakın yüksek bir değer alması illerin ihracat değerlerinde yüksek oranda yakınsamayı (2007 yılındaki illerin ihracat değerlerinin 2017 yılındaki ihracat değerlerine yüksek oranda yakınsadığını) ifade etmektedir.

Tablo 98’de, EViews 9 programında elde edilen illere ait ihracat değerlerinin yakınsamasını gösteren kesit veri (Cross-section) regresyon çıktısı görülmektedir. Regresyondan önce hem illere ait ihracatın büyüme hızı (2007 ile 2017 yılları arası) hem de 2007 dönemi verilerinin birim kök testleri yapılmış ve her iki seri de durağan bulunmuştur. İhracat yapan illerin zaman (2007-2017) içerisindeki ihracatlarındaki değişim oranlarının yaklaşık %44,7’sinin geçmiş dönemdeki (2007) ihracat değerleri ile ifade edildiği görülmektedir. Regresyondaki katsayıların **t istatistik** değerleri, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$ ve katsayıların **t** mutlak değerleri **t** dağılımının eşik değerlerinin dışındadır).

Tablo 98. İhracatı Gerçekleştiren İllere Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı

Dependent Variable: GR_YIL_2007_2017_EXP
Method: Least Squares
Date: 02/18/19 Time: 09:18
Sample: 1 81
Included observations: 81

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.844516	0.095903	8.805951	0.0000
YIL_2007_EXP	-0.041885	0.005243	-7.988823	0.0000
R-squared	0.446861	Mean dependent var		0.089828
Adjusted R-squared	0.439859	S.D. dependent var		0.198745
S.E. of regression	0.148746	Akaike info criterion		-0.948771
Sum squared resid	1.747906	Schwarz criterion		-0.889648
Log likelihood	40.42521	Hannan-Quinn criter.		-0.925050
F-statistic	63.82129	Durbin-Watson stat		2.044163
Prob(F-statistic)	0.000000			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) verilerinden hazırlanmıştır.

$$\ln(y_{it})=0,84+0,958*\ln(y_{it-1})+u_t,$$

$$\alpha=0,84 , (1-\beta)=0,958, \beta=0,042=\%4,2$$

Yukarıdaki regresyona göre 81 ilin gerçekleştirdiği ihracat değerlerinin 2007-2017 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde birbirlerine yılda ortalama yaklaşık %4,2 oranında yakınsadıkları görülmektedir.

4.4.4. İhracat Yapılan Ülkelerin Zaman İçerisinde Birbirine Yakınsaması

Yakınsama regresyonu: $\ln(y_{it}) - \ln(y_{it-1}) = \alpha - \beta * \ln(y_{it-1}) + u_t,$

Bu bölümde Türkiye’de ülkelere gerçekleştirilen ihracat 2007-2017 dönemleri için incelenmiştir. $i=1,2,3\dots N$ (N , ihracat gerçekleştiren toplam ülke sayısı, yani 203), α ve β sabit sayılar ve $0 < \beta < 1$ olup, β ‘nın 1’e yakın yüksek bir değer alması ülkelere yapılan ihracat değerlerinde yüksek oranda yakınsamayı (2007 yılındaki ülkelere yapılan ihracat değerlerinin 2017 yılındaki ihracat değerlerine yüksek oranda yakınsadığını) ifade etmektedir.

Tablo 99’de, EViews 9 programında elde edilen ülkelere yapılan ihracat değerlerinin yakınsamasını gösteren kesit veri (Cross-section) regresyon çıktısı görülmektedir. Regresyondan önce hem ülkelere ait ihracatın büyüme hızı (2007 ile 2017 yılları arası) hem de 2007 dönemi verilerinin birim kök testleri yapılmış ve her iki seri de durağan bulunmuştur. Ülkelere zaman (2007-2017) içerisinde yapılan ihracattaki değişim oranlarının yaklaşık %20’sinin geçmiş dönemdeki (2007) ihracat değerleri ile ifade edildiği görülmektedir. Regresyondaki katsayıların ***t* istatistik** değerleri, istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$ ve katsayıların ***t*** mutlak değerleri ***t*** dağılımının eşik değerlerinin dışındadır).

Tablo 99. İhracat Yapılan Ülkelere Göre İhracat Değerlerinin 2007-2017 Döneminde Birbirlerine Yakınsama Regresyon Çıktısı

Dependent Variable: GR_YILLIK_2007_2017_EXP

Method: Least Squares

Date: 02/18/19 Time: 09:11

Sample: 1 203

Included observations: 203

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.255860	0.024729	10.34666	0.0000
YIL_2007	-0.016271	0.002301	-7.071070	0.0000
R-squared	0.199203	Mean dependent var		0.088841
Adjusted R-squared	0.195219	S.D. dependent var		0.116279
S.E. of regression	0.104314	Akaike info criterion		-1.673026
Sum squared resid	2.187149	Schwarz criterion		-1.640383
Log likelihood	171.8121	Hannan-Quinn criter.		-1.659820
F-statistic	50.00004	Durbin-Watson stat		1.599882
Prob(F-statistic)	0.000000			

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019) verilerinden hazırlanmıştır.

$$\ln(y_{it})=0,26+0,984*\ln(y_{it-1})+u_{it}, \quad \alpha=0,26, (1-\beta)=0,984, \beta=0,016=\%1,6$$

Yukarıdaki regresyona göre ülkelere yapılan ihracat değerlerinin 2007-2017 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde birbirlerine yılda ortalama yaklaşık %1,6 oranında yakınsadıkları görülmektedir

5. Seçili 285 Ürünün İhracatını Gerçekleştiren İllerin Analizi

Tablo 100'de çalışmada ortaya çıkan Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürünü 2017 yılında en çok ihraç eden iller görülmektedir.

Tablo dikkatlice incelendiğinde 285 ürünün ihracatında ilk sırada yer alan 28 farklı ilimizin olduğu görülmektedir. İstanbul'un 169 ürünün ihracatında ilk sırada yer almıştır. İstanbul'u 24 ürün ile Bursa, 14 ürün ile Kocaeli, 13 ürün ile İzmir ve 11 ürün ile Gaziantep izlemektedir.

Aksaray, Bolu, Elazığ, Kahramanmaraş, Karabük, Mardin, Tekirdağ, Trabzon, Yalova ve Zonguldak illerinin ise 1'er ürünün ihracatında ilk sırada yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 100. Seçili 285 Ürünün İhracatını Gerçekleştiren İller (2017)

GTİP Kodu	En Çok İhracat Yapan İl	GTİP Kodu	En Çok İhracat Yapan İl	GTİP Kodu	En Çok İhracat Yapan İl	GTİP Kodu	En Çok İhracat Yapan İl	GTİP Kodu	En Çok İhracat Yapan İl
'390769	Adana	'961900	Gaziantep	'481820	İstanbul	'732690	İstanbul	'240220	İzmir
'441899	Adana	'080610	Hatay	'481910	İstanbul	'741999	İstanbul	'392020	İzmir
'550320	Adana	'721049	Hatay	'481940	İstanbul	'760421	İstanbul	'481159	İzmir
'730900	Aksaray	'730661	Hatay	'482110	İstanbul	'760429	İstanbul	'481190	İzmir
'261690	Ankara	'842123	Hatay	'600410	İstanbul	'760611	İstanbul	'481920	İzmir
'283620	Ankara	'040410	İstanbul	'600622	İstanbul	'760711	İstanbul	'721633	İzmir
'732619	Ankara	'050400	İstanbul	'600632	İstanbul	'760720	İstanbul	'731815	İzmir
'842131	Ankara	'080212	İstanbul	'610342	İstanbul	'761010	İstanbul	'847490	İzmir
'847420	Ankara	'170490	İstanbul	'610343	İstanbul	'761090	İstanbul	'851629	İzmir
'850710	Ankara	'180632	İstanbul	'610443	İstanbul	'761290	İstanbul	'870590	İzmir
'852550	Ankara	'180690	İstanbul	'610462	İstanbul	'761510	İstanbul	'520512	K.Maraş
'870193	Ankara	'200819	İstanbul	'610463	İstanbul	'761699	İstanbul	'721499	Karabük
'940290	Ankara	'210690	İstanbul	'610510	İstanbul	'830140	İstanbul	'190531	Karaman
'940690	Ankara	'220210	İstanbul	'610711	İstanbul	'830210	İstanbul	'190532	Karaman
'070200	Antalya	'220890	İstanbul	'610910	İstanbul	'830241	İstanbul	'190590	Karaman
'070960	Antalya	'240319	İstanbul	'610990	İstanbul	'830242	İstanbul	'730830	Kayseri
'081090	Antalya	'252310	İstanbul	'611011	İstanbul	'830249	İstanbul	'854460	Kayseri
'441114	Antalya	'252329	İstanbul	'611020	İstanbul	'841381	İstanbul	'180631	Kocaeli
'020712	Balıkesir	'260700	İstanbul	'611030	İstanbul	'841810	İstanbul	'390311	Kocaeli
'870790	Balıkesir	'260800	İstanbul	'611120	İstanbul	'841821	İstanbul	'400510	Kocaeli
'020714	Bolu	'261000	İstanbul	'611430	İstanbul	'841850	İstanbul	'721934	Kocaeli
'540233	Bursa	'271119	İstanbul	'611595	İstanbul	'841869	İstanbul	'740811	Kocaeli
'540752	Bursa	'281122	İstanbul	'611596	İstanbul	'841899	İstanbul	'740819	Kocaeli
'540761	Bursa	'300213	İstanbul	'620213	İstanbul	'842121	İstanbul	'741220	Kocaeli
'630392	Bursa	'320649	İstanbul	'620342	İstanbul	'842211	İstanbul	'841350	Kocaeli
'720916	Bursa	'320890	İstanbul	'620343	İstanbul	'842240	İstanbul	'841391	Kocaeli
'720917	Bursa	'320910	İstanbul	'620442	İstanbul	'842810	İstanbul	'850423	Kocaeli
'722830	Bursa	'321410	İstanbul	'620443	İstanbul	'843131	İstanbul	'853620	Kocaeli
'730630	Bursa	'330510	İstanbul	'620462	İstanbul	'845011	İstanbul	'870332	Kocaeli
'830230	Bursa	'330720	İstanbul	'620463	İstanbul	'847720	İstanbul	'870421	Kocaeli
'840991	Bursa	'340111	İstanbul	'620469	İstanbul	'847780	İstanbul	'950699	Kocaeli
'840999	Bursa	'340130	İstanbul	'620520	İstanbul	'848310	İstanbul	'250100	Konya
'843149	Bursa	'340220	İstanbul	'620630	İstanbul	'850152	İstanbul	'848350	Konya
'845611	Bursa	'350610	İstanbul	'620640	İstanbul	'850213	İstanbul	'691110	Kütahya
'851150	Bursa	'380991	İstanbul	'640359	İstanbul	'850790	İstanbul	'691200	Kütahya
'870322	Bursa	'390690	İstanbul	'690721	İstanbul	'851190	İstanbul	'848110	Kütahya
'870331	Bursa	'390799	İstanbul	'700529	İstanbul	'851220	İstanbul	'840310	Manisa
'870431	Bursa	'390950	İstanbul	'700721	İstanbul	'851660	İstanbul	'870870	Manisa
'870829	Bursa	'391739	İstanbul	'710812	İstanbul	'852872	İstanbul	'110100	Mardin
'870830	Bursa	'391740	İstanbul	'711319	İstanbul	'853649	İstanbul	'071320	Mersin

'870880	Bursa	'392010	İstanbul	'720421	İstanbul	'853720	İstanbul	'071340	Mersin
'870893	Bursa	'392190	İstanbul	'720711	İstanbul	'853810	İstanbul	'080510	Mersin
'903210	Bursa	'392310	İstanbul	'720720	İstanbul	'854420	İstanbul	'080550	Mersin
'940161	Bursa	'392321	İstanbul	'720837	İstanbul	'854449	İstanbul	'870340	Sakarya
'940350	Bursa	'392329	İstanbul	'720838	İstanbul	'870120	İstanbul	'871639	Sakarya
'630231	Denizli	'392350	İstanbul	'720839	İstanbul	'870210	İstanbul	'851680	Tekirdağ
'630260	Denizli	'392410	İstanbul	'720852	İstanbul	'870321	İstanbul	'070310	Trabzon
'854411	Denizli	'392490	İstanbul	'721070	İstanbul	'870899	İstanbul	'890110	Yalova
'720241	Elazığ	'392590	İstanbul	'721391	İstanbul	'871690	İstanbul	'720851	Zonguldak
'151219	Gaziantep	'392630	İstanbul	'721420	İstanbul	'890120	İstanbul		
'151790	Gaziantep	'401110	İstanbul	'730840	İstanbul	'940180	İstanbul		
'190219	Gaziantep	'401120	İstanbul	'730890	İstanbul	'940320	İstanbul		
'200290	Gaziantep	'401699	İstanbul	'731100	İstanbul	'940330	İstanbul		
'200599	Gaziantep	'420310	İstanbul	'731210	İstanbul	'940360	İstanbul		
'392062	Gaziantep	'441011	İstanbul	'731829	İstanbul	'940370	İstanbul		
'392330	Gaziantep	'441820	İstanbul	'732020	İstanbul	'940390	İstanbul		
'560312	Gaziantep	'480300	İstanbul	'732111	İstanbul	'071080	İzmir		
'570330	Gaziantep	'480519	İstanbul	'732393	İstanbul	'120600	İzmir		
'842959	Gaziantep	'481810	İstanbul	'732399	İstanbul	'150910	İzmir		

Kaynak: (Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), 2019)

6. Seçili 285 Ürün İçin Uluslararası Piyasalardaki Rakip Ülkelerin Analizi

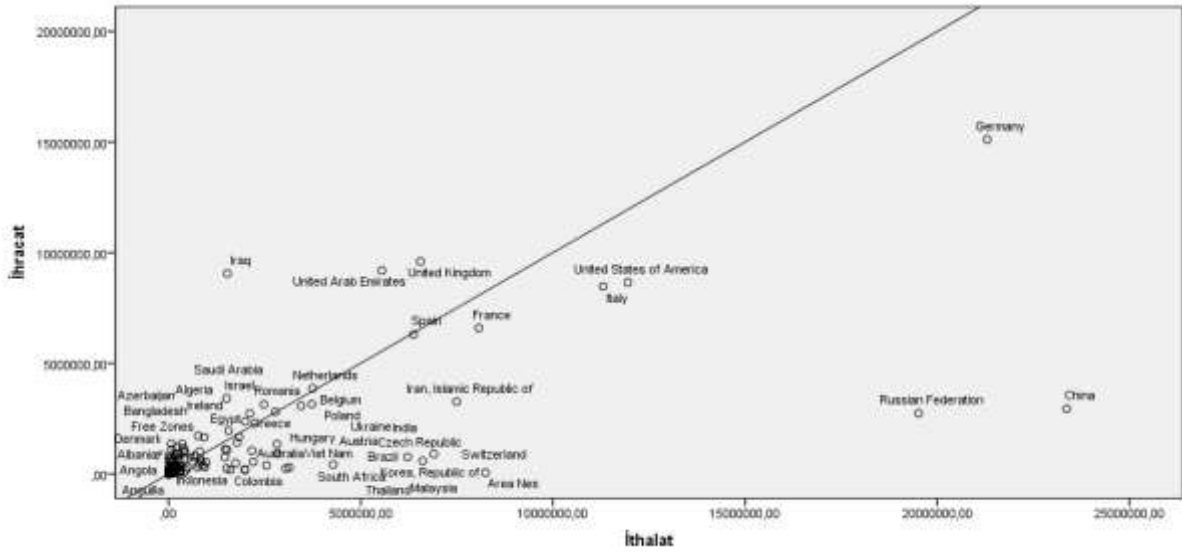
Tablo 101'de 17 ürünün ithalatında dünya ithalatının %75'lik diliminde yer aldığı halde Türkiye'den hiç ithalat yapmayan 16 ülkenin bu ürünleri en çok ithal ettikleri ülkeler görülmektedir.

Tablo 101. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünler ve ülkelerin bu ürünleri en çok ithal ettikleri rakip ülkeler

Ülkeler																
Ürün GTIP No	Hrvatistan	Kuzey Kore	Küba	Nikaragua	Laos	Mozambik	Bahamalar	Bosna Hersek	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	Honduras	Lesotho	Makao	Mali	Nijer	Sejšeller	Tacikistan
'020714			ABD, Brezilya, Kanada													
'110100		Çin, Rusya, Ukrayna														
'151219	Macaristan, Sırbistan, Slovenya							Belirsiz ülke, Macaristan, Hırvatistan, Slovenya								Rusya, Türkmenistan, Kazakistan
'252310						Vietnam, Portekiz, İran										
'252329					Tayland, Vietnam, Çin								Senegal, Fildişi Sahili, Çin	Nijerya, Benin, Togo		
'481810	Avusturya, Slovenya, Bosna Hersek			Meksika, El Salvador, Guatemala						El Salvador, Guatemala, Kostarika						
'540752		Çin														
'600622				Çin, Güney Kore, Guatemala												
'600632		Çin		ABD, Çin, Guatemala							Çin, Tayvan, Vietnam					
'720852	İtalya, Avusturya, Macaristan															
'722830												Çin				
'761290			Meksika, Çin													
'842121															Hong Kong, Danimarka, İtalya	
'842959						Almanya, Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti										
'847420					Çin											
'870210			Çin, İtalya, Hollanda													
'890120							Güney Kore, Japonya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi		Güney Kore, Çin, Malta							

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

7. Türkiye'nin Ünelere ve Ürönlere Göre Dış Ticaret Dengesi

Şekil 11. Türkiye'nin Ünelere Göre Dış Ticaret Dengesi (2017)

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Şekil 11 ve Tablo 102'de dış ticarete Türkiye'nin en çok açık ve fazla verdiği ölkeler görölmektedir. Dış ticarete en çok açık 20,4 milyar dolar ile Çin'e karşı verilirken bu ölkeyi 16,8 milyar dolar ile Rusya ve 8,2 milyar dolar ile diğer bölgeler izlemektedir. Dış ticaret fazlası ise en çok 7,5 milyar dolar ile Irak'a karşı elde edilirken bu ölkeyi 3,6 milyar dolar ile BAE ve 3,1 milyar dolar ile Birleşik Krallık izlemektedir.

Tablo 102. Türkiye'nin Ünelere Göre Dış Ticaret Dengesi (2017)

Ölke	Dış Ticaret Fazlası (1.000 \$)	Ölke	Dış Ticaret Açığı (1.000 \$)
Irak	7.527.039,00	Çin	20.434.358,00
BAE	3.637.236,00	Rusya	16.779.778,00
Birleşik Krallık	3.054.569,00	Diğer bölgeler	8.191.885,00
İsrail	1.902.323,00	Almanya	6.182.959,00
Suriye	1.292.604,00	Güney Kore	6.024.759,00
Kıbrıs	1.030.501,00	İsviçre	6.011.787,00
Azerbaycan	1.006.129,00	Hindistan	5.458.079,00
Gürcistan	993.369,00	İran	4.232.834,00
Cezayir	946.098,00	Japonya	3.869.941,00
Slovenya	776.806,00	ABD	3.297.697,00

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Tablo 103'de dış ticarete Türkiye'nin en çok açık ve fazla verdiği ilk on ürün görülmektedir. En çok açık 999999 GTİP numaralı başka yerde sınıflanmamış üründe 20,3 milyar dolar ile olurken; 710812 GTİP numaralı üründe açık 9,97 milyar dolar 271019 GTİP numaralı üründe ise 7,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

En çok dış ticaret fazlası 711319 GTİP numaralı üründe 3,52 milyar dolar ile gerçekleşirken; 870421 GTİP numaralı üründe 3,5 milyar dolar, 721420 GTİP numaralı üründe ise 2,4 milyar dolar fazla verilmektedir.

Tablo 103. Dış Ticarete Türkiye'nin En Çok Açık ve Fazla Verdiği İlk On Ürün

GTİP Kodu	Dış Ticaret Açığı (1.000 \$)	GTİP Kodu	Dış Ticaret Fazlası (1.000 \$)
'999999	- 20.249.165	'711319	3.521.427
'710812	- 9.969.935	'870421	3.460.634
'271019	- 7.311.276	'721420	2.437.435
'720449	- 6.054.358	'870340	1.957.942
'270112	- 3.784.633	'570242	1.750.386
'854140	- 3.559.605	'870322	1.650.102
'851712	- 2.795.993	'610910	1.561.933
'740311	- 2.408.499	'870210	1.489.845
'870332	- 2.363.758	'620462	1.221.895
'390210	- 2.094.784	'271012	1.160.663

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

8. Hedef Pazar Ülkelerle Yapılan STA Analizi

Tablo 104'de 17 ürünün ithalatında dünya ithalatının %75'lik diliminde yer aldığı halde Türkiye'den hiç ithalat yapmayan 16 ülkenin Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Gümrük Birliği anlaşması olup olmadığı görülmektedir. On altı ülke içinde Bosna Hersek ile STA mevcut iken Hırvatistan ve Güney Kıbrıs ile AB üyeleri olmaları nedeni ile Gümrük birliği mevcuttur. Türkiye'nin rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürünlerin dünyada en çok ithalatını yapan ülkeler arasında yer alan bu 3 ülkeye ihracatçılarımızın STA ve Gümrük Birliği kolaylığı ile daha rahat ürün satabileceği görülmektedir.

Tablo 104. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünler ve ülkelerin bu ürünleri en çok ithal ettikleri rakip ülkeler ile yapılan Serbest Ticaret Anlaşmaları

Ülke	STA	Gümrük Birliği
Hırvatistan		VAR
Kuzey Kore	YOK	
Küba	YOK	
Nikaragua	YOK	
Laos	YOK	
Mozambik	YOK	
Bahamalar	YOK	
Bosna Hersek	VAR	
Güney Kıbrıs Rum Kesimi		VAR
Honduras	YOK	
Lesotho	YOK	
Makao	YOK	
Mali	YOK	
Nijer	YOK	
Seyşeller	YOK	
Tacikistan	YOK	

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

Tablo 105'de Türkiye'nin yürürlükte olan STA'lar kapsamında yer alan ülkelere yaptığı ihracatın 2012-2017 yılları arasındaki dağılımı görülmektedir. Türkiye 2012 yılında STA kapsamındaki ülkelere toplam 15,1 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken bu rakam 2017 yılında 15,6 milyar dolara yükselmiştir. STA ülkelerine yapılan ihracatın toplam ihracat katkısı hem 2012 hem de 2017 yıllarında %9,9 olarak gerçekleşmiştir.

STA yapılan ülkeler arasında 2012 yılında en çok ihracat 3,7 milyar dolar ile Mısır'a gerçekleşirken onu 2,3 milyar dolar ile İsrail ve 2,1 milyar dolar ile EFTA içinde yer alan İsviçre izlemektedir. STA yapılan ülkeler arasında 2017 yılında ise 3,14 milyar dolar ile İsrail en çok ihracat yapılan ülke olurken; onu 2,4 milyar dolar ile Mısır ve 1,7 milyar dolar ile Fas izlemiştir.

STA yapılan ülkelere 2012-2017 döneminde gerçekleşen ihracattaki değişim incelendiğinde ise en fazla artış EFTA üyesi İzlanda'da gerçekleşirken bu ülkeyi ihracat artış oranında Morityus izlemiştir. Adı geçen dönemde ihracatta en fazla düşüşün görüldüğü ülkeler ise İsviçre ve Mısır olmuştur.

Tablo 105. STA Yapılan Ülkelere İhracat (milyon \$)

Ülke	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Değişim (2016- 2017, %)
Arnavutluk	256	267	319	287	305	388	27,3%
Bosna-Hersek	252	274	322	293	309	349	12,9%
EFTA	2.592	1.647	3.783	6.197	3.262	1.635	-49,9%
İsviçre(*)	2.125	1.015	3.208	5.675	2.676	888	-66,8%
İzlanda (*)	16	14	18	68	27	200	647,8%
Norveç (*)	451	618	558	454	559	548	-2,1%
Fas	1.015	1.193	1.407	1.338	1.469	1.661	13,0%
Filistin	63	76	91	82	94	87	-7,3%
Güney Kore	528	460	470	569	519	585	12,7%
Gürcistan	1.253	1.246	1.444	1.109	1.177	1.209	2,8%
İsrail	2.330	2.650	2.951	2.698	2.956	3.410	15,4%
Karadağ	29	29	35	38	52	60	16,4%
Kosova	255	279	276	241	261	271	3,8%
Liechtenstein	10	15	12	5	5	4	-10,1%
Makedonya	274	294	348	325	378	361	-4,6%
Malezya	165	272	315	357	322	286	-11,0%
Mısır	3.679	3.200	3.298	3.125	2.733	2.360	-13,7%
Moldova	224	276	287	202	262	285	8,5%
Morityus	36	40	38	34	36	65	83,5%
Sırbistan	381	441	506	492	582	718	23,4%
Şili	175	219	199	188	217	255	17,4%
Tunus	797	892	915	819	911	915	0,5%
Ürdün	771	744	907	835	711	683	-4,0%
STA'lardan Yapılan İhracat Toplamı	15.084	14.514	17.921	19.233	16.558	15.586	-5,9%
Türkiye İhracat Toplamı	152.462	151.803	157.610	143.839	142.530	157.055	10,2%

Kaynak: (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

STA olan ülkelerle zaman içerisinde dış ticaretin artması beklenmektedir. STA yapılan ülkelerden biri de Güney Kore'dir. **Tablo 106'**de Türkiye'nin Güney Kore ile yürürlükte olan STA kapsamında 2017 yılında yaptığı dış ticaret görülmektedir.

Türkiye ihracatının 2017 yılında yaklaşık %0,4'ü Güney Kore'ye gerçekleşirken Türkiye yaptığı ithalatın yaklaşık %2,8'sini Güney Kore'den yapmaktadır. Güney Kore ise ihracatının 2017 yılında yaklaşık %1,1'ini Türkiye'ye gerçekleştirirken Güney Kore yaptığı ithalatın

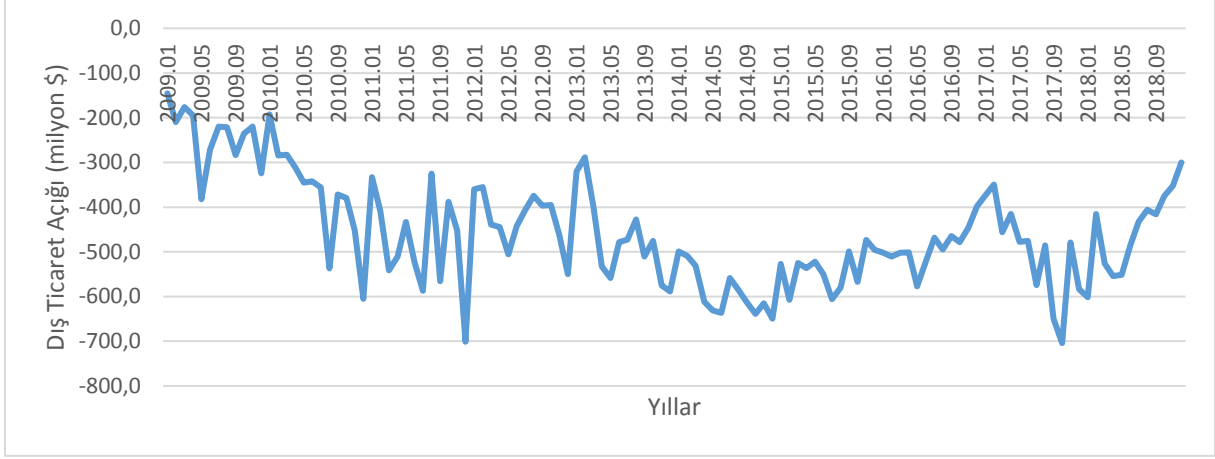
yaklaşık %0,2'sini Türkiye'den yapmaktadır. Güney Kore'nin STA'nın imkanlarından daha çok faydalandığı ve Türkiye'ye karşı dış ticaret fazlası oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 106. Güney Kore ve Türkiye Dış Ticareti (2017)

Açıklama	İhracat	İthalat	Toplam Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi
Güney Kore-Türkiye	6,16	0,78	6,94	5,38
Türkiye-Güney Kore	0,58	6,61	7,19	- 6,03
Türkiye Toplam	156,99	233,80	390,79	- 76,81
Güney Kore Toplam	573,70	478,40	1.052,10	95,30
Güney Kore'nin Türkiye'den Aldığı Pay	0,4%	2,8%	1,8%	7,8%
Türkiye'nin Güney Kore'den Aldığı Pay	1,1%	0,2%	0,7%	5,6%

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

Şekil 12'de Güney Kore ile Türkiye arasındaki dış ticaret dengesinin aylara göre seyri görülmektedir. İncelenen 120 aylık dönemde her ay dış ticaret açığı vermiştir. En yüksek açık 2017 yılı Ekim ayında 704,1 milyon dolar olarak gerçekleşirken en düşük dış ticaret açığı ise 2009 Ocak ayında 145,4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında 584,1 milyon dolarlık ihracata karşılık, Türkiye Güney Kore'den 6,6 milyar dolarlık ithalat yapmış ve 6 milyar dolarlık dış ticaret açığı vermiştir. 2018 yılında ise, Türkiye Güney Kore'ye 926,1 milyon dolarlık ihracat yaparken Güney Kore'den 6,3 milyar dolarlık ithalat yapmış ve dış ticaret 2017 yılına göre azalarak 5,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 12. Güney Kore ile Dış Ticarete Serbest Ticaret Anlaşmasının Etkisi (2009 Ocak-2018 Aralık)

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019)

9. Hedef Pazarlarda Türk İhraç Mallarına Uygulanan Vergiler

Tablo 107'da Türkiye'nin ihracatında avantajlı olduğu, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünlere bu ülkelerin uyguladığı gümrük vergi oranları görülmektedir.

Hırvatistan ile Güney Kıbrıs AB ile yapılan Gümrük Birliği Bosna Hersek ise STA nedeni ile toplam 4 üründe gümrük vergisi uygulamamaktadır. Bu ürünler 151219, 481810,720852 ve 890120 GTİP numaralı ürünlerdir.

151219 GTİP numaralı ürünün ithalatında %75'lik kısmı gerçekleştiren ülkeler arasında hem Bosna Hersek hem de Hırvatistan yer almaktadır. Ayrıca Seyşeller'in 842121 GTİP numaralı ürüne Makao'nun da 722830 GTİP numaralı ürüne gümrük vergisi uygulamadıkları görülmektedir.

Tablo 107. Türkiye'nin ihracatında iddialı olup, buna rağmen o ürünün dünya ithalatının %75'ini gerçekleştiren ülkelere hiç ihraç edemediği ürünlere bu ülkelerin uyguladığı gümrük vergi oranları

Ürün GTİP No	Hırvatistan	Kuzey Kore	Küba	Nikaragua	Laos	Mozambik	Bahamalar	Hersek	Bosna	Güney Kıbrıs	Honduras	Lesotho	Makao	Mali	Nijer	Seyşeller	Tacikistan
'020714			10%														
'110100		VERİ YOK															
'151219	0%							0%									6,67%
'252310						7,50%											
'252329					10%									20%	20%		
'481810	0%			15%							15%						
'540752		VERİ YOK															
'600622				10%													
'600632		VERİ YOK		10%								13,50%					
'720852	0%																
'722830													0%				
'761290			15%														
'842121																0%	
'842959						5%											
'847420					5%												
'870210			5%														
'890120							15%		0%								

Kaynak: (International Trade Centre (ITC), 2019)

10. İhracatın İşsizliği Azaltmadaki Etkisi

Tablo 108' da 1980-2018 dönemi için ihracat, kapasite kullanım oranları ve işsizlik rakamları görülmektedir. 1980 yılında %55,2 olan kapasite kullanım oranı ile 2,9 milyar dolarlık ihracat gerçekleşmiştir. Aynı yıl yaklaşık 1,393 milyon kişinin iş bulamadığı görülmektedir. 2000 yılına gelindiğinde 1980 sonrası uygulanan dışa açılma politikalarının etkisini göstermiş ve yaklaşık 27,8 milyar dolarlık ihracat gerçekleşmiştir. Kapasite kullanım oranı 2000 yılında %75,9 iken iş arayanların sayısının ise 1,137 milyon kişi olduğu görülmektedir. En son açıklanan işgücü istatistikleri sonucu, 2018 Kasım ayı itibarı ile 3,98 milyon kişi iş aramaktadır. TÜİK verilerine göre iş arayanlardan 630 bin kişinin son çalıştığı iş imalat sanayi olarak görülmektedir. 2018 yılında ihracat 168 milyar dolar olurken kapasite kullanım oranı ise %76,8 olmuştur.

Bu raporda Türkiye'nin uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 285 ürün için henüz keşfedilmemiş pazarların olduğu ortaya çıkmıştır. Sanayi kapasite kullanım oranları incelendiğinde yeni ihracat pazarlarının keşfi ile ortaya çıkacak ihracattaki artışı karşılayacak imalat kapasitesinin olduğu görülmektedir. Bu kapasiteye bir de yeni yapılacak yatırımlarla ortaya çıkacak ilave kapasite de eklendiğinde milli gelire bir katkı sağlanacağı çok açıktır.

Tablo 108'da 1980-2018 döneminde kullanılmayan imalat kapasitesinin tam kullanımı ile gerçekleşecek ihracat ve ihracattaki artışla ortaya çıkacak işsiz sayısındaki azalış da görülmektedir. 1980 yılında kapasite tam kullanılsaydı ve kullanılacak ekstra kapasite ihraç edilecek ürünlere uygun olsaydı ihracat 2,9 milyar dolardan 5,3 milyar dolara yükselecek işsiz sayısı ise 1,4 milyondan 769 bine gerileyecekti. İhracattaki artış ile 1980 yılında 624 bin işsize iş bulunacaktı. 2000 yılında kapasite tam kullanılsaydı ihracat 27,8 milyar dolardan 36,6 milyar dolara yükselecek işsiz sayısı ise 1,498 milyondan 1,137 milyona gerileyecekti. İhracattaki artış ile 2000 yılında yaklaşık 361 bin işsize iş bulunacaktı. 2018 yılında ise imalat kapasitesi tam kullanılsaydı ihracat yaklaşık 50,8 milyar dolarlık artış ile 168 milyar dolardan 218,8 milyar dolara yükselecek işsiz sayısı ise 3,981 milyondan 3,057 milyona gerileyecek böylece ihracattaki artış ile 2018 yılında yaklaşık 924 bin işsize iş bulunacaktı. İmalat sanayinde tecrübesi olup da iş arayan 630 bin kişiye de istihdam alanı yaratılacaktı. İmalat sanayi ve ihracattaki hareketlenme sadece imalat sanayini değil hizmet başta olmak üzere diğer sektörleri de olumlu etkileyecek böylece bu sektörlerde de istihdam artışına neden olacaktı. Bu da ihracatın 924 bin kişiye iş alanı yaratmasının çok da uzak ihtimal olmadığını göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere yeni pazarlara yönelme ile ortaya çıkacak ihracata artışı ve yeni yatırımlarla ortaya çıkacak imalat kapasitesi işsizliği artırmada büyük rol üstlenecektir.

Tablo 108. Yıllara Göre İhracat, Kapasite Kullanım Oranı ve İşsizlik

Yıllar	Kapasite Kullanım Oranı (%)	İhracat (milyon \$)	Kapasitenin Kullanılmayan Kısımının da İhracat İçin Kullanılması Durumunda Ortaya Çıkacak Toplam İhracat Miktarı (milyon \$)	Potansiyel İhracat Açığı (milyon \$)	İşsiz Sayısı (bin)	İhracattaki Artışı Sonrası İşsiz Sayısı (bin)	İhracattaki Artış ile İş Bulacak Kişi Sayısı (bin)
1980	55,2	2.910,0	5.272	2.361,7	1.393,0	768,9	624,1
1981	56,6	4.702,9	8.309	3.606,1	1.223,0	692,2	530,8
1982	59,3	5.746,0	9.690	3.943,7	1.214,0	719,9	494,1
1983	60,2	5.727,8	9.515	3.786,8	1.360,0	818,7	541,3
1984	75,2	7.133,6	9.486	2.352,6	1.360,0	1.022,7	337,3
1985	70,3	7.958,0	11.320	3.362,1	1.290,0	906,9	383,1
1986	70,0	7.456,7	10.652	3.195,7	1.471,0	1.029,7	441,3
1987	77,5	10.190,0	13.148	2.958,4	1.592,0	1.233,8	358,2
1988	76,8	11.662,0	15.185	3.522,9	1.638,0	1.258,0	380,0
1989	69,5	11.624,7	16.726	5.101,5	1.709,0	1.187,8	521,2
1990	74,4	12.959,3	17.418	4.459,1	1.613,0	1.200,1	412,9
1991	75,6	13.593,5	17.981	4.387,3	1.723,0	1.302,6	420,4
1992	77,3	14.714,6	19.036	4.321,1	1.805,0	1.395,3	409,7
1993	80,5	15.345,1	19.062	3.717,1	1.814,0	1.460,3	353,7
1994	72,9	18.105,9	24.837	6.730,7	1.871,0	1.364,0	507,0
1995	78,5	21.637,0	27.563	5.926,1	1.700,0	1.334,5	365,5
1996	78,0	23.224,5	29.775	6.550,5	1.503,0	1.172,3	330,7
1997	79,4	26.261,1	33.074	6.813,3	1.552,0	1.232,3	319,7
1998	76,5	26.974,0	35.260	8.286,1	1.607,0	1.229,4	377,6
1999	72,4	26.587,2	36.723	10.135,5	1.830,0	1.324,9	505,1
2000	75,9	27.774,9	36.594	8.819,2	1.498,0	1.137,0	361,0
2001	70,9	31.334,2	44.195	12.860,7	1.967,0	1.394,6	572,4
2002	75,4	36.059,1	47.824	11.764,6	2.464,0	1.857,9	606,1
2003	78,4	47.252,8	60.271	13.018,6	2.493,0	1.954,5	538,5
2004	81,7	63.167,2	77.316	14.148,8	2.498,0	2.040,9	457,1
2005	80,7	73.476,4	91.049	17.572,4	2.057,8	1.660,7	397,2
2006	81,7	85.534,7	104.694	19.158,9	1.979,6	1.617,3	362,3
2007	82,0	107.271,8	130.846	23.574,1	2.043,6	1.675,4	368,2
2008	78,5	132.027,2	168.152	36.124,6	2.294,5	1.801,6	492,9
2009	66,9	102.142,6	152.699	50.555,9	3.094,8	2.070,2	1.024,6
2010	73,8	113.883,2	154.348	40.464,9	2.736,6	2.019,2	717,4
2011	77,0	134.906,9	175.242	40.334,8	2.328,0	1.792,2	535,8
2012	76,5	152.461,7	199.405	46.943,3	2.204,1	1.685,2	518,9
2013	76,7	151.802,6	197.853	46.050,3	2.445,3	1.876,2	569,2
2014	75,0	157.610,2	210.100	52.490,0	2.853,0	2.140,2	712,8
2015	76,8	143.838,9	187.229	43.390,4	3.057,0	2.348,5	708,5
2016	77,4	142.529,6	184.246	41.716,4	3.330,0	2.576,0	754,0
2017	78,5	156.992,9	200.033	43.040,5	3.454,0	2.710,8	743,2
2018	76,8	168.023,4	218.780	50.757,1	3.981,0	3.057,4	923,6

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019), (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019), (OECD, 2019)

Kaynakça

- BM Dünya Ticaret Örgütü (UNWTO). (2019, Şubat 6). *World Trade Statistical Review 2018*. Dünya Ticaret Örgütü Web sitesi:
https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018_e.pdf adresinden alındı
- Damodar , G. N., & Dawn , P. C. (2011, Şubat 18). *Basic Econometrics 5th Edition*.
- Dünya Bankası (The World Bank). (2019, Şubat 17). *Data: The World Bank*. Dünya Bankası Web sitesi:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> adresinden alındı
- Dünya Bankası (The World Bank). (2019, Şubat 9). *Data-High-technology exports (% of manufactured exports): The World Bank*. Dünya Bankası Web sitesi:
<https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS> adresinden alındı
- Dünya Bankası (The World Bank). (2019, Ocak 28). *World Integrated Trade Solution (WITS): Dünya Bankası*. Dünya Bankası: <https://wits.worldbank.org/> adresinden alındı
- Dünya Bankası (The World Bank). (2019, Şubat 10). *World Integrated Trade Solution (WITS): The World Bank*. Dünya Bankası Web sitesi: <https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx> adresinden alındı
- Dünya Ekonomi Forumu (World Economic Forum). (2019, Şubat 19). *Global Competitiveness Report 2013-2014: WEF*. WEFORUM (WEF Web sitesi):
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf adresinden alındı
- IMF. (2007, Haziran). *IMF Working Paper, WP/07/201*. IMF Web sitesi:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07201.pdf> adresinden alındı
- International Trade Centre (ITC). (2019, Ocak 28). *Trade Map: ITC*. ITC Web sitesi:
<https://www.trademap.org/> adresinden alındı
- International Trade Centre. (2019, Şubat 12). *Market Analysis Tools: ITC*. ITC Web sitesi:
<https://marketanalysis.intracen.org/TradeMap.aspx> adresinden alındı
- OECD. (2019, Şubat 9). *Glossary of Statistical Terms; Competitiveness (In International Trade) : OECD*. OECD Web sitesi: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> adresinden alındı
- OECD. (2019, Şubat 16). *Population and Labour Force:OECD.Stat*. OECD.Stat OECD İstatistik Sitesi:
<https://stats.oecd.org/#> adresinden alındı
- T.C. Resmi Gazete. (2002, Eylül 22). *T.C. Resmi Gazete*. T.C. Resmi Gazete Web sitesi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/09/20020922.htm#3> adresinden alındı
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019, Şubat 8). *Dış Ticaret İstatistikleri: Ticaret Bakanlığı*. Ticaret Bakanlığı Web Sitesi: <http://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri> adresinden alındı
- TÜİK. (2019, Şubat 16). *Dış Ticaret İstatistikleri Yıllığı, 2013: TÜİK*. TÜİK Web sitesi:
http://tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=4&KITAP_ID=89 adresinden alındı
- TÜİK. (2019, Şubat 16). *Tanım ve Kavramlar, Dış Ticaret İstatistikleri Mikro Veri Seti, 2017 : TÜİK*. TÜİK Web sitesi:
http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Dis_Ticaret2017/turkce/metaveri/tanim/index.html adresinden alındı

- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2019, Şubat 8). *İhracat Rakamları: TİM*. TİM Web sitesi: <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019, Şubat 6). *Dış Ticaret İstatistikleri: TÜİK*. TÜİK Web sitesi veri tabanları: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=4&param2=0&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5808> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019, Şubat 9). *Haber Bültenleri, Dış Ticaret İstatistikleri: TÜİK*. TÜİK Web sitesi: <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019, Şubat 6). *Yollara Göre İhracat: TÜİK*. TÜİK Web sitesi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 adresinden alındı
- Uluslararası Para Fonu (IMF). (2019, Şubat 19). *World Economic Outlook Database, October 2018: IMF*. IMF Web sitesi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/index.aspx> adresinden alındı
- Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund, IMF). (2019, Ocak 28). *World Economic Outlook Database: IMF*. IMF Web sitesi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/02/weodata/index.aspx> adresinden alındı
- UN ESCAP. (2019, Şubat 16). *Trade Statistics in Policymaking - A Handbook of Commonly Used Trade Indices and Indicators, Revised Edition: UNESCAP*. UNESCAP Web sitesi: https://www.unescap.org/sites/default/files/0%20-%20Full%20Report_27.pdf adresinden alındı
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2019, Ocak 28). *Data Center: UNCTADSTAT*. UNCTAD Web sitesi: https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en adresinden alındı